KARASI BEYLİĞİ

ZERRİN GÜNAL ÖDEN

ANKARA, 1999

ATATÜRK KÜLTÜR, DİL VE TARİH YÜKSEK KURUMU
TÜRK TARİH KURUMU YAYINLARI
VII. Dizi – Sayı 166

KARASI BEYLİĞİ

ZERRİN GÜNAL ÖDEN

TÜRK TARİH KURUMU BASIMEVİ – ANKARA
1999

Öden, Zerrin Günal
Karasi beyliği / Zerrin Günal Öden.-- Ankara : Türk Tarih Kurumu, 1999.
xviii, 109, [6]s. : res. ; 24cm.-- (AKDTYK Türk Tarih Kurumu yayınları ; VII. Dizi-Sa. 166)

Bibliyografya ve indeks var.
ISBN 975 - 16 - 1002 - 8

1. Karasi tarihi. I. E.a. II. Dizi.
956.10142

Raportör: Prof. Dr. Mustafa Çetin VARLIK

ISBN 975-16-1002-8

İ Ç İ N D E K İ L E R

ÖNSÖZ

Anadolu Türk tarihi açısından ayrı bir önem taşıyan Beylikler devri, iki ayrı zaman dilimi içinde Türkiye tarihinde yer almıştır. Bu devir, ilk olarak, XI. yüzyılda *Doğu Anadolu'da Türk hâkimiyetini temsil eden beylikler* ve ikinci olarak, XIII. yüzyılda ortaya çıkarak aşağı yukarı XVI. yüzyıla kadar Türkiye tarihinin siyasî, sosyal, ekonomik ve kültürel yapısına damgasını vuran *Anadolu Beylikleri* şeklinde değerlendirilmektedir. Bu ikinci aşamada yirmiyi aşkın sayıları ile ortaya çıkan Anadolu Beylikleri, Selçuklu hâkimiyetinin devamı ve Osmanlı dönemine geçişin bir çeşit ara dönemi niteliği ile Anadolu'nun siyasî coğrafyasına egemen olmuştur. Siyasî otoritenin birçok parçaya bölündüğü böyle bir dönem, Anadolu'nun Türkleşme sürecinin netleşmesi açısından önem taşıdığı gibi, beyliklerin özellikle kuruluş devrelerini tarihleme ve menşeilerini tespit etmede zorluklarla karşılaşılmasına da sebep olmaktadır. Bunun yanı sıra, Batı Anadolu'da kurulan Aydın, Menteşe, Saruhan ve Karası Beylikleri'nin, Bizans ve Latin dünyasına yönelik akınlar nedeniyle birer *gâzi* kimliği taşıması da onları diğer beylikler içinde farklı bir yapıya zorlamış olmalıdır. Nitekim, bu yönden belki de diğer beyliklere nazaran daha şanssız görülen Karası Beyliği, batıya yönelik akınlarına devam ederken, hemen arkasında büyüyen Osmanlı Beyliği'nin kısa sürede kendisini de yutacağını görememişti. Bu sebeple, öteki beylikler içinde en kısa ömürlüsü ve hattâ Timur faciası sonunda tekrar canlanamamış olan tek beylik Karası Beyliği'dir. Beyliğin bu durumu, aşağı yukarı çeyrek yüzyıla sığdırabildiğimiz varlığını, siyasî, sosyal, ekonomik, askerî yönleriyle incelemenin zorluklarını ve kaynak yetersizliğini de beraberinde getirmiştir.

Karası Beyliği hakkında ilk ve önemli araştırma J. Mordtmann tarafından yapılmıştır. *Über das Türkische Fürstengeschlecht der Karası in Mysien* adını taşıyan bu çalışma 1911'de Sitzungsberichte der Akademie der Wissenschaften serisinde neşredilmiştir. Yerli araştırmacılarımızdan bu konuda ilk toplu çalışmayı İ.H. Uzunçarşılı yapmıştır. *Karası Vilâyeti Tarihçesi* adlı bu eser 1341/1922-1923 yılında eski harflerle basılmış olup, Karasi Vilâyeti'nin tarihini ilkçağlardan itibaren Osmanlı dönemine kadar getirmektedir. İ.H. Uzunçarşılı, daha sonra konu ile ilgili olarak *İslâm Ansiklopedisi, Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri* ve *Osmanlı Tarihi, I,* adlı eserlerde verdiği bilgiler ile ilk çalışmasını daha da geliştirmiştir.

Bu araştırmamızda kaynakların yeterliliği nisbetinde Karası Beyliği'nin siyasî tarihi ile devlet teşkilâtı, ekonomik, askerî ve mimarî durumu hakkında bilgi vermeye çalıştık.

Çalışmalarım sırasında ilgi ve yardımlarını gördüğüm değerli hocalarım Prof. Dr. Erdoğan Merçil ve Prof. Dr. Işın Demirkent'e şükranlarımı arzederim.

Ayrıca kitabın basımı sırasında yakın ilgilerini esirgemeyen Türk Tarih Kurumu Başkanı Prof. Dr. Yusuf Halaçoğlu'na ve tüm kurum çalışanlarına teşekkür ederim.

Zerrin Günal Öden

KISALTMALAR

a.g.e.	Adı geçen eser
a.g.m.	Adı geçen makale
Ayn. mlf.	Aynı müellif
B.A	Başbakanlık Osmanlı Arşivi
BF	Byzantinische Forschungen
bkz.	Bakınız
BSOAS	Bulletin of the School of Oriental and African Studies
B	Byzantion
CSHB	Corpus Scriptorum Historiae Byzantinae
c.	cild
çev.	çeviren
DOP	Dumbarton Oaks Papers
EI	Encyclopaedia of Islam, second edition
İA	İslam Ansiklopedisi
mad.	madde
nşr.	neşreden
SAD	Selçuklu Araştırmaları Dergisi
TAD	Tarih Araştırmaları Dergisi
TD	Tahrir Defteri
TD	Tarih Dergisi
TKEM. KKA	Tapu Kadostro Genel Müdürlüğü
TM	Türkiyat Mecmuası
TOEM	Tarih-i Osmanî Encümeni Mecmuası
TSMA	Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi
TTEM	Türk Tarih Encümeni Mecmuası
WZKM	Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes

KAYNAKLAR

Karası Beyliği tarihinin ana kaynağını *Vekayinâmeler* teşkil etmektedir. Bunun yanı sıra seyahatnâmeler, coğrafî eserler, arşiv vesikaları, kitabe ve sikkeler de çalışmamıza az da olsa ışık tutmuştur. Ancak, Anadolu Beylikleri içinde özellikle Karası Beyliği tarihine ait birçok mesele, kaynakların yetersiz ve az oluşu yüzünden hiç değilse şimdilik, tam anlamıyla aydınlığa kavuşamamaktadır. Beyliğin siyasî tarihi bakımından söz konusu olan bu durum, aynı şekilde sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan ele alındığında, daha da kısır kalmaktadır. Genelde tüm beylik tarihleri incelenirken karşı karşıya kalınan kaynak yetersizliği, bu beyliklere ait bazı bilgilerin, özellikle kuruluş devrelerinin, ihtimallere göre değerlendirilmesine, böylece birtakım noktaların karanlıkta kalmasına sebep olmaktadır.

1. Anadolu Selçuklu Devrine Ait Tarihler

Karası Beyliği'nin Danişmendliler'le olan bağlantısını araştırırken başvurduğumuz en önemli kaynak İbn Bîbî'nin Farsça vekâyinâmesi oldu. XIII. yüzyıl tarihçilerinden olan İbn Bîbî, Alâeddîn Atâ-Melik Cüveynî'nin isteği ile I. Gıyâseddîn Keyhüsrev devrinden II. Gıyâseddîn Mes'ûd'un h. 679/m. 1280 tarihinde Anadolu'ya geçişi ve İlhanlı hükümdarı Abaka Han tarafından Harput, Malatya ve Sivas bölgesinde hâkimiyetinin tanınması bahsine kadar gelen bir Anadolu Selçuklu Tarihi yazmıştır[1]. Yazıcızâde Âli tarafından ilâveler yapılarak tercüme edilen eser[2], ilk Osmanlı tarih yazıcılığının başlangıcında Arapça ve farsçadan yapılan tercüme geleneğine bir örnek olarak kabul edilmektedir.

Ayrıca, İlhanlı devri ile Anadolu Selçukluları tarihi için önemli bir kaynak olan Aksarayî'nin eserine de yine aynı amaçla müracaat ettik[3]. Fakat, her iki eserde de o devir kaynaklarından olmasına rağmen, Dânişmendlileri Karası Beyliği'ne bağlayan aile fertlerini tespit etme imkânı olmamış, sadece Dânişmendli beylerin, Selçuklu sultanları hizmetine girerek batı uçlarında görev aldıkları görülmüştür.

2. Osmanlı Tarihleri

Osmanlı tarihlerinde sadece Karası Beyliği'nin Osmanlılar tarafından ilhâkı konu edilmiştir. Bu olaydan bahseden eserlerin başında Enverî'nin *Düs-*

[1] İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-Alâiyye fi'l-Umûri'l-Alâiyye*, I, nşr. A.S. Erzi (tıpkı basım), Ankara 1956; Aynı eser, nşr. N. Lugal-A.S. Erzi Ankara 1957; Ayr. bkz., *Anadolu Selçukî Devleti Tarihi*, İbn Bîbî'nin Farsça muhtasar Selçuknâmesi'nden çev. M.N. Gençosman, notlar ilâve eden F.N. Uzluk, Ankara 1941; İbn Bîbî'nin hayatı ve eserleri için bkz. A. Sadık Erzi, İbn Bîbî mad., *İA.*, V/II, s. 712-718.

[2] Bkz. İbn Bîbî mad., *İA.*, V/II, s. 715-717; Ayrıca muhtasar Selçuknâme'nin neşri için bkz., İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk*, Yazıcıoğlu Ali tercümesi, nşr. M.T. Houtsma, Leiden 1902.

[3] Aksarayî, *Müsâmeretü'l-ahbâr*, nşr. O. Turan, Ankara 1944.

turnâme adlı manzum tarihi gelmektedir. Enverî, muhtemelen II. Mehmed ve II. Bayezid devirlerinde yaşamış olan bir tarih yazarının mahlasıdır. Hakkında fazla bilgi yoktur. Fatih devri sadrazamlarından Mahmûd Paşa'nın emri ile h. 869/m. 1464'te kaleme aldığı eseri, İslâm tarihi, Aydınoğulları ve Osmanlı Sultanları tarihi olmak üzere üç kısımdan ibârettir. *Düsturnâme*'nin ağırlığını Aydınoğulları'na ayrılan bölüm teşkil etmektedir. Bu bölümde, 1334 Haçlı Seferi ve Karasıoğlu Süleyman Bey'in de adının geçtiği Umur Bey'in Kantakuzenos'a yardımı bahisleri manzum bir şekilde anlatılmıştır. Enverî'nin Aydınoğulları tarihi açısından önem taşıyan bu eseri, M. Halil Yınanç tarafından neşredilmiş, ayrıca *Düsturnâme-i Enverî'ye Medhal* başlığı altında bir değerlendirmesi de yapılmıştır[4].

Karamanî Nişancı Mehmed Paşa; Fatih devri sadrazamlarından olan Mahmûd Paşa'nın himâyesinde yetişen Karamanî Mehmed Paşa, sadrazam, nişancı, tarihçi ve şairdir. Oruç Bey'in çağdaşı olup meşhur Celâleddîn Rumî'nin torunlarından biridir. *Tevârihü's-Selâtini'l-Osmâniyye* adlı eserini Arapça olarak ve iki kısım halinde kaleme almıştır. Gâzi Osman Bey'den itibâren 1480 yılına kadar meydana gelen olayları içine alan eserin ilk Türkçe tercümesi M. Halil Yınanç tarafından yapılmıştır. Karası Beyliği ile ilgili olarak sadece beyliğin Osmanlılar tarafından ilhâk tarihi kaydedilmiştir[5].

Oruç b. Âdil; Hayatı hakkında fazla bilgi sahibi olamadığımız Oruç b. Âdil Edirnelidir. *Tevârih-i Âl-i Osmân* adlı eseri, Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan Fatih devrine kadar gelmekte olup, kendi devrinden önceki olayları eski kaynaklara ve özellikle bugün mevcut olmayan Yahşi Fakih'in *Menâkıbnâmesi*'ne dayanarak kaydetmiş olduğu tahmin edilmektedir. Oxford ve Cambridge nüshalarından istifâde edilerek F. Babinger tarafından neşredilen eserde[6], Karası Vilâyeti'nin ilhâkı oldukça kısa bir şekilde anlatılmaktadır.

Âşıkpaşazâde (Derviş Ahmed); XV. yüzyıl tarih yazarlarından olan Âşıkpaşazâde'nin yaşlılık döneminde kaleme aldığı eseri, *Menâkıb* veya *Tevârih-i Âl-i Osmân* adıyla tanınmaktadır. Yahşi Fakih'in *Menâkıbnâme* adlı eserinden faydalandığını zikreden Âşıkpaşazâde'nin bu eseri Ali Bey[7] ve F. Giese[8] tarafından neşredilmiştir.

[4] Enverî, Düsturnâme-i Enverî, nşr. M. Halil Yınanç, İstanbul 1928; M. Halil Yınanç, *Düsturnâme-i Enverî'ye Medhal*, İstanbul 1930; Ayr. bkz., F. Babinger, *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri*, çev. C. Üçok, Ankara 1982, s. 445-446.

[5] M.H. Yınanç, "Millî tarihimize dâir eski bir vesika", *TTEM.*, XIV/93, İstanbul 1924, s. 85-142; Karamanlı Nişancı Mehmed Paşa, *Osmanlı Sultanları Tarihi*, trk. çev., İ. Hakkı Konyalı, *Osmanlı Tarihleri*, I, nşr. Atsız, İstanbul 1949, s. 321-369; Ayr. bkz., Babinger, *a.g.e.*, s. 27-28.

[6] Oruç b. Âdil, *Tevârih-i Âl-i Osmân*, nşr. F. Babinger, Hannover 1925.

[7] Âşıkpaşazâde, *Tevârih-i Âl-i Osmân*, nşr. Miralay Ali Bey, İstanbul 1332 (1914).

[8] Âşıkpaşazâde, *Die Altosmanische Chronik des Âşıkpaşazade*, nşr. F. Giese, Leipzig 1929; Sadeleştirilmiş neşri için bkz. *Osmanlı Tarihleri*, I, s. 77-319; Hayatı ve eseri hakkında bkz. F. Köprülü, Âşık Paşa-zâde mad., *İA.*, I, s. 706-709; Ayr. bkz. A.N. Kurat, "Bizans'ın son ve Osmanlıların ilk tarihçileri" *TM.*, III, İstanbul 1933, s. 186; Babinger, *a.g.e.*, s. 41.

1478 yılına kadar gelen olayları içeren eserin özellikle 1421'den sonraki kısmı müverrihin içinde yaşadığı dönem olması açısından kaynak eser özelliğini taşımaktadır. Osmanlı tarihleri içinde Karası Beyliği'nin ilhâkından ilk olarak geniş bir şekilde bahseden Âşıkpaşazâde'dir. Onun bu konuda yazdıkları, diğer kaynaklar tarafından hemen hemen benzer şekilde tekrar edilmiş görünmektedir.

Mehmed Neşrî; Hayatı hakkında fazla bilgi sahibi olamadığımız Neşrî'nin eseri *Cihân-nümâ,* altı kısımdan oluşan bir genel tarihdir. Fakat eserin sadece Osmanlı tarihini kapsayan VI. kısmı zamanımıza ulaşmıştır[9]. II. Bayezid'in ölümünden (1512) sonra yazılmış olmakla beraber, 1485'e kadar cereyan eden olayları içine almaktadır. M. Altay Köymen ve F. Reşit Unat tarafından eski ve yeni harflerle neşredilmiştir[10]. Eserin F. Taechner tarafından yapılmış bir neşri de vardır[11]. Neşrî, Karası Beyliği'nin ilhâkını, Âşıkpaşazâde'nin kayıtlarına benzer şekilde kaydetmiştir.

Ruhî Çelebî; II. Bayezid zamanında (1481-1521) yazdığı Osmanlı Tarihi iki kısım ve 10 babdan ibârettir. Yazma halinde olan eserde, 1511 yılına kadar gelen olaylara yer verilmiştir. Diğer kaynaklara nazaran Karası Beyliği'nin ilhâkı daha kısa bir şekilde yer almaktadır[12].

Şemseddîn Ahmed b. Süleyman b. Kemal; Kemalpaşazâde veya İbn-i Kemal adıyla meşhur olan müverrih, 873-940/1468-1534 yılları arasında yaşadı. Müderris iken, II. Bayezid'in arzusu üzerine bir Osmanlı Tarihi kaleme aldı. *Tevârih-i Âl-i Osmân* adını taşıyan eseri, Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan 933/1526-27 yılına kadar gelen olayları içermektedir. 10 defter halinde olan eserin her defteri bir Osmanlı sultanı devrine ayrılmıştır. I, II ve VII. defterler Şerafettin Turan tarafından neşredilmiştir[13]. I. Defterde, Selçuklu Sultanlığı'nın yıkılışı ile Anadolu beyliklerinin ortaya çıkışı ve onların menşei hakkında kısa bilgiler bulunmaktadır. II. Defterde ise Karası Vilâyetinin ilhâkı geniş bir şekilde anlatılmaktadır.

Hoca Sad'eddîn Efendi (Hoca Sa'deddîn b. Hasan Cân b. Hâfız Muhammed İsfahânî); Ailesi Yavuz Sultan Selim tarafından Çaldıran Seferi sonrasında İran'dan İstanbul'a getirtilen Hoca Sa'deddîn, 1536-1599 yılları arasında yaşadı.

[9] Hayatı ve eserleri hakkında bkz. Ş. Tekindağ, Neşrî mad., *İA.*, c. IX, s. 214-216; Babinger, *a.g.e.*, s. 42-44; Ayr. bkz. F.R. Unat, "Neşrî Tarihi üzerinde yapılan çalışmalara toplu bir bakış", *Belleten*, VII, sayı: 25, Ankara 1943, s. 177-201.

[10] Mehmed Neşrî, *Kitâb-ı Cihân-nümâ, Neşrî Tarihi*, I-II, Yay. F.R. Unat-M.A. Köymen, Ankara 1987[2].

[11] Neşrî, *Cihân-nümâ Die altosmanische Chronik des Mevlana Mehemmed Neschri*, I-II, nşr. F. Taechner, Leipzig 1951-1955.

[12] Ruhî Edrenevî, *Târih-i Âl-i Osmân*, Tübinger Kütüphanesi, No. Ms. Orquart 821'den alınan ve Süleymaniye Kütüphanesi Mikrofilm ve Fotokopi servisi Nr. 1919'da bulunan mikrofilm; Y. Yücel-H.E. Cengiz, "Ruhî Tarihi-Oxford nüshası, değerlendirme metnin yeni harflere çevirisi (466 sayfa tıpkı basım ile birlikte)", *Belgeler*, c. XIV, sayı. 18, Ankara 1992.

[13] Kemalpaşazâde'nin hayatı ve eserleri hakkında bkz. İ. Parmaksızoğlu, Kemal Paşa-zâde mad., *İA.*, VI, s. 561-565; Kemal Paşa-zâde, *Tevârih-i Âl-i Osmân*, VII. Defter, Yay. Ş. Turan, Ankara 1957; I. Defter, Ankara 1970, II. Defter, Ankara 1983; Ayr. bkz., Babinger, *a.g.e.*, s. 68-71.

963/1555-56'da müderris olduktan sonra, 1573'te şehzâde Murad'a hoca tâyin edilerek, bu lakab ile tanındı. *Tâcü't-Tevârih*[14] adını taşıyan eseri, kuruluştan I. Selim'in ölümüne kadar geçen olayları kapsar. Arapça ve Farsça'ya vâkıf olan müverrihin yazı dili oldukça ağırdır. 1862-1863'te maarif nazırı Nevres Paşa tarafından Hoca Sa'deddîn'in hayatını içeren bir önsöz ile birlikte iki cild hâlinde basılmıştır[15]. Karası Beyliği'nin ilhâkı eserin dilinin de ağdalı oluşu sebebiyle geniş olarak kaydedilmiştir.

Müneccimbaşı, (Derviş Ahmed Dede b. Lutfullâh); XVII. yüzyıl tarih yazarlarından olan ve Müneccimbaşı lakabıyla tanınan Ahmed b. Lutfullâh, 1083/1672-1673 yıllarına kadar gelen Arapça bir tarih eseri kaleme almıştır. *Camiü'd-Düvel* adını taşıyan bu eser, 1285/1868-1869'da Nedim Ahmet Efendi başlığındaki bir heyet tarafından *Sahâifü'l-Ahbâr* adıyla Türkçe'ye çevrilerek üç cild hâlinde neşredilmiştir. Çalışmamız sırasında bu tercümeden ve Nûr-ı Osmâniye kütüphanesi 3172 numarada kayıdlı müellif nüshasından faydalandık. *Camiü'd-Düvel* üzerinde muhtelif çalışmalar yapılmıştır[16]. Müneccimbaşı eserinde, Karası Beyliği'ne ait başka kaynaklarda bulunmayan, beyliğin kurucusu, hâkimiyeti altındaki yerler ve ilhâkı hakkında bazı bilgilere yer vermektedir[17].

Yukarıda sıraladığımız Osmanlı tarihlerinden başka Feridun Bey'in Münşeatü's-Selâtin[18], Gelibolulu Âli'nin *Künhü'l-ahbâr*[19] ve F. Giese tarafından neşredilen *Anonim Tevârih-i Âl-i Osmân*[20] adlı eserlere de müracaat ettik.

Takvimler: Selçuklularda görülen kronolojik olaylar zinciri hâlinde derlenen takvim yazımı, Osmanlılar'da da devam etmiştir. Bunlar içinde, O. Turan tarafından neşredilen 840/1436 ve 848/1444 tarihli iki takvim[21] ile N. Atsız'ın neşrettiği 824/1421, 835/1431 ve 843/1439 tarihli takvimler[22] ve yine aynı müel-

[14] Hoca Sa'deddîn, *Tâcü't-Tevârih*, I-II, İstanbul 1279-1280.

[15] Hayatı ve eserleri hakkında bkz. Ş. Turan, Sa'deddîn mad., *İA.*, X, s. 27-32; M. Aktepe, "Hoca Sa'deddîn Efendi'nin *Tâcü't-Tevârih*'i ve bunun zeyli hakkında", *TM.*, XXIII, s. 106-110; Babinger, *a.g.e.*, s. 137-141.

[16] H.F. Turgal, *Anadolu Selçukluları, Müneccimbaşı'ya göre*, İstanbul 1935; *Müneccimbaşı Şeyh Ahmed Dede Efendi'nin Sahâyifü'l-Ahbâr fî vekâyi'il-Asâr yahut Camiü'd-Düvel adlı eserinden: Karahanlılar Fasikülü*, İstanbul 1940; Müneccimbaşı Ahmed Dede, *Müneccimbaşı Tarihi (Sahâifü'l-Ahbâr fî Vakâyiü'l-a'sâr)*, I-II, trk. çev. İ. Erünsal, İstanbul tarihsiz; A. Ağırakça, *Müneccimbaşı Ahmed Dede Efendi'nin Câmiü'd-Düvel adlı eserinin Osmanlı Devleti'nin başlangıcından Fatih'in vefâtına kadarki kısmının tenkidli metin neşri*, Basılmamış Doktora tezi, İstanbul 1983; Ali Öngül, *Müneccimbaşı Ahmed Dede Efendi'nin Camiü'd-Düvel'inin Tenkitli Metin Neşri ve Tercümesi*, (Selçuklu ve Anadolu Beylikleri kısmı) Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul 1986.

[17] Hayatı ve eserleri hakkında bkz. M.T. Gökbilgin, Müneccimbaşı mad., *İA.*, VIII, s. 801-806; Babinger, *a.g.e.*, s. 258-259.

[18] Feridun Bey, *Münşeatü's-Selâtin*, I, İstanbul 1274.

[19] Gelibolulu Âli, *Künhü'l-Ahbâr*, V, İstanbul 1277.

[20] F. Giese, *Die Altosmanischen Anonymen Chroniken*, Breslau 1922; *Anonim Tevârih-i Âl-i Osmân*'lar hakkında bkz. Babinger, *a.g.e.*, s. 44-47.

[21] *Istanbul'un fethinden önce yazılmış tarihî Takvimler*, yay. O. Turan, Ankara 1984.

[22] *Osmanlı Tarihlerine ait Takvimler*, nşr. N. Atsız, İstanbul 1961.

lif tarafından neşredilen 856/1452 tarihli takvim[23] ile 858/1454 tarihli takvimden[24] faydalandık. Özellikle, Karası Beyliği'nin ilhâk tarihi hususunda müracaat ettiğimiz takvimler, beyliğin muhtemel ilhâk tarihinin tespitinde yardımcı olmaktadır.

3. Bizans Kronikleri

XIII. yüzyıl sonları ile XIV. yüzyıl başları arasındaki devre için başvurduğumuz Bizans kroniklerinde, Karası Beyliği hakkında bazı orijinal bilgiler bulunmaktadır.

Georgios Pachymeres; 1242-1310 yılları arasında yaşayan Pachymeres, İznik'te doğmuştur. *Syngraphikai Historiai* (Yazarlarla İlgili Tarihler) adını taşıyan eseri, 1261-1308 yıllarını içine almaktadır. Eserin ilk altı kitabı VIII. Mikhail, sonraki yedi kitap ise II. Andronikos devirlerine aittir. Aynı zamanda 1255-1261 yılları arasını içeren bir giriş kısmı da mevcuttur. Pachymeres'in, yaşadığı dönemi kaleme almış olması, tarih eserine ayrı bir önem kazandırmaktadır. Bu sebeple eseri, XIII. yüzyılın ikinci yarısı için değerli bir kaynaktır. 1835'te Bonnae tabının I. ve II. cildi olarak I. Bekkerus tarafından neşredilmiştir. Pachymeres'in eseri, Anadolu'nun Türkler tarafından fethi, Sırp, Bulgar ve Memlûk, hattâ Moğollar hakkında bilgileri içermektedir[25]. Konumuzla ilgili olarak Pachymeres'in eserinin *De Michaele et Andronico Palaeologis* adını taşıyan ikinci cildinde yer alan kayıtlardan faydalandık. Eserde, 1300 yıllarında Batı Anadolu'da gelişen Türk hâkimiyeti, beyliklerin kurulduğu bölgeler, Bizans'ın Türkler'e karşı mücadelesi, Trakya'da Türkmen ve Turkolopollerin durumu hakkında bazı bilgiler bulunmaktadır.

Nikephoros Gregoras: 1290/91-1360 yılları arasında yaşayan Gregoras'ın, *Historai Romae* (Roma Tarihi) adındaki 37 kitaptan oluşan tarihi, 1204-1359 yılları arasındaki olayları içine alır. Eser, Pachymeres'in eserinin hem baş tarafını tamamlar hem de devamı niteliğindedir. Özellikle, 1351-1359 yılları için kaydettikleri, kendi yaşayıp, gördüğü olaylar olması açısından önem taşımakta ve esere XIV. yüzyıl ilk yarısı için kaynak niteliği kazandırmaktadır. 1829-1830'da L. Shopen tarafından, 1855'te de I. Bekkerus tarafından olmak üzere üç cilt hâlinde Bonnae serisinde neşredilmiştir. Gregoras'ın tarih eseri, XIII. ve XIV. yüzyıl Türk tarihi, Türk-Bizans münasebetleri bakımından çok zengin malzeme ihtiva etmektedir. Ayrıca, Ortaçağ tarih yazarlarınca ihmâl edilen teşkilât, idarî ve iktisadî meselelere de temas edilmiştir[26]. Karası adının ilk olarak zikredildiği bir kaynak olan N. Gregoras'ın eserinde, Batı Anadolu'nun durumu hakkında bilgi verilmekte, burada kurulan Türk beylikleri sıralanmakta, Sarı Saltuk Türk-

[23] N. Atsız, "Fatih Sultan Mehmed'e sunulmuş tarihî bir takvim", *İstanbul Enstitüsü Dergisi*, III, İstanbul 1957, s. 17-23.

[24] Atsız, "Hicrî 858 yılına ait Takvim", *SAD.*, IV, Ankara 1975, s. 260.

[25] Gyula Moravcsik, *Byzantinoturcica, Die Byzantinischen Quellen Der Geschichte Der Türkvölker*, I, Budapest 1942, s. 148-150; G. Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, trk. çev. F. Işıltan, Ankara 1986, s. 431.

[26] G. Moravcsik, *Byzantinoturcica*, I, s. 275-277; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 431.

menleri'nin Halil Ece liderliğinde Trakya'daki mücadelesi ve Anadolu'ya geçişleri anlatılmaktadır.

Ioannes VI. Kantakuzenos: III. Andronikos'un ölümünden sonra (1341), 1347 tarihine kadar iktidar mücadelesi vererek 1347-1354 yılları arasında Bizans İmparatoru olarak hüküm süren Kantakuzenos, hayatını 1355 yılı başında iktidardan düşerek çekildiği manastırda 1383 tarihinde tamamladı. Yaşadığı dönemi yansıtan ve bu açıdan tarih kitabı yanında bir çeşit hatırat özelliği de taşıyan eserini bu sırada kaleme aldı. Decknamen Theodulas adıyla yazdığı eseri 4 kitaptan oluşur ve 1320-1356 yılları arasındaki olayları kapsar. XIV. yüzyıl Türk tarihi açısından hayli kıymetli olan bu eser, Bonnae serisinde L. Schopen tarafından üç cilt hâlinde 1828-1832 tarihlerinde neşredilmiştir[27]. Karası Beyliği hakkında öteki kroniklere nazaran daha fazla bilgi içeren bu eserde, Karasıoğlu Demirhan, Yahşi ve Süleyman Beylerin adı geçmekte ve onların faaliyetleri hakkında başka kaynaklarda yer almayan bilgilere yer verilmektedir.

Dukas: Onun şahsiyeti ve *Bizans Tarihi* adlı eserini ne maksatla yazdığı hakkında bilgi yoktur. İlk yedi Osmanlı sultanına ait dönemi içine alan eseri, 1462 yılına kadar gelmektedir. Eser, ilk olarak 1649'da Paris'te Lâtince'ye tercüme edilmiş, 1834'de ise Bonnae serisinde I. Bekkerus tarafından neşredilmiştir. Dilimize *Bizans Tarihi* adıyla V. Mirmiroğlu tarafından çevrilmiştir[28]. Dukas'ın eseri, konumuzla ilgili olarak Batı Anadolu'nun durumu ve bölgede kurulan Türk Beyliklerini sıralaması açısından verdiği bilgiler ölçüsünde faydalı olmuştur.

4. Seyahatnâmeler ve Coğrafî Eserler

İbn Batuta: (1304-1369), *Tuhfetü'l-nuzzâr fî garâ'ib el-emsâl ve acâib el-esfâr* adını taşıyan, ancak kısaca *Rihle* (Seyahatnâme) adıyla bilinen eserini, İslâm ülkelerini kapsayan seyahatinden sonra Fas Sultan Merinî hanedanından Ebû İnân'ın isteği üzerine, notlarının kaybolması nedeniyle, devrin tanınmış âlimlerinden İbn Cuzeyy'e dikte ettirmiştir. 1325 yılında 22 yaşında hacca gitmek üzere Tanca'dan ayrılan İbn Batuta, geri döndüğünde 49 yaşında idi. Seyahatlerini 1353 yılı sonlarına doğru bitiren İbn Batuta, Ortadoğu, Anadolu, batıda Endülüs ve doğuda Çin'e kadar uzanan yolculuklar yaptı. Eseri, XIV. yüzyıl İslâm âlemi hakkında, siyasî tarih açısından olduğu kadar, etnolojik, folklorik, ekonomik ve kültürel malzemeler taşıması bakımından da önem taşımaktadır. Seyahatnâme, Mehmed Şerîf Paşa tarafından Türkçe'ye tercüme edilmiştir[29]. İbn Batuta, Kara-

[27] G. Moravcsik, *Byzantinoturcica* I, s. 177-179; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 432.

[28] Hayatı ve eseri hakkında bkz. G. Moravcsik, *Byzantinoturcica*, I, s. 126-128; Dukas, *Bizans Tarihi*, çev. V. Mirmiroğlu, İstanbul 1956.

[29] İbn Batuta, *Seyahatnâme*, I, II, trk. trc. Mehmed Şerîf, İstanbul 1330-1333; Ayr. bkz., *Voyages D'ibn Batoutah*, Texte Arabe, Accompagne D'une Traduction pur C. Defremery et le D'B.R. Sanguinetti, 4 cild, Paris 1853-1858; İbn Battuta, *Travels in Asia and Africa (1325-1354)*, Translated and selected by H.A.R. Gibb, London 1939; İbn Batuta hakkında geniş bilgi için bkz. İ. Kafesoğlu, İbn Battûta mad., *İA.*, V/II, s. 708-711; Ayr. bkz., *İbn Batuta Seyahatnâmesi'nden Seçmeler*, haz. İ. Parmaksızoğlu, Ankara 1981.

sı beylerini Bergama ve Balıkesir'de olmak üzere ayrı ayrı ziyaret etmiş, onlar ve şehirleri hakkında bilgiler vermiştir.

El-Ömerî: XIV. yüzyıl Memlûklu dönemi müverrihlerinden Şihâbeddîn el-Ömerî'nin *Mesâlikü'l-ebsâr*[30] adlı eseri, Anadolu Beylikleri hakkında tarihî, coğrafî, ekonomik ve askerî bilgiler içermektedir. Bu eser ile, Ekira (Balıkesir) ve Marmara (Bergama) memleketi başlıkları altında başka kaynaklarda mevcut olmayan çeşitli bilgilere ulaşmaktayız. Ayrıca onun, *et-Ta'rîf bi'l-mustalah ü'ş-şerîf*[31] adlı bir eseri daha vardır[32]. XIV. ve XV. yüzyılın tanınmış Arap müverrihi Kalkaşendi[33] eserinde Anadolu Beylikleri'nden bahsederken bu konudaki bilgileri El-Ömerî'nin eserlerinden istifâde ederek kaydetmiştir.

5. Kitâbeler

Karasıoğulları'na ait Tokat müzesinde bulunan ve Kutlu Melek ile oğlu Mustafa Çelebî'ye ait iki mezar kitâbesinden başka bir kitâbe henüz bulunamamıştır.

Jenolojik açıdan değer taşıyan ve Kutlu Melek ile Mustafa Bey'e âit olan bu kitâbelerde yer alan şecereye göre, Karası Beyliği sülâlesi, XI. yüzyılda kurulmuş bir Türkmen beyliği olan Danişmendlilere dayanmaktadır. Bu kitâbeden başka Karası Sülâlesi'nin Danişmendlilere dayandığını gösteren başka bir kaynağa henüz sahip değiliz. Adı geçen kitâbeler, ilk olarak İ.H. Uzunçarşılı tarafından neşredilmiştir[34].

6. Sikkeler

Günümüze kadar Karasıoğulları üzerine yapılan araştırmalarda bu beyliğe ait sikke bulunmadığından, Karası Sikkeleri hakkında bilgi verilmiyordu.

Bu hususta ilk makale, bulunan iki parayı neşreden İ. Artuk[35]'a aittir. Biri Karasıoğlu Yahşi Bey ve diğeri Beylerbeyi adına basılmış olan bu iki paradan başka, Beylerbeyi adına kesilmiş gümüş ve bakır olmak üzere toplam 5 adet sikke Tuncer Şengün'e ait özel kolleksiyonda yer almaktadır.

7. Arşiv vesikaları

Arşiv vesikaları açısından beyliğin tarihini aydınlatabilecek en önemli unsur vakfiye kayıtları idi. Ancak bu amaçla görebildiğimiz çok az sayıda birkaç kayıt dışında Karası şeceresini de içine alan vakıf kayıtlarına rastlayamadık.

30 El-Ömerî, *Mesâlikü'l-ebsâr fî memâlik ü'l-emsâr,* Franz Taeschner tabı, I. text, Leipzig 1929.

31 Ayn. mlf., *Et-Ta'rîf bi'l-mustalah ü'ş-şerîf,* Kahire 1312.

32 El-Ömerî'nin hayatı ve eserleri hakkında bkz. K.S. Selibi, *Ibn Fadl Allâh Al-'Umarî, EI²*, III, s. 758-759.

33 Kalkaşendi, *Subhu'l-a'şâ fî kitâbet ü'l-inşâ,* c. V, VIII, Kahire 1915; Müverrihin hayatı ve eserleri hakkında bkz. İ. Kafesoğlu, Kalkaşendi mad., *İA.*, VI, s. 134-139.

34 İ.H. Uzunçarşılı, *Kitâbeler,* I. İstanbul 1927, s. 43-44; ayr. bkz. B. Karamağaralı, "Sivas ve Tokat'taki Figürlü Mezar Taşlarının mahiyeti hakkında", *SAD.*, II, Ankara 1971, s. 85-86.

35 İ. Artuk, "Karasıoğulları adına basılmış olan iki sikke", *TD.,* sayı 33, İstanbul 1982, s. 283-290; Ayr. bkz. Ayn. mlf., "Nümizmatik ilmi ve faydalarına kısa ve toplu bir bakış", *Türk Nümizmatik Derneği Yayınları,* Bülten No. 9, İstanbul 1982. s. 8-9.

Bunun sebeplerinden biri de, muhtemelen Karası Beyliği'ne ait camii, medrese vs. gibi mimarî yapıların olmayışıdır. Beyliğin hâkimiyet devresinin kısa oluşu kanaatimizce onu, bir Gâzi Beyliği statüsü ötesine götürememiş, sürekli gazalarla dolu bir devlet hayatı, sosyal ve kültürel yapının oluşmasını da geciktirmiş olmalıdır. Nitekim, elimize geçen ve Osmanlı döneminde yapılan ilk tahrirlerdeki kayıtlar arazi sahibi olan beyin bu araziyi Osmanlılar'a sattığına ve Osmanlı devlet teşkilâtında görev aldığı anlaşılan ve Karası Sülâlesi'nden geldiği tahmin edilen bazı şahıslara ait arazi ve çiftliklerin yine Osmanlılar'dan bazı şahıslara vakfedildiğine dair, evkaf tahrirlerinden ibarettir.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde konumuzla ilgili olarak, Karası, Balıkesir, Biga ve Bergama Vilâyetleri'ne ait tahrir defterlerinden bazılarını inceledik. Bunlar içinde 166 numaralı Anadolu Eyâleti icmâl defteri 1530 tarihli olup, Karası ile ilgili tahrirler bize o devirdeki yerleşim alanlarını ve yer adlarını vermesi açısından faydalı olmaktadır. Genellikle vakıf kayıtlarına rastlayabilmek umuduyla baktığımız birkaç evkâf defterinden 334 numaralı ve h. 969/m. 1561 tarihli Biga piyâdegan defterinde Balıkesir'e tâbi kazalar ve buralarda yer alan araziler, çiftlikler kayıtlıdır. Tarihsiz ve muhtemelen 166 numaralı icmâl defterinin devamı olan 435 numaralı tahrir defterinde ise Bergama'da Karası Beyleri tarafından Osmanlılar'a vakfedilen veya satılan arazi kayıtlarına rastlayabildik.

Ayrıca, Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi'nde 42/1213 numarada kayıdlı Şer'iyye Sicili'nde bir ferman sureti bulunmaktadır[36]. Ankara Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyûd-u Kadime Arşivi'nde yer alan 568 numaralı defterde de yine birkaç evkâf kayıdı yer almaktadır.

Arşiv kayıdları bize, Karası ailesi ile jenelojik bağları açık olarak belirtilmeyen ve sadece, Karasıoğlu Davud Bey veya Karasıoğlu Sultanşah vs. gibi beylik ailesine mensup olduklarını düşündüren birkaç yeni isim vermektedir.

[36] Saray Arşivindeki Şer'iyye Sicillerinin katalog çalışması hakkında bkz. M. İlgürel, "Şer'iyye Sicillerinin Toplu Kataloğuna Doğru", *TD.*, sayı 28-29, İstanbul 1974-75, s. 123-166.

GİRİŞ

ANADOLU BEYLİKLERİ'NİN ORTAYA ÇIKIŞI, BATI ANADOLU'DA TÜRK HÂKİMİYETİ

XIII. yüzyıl sonlarında, Türkiye Selçuklu Devleti'nin çöküş devresine girişini takip eden dönemde merkez ile bağlarını keserek, bağımsızlıklarını ilân etmek suretiyle büyüklü küçüklü olmak üzere yirmiyi aşkın Türk Beyliği ortaya çıkmıştır. Kaynaklarda "Tevâif-i Mülûk" adıyla zikredilen bu beyliklerin, Anadolu'nun tarihî coğrafyasına hemen hemen XVI. yüzyıl başlarına kadar gelen bir süre için egemen oldukları görülmektedir.

Türkiye Selçuklu Sultanı I. Alâeddîn Keykubâd[1] (1220-1237) zamanında görülen batı uçlarındaki istikrâr ve Bizans İmparatorluğu'na karşı güdülen barış siyâseti, kendini hissettiren Moğol baskısı sebebiyle yavaş yavaş bozulmaya yüz tuttu. Moğollar'ın önünden kaçan Türkler, Selçuklu Devleti'nin batı uçlarına yerleşmekte idi. Böylece uçlarda belirgin bir denge değişimi ve merkezî otorite ile bağlarını koparmak isteyen toplulukların güçlenmeye başladığı bir devreye girildi. Özellikle, 1240 Baba İshak isyanı, merkez ile uçlar arasındaki zayıflayan bağları iyice belirginleştirirken, 1243 Kösedağ yenilgisi de son halkanın kopmasını temin edecek bir darbe oldu[2]. Bu tarihten itibaren Moğollar'a tâbi birer memur statüsünde olmaktan öteye gidemeyen Türkiye Selçuklu Sultanları için yapılacak fazla bir şey kalmamıştı. Öte yandan, Selçuklu vezîri Muineddîn Pervane'nin ölümünden sonra artan Moğol baskı ve nüfûzu karşısında, Bizans İmparatorluğu'nun siyasî ve askerî zorunluluk sonucu savunmasız bıraktığı Batı Anadolu, Türk yerleşmesine hazır hâle gelmişti[3]. Bu suretle, XI. yüzyılda onbeş yıl kadar bir süre Ege Denizi kıyılarına hâkim olan Çaka ve Tanrıbermiş beylerden[4] sonra Bizans İmparatorluğu, XIII. yüzyıl sonlarında Batı Anadolu'yu bir daha geri gelmeyecek şekilde kaybediyordu.

Batı Anadolu'da Menteşe, Aydın, Saruhan ve Karası Beylikleri'nin kuruldukları devre, Bizans İmparatoru II. Andronikos Palaiologos (1282-1328)'un saltanatı dönemine rastlar. İstanbul'un 1204'de Lâtinler'in hâkimiyetine geçişi ile

[1] Geniş bilgi için bkz. O. Turan, Keykubâd I. mad., *İA.*, VI, s. 646-661.

[2] Geniş bilgi için bkz. O. Turan, Keyhüsrev II. mad., *İA.*, c. VI, s. 623-627.

[3] Y. Yücel, *XIII.-XV. yüzyıllar Kuzey-Batı Anadolu Tarihi, Çoban-oğulları, Candar-oğulları Beylikleri*, Ankara 1980, s. 1-5; O. Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye Tarihi*, İstanbul 1984, s. 643-644; Ayr. bkz. C. Cahen, *Osmanlılardan Önce Anadolu'da Türkler*, trk. çev. Y. Moran, İstanbul 1984, s. 296-306.

[4] A. Sevim, *Anadolu'nun Fethi, Selçuklular Dönemi (Başlangıçtan 1086'ya kadar)*, Ankara 1988, s. 96-99; A. Sevim-Y. Yücel, *Türkiye Tarihi (Fetih, Selçuklu ve Beylikler Dönemi)*, Ankara 1989, s. 217-219.

Bizans İmparatorluğu'nun yediği ağır darbeden sonra, bu devlet aşağı yukarı yarım yüzyıl İznik'ten yönetildi. 1261'de törenle servet ve ihtişâmından çok şey kaybeden İstanbul'a giren VIII. Mikhail Palaiologos (1259-1282)'un elinde yeniden kazanılan Bizans İmparatorluğu, Avrupa devletler manzumesinde tekrar eski nüfûzunu kazanıyor, Akdeniz siyâsetinin odak noktalarından biri hâline geliyordu.

Ancak, yeniden elde edilmiş büyük bir devlet olmak, Lâtin hâkimiyetinin açtığı derin yaraları onarmak, büyük çaba gerektirmekte idi. Nitekim, VIII. Mikhail'in bu yöndeki çabaları Bizans'ın askerî ve malî yönden çöküşünü durduramamış, üstelik Anadolu'daki savunma gücünü zayıflatmıştı[5]. Hattâ, Balkanlar'da ortaya çıkan tehditler karşısında İmparatorluk, ağırlığını batıya kaydırmak durumunda kalmıştı. G. Ostrogorsky[6], bu konuda dönemin olaylarını yakından takip eden Bizanslı tarihçi Pachymeres'in "Türkler gittikçe cüretlenerek her türlü savunma aracından yoksun ülkelere akın ederlerken, doğu bölgesi zayıflatıldı" kaydına işaret etmektedir. P. Wittek[7] de, yine Pachymeres'den naklen "vergi ağırlığından kızdırılmış olan ahalinin bilhassa hudutlarda oturanların, Türkler tarafına geçtiğini ve bunlara kılavuz ve müttefik arkadaşlar olarak hizmet ettiklerini" ifade etmektedir.

N. Gregoras[8], XIV. yüzyıl başlarında Anadolu'nun durumu hakkında şu bilgileri vermektedir. "...Türkler, Romalılar'ın Asya'daki bütün topraklarını kuraâ ile aralarında bölüştüler. Karamane Alisurios (Germiyanlı Alişir) İç Frigya'nın önemli bir bölümünü ve Philadelphia (Alaşehir)'ya ve Antiochia (Menderes yanındaki yalvaç)'ya kadar olan bölgeyi ele geçirdi. Sarchanes (Saruhan) oradan İzmir'e kadar olan kısmı ve İonya'nın sahilden uzak kısımlarını aldı. Sasan adlı biri Magnesia (Manisa) çevresini, Priene'yi ve Ephesos (Efes)'a kadar uzanarak oralarını kendine satraplık yaptı. Lydia (Lidya)'dan ve Eolia'dan Hellespont (Çanakkale)'a bitişik Mysia (Misya) sahasını Kalames ve oğlu Karasis aldı. Olympos (Uludağ) civarını ve bütün Bithynia (Bitinya)'yı Atman (Osman) adında bir başkası elde etti. Sakarya nehrinden Paphlogonia (Paflagonya)'ya kadar Amurius (Umur)'un oğulları aralarında paylaştılar..."

Dukas[9] da o dönem için verdiği bilgilerle hemen hemen Gregoras'ı teyid etmektedir. Andronikos Palaiologos'un 43 sene imparatorluk ettiğini belirttikten sonra "bu hükümdarın saltanatının.... senesinde (metinde boş bırakılmış) Asya'nın meşhur şehirlerinden biri olan Efesos (Efes) ve Karia (Karya) eyâleti Mantahia (Menteşe) tarafından ve İzmir'e kadar Lidia (Lidya) eyâleti Atın (Ay-

[5] Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 415-430.

[6] Ostrogorsky, *a.g.e.*, s. 453.

[7] P. Wittek, *Menteşe Beyliği*, trk. çev. O.Ş. Gökyay, Ankara 1986, s. 16, not 39; H. Akın, *Aydınoğulları Tarihi Hakkında Bir Araştırma*, Ankara 1968², s. 5.

[8] N. Gregoras, *Historai Romae, I, CSHB*, Bonnae 1829, s. 214-215; Wittek, *Menteşe Beyliği*, s. 17, not 42, 18, not 43; M.Ç. Varlık, *Germiyanoğulları Tarihi (1300-1429)*, Ankara 1974, s. 37. Ayr. bkz. G. Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, II, *CSHB*, Bonnae 1835, s. 389.

[9] Dukas, *Bizans Tarihi*, s. 5.

dın) tarafından, Pergama (Bergama)'ya kadar Mağnisa (Manisa) ve bütün Magedon eyâleti Saruhan tarafından, Asu (Assos-Behramkale) şehrinden başlayan ve Çanakkale'ye kadar imtidat eden Büyük Frigya Karası tarafından, Bitinya kâmilen ve Paflagonya kısmen Osman tarafından zaptolundu. İsimlerini yukarıda zikrettiğimiz kimseler Türk başbuğları idiler..."

Bütün bunlardan anlaşılacağı üzere artık, 1300 yılı civarında bütün Anadolu Türk hâkimiyetine geçmiş görünmekteydi. O sırada sadece İznik, İzmit, Bursa, Sardes, Philadelphia, Magnesia gibi birkaç müstahkem kale ve Karadeniz Ereğlisi, Foça ve İzmir gibi liman şehirleri, bu hâkimiyet içinde birer adacıktan farksız hâle gelmişlerdi[10].

[10] Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 454.

I. BÖLÜM

KARASI BEYLİĞİ'NİN MENŞEİ VE KURULUŞU

1. KARASI BEYLİĞİ'NİN MENŞEİ

Türkiye Selçuklu Devleti'nin çöküşüyle, uç bölgelerde faaliyet gösteren beyler tarafından kurulan beylikler içinde bulunan Karası Beyliği'nin menşei ve hüküm sürdüğü devre, genelde tarihteki öteki devletlerin kuruluşunda olduğu gibi karanlıklar içinde kalmış görünmektedir. Bununla beraber Karası Beyliği kurucularının Selçuklu Devleti Sultanları ile olan yakınlığı Osmanlı kaynaklarından anlaşılmaktadır.

Yazıcıoğlu Âli[1]'nin "Saruhan ve Karası Sultan Mes'ûd nökerlerindendir..." şeklindeki kaydına, Neşrî[2]'nin eserinde de rastlanmaktadır.

Ayrıca, Kemalpaşazâde[3]'nin, *Tevârih-i Âl-i Osmân* adlı eserinde yine, "Saruhan ve Karası ki, Sultan Mes'ûd bin İzzeddîn Keykâvus nökerlerinden idiler..." diyerek onların Saruhan ve Karası illerinde istiklâl bulduklarını kaydetmektedir.

Müneccimbaşı[4]'nın da, *Câmi'ü'd-düvel* adlı eserinde "Karası Bey, Selçukluların ileri gelen emîrlerindendi. O, Gıyâseddîn Mes'ûd'un has adamlarından ve beylerindendi....." şeklinde aynı bilgileri tekrarladığını görüyoruz.

Osmanlı tarihlerinde adı geçen "nöker" tâbiri (ıstılâh), moğolca "dost, arkadaş" manasındaki "nökör-nökü" (çoğul olarak "nököd-nöküd") kelimesinden gelmektedir. Farsça hizmetkâr, kul manasında olup, Uygurca'da nöker, neger, nögür kelimeleri maiyyet askeri, hizmetkâr, kul anlamına gelmektedir. Moğol devlet teşkilâtında önemli bir yeri olan nökerlik müessesesinin, Türk devletlerinde de görüldüğü ve genellikle Doğu Anadolu'da kullanılan bir tabir ol-

[1] Yazıcıoğlu Âli, *Selçuknâme*, Revan No. 1390, v. 280a;
".... وصاروحان وقراسی سلطان مسعود نوکرلرندندر ...."

[2] Neşrî, I, s. 50
".... صاروخان وقره سی که سلطان مسعود نوکرلرندندر ...."

[3] Kemalpaşazâde, I. Defter, s. 137.
".... صاروخان وقره سی که سلطان مسعود بن عزالدین کیکاوس نوکرلرندن ایدلر صاروحان ایلنده وقاره سی ایلنده استقلال بولدیلر...."

Ayr. bkz. II. Defter, s. 78.

[4] Müneccimbaşı, *Cami'ü'd-düvel*, Nûr-ı Osmaniye, Nr. 3172, c. II, v. 132; Krş. A. Tevhid, "Balıkesir'de Karasıoğulları", s. 565; N. Asım-M. Arif, *Osmanlı Tarihi*, c. I, İstanbul 1335, s. 497; H. Edhem *Düvel-i İslâmiye*, İstanbul 1927, s. 274; İ.H. Uzunçarşılı, *Karasi Vilâyeti Tarihçesi*, İstanbul 1341, s. 71; Ayn. mlf., *Kitâbeler*, I, s. 44; T.H. Balcıoğlu, *Tarihte Edremit Şehri*, Balıkesir 1937, s. 59-60.

duğu anlaşılmaktadır[5]. Bu durum, kaynaklar tarafından II. Mes'ûd'un nökerleri arasında adı geçen Karası Bey'in Selçuklu Sultanı'na yakın, ileri gelen emîrlerden biri olduğunu göstermektedir[6].

Sultan Mes'ûd'un 1308 tarihinde ölümünden sonra ve İlhanlı hükümdarı Muhammed Hudâbende Olcaytu Han b. Argûn zamanında (1304-1317), Türkiye Selçuklu Devleti yıkılarak her bir bölge bir emîr eline geçmişti. Bu sebeple Anadolu sahilleri (sevâhil-i rûm) bu bölgedeki uç beylerinin kontrolüne girdi. Böylece, Aydın, Menteşe, Hamid, Teke ve Saruhan Beyliği gibi, Sultan Mes'ûd'un nökerlerinden biri olan Karası Bey, bu dönemde ortaya çıkmış, önceden sahip olduğu arazi üzerinde, devlet otoritesinin boşluğundan yararlanarak bağımsızlığını ilân etmiştir[7].

Ancak, Karası ailesinin Selçuklu Sultanları'nın hizmetindeki etkin rolünden başka, onların menşei hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Bu hususta, Tokat'ta bulunan iki mezar taşına dayanılarak beyliğin, Melîk Dânişmend Gazî sülâlesinden geldiği kabul edilmiştir[8]. Tokat'ta Hamzalar Mezarlığı'nda bulunan ve daha sonra Tokat Müzesi'ne nakledilen mezar taşlarından biri Kutlu Melek'e aittir. Bu mezar taşının şâhidesinde:

توفيت المرحومة المغفورة
سيدة الخواتين قتلو ملك بنت مصطفى بك بن
بكلربكى بن يخشى خان بن قراسى بن قلم بك بن
باغدى بك بن فخر الغزاة والمجاهدين
ملك دانشمند غازى رحمهم الله

ibâresi yer almaktadır (bkz. Resim 1). diğer mezartaşı ise Kutlu Melek'in oğlu Mustafa Çelebî'ye aittir. h. 818/m. 1415 tarihli bu mezartaşında Mustafa Çelebî, annesinin şeceresi ile kaydedilmiş olduğundan, babasının kim olduğu meçhuldür.

[5] A. Caferoğlu, "Türk Tarihinde Nöker ve Nökerzâdeler Müessesesi", *IV. TTK*, Ankara 1952, s. 252-257. bkz., F. Steingass, *Persian-English Dictionary*, London 1977[6], s. 1435.

[6] bkz. Deguignes, *Hunların, Türklerin, Moğolların ve daha sair Tatarların Tarih-i Umûmisi*, çev. Hüseyin Cahid, c. IV, İstanbul 1924, s. 140 not 1.; Öte taraftan geç devir Osmanlı kaynaklarından Hadidî (*Tevârih-i Âl-i Osmân*, basılmamış doktora tezi, haz. N. Öztürk, İstanbul 1986, s. 60), Sultan Alaeddîn'in Karası, Saruhan, Teke, Hamid, Aydın, Menteşe, Alâiye, Antalya şehirlerini aldığını kaydederek, yerine oğlu Gıyâseddîn geçtiğinde, bu illerin Karaman'a tâbi olduğunu, halbuki Hamid, Aydın, Karası, Saruhan, Alâiye, Menteşe ve Teke'nin Sultan Alâeddin kulu olduklarını kaydetmektedir.

[7] Neşrî (c. I, s. 48, 50), Sultan Mes'ûd'un vefat tarihi olarak, 1300-1301 yılını vermektedir. Ancak, II. Mes'ûd'un vefat tarihi genellikle 1308 yılı olarak kabul edilmektedir. Bkz. O. Turan, *Türkiye Tarihi*, s. 644-645; E. Merçil, *Müslüman-Türk Devletleri Tarihi*, İstanbul 1985, s. 164.

[8] Uzunçarşılı, *Kitâbeler* I, s. 43-44; Ayr. bk., Ayn. mlf., *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*, Ankara 1984, s. 96; Ayn. mlf., *Osmanlı Tarihi*, c. I, Ankara 1982, s. 78; Ayn. mlf., Karasioğulları mad., VI, s. 331; B. Karamağaralı, "Sivas ve Tokat'taki figürlü mezartaşlarının mahiyeti hakkında", s. 85-86; İ. Artuk, "Karasıoğulları adına basılmış olan iki sikke", s. 284.

Mezartaşının baş taşında:

توفى
المرحوم المعصوم
مصطفى چلبى
بن قتلو ملك بنت
مصطفى بك

Baş taşının iç kenarında:

بن بكلربكى بن بختى خان بن قراسى بن قلم بك
بن ياغدى بك بن ملك الغزاة والمجاهدين

Baş taşının iç tarafında:

ملك دانشمند غازى رحمهم الله رحمة واسعة

Ayak taşının yan tarafında:[9]

فى اوئل جما دالاولى لسنة ثمان عشرو ثما ثماية

ibareleri yer almaktadır.

Bu mezar taşları bize Karasıoğulları şeceresini açık olarak göstermektedir. Ancak Dânişmendliler ile olan bağlantısı, ailenin ceddi olan Melîk Dânişmend Gazî'den yukarıda adı geçen Yağdı Bey[10]'e kadar arada iki, üç isim daha olması gerektiğinden açıklık kazanamamaktadır. Ayrıca, Yağdı Bey hakkında şimdiye kadar kaynaklarda herhangi bir bilgiye de rastlanılmamıştır. İ.H. Uzunçarşılı[11], Dânişmendli Muhammed Gazî'ye isyân eden iki kardeşten Yağan'ın Yağdı Bey olabileceği fikrini ileri sürmüştür. Ancak, Yağan'ın 1135'de isyan ederek öldürülmesinden başka hakkında bir bilgi bulunmamaktadır. Ayrıca müellif, Dânişmend Gâzî ile Yağdı arasında iki-üç isim daha olması gerektiğini, bununla beraber, silsile tamamen verilmeyerek, arada birkaç şahsı koymamak suretiyle ceddin ismini zikretmek adettir görüşündedir.

Bunun yanı sıra, 1071-1178 yılları arasında Sivas, Malatya, Kayseri, Tokat ve Amasya illeri çevresinde hüküm süren Dânişmendliler'in menşeı meselesi de

[9] Karamağaralı (a.g.m., s. 86), Uzunçarşılı'nın okuyuşunda فى اوئل جما دالاولى لسنة şeklinde geçen tarihlemeyi zikretmiyor.

[10] Uzunçarşılı, (*Kitâbeler* I, s. 45) Yağdı Bey isminin bir kabir taşında ب ile diğerinde ise ى ile yazılmış olduğunu, Yağdı'nın Bağdı şeklinde de okunabileceğini fakat sonuçta bu ismin "Yağdı" okunması gerektiğini belirtiyor. Ayn. mlf., *Sivas Şehri*, İstanbul 1928, s. 44-45; bkz. *Süryani Mihail'in Vekâinâmesi, II. Kısım (1042-1195)*, trk. çev. H. Andreasyan, 1944, s. 104.

[11] Uzunçarşılı, *Kitâbeler*, I, s. 45.

henüz halledilmiş değildir. Devletin kurucusu olarak gösterilen Melîk Dânişmend Gâzî'nin faaliyetleri bir rivâyete göre Seyyîd Battal Gazî ile birleştirilerek destansı bir nitelik kazanmış, başka bir rivâyete göre ise o, yanında birçok gönüllü emîr ve gâzî ile birlikte Bizans'a karşı mücadele için Anadolu'ya gelmiştir. Onun hakkında ileri sürülen çeşitli rivâyetler nedeniyle Dânişmendli Sülâlesi'nin ilk devirleri açıklık kazanamamaktadır. Bununla beraber, Melîk Dânişmend Gâzî'nin Türkmenler'e öğretmenlik yaptığı ve asıl adının Taylû (Dânişmend Taylû b. Ali et-Türkmanî) olduğu şeklindeki görüş genel olarak kabul edilmektedir[12].

Dânişmendliler, Sultan II. Kılıç Arslan'ın h. 570/m. 1174'de önce Sivas'ı, h. 573/m. 1178'de de Malatya'yı kendi idaresi altına alması üzerine dağılmışlar ve bir kısmı Selçuklu Sultanları hizmetine girmişlerdi. Nitekim bunlar arasında, Dânişmendli ailesinden Nizâmeddîn Yağıbasan (1142-1164)'ın oğulları Muzaffereddîn Mahmûd, Zâhireddîn ili ve Bedreddîn Yusuf bulunmakta idi. Geçmişte kudretli bir durumda bulunan bu aile, muhtemelen idarî bir tedbir olarak, belki de Selçuklular'ın bir zaaf anından yararlanmalarını önlemek açısından, II. Kılıç Arslan zamanında (1155-1192), batı sınırına nakledilerek orada bulunan Türkmenlerin başına uç beyleri olarak yerleştirilmişlerdi[13].

Nitekim, II. Rükneddîn Süleymanşâh (1196-1204)'ın ölümü üzerine eski bir Dânişmend merkezi olan Tokat'daki Nuh Alp, Emir Mende, Tüz Bey gibi ileri gelen emîrlerin yardımıyla oğlu III. Kılıç Arslan (1204-1205) tahta geçmiş[14], fa-

[12] İbnü'l-Esîr, *El-Kâmil fi't-târîh*, X, trk. trc. A. Özaydın, İstanbul 1987, s. 248; O. Turan, *Türkiye Tarihi*, s. 112-113; C.E. Bosworth, *İslâm Devletleri Tarihi*, çev. E. Merçil-M. İpşirli, İstanbul 1980, s. 167; M.H. Yınanç, Danişmendliler mad., *İA.*, III, s. 468; A. Özaydın, "Danişmendliler", *Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi*, VIII, İstanbul 1988, s. 121-122; İ.H. Danişmend, *Türk Tarih Kurum Başkanlığına açık mektup*, İstanbul 1945, s. 9-10.

[13] İbn Bîbî, *El-Evâmirü'l-Alâiyye*, I, s. 111.

"…. مظفر الدين محمود ظهير الدين ايلى وبدرالدين يوسف پسران ياعيسان باايشان بحكم آنكه هوادار وخد
ستكر سلطان غياث الدين كيخسرو بودند جادهٔ نفاق ملوك محا داشتند واز طريق …."

Ayr. bkz. Aynı eser, I, Tıpkı basım, Ankara 1956, s. 76-79; Ayr. bkz., *Anadolu Selçukî Devleti Tarihı* (İbn Bîbî'nin Farsça muhtasar Selçuknâmesi'nden çev. M.N. Gençosman, notlar ilâve eden F.N. Uzluk), s. 39; Aksarayî, s. 32; Yınanç, Danişmendliler mad., *İ A.*, s. 475; O. Turan, *Türkiye Tarihi*, s. 272; Bosworth, *İslâm Devletleri*, s. 167-168; N. Kaymaz, "Anadolu Selçuklu Devleti'nin inhitâtında idare mekanizmasının rolü" I, *TAD.*, II, sayı 2-3, Ankara 1964, s. 126-127.

[14] İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-alâiyye*, A. Erzi-N. Lugal neşri, s. 109-110:

"امراي دولت واكابر سلطنت اوچون نوح الپ وامير منده وتوزبك كه از محروسهٔ توقات درحدمت اياب سلطنت
آمد بودند…"

Yukarıda adı geçen bu beylere Yazıcıoğlu Ali tarafından, Aydın Alp, Gündüz Alp, Bedreddîn Mahmûd, Şehâbeddîn Lûlû ve Şemseddîn Kürd adlı beyler de eklenmiştir. Bkz. İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk*, s. 61; N. Kaymaz (*a.g.m.*, s. 125)'a göre, II. Rükneddîn Süleymanşâh tahta geçtiğinde, kendisi ile birlikte Tokat'tan getirmiş olduğu Nuh Alp, Emir Mende ve Tüz Bey gibi şahıslara devlet idaresini teslim etmiş, bu kadro Süleyman'ın oğlu olan III. Kılıç Arslan (1204-1205)'ın saltanattan uzaklaştırılmasına kadar iş başında kalmıştı; O. Turan, *Türkiye Tarihi*, s. 265; Ayn. mlf., Kılıç Arslan III. mad., *İA.*, s. 703.

kat ona karşı ilk muhalefet hareketi batı ucundaki bu Dânişmendli kardeşlerden gelmiştir. Böylece, II. Rükneddîn Süleymanşâh zamanında uç beyleri olarak gördüğümüz Yağıbasanoğulları'nın I. Gıyâseddîn Keyhüsrev'i (II. defa 1205-1211) tekrar tahta çıkarmak için çalıştıklarını görüyoruz. Ötedenberi I. Gıyâseddîn Keyhüsrev'in hizmetinde bulunan ve sultana karşı bağlılıklarını muhafaza eden bu üç kardeş, sultanın ölümü üzerine III. Kılıç Arslan'a karşı cephe aldılar. Böylelikle Dânişmendli Yağıbasanoğulları'nın davetiyle, Bizans'tan Uluborlu'ya gelen I. Keyhüsrev, bir süre sonra Konya tahtına oturmuştur[15]. Onun tahta geçişinde önemli rol üstlendiklerini gördüğümüz Yağıbasanoğulları'nın bundan sonraki faaliyetleri hakkında bazı tahminlerde bulunan N. Kaymaz[16], batı ucuna idarî bir tedbir olarak gönderilmiş olan kardeşlerin, bu tarihten sonra bu bölgede bulunmadıkları sonucunu çıkarmaktadır. O, buna mukabil, Dânişmend ailesinin eski hâkimiyet alanlarında onlardan izlere rastlanıldığını belirtmektedir. Aksarayî[17]'nin verdiği bilgilerden anlaşıldığına göre, Niksar, Sivas ve Tokat, Moğollar zamanında bile, Dânişmend ülkesi olarak anılmaktaydı. Bu durum, ailenin kendi adlarıyla anılan sahada hâlâ kuvvetli olduğunu, bu bakımdan Tokat'taki mezartaşları üzerindeki şecere hakkında tereddüd etmememiz gerektiği düşüncesini akla getirmektedir. Nitekim, Muzaffereddîn Mahmûd'un Kayseri'de bulunduğu, buradaki bir camii tâmir kitâbesinden anlaşılıyor. Zâhireddîn ili ise, doğu bölgelerinde faaliyet göstermiştir. I. Gıyâseddîn Keyhüsrev'in ölümünden sonra yerine geçen I. İzzeddîn Keykâvus (1211-1220)'a karşı Tokat Melîki Alâeddîn Keykûbâd tarafını tutan Zâhireddîn İli, bu sırada Pervanecilik görevi ile karşımıza çıkmaktadır. O, daha sonra Anadolu'dan kaçarak Telbâşir'e gitmiş ve orada ölmüştür. Nüfûz ve şöhreti artan Zâhireddîn İli'ye karşılık, muzaffereddîn Mahmûd ve Bedreddîn Yusuf'tan bahsedilmemektedir. Sadece Muzaffereddîn Mahmûd'un oğlu Nizâmeddîn Sührâb, II. Gıyâseddîn Keyhüsrev (1237-1246) zamanında bu hükümdarın nedimi ve Kösedağ Savaşı'nda (1243) ileri gelen bir kumandan olarak görülmektedir[18].

Öte taraftan, 1302'den itibaren Gazan Han Anadolu'da yeniden otoriteyi temin ederek, ülkeyi ikiye ayırmış, Sivas'ın merkez olduğu, Kayseri-Çorum, Kastamonu hattının doğusunda kalan ve Çanakkale-Edremit sahillerine kadar uzanan Dânişmendiye Vilâyeti denilen bölgeyi Sultan II. Mes'ûd'a vermişti. Bu taksimatta, Karası, Saruhan ve hatta Osmanlı Beyliği'nin Dânişmendiye Vilâyetinin uçları olarak kabul edildiğini görüyoruz[19]. Nitekim Gelibolulu Âli[20], bu sınırı "Simre ve Kastamonu ve Sinop'tan İznik'e dek ve bu taraftan Karası mem-

[15] Yınanç, Danişmendliler mad., *İA.*, s. 475; Kaymaz, *a.g.m.*, s. 127; Turan, *Türkiye Tarihi*, s. 272-274.

[16] Kaymaz, *a.g.m.*, s. 128-130.

[17] Aksarayî, s. 49, 83, 85.

[18] H. Edhem, *Kayserîye Şehri*, İstanbul 1334, s. 18; Yınanç, Danişmendliler mad., *İA.*, s. 475; Turan, *Türkiye Tarihi*, s. 272 not 9, 433-435.

[19] M. Akdağ, *Türkiye'nin İktisadî ve İçtimaî Tarihi (1243-1453)*, Ankara 1959, c. I, s. 90-91, 126, 142-143, 152.

[20] Gelibolulu Âli, V, s. 22; Akdağ, *a.g.e.*, s. 126; bkz. Müneccimbaşı, *Cami'üd-Düvel*, I, v. 362 b.

leketi ile Saruhan sınırına dek Sultan Mes'ûd, oğlu Gâzî Çelebî'ye mukarrer eyledi" demek suretiyle kesin olarak çizmektedir.

Bu durumda, evvelce uç bölgesinde görev aldıklarını gördüğümüz Yağıbasanoğulları'nın çocukları tarafından kendi atalarının adlarıyla anılan ve Dânişmendiye denilen bu bölgede fetih hareketlerine devam ettikleri ileri sürülebilir. Böylelikle, vilâyetin uçlarından biri olarak kabul edilen Misya sahasının da bu eski Türkmen ailesinden gelen bir bey tarafından ele geçirilmiş olması mümkün görünmektedir.

Yağıbasanoğulları'nın Selçuklu sultanına yakın kişiler arasında adı geçmesi bakımından İ.H. Uzunçarşılı[21] onları, Karası ailesinin ahfâdı olarak gösterme yoluna gitmiştir. Ancak, o devrede Selçuklu sultanına yakın kişiler arasında adı geçen Yağıbasanoğulları'ndan önce sultana yakın başka şahısların da zikredildiği İbn Bîbî[22]'nin eserinden anlaşılmaktadır. Nitekim, daha önce belirttiğimiz gibi, Rükneddîn Süleymanşâh'ın beyleri ve saltanat ulularıarasında zikredilen Nuh Alp, Aydın Alp, Gündüz Alp, Mende Beg, Tüz Beg, Bedreddîn Mahmûd Beg, Şehâbeddîn Lûlû ve Şemseddîn Kürd adlı beyler, Tokat'tan gelerek sultanın hizmetine girmişlerdir. O halde, Karası ailesini Dânişmendli şeceresine bağlarken, sadece Yağıbasanoğulları üzerinde durmak yerine, yukarıda adı geçen beylerin eski bir Dânişmend merkezi olan Tokat'ta Selçuklu Sultanlığına yakın ileri gelen emîrler olmaları sebebiyle onların da Dânişmendliler'den veya bu beyliğin hizmetine girmiş beylerden olabileceği ve bu sebeple Karası ailesinin adı geçen Tokat beylerinden birine de bağlanabileceği ihtimâlini göz önünde tutmak mümkündür.

Karası ailesinin Dânişmendlilere dayanıp dayanmadığı hususunda Batılı müelliflerin de bir fikir birliğine varamadıklarını görüyoruz. Sözgelişi, P. Wittek[23], ailenin Dânişmendliler'den geldiği husûsunu, gâzî geleneklerinin sınır beyleri arasında XIII. yüzyılda dahi mevcûdiyetini gösterdiği düşüncesiyle birleştirerek kabul etmiştir. Buna mukâbil C. Cahen[24], sülâleyi Anadolu Türkmenlerinden birinin içine dâhil etmek şeklindeki bir önerinin beraberinde birkaç ihtimâli de yok ettiği kanaatindedir. Türklerin Misya'da yerleşmelerinin aslını tespit etmenin çok önemli bir konu olduğunu belirten C. Cahen, bu husûstaki tereddütlerini şöyle ifâde etmektedir. "Bir mezar kitâbesine dayanılarak, Karası adının Dânişmend soyundan geldiği iddia edilmektedir. Bu durum, h. VIII./m. XIV. yüzyılın küçük bir beyliği ile, Orta Anadolu'nun, h. VI./m. XII. yüzyılına ait meşhûr bir beyliğini birleştirme teşebbüsü olmuştur. Fakat bu kitâbe, Karası'da değil Dânişmend idaresinden sonraki Tokat'tadır. Ses uyumu ola-

[21] Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri*, s. 96; Ayn. mlf., Karasioğulları mad., *İA.*, s. 331; Ayn. mlf., *Osmanlı Tarihi*, I, s. 78.

[22] İbn Bîbî, *El-evâmirü'l-alâiyye*, s. 109-110; Ayr. bkz., İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk*, s. 61.

[23] Wittek, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu*, çev. I. Arık, İstanbul 1947, s. 46 ve not 2; Ayn. mlf., *Menteşe Beyliği*, s. 20; Ayr. bkz., S. Vryonis, *The Decline of Medieaval Hellenism in Asia Minor and the Process of Islamization from the Eleventh through the fifteenth Century*, London 1971, s. 138.

[24] C. Cahen, Karası mad., *EI²*, IV, s. 627-628.

rak dahi birşey imâ etmemektedir ve bu jenelojik iddialar meşhûr Dânişmendliler üzerine, inkâr edilmeyecek kadar çok ilgi çekmiştir. Anadolu-ñun batı kıyılarında Dânişmendliler'in h.600/m. 1200 yıllarında varlığını bildiğimiz bir gerçektir. Ancak h. VII./m. XIII. yüzyıl sonları ile h. VIII./m. XIV. yüzyıl başlarında ortaya çıkan yeni Türkmen kuruluşları ile diğer eski aileler arasındaki bağlantıyı bir zincirin halkası olarak farz etmeyi kabul etmemiz için hiçbir sebep yoktur. Bundan başka, Karası Türkleri'nin ortaya çıkışında belli bir açıklık olsaydı, doğudan gelen diğer komşu beyliklerde olduğu gibi, tamamen farklı bir soyun onlar arasındaki unsurlardan biri olduğu dahi açığa çıkardı..." Ancak C. Cahen, bu görüşünü kanıtlayamamaktadır. Üstelik, bu aile fertlerinin kuzeybatı Anadolu'ya yerleşmiş olamayacağını kabul etmemek için kesin verilere ihtiyaç vardır.

Karasıoğulları'nın Dânişmendli ailesinden geldiği tezi ortaya atılmadan evvel İ.H. Uzunçarşılı[25] da bu beyliğin Oğuzların Çepni[26] boyuna dayanabileceği ihtimâli üzerinde durmuş ve Karasıoğulları üzerine yaptığı ilk çalışmasında, Balıkesir'de çıkarılan h. 22 Temmuz 1339/m. 1921 tarihli *Rezm* adlı gazetede yayımlanan müellifi meçhul makaleden şöyle bir nakilde bulunmuştur. "Hacı Bektaş-ı Velî'ye dâir *Vilâyetnâme*'den nakledilen bilgiye göre, Orta Anadolu'da, Kırşehri'ndeki Çepni ta'ifesi Moğol istilâ ve ta'disi üzerine Karaizi (قره ايدى) ile Aydın iline göçmüşler ve Karaizi Bey de قره ايسى ، قره سى ، بيه سى ma'naları ile aynı ifâyı veren mahalle gelerek yurdlanmış". Adı geçen makaleye göre, "Moğol istilâsında Kırşehir'de ve bilhassa Sulucaöyük (bugünkü adıyla Hacı Bektaş) civarında Çepni ta'ifesi sakin olurdu. Bunların sakin olduğu arazi, Selçukbeyzâdelerinin Yund (kısrak)'luğu idi. Moğollar gelince mezkûr ta'ife beyleri Karaizi ile Aydın iline göçtüler. Hala bu kurra sakinleri ol ta'ifedendir". Ancak, F. Köprülü[27], Karası Beyliği'nin bir Çepni reisi olan Karaizi tarafından kurulduğu tarzındaki bir görüşün tamamının uydurma ve hayal ürünü olduğunu belirterek, bu fikri kabul etmemiştir. O, bu görüşüne gerekçe olarak Hacı Bektaş-ı Velî *Vilâyetnâmesi*'nde böyle bir göçten bahsedilmemesini göstermektedir. Gerçekten de Çepnilerin Karaizi Bey ile birlikte Aydın iline göçü *Vilâyetnâme*'de yer almamaktadır. Adı geçen eserden sadece Kırşehir'in Sulucakaraöyük köyüne gelen Hacı Bektaş-ı Velî'nin ilk müridlerinin Çepni olduğu anlaşılmaktadır[28]. Zaten, Karasıoğulları'nın menşeini araştırırken ileri sürülen bu ilk ihtimalden, Tokat'ta Karası şeceresinin bulunduğu mezartaşının ortaya çıkmasıyla vazgeçen İ.H. Uzunçarşılı, daha sonraki çalışmalarında Çepniler'den bahsetmeyerek, Karası ailesinin Dânişmendliler'den geldiği görüşünde ısrarla durmuştur. Tabiatıyla, herhangi bir güvenilir kaynağa ve Karasıoğulları

[25] Uzunçarşılı, *Karası Vilâyeti*, s. 72 ve not 1.

[26] Çepni (Çetmi): Oğuzların Gökhan soyuna bağlı Üçok koluna mensupdurlar. bkz. I.H. Akay, *Çepniler Balıkesir'de*, Balıkesir 1935; bkz. F. Sümer, *Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri-Boy Teşkilâtı-Destanları*, Ankara 1972, s. 330-331.

[27] F. Köprülü, "Anadolu Beylikleri tarihine ait notlar", *TM.*. II, İstanbul 1928, s. 3-4.

[28] *Menakıb-ı Hacı Bektâş-ı Velî "Vilâyet-nâme"*, haz. Abdülbâki Gölpınarlı, İstanbul 1958, s. 26 vd.

ile Çepni ulusu arasındaki bağı belirten bir delile dayanmayan bu görüş, bir gazete makalesinde ileri sürülen bir fikirden öteye gidemeyecektir.

Dânişmendliler'in esas kökeninin Kayı oldukları kanısında olan Ş. Tekindağ[29] ise, Dânişmendoğulları'nın Karası iline kadar yayıldığını ve sonradan kurulan Karasıoğulları Beyliği'nin de Dânişmendoğulları'nın bir kolu olduğunu ve bu suretle Kayıların sadece bu bölgede değil, Osmanlılar'dan önce Rumeli'ye de yerleşmiş olabileceklerini ileri sürmüştür.

Bütün bu görüşlerin yanı sıra, Balıkesir ve civarında Dânişmend adına veya bu ulusa tâbi oymakların izlerine tesâdüf edilmektedir.

Sözgelişi, Balıkesir'in Balya ilçesine bağlı Dânişmend adlı bir bucak bulunmaktadır. Yöre halkının rivâyetine göre, Tokat dolaylarındaki Dânişmend Beyliği'nin dağılması üzerine, bu aileden olan Kara Dânişmend yöreye gelip yerleşmiş ve adına izâfeten de o zamanlar köye Dânişmend adı verilmiş, daha sonra ise bucağın adı olmuştur[30]. Ayrıca, Gönen'in 27 km. güneyinde ve Lapseki'nin 40 km. güneydoğusunda Dânişmend adlı iki yerleşim birimi daha bulunmaktadır[31].

O. Turan[32], Dânişmendnâme'de, Dânişmend Gâzî'nin silâh arkadaşı olarak bahsedilen Turasan (Hasan veya Türk Hasan, Asan)'ın ününün ne kadar yaygın olduğunun bir delili olarak Kayseri, Niğde, Ankara, Antalya, Bursa, Manisa, Kocaeli ve Balıkesir'de Durasan, Durhasan, Turasan, Turhasanlı adlı köylerin bulunmasını göstermektedir. Hattâ o, bu köylerin ona mensup aşiretlerce iskân edildiğini kesin olarak kabul etmektedir. Balıkesir'in Dursunbey (Alaçam) ilçesine bağlı Durabeyler adlı bir köyü bulunmaktadır.

Öte yandan, çok daha sonraki dönemlerde Osmanlı Devleti tarafından bazı Dânişmendli ulusuna tâbi boy ve oymakların Balıkesir civarına yerleştirilmesi ilgi çekicidir. Nitekim, 18 Nisan 1691 tarihli bir ferman ile, Halep ile Adana arasında oturan Dânişmendli ulusuna tâbi bir kısım halkın Balıkesir Sancağı'nda Susığırlı ve Ömer köyü yakınlarından Demirkapı ve Viranhan isimli boş topraklara yerleştirilmesine karar verildiği görülmektedir[33]. Ayrıca, oymakların yaylak-kışlak yerlerinin hükümet tarafından gösterildiği, bu meselenin oymak-

[29] Ş. Tekindağ, *Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu hakkında yeni görüşler*, Atatürk Konferansları VII.'den ayrı basım, Ankara 1980, s. 64-65.

[30] *Cumhuriyet'in 50. yılında Balıkesir İl Yıllığı* 1973, s. 63; *Türkiye Mülkî İdare Bölümleri*, 1976, (T.C. İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü, Seri 1, Sayı 11, Ankara 1976, s. 92-93) adlı eserde Türkiye'de Dânişmend adının bucak olduğu iki yerin bulunduğu görülüyor. Biri Balıkesir'de diğeri ise Sivas-Divriği ilçesindedir.

[31] H. Nihal-A. Naci, "Anadolu'da Türklere ait yer isimleri", s. 259; ayrıca Balıkesir'de Dânişmend'den başka Danişmendören, Yukarı Danişment olmak üzere bu adı taşıyan köyler yer almaktadır. (bkz. *Köylerimiz*, 1928, s. 193)

[32] O. Turan, "Selçuklu Türkiyesi Din Tarihine dâir bir kaynak", *F. Köprülü Armağanı*, İstanbul 1953, s. 546-547; Ayn. mlf., *Türkiye Tarihi*, s. 130-131.

[33] K. Su, *Balıkesir'de Yörük ve Türkmenler*, Balıkesir 1938, s. 10-11; bkz. C. Orhonlu, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Aşiretleri İskân Teşebbüsü*, İstanbul 1963, s. 69.

lar arasında anlaşmazlık konusu olduğu bilinmektedir. Nitekim, Balıkesir civarında Akçapınar ile Beticek-oluk yaylakları için Avcılar ve Dânişmendli ulusuna tâbi Kaşıkçılar isimli oymakların münazaâ halinde oldukları belirtilmektedir[34].

Karası ailesinin Dânişmendlilerle olan bağlantısı açık olarak ifâde edilemediği gibi, onların tekrar Tokat'a nasıl ve ne zaman geldikleri hakkında da herhangi bir bilgi yoktur. Bu sebeple, Karası ailesinin Tokat'a gelişleri husûsunda ancak bazı tahminlerde bulunabiliyoruz.

a) Tokat ve Amasya'yı merkez kabul eden Çelebî Mehmed, Amasya muhafızlığına Tokat Bey'i Kutlu Paşa'yı, onun yerine de Biçeroğlu Nureddîn Hamza Bey[35]'i tayin etmiştir. Biçeroğlu Hamza Bey'in 815/1412-13 tarihli bir mescidi bulunmaktadır. Bu eser, türbe ile birlikte Çelebî Sultan Mehmed'in saltanatının ilk devresine ait eserler arasındadır[36]. İ.H. Uzunçarşılı[37]'ya göre, yukarıda bahsedilen mezartaşlarının Tokat'ın Biçeroğlu Hamza Bey mezarlığında bulunması, Kutlu Melek'in ya Hamza Bey ile evlenerek Tokat'a geldiğini ya da onun Hamza Bey'in annesi olabileceği düşüncesini akla getirmektedir. Ancak, şimdilik, mezarlığa adını veren Hamza Bey ile Kutlu Melek arasındaki akrabalığı gösteren bir delil mevcut değildir. Bu sebeple, İ.H. Uzunçarşılı'nın bu fikri bir teoriden öteye gidememektedir. Ayrıca, Kutlu Melek ve oğlunun mezar taşlarının Hamzalar mezarlığında bulunması, mutlaka onların Hamza Bey ile bir akrabalığı olacağı anlamını taşımayabilir.

b) Karası Beyliği, Osmanlılar tarafından ilhâk edilince, Karası'ya mensup bir kısım halk ve aileden ileri gelenler tekrar eski yurtlarına döndüler veya Osmanlılar tarafından bir idarî tedbir olarak buraya sürüldüler. Nitekim, Menteşe İli'nin Osmanlılar tarafından zaptı sonrasında, Cüneyd Bey'in iki oğlunun Tokat'a gönderilmiş olduğu bilinmektedir[38]. Bu bakımdan, XV. yüzyıl başında sahil beylikleri ailesinden geride kalanların Anadolu'nun iç kesimlerine ve o sırada Osmanlı bünyesine yeni girmiş olan Tokat'a gönderilmiş olabileceği düşünülebilir.

Sonuç olarak, büyük bir ihtimal ile Dânişmendli şeceresine bağlanan Karası ailesi, XI. yüzyılda hüküm sürmüş bu Türkmen ailesinin bir kolundan gelmektedir. Bu aileden olan Karası Bey, Selçuklu sultanı II. Mes'ûd'un nöker statüsündeki emirlerinden biri iken, fethettiği arazide bağımsızlığını ilân etmek suretiyle kendi adıyla anılan bir beylik kurmuştur.

[34] Su, *a.g.e.*, s. 47; bkz. Orhonlu, *a.g.e.*, s. 38.

[35] Nureddîn Hamza Bey'in *Baybars Tarihi*'nde (*el-Melikü'z-zâhir (Baybars) hakkındaki tarihin ikinci cildi*, trk. çev. Ş. Yaltkaya, İstanbul 1941, s. 60, 61, 72, 156) Hüsâmeddîn Bîcar el-Babîrî olarak adı geçen şahsın neslinden geldiği anlaşılmaktadır. IV. Kılıç Arslan'ın taraftarları arasında yer alan Bîcar, aslen Kürt veya Bayburtlu idi. O. Turan (*Türkiye Tarihi*, s. 474-75, 479 not 53, 537-38 ve not 53), bu şahsı Hüsâmeddîn Baycar olarak zikretmektedir.

[36] H. Edhem, "Anadolu'da İslamî Kitâbeler", *TOEM*, sene 6, İstanbul 1334, s. 734-737; Ayr. bkz. T. Gökbilgin, Tokat mad., *İA.*, XII/1, s. 404.

[37] Uzunçarşılı, *Kitâbeler*, I, s. 45.

[38] bkz. Wittek, *Menteşe Beyliği*, s. 99.

2. KARASI ADI

Beyliğin adının esasının, Karesi قره سی yahut Karası (قراسی) mı olduğu, bu kelimenin, Kara-izi (قره ایذی) ya da Kara İsa قره عیسی kelimelerinin yumuşaması ile mi oluştuğu husûsu halâ tartışma konusudur.

El-Ömerî'nin *Mesâlikü'l-ebsâr* adlı eserinde bu ad Karaşi (قراشی) olarak geçmektedir[39]. Kalkaşendi[40]'nin eserinde ise, bir yerde Karaşi (قراشی) iken, diğer bir yerde Karasi (قراسی) şeklinde yazılmıştır. Burada noktanın düşmüş olması ihtimâli vardır.

Osmanlı kaynaklarında, karşımıza قره سی şeklinde yazılmış olarak çıkan Karası adının ilk iki hecesinin kara (قرا) olduğu, bunun daha sonra (ه) ile kare (قره) şeklinde yazılmaya başlandığı anlaşılmaktadır. Nitekim, Tokat'taki Kutlu Melek'e ait kitâbede bu açıkça قرا şeklindedir. Ancak XV. yüzyıl başlarına ait olan bu kitâbeden başka, bu devrede ve bundan sonra yazılmış Osmanlı kaynaklarında ise daima قره şeklindedir[41].

Bizans kaynaklarından N. Gregoras[42]'ın eserinde Karası adı "Calames'in oğlu *Carases* şeklinde zikredilmektedir. Kantakuzenos[43] ise eserinin bir yerinde Cerasae *(ΚΑΡΑΣΗ)* Frigyası satrapı Süleyman olarak Karası adından bahsetmektedir. Kantakuzenos'un eserinin Bonnae neşrinde verilen notlarda, "Calamis'-in oğlu *Carasis*'in hissesine düşen Lidya'ya kadar olan Misya topraklarına *Carasia*" denildiği belirtilmektedir[44].

J.H. Kramers[45]'e göre Karası adı, Kara İsa veya Kara Ese'den gelmektedir. Bununla beraber Karası'nın Kara İsa'dan (قره عیسی) bozularak meydana gelmiş olduğuna dair herhangi bir kanıt yoktur. İ.H. Uzunçarşılı[46], kelimenin aslı Kara İsa olsaydı, bunun قره سی şeklinde telaffuz edilemeyeceğini, قره اسه ، قره اسی suretinde ifâdesinin telaffuzumuza uygun düşeceğini, bu sebeple Karası adının Kara İsa'dan geldiği kanaatini taşımadığını ifâde etmektedir. Beylikler konusunda yapılan ilk araştırmalarda sözgelişi Zambaur, "Qara-Isa" (Qarasy), Halil Edhem "Kara İsa Bey", F. Köprülü de Karasıoğlu İsa Bey şeklinde "Kara İsa" kelimesini kullanmışlardır[47].

[39] El-Ömerî, s. 43.

[40] Kalkaşendî, c. VIII, s. 16 ve c. V, s. 344.

[41] Aşıkpaşazâde (s. 43)'de قره سی olarak belirtilen bu adın nâşir tarafından aslının قره اسه – قره عیسی olduğu zikredilmektedir; قره سی şeklinde yazılışı için ayr.bk., Neşrî, I, s. 50; İbn Kemal, I, s. 137; Edremit Şer'iyye Sicili, *TSMA*, Nr. 42/1213, s. 52.

[42] Gregoras, I, s. 214; J. Mordtmann, *Über des Türkische Fürstengeschlecht der Karası in Mysien*, Sitzungsberichte der Akademie der Wissenschaften, 1911, s. 1-7.

[43] Kantakuzenos, II, s. 507 (ΚΑΡΑΣΗ = KARASİ).

[44] Kantakuzenos, III, s. 457.

[45] J.H. Kramers, Karasi mad., *EI²*., II, s. 809; Ayr. bkz., Guy le Strange. *The Lands of the Eastern Caliphate*, London 1966, s. 19.

[46] Uzunçarşılı, *Karası Vilâyeti*, s. 72; Ayn. mlf., *Kitâbeler* I, s. 44.

[47] Zambaur, *Manuel de Genealogie et de Chronologie pour l'histoire de l'Islam*, Hanovre 1927, s. 150; H. Edhem, *Düvel*, s. 274; Köprülü, "Anadolu Beylikleri tarihine âid notlar", s. 3; Ayrıca *T.C. Devlet Salnâmesi* (1926-1927, c. II, s. 988)'nde قره عیسی şeklinde geçmektedir. Aşıkpaşazâde (s. 225), Üçok

Karası adının esasının Kara izi قره ایذی'den geldiği fikri de ileri sürülen diğer bir görüştür[48]. *Divân ü Lügât it-Türk*'de *İdhi* kelimesi "efendi", "sahip" manasındadır. Türkçe *Kara* kelimesi de eski Türklerin yön tayininde kuzeyi ifade etmesi bakımından, hukukî alanda büyüklük ve yükseklik manasını kazanmış ve "kara han", "kara ordu" vb. birleşmelerde "büyük", "baş" manalarında kullanılmıştır[49]. Buna göre, *Karası* adının, "Büyük efendi, kudretli efendi"[50] manasını veren bir şahıs adı olduğu anlaşılmaktadır[51]. Ayrıca bu adın *Karesi* şeklinde daha sonra yumuşatılarak yazıldığı şekliyle değil, Türkçe ses uyumuna göre *Karası* şeklinde yazılması, o döneme en yakın kaynak olmaları sebebiyle Bizans kaynaklarında zikredildiği şekle uygun olması bakımından da kanaatimizce daha doğru olacaktır. Bunun yanında, öteki sahil beyliklerinin kurucuları olan Aydın, Menteşe, Saruhan gibi şahıs adlarının, üzerinde filolojik araştırmaya gerek duyulmadan birer Türkmen bey adı olarak kabul edilmesi gibi Karası adı da bir Türkmen beyinin adı olarak kabul edilebilir.

3. KARASI BEYLİĞİ'NİN KURULDUĞU YER

Batı Anadolu'nun XIV. yüzyıl başında Türk Beylikleri tarafından nasıl pay edildiğini kaydeden Bizans kroniklerinden N. Gregoras[52]'a göre Lidya'dan ve Eolya'dan başlayarak Helespont (Çanakkale) ile sınırlanan Misya topraklarında Kalames ve onun oğlu Karasis hüküm sürmekteydi. Misya, Edremit Körfezi'nden Simav'a hâkim Demirci dağına ve oradan da Bilecik sahasından aşağı Sakarya'ya kadar uzanan bölgenin antik çağlardaki adıdır. Bu ad, Strymon[53] nehri civarından buraya göç ederek yerleşen bir kabileden gelmektedir. Truva çevresi de dahil olmak üzere Misya, yüksek, kesik ve güç nüfûz edilir bir bölgedir. Özellikle Truva kıyılarının doğal limanlardan yoksun oluşu şehirlerin, bölge-

---

koluna mensup Kara İsa قره عیسا adında bir kabile reisinin Osman Gâzî'nin babası Süleymanşâh Anadolu'ya geldiği sırada Üçok'un oğlu ve Kosun ve Varsakı ve اوزر ve Gündüz ve Kuştimur adındaki kişilerle birlikte göç ederek Çukurova'ya geldiklerini, Ramazan Bey'in Kara İsa'ya مدلی'yi kışlak olarak verdiğini zikretmektedir.

[48] Uzunçarşılı, *Karası Vilâyeti*, s. 72.

[49] *Divân ü Lügât-it-Türk Tercümesi*, çev. Besim Atalay, c. I, Ankara 1985, s. 87; O. Pritsak, Karahanlılar mad., *İA*., VI, s. 251.

[50] N. Pekolcay, Kara mad., *İA*., s. 210-211'de Kara kelimesi kuvvet ve kudretli manasında geçmektedir.

[51] Ayrıca İ. Uzunçarşılı (*Kitâbeler*, I, s. 44) قره افندی = قره ایسی olduğuna şüphe yoktur demektedir. Acaba, bu kelime *Tarama Sözlüğü*'nde (c. IV, Ankara 1969, s. 2257) geçen Karaçı (Karacı) (yağmacı) ile Karasağı, Karasağu (c. IV, s. 2278) (karaya mail, karaya çalar, karayağız) kelimelerinden bozma veya yanlış yazılma şekliyle meydana gelmiş olabilir mi?

[52] N. Gregoras, I, s. 214-215; Ayr. bkz., Mordtmann, *a.g.m.*, s. 2; Wittek, *Menteşe Beyliği*, s. 17-18.

[53] Struma, Strymon (Usturumca suyu): Bulgaristan'da bir nehir. Misya bölgesi iki kısma ayrılmaktaydı. Uludağ (Olimpos = Keşişdağı)'dan Marmara denizi sahiline ve oradan Çanakkale Boğazı'na kadar olan kısmına küçük Misya (Misya Hellespontu), diğer kısma ise Büyük Misya denilmekteydi. Küçük Misya'nın en önemli merkezleri Kzyikos (Sizik = Belkıs), Lapseki, Burgaz, Abidos, Mihaliç, Apolloni, Priapos (Kara Biga), Eski Manyas, Gönen, Erdek ve Bandırma; Büyük Misya'nın başlıca merkezleri de Bergama, Edremit (Adramittion), Balya, Asos (Behramkale), Truva, Atandros, Gargar (Bayramiç civarı), Balat (Dursun Bey), ve Akiros (Balıkesir)'du. bkz. C. Texier, *Küçük Asya*, I, İstanbul 1339, s. 272-273; Uzunçarşılı, *Karası Vilâyeti*, s. 5-6.

de çok eski zamanlardan itibaren varlıklarını korumalarına engel olmuştur. Bu gibi şehirlere Abidos (Nara) Sigea, Antandros (Papazlık, Altınoluk), Dardanes ve Troas birer örnektir[54].

Pachymeres[55] ise açık olarak Karası adından bahsetmeyerek, o devrede adı geçen Türk Beyliklerini şöyle sıralamaktadır: "...Amurisi (Umur), Atmanes (Osman), Atınae (Aydın), Alisyrae (Alişir), Mantachiae (Menteşe), Salampaxides (sahilbeyi), Alaides (Alaeddin), Ameramanae (Emîr Yaman), *Lamisae* (?), Sphondiale (?), Pagdinae (Bahaeddîn?)..." J. Mordtmann[56], Pachymeres, Türk birliklerinin Bitinya, Misya, Frigya, Lidya'da ilerlemesinden bahsederken, bunun yukarıda adı geçen beyler tarafından icrâ edildiğini kaydetmektedir. Bu beyler arasında belirtilen Lamisai (Lamises-ΛΜİCAI), Pachymeres tarafından Umur ve Osman'ın adı ile birlikte zikredildiğinden, P. Wittek'e göre, N. Gregoras'ın bahsettiği Kalames olabilir. O, belki de burada bir doğulu ismi olan Alemşâh veya Kalemşah'ın söz konusu olabileceği fikri üzerinde durmaktadır. *İbn Batuta*[57], *Seyahatnâmesi*'nde, Karamanoğlu Bedreddîn İbrahim b. Mahmûd (1278-1333) ve Menteşeoğlu Şucâ'eddîn Orhan Bey (1319-1344) zamanında Konya'da ahi olup, en büyük tekkenin şeyhi bulunan İbn Kalemşâh adıyla anılan bir belde kadısından bahsetmektedir. Gerek Tokat'taki mezartaşı kitâbesinde ve gerek Bizans kaynaklarında Kalem (Kalam قلم) olarak geçen bu adın, *İbn Batuta Seyahatnâmesi*'nde verilen bu örnek ile XVI. yüzyıl başlarında Anadolu'da Türkçe bir şahıs adı olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. Ayrıca Anadolu'da Kalem adının yer adı olarak kullanıldığı da görülmektedir. Nitekim, Urfa-Siverek kazasına bağlı *Kalemli* köyü, Seyhan iline bağlı *Kalemoğlu* köyü, İstanbul-Şile kazasına bağlı *Kalempinti* köyü, Manisa-Soma kazasına bağlı *Kalem* köyü, Kocaeli vilâyetine bağlı *Kalemcioğlu* köyü, Diyarbakır iline Osmaniye kazasına bağlı *Kalemdan* köyü, Trabzon iline bağlı *Kalemen* köyü, Balıkesir-Erdek kazasına bağlı *Kalemi* köyü, Antalya-Manavgat kazasına bağlı *Kalemler* köyü, Manisa'ya bağlı *Ka*lemli köyü gibi isimler Anadolu'nun değişik coğrafî bölgelerine yayılmış birer küçük yerleşim alanı olarak göze çarpmaktadır[58].

[54] C. Texsier, *Küçük Asya*, I, İstanbul 1339 (1921), s. 272-273; M.Ş. Günaltay, *Yakın Şark II, Anadolu En Eski Çağlardan Ahamenişler İstilâsına kadar*, Ankara 1987, s. 11.

[55] Pachymeres, II, s. 389; krş. Wittek, *Menteşe Beyliği*, s. 22 ve not 61, 62; O. Turan (*Türkiye Tarihi*, s. 525), Muîneddîn Pervâne'nin 1262 yılından sonra Sahiller Beyliği'ne (Melik üs-sevâhil) Bahâeddin Muhammed'i tayin ettiğini belirtmektedir. Abaka Han'ın Selçuklular'dan intikam almak maksadı ile 1277'de başta Muîneddin Pervâne olmak üzere öldürttüğü ve bu buhranlı döneme ait bir mersiyede adı geçen devlet adamları arasında Bahâeddîn de yer almaktadır (aynı eser, s. 556-557). Bahâeddîn 1277'de Karamanlılar tarafından Konya'da öldürülmüştür (aynı eser, s. 560-561). Acaba Pachymeres'in zikrettiği Pagdinae bu şahıs olabilir mi? Hiçbir tahminde bulunulamayan Lamisai Sphondiale ve Pagdinae için bkz. Wittek, *Menteşe Beyliği*, aynı yer.

[56] Bkz. Pachymeres, II, s. 316, 388; Mordtmann, *Karası in* Mysien, s. 3.

[57] İbn Batuta, II, s. 322; Ayr. bkz., *Voyages D'İbn Batoutah*, II, s. 281; İbn Battuta, *Travels in Asia and Africa*, s. 130; İ. Parmaksızoğlu, *İbn Batuta Seyahatnâmesi'nden Seçmeler*, s. 18, V. Gordlevski, *Anadolu Selçuklu Devleti*, çev. A. Yaran, Ankara 1988, s. 198-199.

[58] *Köylerimiz*, 1928, s. 390-391; Ayrıca 1531 ve 1537'de Palamut nâhiyesine bağlı Kalemlü karyesinin de adı geçmektedir (BA. TT. no. 165, s. 52-53; TKGM. KKA, no. 115, v. 61b-62a ve no. 125, v.

Bununla beraber, menşeileri oldukça karanlık görünen Kalem ve Karası Beyler'in kimliği hakkında çeşitli teoriler ileri sürmek de mümkündür. Sözgelişi, Baş Gelenbe'nin eski adı Kalamos (Kalamus, Calamus, Kalandos)'dur. Burası Bizans yol güzergâhı olup, Balıkesir'in Ortaçağdaki adı olan Akiros (Achyraus, Hadrianutherae)'un hemen güneyinde yer almaktadır[59]. XII. yüzyıl ikinci yarısında Türkmen akınlarının Bergama, Edremit ve Kalamos'a oldukça yakın olan Kırkağaç (Khliara)'a kadar uzandığı bilinmektedir[60]. Nitekim Pachymeres[61], Katalanların Bergama'nın doğusundaki Germe'de yerleşen Türk kuvvetlerini buradan çıkardıklarını yazar. Kalamos ve Khliara Germe'ye oldukça yakındır. XIII. yüzyılda Kavallares adlı bir kale tarafından korunan Kalamos, isim olarak Grek kaynaklarında zikredilen Kalamis ile benzerlik göstermektedir. Buradan hareketle, ilk önce Kalamos'u ele geçiren Türkmen Beyi'nin oğlu Karası'nın Balıkesir ve civarını fethederek burada yerleştiğini, bu bakımdan kendisine o beldenin sahibinin oğlu manasında Kalamis'in oğlu Karası denildiğini ve böylece Karası'nın babasının gerçek isminin meçhul olduğu düşünülebilir.

Öte taraftan P. Wittek[62], herhangi bir gerekçe göstermeden, Mordtmann'ın Lamisae'nin Kalames olabileceği yolundaki görüşünü reddetmiştir. C. Cahen[63] de, Gregoras'ın Kalames'i ile Pachymeres'in Lamisae'sinin aynı kişi olduğu teorisini doğru bulmamakta, buna sebep olarak Pachymeres'in coğrafî sıralamasında Lamisae'nin orta veya güney Anadolu'da bir yer olabileceği fikrini göstermektedir. Ona göre, Pachymeres'in eserini yazdığı dönemde Karası Beyliği'nin ortaya çıktığını söylemek henüz erkendir ve coğrafî sıralamayı da kötü bir şekilde bozabilir. Ancak Pachymeres[64]'in ifadesine göre, Amurio, Laminse ve Atmane'nin sıkıştırması yüzünden Bizans imparatoru IX. Mikhail Palaiologos (1294-1320) çok zor duruma düşmüş ve sıkıntı çekmiştir. Bu olay 1302 tarihinde Andronikos'un oğlu müşterek imparator IX. Mikhail'in Manisa'ya kadar

---

17a-17b, 1606). Burası bugün, Manisa merkez ilçeye bağlı bir köydür. Ayrıca Mustafa Kemalpaşa dağlık bölgesinde Temrezler nâhiyesine bağlı Karye-i Karasiler ile Giresun nâhiyesine bağlı (Balıkesir ilçesine bağlı Savaştepe) Karye-i Karasiler (BA. TT. no. 166, s. 270, 294) Başgerdek (Manisa'ya bağlı Gelembe kasabası civarı) nâhiyesinde Çiftlik-i Kalem Begi (BA. TT. no. 166, s. 252) ve Dikili ile Çandarlı körfezi arasındaki burunda yer alan küçük adacıklar arasında adı geçen Kalem adası konuyla ilgili dikkate değer yer adları arasındadır.

[59] B. Lehmann, *Die Nachricten des Niketas Choniates, Georgios Akropolites und Pachymeres über die Selčugen*, Leipzig 1939, s. 50; M. Angold, *A. Byzantine Goverment in Exile*, Oxford 1975; s. 112 ve not 131, 246.

[60] O. Turan, *Türkiye Tarihi*, s. 206; Wittek, *Menteşe Beyliği*, s. 4.

[61] Pachymeres, II, s. 425; Misya bölgesinde Germe adında iki yerleşim birimi vardır. Biri muhtemelen Hadrianutherai (Balıkesir)'ye yakın olan Hiera Germe, diğeri, Pergamon (Bergama) ile Thyateira (Akhisar) aradaki Germe (Soma)'dır. Müneccimbaşı (II, v. 132 b)'nın Karasi Beyliği hâkimiyeti altındaki yerler arasında Başgelenbe (Kalamos = Soma'da bir köy)'yi sayması dikkat çekicidir. Ayr.bkz. E. Zachariadou, "The Emirate of Karası and that of the Ottomans: Two rival strates" *The Ottoman Empires (1300-1389)*, Rethymnon 1993, s. 227-228.

[62] Wittek, *Menteşe Beyliği*, s. 21, 22 not 62.

[63] Cahen, Karası mad., *EI²*, IV, s. 627; Ayn.mlf., "Les principautes Turcomanes au Debut Du XIV. siecle D'Apres Pachymeres et Gregoras", *TD*, sayı 32, İstanbul 1979, s. 114.

[64] Pachymeres, II, s. 316 ("...hinc Amurio, İllinc Laminse, inde Atmane...").

uzanan seferi ile alakalıdır. Kanaatimizce coğrafî bakımdan burada söz konusu olan Misya, Bitinya ve Paflagonya'ya kadar olan sahadır ki, Karası, Osmanlı ve Umur Bey'in hâkim olduğu bölgelere uygun düşmektedir. Pachymeres'in eserinde adından sıkça bahsedilen Amurio (Umur veya Emîr), Çobanoğulları Beyi Muzaffereddin Yavlak Arslan'dır. Türkiye Selçuklu Sultanı II. Mes'ûd tarafından 1292'de öldürülen Muzaffereddin Yavlak Arslan'ın oğlu Ali, Paflagonya bölgesinde bir süre daha beylik etmiştir. Kuvvet ve kudreti giderek artan Ali, Bizans kaynaklarında babasının adıyla (Amourio) anılmıştır. Pachymeres'in Amurio olarak bahsettiği Bey, Çobanoğulları'nın bir kolu olarak Paflagonya bölgesinde hüküm süren Umur oğulları Beyi Ali Bey'dir[65]. Umuroğulları ve Osmanlı Beyliği birbirlerine komşu olduklarına göre, Umur ve Osman Bey ile birlikte adı geçen Laminse'nin de onlara komşu bir bölgede bulunması icap eder. Böylece üçü birlikte Bizans'a karşı akınlarda bulunabilmişlerdir. Ayrıca Laminse'yi başka bir şekilde izâh etmek de şimdilik mümkün olmamaktadır. Eğer Kalamis değilse nedir? veya kimdir? bu bir soru olarak kalmaktadır.

Pachymeres ve Gregoras'tan başka Kantakuzenos[66]un eserinde de Calamis in oğlu Carasi'nin hissesine Lidya'ya kadar olan Misya topraklarının düştüğü ve buraya *Carasia* denildiğini daha önce belirtmiştik.

Geç devir Bizans tarihçilerinden Dukas[67] ise, "Assos (Behramkale) şehrinden başlayan ve Çanakkale'ye kadar imtidat eden büyük Frigya[68]'nın Karası tarafından zaptolunduğunu" kaydetmektedir.

Bütün bunlardan, Karası ailesinin, II. Andronikos'un saltanatının ilk yıllarından itibaren kuzeybatı Anadolu'da merkez Balıkesir[69] olmak üzere faaliyete geçtiği anlaşılmaktadır. Burası Misya ile Frigya sınırları üzerinde bir yer olup arazisinin dağlık olması sebebiyle Germiyan ilinin tecavüzlerine karşı dayanabilmişti[70].

[65] Pachymeres, (II, s. 327)'in eserinde, Umur Bey'in oğulları Hales (Ali) ve Nastratio (Nasireddîn)'nun adları geçmektedir. El-Ömeri, (*a.g.e.*, s. 22) Gönük-hisar (aşağı Sakarya'ya karışan Gönüksu kenarındaki Torbalı) beyi olarak Umur Han adını vermektedir. Ayr. bkz. Wittek, *Menteşe Beyliği*, s. 18 not 43, 20 ve not 57, 21; O. Turan, *Türkiye Tarihi*, s. 613; Y. Yücel, *XIII.-XV. yüzyıllar Kuzey-Batı Anadolu Tarihi, Çobanoğulları Candaroğulları Beylikleri*, Ankara 1980, s. 47; E. Zachariadou, "Pachymeres on the Amourioi of Kastomonu", *Byzantine and Modern Greek Studies 3*, Oxford 1977, s. 57-70.

[66] Kantakuzenos, III, s. 457.

[67] Ayr. bkz., Lebeau, *Histoire Du Bas-Empire*, c. XVIII, Paris 1835, s. 392; Dukas, *Bizans Tarihi*, s. 5.

[68] W.M. Ramsay (*Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*, trk.trc., Mihri Pektaş, İstanbul 1960, s. 165), Son Bizans müverrihlerinin Büyük ve Küçük Frigya tâbirini yeni bir manâda kullandıklarını belirtmektedir. Ona göre, Dukas, büyük Frigya'yı Assos'tan Hellespont'a kadar uzanan bölge olarak tarif etmekte olup, bu bölge aşağı yukarı *Karası Vilâyeti*'nin bulunduğu yer demektir. Büyük Frigya tabiri, eski Frigya Hellespont'u tâbirinin uzak bir hatırası gibidir ve sadece edebî olup, siyasî değildir.

[69] bkz. B. Darkot (Balıkesir mad., *İA.*, II, s. 276), eski adıyla Achiraus olan Balıkesir adının, Palaeokastro (Eski hisar)'dan gelmiş olabileceğinin ileri sürüldüğünü belirtmektedir. El-Ömerî eserinde (s. 43) Balıkesir'den "memleket-i Ekirâ" olarak bahsetmektedir.

[70] H.A. Gibbons, *Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu*, trc. Ragıb Hulûsi, İstanbul 1928, s. 260.

Böylece, Karası Bey, 1300 yılı başlarında Erdek (Artak, Paremo), Biga (Pegai, Sidene), Edremit (Adramittion), Bergama (Pergamon), Çanakkale (Hellespont-Küçük Misya) hariç büyük Misya sahasına hâkim olmuş görünmektedir. *Câmi'ü'd-Düvel*[71]'den öğrendiğimize göre, başşehirleri Balıkesir olan Karası Beyliği'nin hâkimiyeti altındaki yerler şunlardır: "Aydıncık, Manyas Bergama, Edremit, Kemer-Edremit (Burhaniye), Biga hisarı (Bakırhisarı?), İvrindi, Ayazmend (Altınova), Bigadiç, Mendehorya (Balıklı-Kemaliye), Sındırgı (Carseae, Kokuköy), Gördes, Demirci, Kızılcatuzla (Ayvacık), Başgelenbe (eski adı Kalamos-Soma'da bir köy), Fırt (Germe, Susurluk) ve benzerleri". Bunlar içinde Gördes ve Demirci Saruhanoğulları Beyliği'ne aittir. V. Parisot[72] da, Karası Beyliği'nin Misya'nın tamamına hâkim olmadığını belirterek, diğer beyliklerin de İlkçağda isimlendirilen Frigya, Lidya gibi coğrafî bölgelerin tamamına sahip olmadıklarına işaret etmektedir.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi, Edremit, Kemer-Edremit, Bergama, Biga ve Çanakkale, beyliğin ilk anda sahip olduğu arazi dışında kalmış, dolayısıyla Karası Beyliği, başlangıçta Balıkesir ve çevresiyle sınırlı küçük bir alana hâkim olmuştur.

4. KARASI BEYLİĞİ'NİN KURULUŞU

Bizans İmparatorluğu, Lâtin hâkimiyetinin sona ermesiyle 1261 yılından itibaren bir çeşit yeniden doğuş çabası içine girmişti. Ancak bu çaba, İmparatorluk siyâsetinin batıya kayması sebebiyle, devletin Anadolu'daki savunma gücünü zayıflatmış, bu güç, askerî ve malî imkânlardan yoksun bırakılmıştı[73]. Bu nedenle VIII. Mikhail zamanında (1259-1282) baş gösteren Bizans'ın Anadolu'dan kopuşu karşısında, II. Andronikos Palaiologos (1282-1328)'un saltanatının ilk yıllarında giderek artan Türk fütûhatını engelleyecek gücü bir daha yakalayamayacağı âşikârdı.

Zirâ, aynı dönemde Anadolu'da Moğol tahakkümü Selçuklu saltanatını tehdit etmekte, Türk kitleleri ise uç beylerinin önderliğinde Selçuklu-Bizans sınırlarına akmakta ve fethettikleri arazilerde, ileride bağımsız olabilecek şekilde yerleşmekte idiler. Bu suretle, uç bölgelerde uzun süre Bizans'a karşı faaliyette bulunan bu beylerin sahip oldukları yerlerde bağımsız birer beylik durumuna geliş devresinin ve dolayısıyla bir hazırlık safhasının, 1282-1300 yılları arasında yaşandığı tahmin edilebilir. Ayrıca, meydana gelen iki yönlü karışıklıktan (Selçuklu ve Bizans) yararlanarak Batı Anadolu'da kendilerine yer açan Türk

[71] Müneccimbaşı, *Câmi'ü'd-Düvel*, c. II, v. 132b; bkz. trk. trc. *Sahâifü'l-ahbâr*, c. III, İstanbul 1285, s. 36; Ayr. bkz. H. Edhem, *a.g.e.*, s. 274; Zambaur, *a.g.e.*, s. 150; N. Asım-M. Arif, *Osmanlı Tarihi*, s. 497; A. Tevhid, "Balıkesir'de Karasıoğulları", s. 564; Uzunçarşılı, *Karası Vilâyeti*, s. 73-74; Ayn. mlf., *Anadolu Beylikleri*, s. 97; Ayn. mlf., Karasioğulları mad., *İA*. IV, s. 232; Ayn. mlf., *Osmanlı Tarihi* I, s. 78.

[72] M.V. Parisot, "Notice sur le livre XXXVII de Nicéphore Gregoras, avec une traduction Française et des notes", *Notices et extraits des Manuscrits de la Bibliothéque Nationale et autres bibliothéques*, c. 17, Paris 1851, s. 157.

[73] Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi* s. 442, 453.

Beyleri'nin, 1302-1308 tarihleri arasında, önce Alanlar'a sonra da Katalanlar'a dayanarak Batı Anadolu'yu kontrolü altına alabilmek üzere son bir denemede daha bulunan II. Andronikos'un bu teşebbüsü ve elde ettiği destek sebebiyle bir durgunluk dönemi yaşadıkları da anlaşılmaktadır. Öte taraftan, II. Andronikos'un saltanatının ilk yıllarında Selçuklu tahtına geçen II. Mes'ûd'un, nüfûzlu ümerâsından sözgelişi Saruhan ve Karası gibi beyleri, bu tarihlerde Anadolu'nun batısına göndermiş olması, siyasî ortam gereği muhtemel görünmektedir.

Türkler ile Bizanslılar arasındaki bu yoğun mücadele neticesinde artık Batı Anadolu'nun büyük kısmı ele geçirilmişti. Böylece, 1300 yılı başında Bizans İmparatorluğu ancak, İznik, İzmit, Bursa, Edremit, Bergama, Sardes, Philadelphia (Alaşehir) ve Magnesia'da tutunabilmekte, hattâ bu şehirleri kısa sürede kaybedebileceği açıkça görülmekte idi[74].

Bu ortam içinde II. Mes'ûd'un nüfûzlu ümerâsından olan Karası Bey, babası Kalem Bey ile birlikte, öteki uç beyleri gibi Bizans İmparatorluğu'nun da zayıflığından yararlanarak Çanakkale'ye kadar olan eski adıyla Misya kıtasını, yani bugünkü Balıkesir ve civarını ele geçirdiler. Onların bu bölgeyi kesin olarak hangi tarihte ele geçirdiklerini tespit etmek mümkün olmamakta ve bu konuda bazı tarihler üzerinde tahminde bulunmaktan öteye gidilememektedir. Nitekim, Osmanlı tarih kaynaklarında beyliğin kuruluş tarihinden bahsedilmemektedir. Hattâ Müneccimbaşı[75], eserinde konu ile ilgili olarak "Karası hükümdarlarından sadece birincisi ve sonuncusu bilinir. Başşehirleri Balıkesir'dir. Ortaya çıkışları..... yılında olmuştur." diyerek tarih kısmını boş bırakmıştır.

Lebeau[76], beylikleri sıralarken onları 1296 yılı olayları içinde zikretmektedir. İ.H. Danişmend[77], takriben h.700/m.1300 tarihini beyliğin kuruluş yılı olarak kabul etmiştir. İ.H. Uzunçarşılı[78] ise, Misya kıtasının Karası ailesince ele geçiriliş tarihini takriben h.696/m.1296-7 veya az daha sonra olarak tahmin etmekte, zirâ aynı tarihlerde Germiyan Beyi I. Yakup Bey ile Gâzi Osman Bey'in de faaliyetlerinin görüldüğünü zikretmektedir. E. Merçil[79] de, Karası Beyliği'nin kuruluş tarihini takriben h.696/m.1297 olarak vermektedir. Öyle anlaşılıyor ki, 1296-97 tarihi araştırıcılar tarafından Karası Beyliği'nin Selçuklu

[74] Wittek, *Menteşe Beyliği*, s. 17-20; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 454; Ayr. bkz. *The Cambridge Medieval History*, IV, I. Böl., Cambridge 1966, s. 347.

[75] Müneccimbaşı, *Câmi'ü'd-düvel*, II, v. 132b.

[76] Lebeau, *Histoire Du Bas-Empire*, XVIII, s. 392-393.

[77] İ.H. Danişmend, *İzâhlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, I, İstanbul 1947, s. 22.

[78] Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri*, s. 97; Ayrıca müellif bu konudaki ilk çalışması olan *Karası Vilâyeti Tarihçesi* (s. 73) adlı eserinde genel bir tarih olarak 1299 yılını kuruluş yılı olarak kabul etmiştir. H. Alpagut (*Denizde Türkiye*, I, İstanbul 1937, s. 161-162)'da 1300 tarihinde Karası Bey'in III. Keykubad ile râbıtasını kesmekte, diğer uç beylerini takip ettiğini belirtmektedir; *Balıkesir İl Yıllığı* (s. 5)'nda ise beyliğin 1293 yılında kurulduğu tahmininde bulunuluyor.

[79] C.E. Bosworth'un *İslâm Devletleri Tarihi* adıyla tercüme edilen eserine Prof. Dr. E. Merçil tarafından ilâve edilen Anadolu Beylikleri kısmı (s. 309).

tâbiyetinden çıkıp, bağımsızlığın ilân edildiği bir tarih olarak kabul edilmektedir. Osmanlı Beyliği'nin de bu sıralarda kurulmuş olması, Karası Beyliği'nin de bu tarihlerde kuruluş açısından uygun bir ortama rastladığını göstermektedir.

Öte taraftan, XIV. yüzyıl başlarında Batı Anadolu'da kurulan Aydınoğulları, Saruhanoğulları, Karasıoğulları ve İnançoğulları gibi beyliklerin kurucularının Germiyan'a tâbi beylerden olduğu ileri sürülmektedir. Bu sırada Germiyanoğulları Kütahya ve Denizli civarında önemli bir kuvvet olarak görünmekteydiler. Bu sebeple, Batı Anadolu'nun tamamen Türkleşmesinde ya Germiyanoğulları'nın ya da onlara bağlı uç beyleri tarafından yapılan akınların önemli rol oynadığı tahmin edilmektedir. Hattâ, İ.H. Uzunçarşılı[80], Karası ailesinin Misya kıtasına Germiyan kuvvetleriyle birlikte girdikleri ihtimâli üzerinde kuvvetle durmuştur. F. Köprülü[81] de Aydın, İnanç, Saruhan ve Karası Beylikleri'nin kuruluşlarının ilk zamanlarında Germiyan Beyliği'ne tâbi oldukları tahmininde bulunurken, bunların kurucularının Germiyan ümerâsından oldukları görüşündedir. Germiyan Beyi Alişîr'in cesur bir kumandan olup, öteki Türk emirlerinin onu saydıkları ve ona yardım ettiklerini, Türk beylerinin en büyüğü olan Germiyan Beyi'nin bütün Türkler üzerinde nüfûz ve hâkimiyeti olduğunu, İstanbul'dan her yıl yüzbin altın haraç aldığını *Mesâlikü'l-ebsâr* adlı eserden öğrenmekteyiz[82]. Ancak Aydınoğlu'nun Germiyanlı Alişiroğlu Yakup Bey'e tâbi bir Sübaşı olduğu[83] kesinlik kazanmakla beraber, Karası Bey'in bu beyliğe tâbi olduğuna dair kesin bir bilgi mevcut değildir.

Bir görüşe göre, Selçuklu sultanı II. Mes'ûd, doğrudan doğruya idaresi altında bulunan Dânişmendiye Vilâyeti uçlarına kendi adamlarına göndermiş, Karası ve Saruhan Beyleri de bu bölgede Emîrü'l-ümerâ bulunan Gâzi Osman Bey'e tâbi kılmıştı. Bir Karası şehzâdesinin Osmanlı sarayında bulunması da bu tâbiyetin bir işareti sayılmaktadır[84]. Fakat, Osmanlı tâbiyeti, ancak Gâzi Osman Bey' in saltanatının son zamanlarında veya muhtemelen Orhan Bey zamanında gerçekleşmiş olmalıdır.

Sonuç olarak, Kalem Bey ile oğlu Karası Bey'in XIII. yüzyıl sonunda belki de Germiyan kuvvetlerinin desteği ile Balıkesir ve civarını ele geçirdikleri, XIV. yüzyıl başında (1300-1308) tamamen bağımsız olup, zaten bu sırada varlığı ile yokluğu bir görünen Selçuklu saltanatı ile bağlantılarını kopardıkları anlaşılmaktadır.

5. BİZANS İMPARATORLUĞU'NUN TÜRKLERE KARŞI AVRUPA'DAN YARDIM İSTEMESİ

Bizans İmparatorluğu, XIV. yüzyıl başında kuzey-batı Anadolu'da giderek gelişen Türk yayılmasını, yabancı unsurlardan da destek sağlamak suretiyle iki

[80] Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri*, s. 96; Varlık, *a.g.e.*, s. 9, 24, 33, 40, 42.

[81] F. Köprülü, *Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu*, Ankara 1984, s. 36-37.

[82] El-Ömerî, s. 22, 34-35; Varlık, *a.g.e.*, s. 35-36; bkz. Uzunçarşılı, Germiyanoğulları mad., *İA.*, IV, s. 767-768.

[83] Akın, *Aydınoğulları Tarihi*, s. 6, 15-17; Varlık, *a.g.e.*, s. 39-40.

[84] Akdağ, *a.g.e.*, s. 143-144, 148.

kez önleme teşebbüsünde bulundu. Bunlardan biri Alanlar'a diğeri ise Katalanların askerî gücüne başvurularak yapılmış harekâtlardır. Söz konusu olan bu iki sefer, Karası Bey'in hâkimiyet devresinde gerçekleşmiş görünmektedir.

a) Bizans-Alan İttifâkı

Batı Anadolu'da meydana gelen yoğun Türk yerleşimi karşısında endişeli ve çaresiz olan II. Andronikos (1282-1328), bölgenin bir daha geri gelmeyecek şekilde elinden çıkması üzerinde umudunu, son kez ve boş yere, Moğollar önünden kaçarak, Bizans devlet arazisi içinde bir iskân yeri karşılığında Türklere karşı Bizans'ı savunma teklifinde bulunan 10.000 ilâ 16.000 kişi arasındaki Alanlar (Massagetes)'ın yardımına bağlamıştı. Böylece 1302 yılı ilkbaharında müşterek imparator ilân ettiği oğlu IX. Mikhail'i bu kuvvetler ile birlikte Batı Anadolu' yu kontrolü altına almak üzere görevlendirdi.

Manisa (Magnisa)'daki Gediz (Hermos) nehri civarında karargâh kuran IX. Mikhail için bu ilk savaş tecrübesi olacaktı. Bu durum, Türklerin hücuma geçmede cesaretlenmelerine ve Mikhail ordusuyla Manisa civarında iken, kırlık alanlara önemli akınlarda bulunmalarına yol açtı. Ancak böyle bir sefere alışık olmayan Alanlar, bir süre sonra bu görevden alınmalarını istediler. IX. Mikhail, onlardan üç ay daha kalmalarını isteyerek, İstanbul'daki babasına Alanlar'a daha fazla para ödeyebilmek için mektup yazdı. Nihayet Alanlar, üç ay sonunda anlaşma süresi bittiğinden, savaşı bırakmaya başladılar. Hemen hemen binlerce Türk savaşçısı tarafından ablukaya alınmış ve Manisa'da sıkışmış olan IX. Mikhail için artık tek çare kaçınaktı ve bu sırada sadece kıyıda, batıya doğru olan yol açıktı. Böylece, bir gece gizlice karargâhını terk etti. Ordusunun geri kalan kısmı da başkumandanlarının gidişini haber alır almaz, gece yarısı Bergama'ya doğru yürüyüşe geçti. Ancak bu yürüyüş esnasında Türk akınları devam ettiğinden Bizans ordusu 100 civarında kayıp verdi. Onların Bergama'ya varışları halk arasında panik yarattı. Çünkü, bu kalabalık mültecileri sahile doğru iten gücün, hemen arkalarındaki Türkler olduğunu biliyorlardı. Halkın bir kısmı Edremit, diğerleri Çanakkale'deki Lapseki (Lampsakos)'ye kaçtı. Fakat çoğu yoksulluk ve umutsuzluk içinde ulaştıkları yerde, herşeylerini geride bırakarak Avrupa sahiline geçmeyi denedi. IX. Mikhail ise askerleriyle birkaç ay Bergama'da kaldıktan sonra, burada kendini emniyette hissetmediğinden, oradan ayrılarak, önce Kyzikos (Erdek)'a ve 1303 yazında da sahildeki Pegai (Biga) şehrine çekildi. Zirâ, Ocak ayına kadar İstanbul'a dönemeyecek derecede hastalanmıştı.

IX. Mikhail'in bu başarısız ve fiyaskoyla sonuçlanan küçük seferi, bir bakıma Bergama'nın Bizans için büyük önem taşıdığını ve daimî tehdit altında olan bir üs olarak kabul edildiğini göstermektedir[85]. Öte taraftan, 1302-1303 tarihinde

[85] Pachymeres, II, s. 316-318; Gregoros, I, s. 204-207; H. Gelzer, *Pergamon unter Byzantinern und Osmanen*, Berlin 1903, s. 91-92; D.M. Nicol, *The Last Centuries of Byzantium, 1261-1453*, London 1972, s. 133-136; R.P. Linder, *Ottoman Goverment and Nomad Society*, Berkeley 1976, s. 28; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 454; Ayr. bkz., Ş. Baştav, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, Ankara 1989, s. 18.

gerçekleştiğini gördüğümüz bu sefer sırasında Bergama, Edremit, Lapseki, Pegai ve Erdek gibi önemli kıyı merkezlerinin henüz bu tarihlerde Bizans elinde olduğu, ancak uğranılan son başarısızlıkla beraber Karası Türkleri'nin bu şehirlere akınlarını şiddetlendirdiği, bu sebeple bir kısım ahalinin adalara ve karşı sahile geçtiği, böylece yukarıda sıraladığımız yerleşim birimlerine Karası Beyliği'nin kısa süre içinde hâkim olduğu anlaşılmaktadır.

b) Bizans-Katalan İttifâkı

Bizans-Alan seferinin başarısızlıkla sonuçlanması üzerine II. Andronikos, İmparatorluğun kurtuluşu için başka çözüm yolları aramaya başladı. O, 1282'den beri batı dünyası ile birkaç defa temasta bulunmuştu. Bu sırada Ceneviz ve Venedikliler, Bizans İmparatorluğu'nun korkunç bir ümitsizlik içinde olduğu haberini yaymaktaydılar. Bu haberler, Sicilya'da profesyonel bir askerî topluluk olan Katalan grubunun liderine de ulaştı. Onlar, birkaç yıldır Sicilya'nın Aragon kralı Friedrich yanında Anjou hanedanından II. Charles'a karşı çarpışmaktaydılar. Bu savaş, Friedrich'in lehine sonuçlanınca 1302'de artık başka bir savaş alanı aramaya başlamışlardı. Böylece, Katalan lideri Roger de Flor[86], İmparator Andronikos'un hizmetine girmeyi teklif etti. Roger, Bizans'a yapacağı hizmet karşılığında İmparator'un yeğeni Maria Asen ile evlenecek ve Megas Dux[87] (amiral) ünvanıyla onurlandırılacaktı. 1303 Eylül'ünde deniz yoluyla İstanbul'a ulaşan Katalanlar'ın sayısı 6000-6500 civarında idi. İçlerinde 1500 kadar Almugavar denilen topluluk gemi hizmetinde görevli idi. Gemilerin bir kısmı kendilerine ait olup, bir kısmı ise Cenevizlilerden temin edilmişti[88].

Öte taraftan, 1303 yılında Karası Türkleri Kyzikos (Erdek civarı)'u fethetmeye hazırlanmaktaydılar. Bunun üzerine II. Andronikos, onlar üzerine İstanbul'a gelen Katalan kuvvetlerini sevk etti. Katalanlar, 1303 yılı sonunda Kyzikos'un kuzeyinde Erdek'de bir üs kurarak burada kışladılar. 1304 Nisan'ında önce muhtemelen Karası Türkleriyle çarpışarak onları buradan püskürten Katalanlar daha sonra güneye doğru yürüyüşe geçtiler[89]. Ancak Katalanlar, Kyzikos şehrinde çok fazla zarara sebep olduklarından Roger, orada oturanlara taz-

[86] Roger de Flor, bir Alman soyundan gelmekte olup, babasının soyadı "Blum" (çiçek manasında flower) idi. Bu ad, İspanyolca'ya Flor olarak çevrilmişti. A.A. Vasiliev, *History of the Byzantine Empire*, II, Madison 1929, s. 295; Ayr. bkz. *The Catalan Chronicle of Francisco de Moncado*, trans. F. Hernandez, Texas 1975, s. 11-13.

[87] Bizans İmparatorluğu'nda en büyük deniz rütbesi olan Megas dux, hanedan mensuplarına veya büyük siyasî nüfûzu olan kişilere tevcih edilirdi. Bu rütbe ilk defa Alexsios Komnenos zamanında verilmişti. Dukas, *Bizans Tarihi*, s. 10 not 1, 2.

[88] bkz. Gregoras, I, s. 217-220: Vasiliev, *History of the Byzantine*, II, s. 295-296; F. Kurtoğlu, *Gelibolu ve Yöresi Tarihi*, İstanbul 1938, s. 32; Nicol, *The Last Centuries*, s. 137; F. Hernandez, "The Turks with the grand Catalan Company 1305-1312", *Boğaziçi Üniversitesi Dergisi*, c. 2, İstanbul 1974, s. 25; *The Catalan Chronicle*, s. 18-19, 21, 23-24, A.E. Laiou, *Constantinople and the Latins, The Foreign Policy of Andronicus II. (1282-1328)*, Cambridge, Massachusetts 1972, s. 134.

[89] Ayr. bkz., Lebeau, *Histoire du Bas-Empire*, XIX, s. 31 vd.; Nicol, *The Last Centuries*, s. 137; Linder, *Ottoman Government*, s. 40-41; *The Catalan Chronicle*, s. 36; Laiou, *Constantinople and the Latins*, s. 135.

minat ödemeye kendini mecbur hissetti. Katalanlar buradan Pegai'ye hareket ettiler. Fakat, kötü şöhretleri kendilerinden önce oraya ulaşmıştı. Nitekim bu şehirde ikâmet etmekte olan IX. Mikhail, onların şehre girişlerine izin vermedi. Böylece, Karası Beyliği'ni kuzeyden güneye geçen Katalanlar, Bergama ile Balıkesir arasından yola devam ederek Kırkağaç (Khliara: Bergama'nın doğusu) tarafından Saruhan arazisine sarktılar. Nisan ayında da Türkler tarafından abluka altına alınan Alaşehir (Philadelphia)'e doğru yürüyüşe geçtiler. Bu şehre yönelik Türk kuşatmasını kıran Roger, kışın gelişiyle Çanakkale'deki Lapseki' ye dönerek 1304/1305 kışını Gelibolu'da geçirdi[90].

Bu küçük zaferden sonra Katalanlar, yerel halka yönelik gasb ve her türlü keyfî zulümlerde bulundular. Hatta Roger, Anadolu'nun bu küçük yöresinde kendi hükümetini kurmak istemekte ve bu maksadını açıkça ortaya koymaktan çekinmemekte idi. Bu sebeple, 1305 Nisan'ında IX. Mikhail'in emriyle katledildi. Bunun üzerine Gelibolu'daki Katalanlar buradaki Türkler ile de ittifâk kurarak uzun süre İmparatorla mücadele ettiler. 1310 yılı ilkbaharında Gelibolu'yu terk ederek, Yunanistan'a doğru çekildiler. Bu suretle, batıdan gelen bu maceracı küçük bir grup savaşçının İstanbul'dan Alaşehir'e uzanan seferleri, Atina'-da bir küçük hükümet kurmalarıyla sonuçlanmıştır[91].

Böylece 1304 Katalan Seferi, Bizans'ın birkaç yıl daha bölgeyi elinde tutmasını sağlamasına rağmen, bu devletin Batı Anadolu Beylikleri üzerine düzenlediği seferlerin de sonuncusu olmuştur[92].

II. Andronikos'un Edremit'te bir kilise toplantısı düzenlediği yıl olan 1283'den birkaç yıl sonra, Cenovalı Benedetto ve Manuele Zaccaria kardeşler, VIII. Mikhail'in kendilerine bağışlamış olduğu İzmir (Smyrna) yakınındaki Foça (Phokaia)'yı mülk edinmişler ve eski kasabanın kuzey-doğusunda yeni bir şehir kurarak burasını Yeni Foça olarak isimlendirmişlerdi. 1304'de Benedetto, Sakız (Chios) adası yakınlarının da kontrolünü ele geçirmeyi başardı. Onun bahanesi, Bizanslılar tarafından yapılan korumanın yetersiz kalması ve Foça'nın Türkler'in eline geçme tehlikesiydi. Bu geçerli bir bahaneydi. Zirâ, 1304'de hemen hemen bütün Batı Anadolu sahil şeridi, Edremit ve Foça arasındaki toprak şeridi hariç, Türkler'in eline geçmiş bulunuyordu[93]. Bu durum, 1304 yılında Bergama'nın henüz Karası topraklarına katılmamış olduğunu göstermektedir. Bununla beraber, daha 1284'de Anadolu'nun bu kuzey-batı köşesi Bizans açı-

[90] P. Lemerle *(L'émirat D'aydın Byzance et L'occident recherches sur "La Gest D'Umur Pacha"*, Paris 1957, s. 25, 246), Katalanlar'ın Anadolu seferini 1304 yılı Nisan-Eylül ayları arasında tarihliyor; Nicol, *The Last Centuries*, s. 137-138; Ayr. bkz. *The Catalan Chronicle*, s. 41 vd.; Laiou, *Constantinople and the Latins*, s. 135-136.

[91] Kurtoğlu, *Gelibolu ve Yöresi Tarihi*, s. 35; Vasiliev, *History of the Byzantine*, II, s. 297-298; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, I, s. 130-131; Nicol, *The Last Centuries*, s. 137; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 454-459; Ş. Tekindağ. Çanakkale mad., *İA.*, III, s. 342; Ayr. bkz. H. Tezel, *Anadolu Türkleri'nin Deniz Tarihi*, I, İstanbul 1973, s. 15-17; *The Catalan Chronicle*, s. 86-89; Baştav; *Bizans İmparatorluğu*, s. 18-19; bkz. Laiou, *Constantinople and the Latins*, s. 137-147.

[92] Mordtmann, *Karası in Mysien*, s. 4; P. Wittek, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu*, s. 52.

[93] bkz. Pachymeres, II, s. 557-558; Nicol, *The Last Centuries*, s. 120.

sından yeterli emniyete sahip görünürken, Bergama ve Edremit dolayları 20 yıl gibi çok kısa bir süre sonra, tamamen Türkler'in eline geçmiştir[94]. Böylece, kuzey-batı sahil şeridinde Ezine, Ayvacık ve içerde Bayramiç taraflarının Katalanlar'ın Gelibolu'ya dönüşlerinden sonra (1306) Karası topraklarına katıldığı tahmin edilebilir[95]. Yine bugünkü Ayvacık taraflarında Edremit Körfezi açıklarına bakan Assos (Behramkale) da XIV. yüzyıl başında Bizans elinde olmakla birlikte, Midilli'ye göç eden halk tarafından boşaltılmıştır. Bu sebeple kıyıların Karası Beyliği tarafından takriben 1306 yılında fethedilmiş olabileceği tahmin edilebilir[96]. Nitekim, Midilli'ye Kalamis idaresindeki Türkler tarafından 1307 tarihinde yağma seferi düzenlenmiştir[97]. Daha aşağıda yer alan Edremit (Adramyttion)'in XIV. yüzyıl başlarında Türkler'e karşı müdafaası Foça'ya hâkim olan Cenevizliler'ce yapılmakta olduğu sırada Karası Beyliği eline geçtiği anlaşılmaktadır. Ancak bu konuda kesin bir tarih vermek mümkün değildir.

Edremit ile aynı tarihlerde ele geçirildiğini tahmin ettiğimiz Bergama'nın ise, Karası topraklarına dahil olduktan sonra, ikinci önemli şehir durumuna geldiği görülmektedir. Bergama'ya gelen Türk ahali verimli olmayan eski yerleşim yerine, kıyıya yakın daha verimli bir araziye yerleşmişlerdir. Bu yerleşim merkezi yeni Bergama'dır[98]. Öte taraftan 1328'de Theomitor (Tanrı'nın anası: ΘEOMHİWP) adlı kiliseyi ziyaret etmek için Bizans İmparatoru Erdek'e gelmiştir ki, buradan Erdek ve civarının 1304'de Katalanlar'la yapılan mücadeleden sonra bir daha Karası Beyliği'nce ele geçirilemediği anlaşılmaktadır[99].

Sonuç olarak, Karası Beyliği'nin Bizans İmparatorluğu'nun başarısızlıkla neticelenen bu teşebbüslerinden kısa bir süre sonra, Misya kıtasına tamamen hâkim olarak, biri Bergama, diğeri Balıkesir olmak üzere iki merkezden idare edilecek olan daha geniş topraklara sahip bir konuma geldiği görülmektedir. Zirâ, bu seferler, Türk Beyliklerine yönelik olmak üzere Bizans'ın tek başına organize ettiği son harekâtlar olmuştur. Öte taraftan, 1308 tarihi, bir yandan II. Mes'ûd'un ölümü bir yandan ise Katalan seferinin sona erdiği döneme rastlaması bakımından Karası Beyliği için bir gelişme dönemine başlangıç tarihi olarak da kabul edilebilir.

6. ECE HALİL VE SARI SALTUK TÜRKMENLERİ'NİN KARASI'YA GEÇİŞİ

Selçuklu Sultanı II. İzzeddîn Keykavûs (1246-1249), kardeşi IV. Kılıç Arslan ile yaptığı mücadelede yenik düşünce, ailesi (çocukları Gıyâseddîn Mes'ûd ve

[94] Nicol, *The Last Centuries*, s. 131.

[95] Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri*, s. 97; Ayn.mlf., Karasıoğulları mad., *İA.*, VI, s. 332; Ayr. bkz. *Balıkesir İl Yıllığı*, s. 6.

[96] Mordtmann, *"Karası in Mysien"*, s. 4; Wittek, *Menteşe Beyliği*, s. 20.

[97] H. İnalcık, "The Rise of the Turcoman Maritime Principalities in Anatolia, Byzantium and Crusades", *BF*, c. 9, Amsterdam 1985, s . 185.

[98] Gelzer, *Pergamon unter Byzantienin*, s. 95; V.J. Parry, Bergama mad., *EI²*, I, s. 1187; S. Vryonis, "Nomadization and Islamization in Asia Minor", *DOP*, No. 29, Washington 1975, s. 47; bkz. B. Darkot, Bergama mad., *İA.*, II, s. 537.

[99] Kantakuzenos, I, s. 339; Mordtmann, *Karası in Mysien*, s. 4; Ayr.bkz. Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri*, s. 97; Ayn.mlf., Karasıoğulları mad., *İA.*, VI, s. 332.

Rükneddîn Geyûmers) ve yakın adamları ile birlikte Bizans İmparatoru VIII. Mikhail Palaiologos'un yanına sığınmıştı (1262). İmparator, onu çok iyi karşılayarak hürmet gösterdi. Ancak Türkler, şehir hayatının kendilerine uygun olmadığı gerekçesiyle taşrada bir yer talebinde bulununca İmparator Dobruca'yı onlara malikâne olarak verdi. Bunun üzerine içlerinde Sarı Saltuk'un da bulunduğu kalabalık bir Türk topluluğu İznik üzerinden Üsküdar yolu ile İstanbul'a geldiler. Ayrıca VIII. Mikhail, II. İzzeddîn'e Selçuklu tahtını ele geçirebilmesi için yardım vaadinde de bulunmuştu[100].

Taraftarlarının giderek kalabalıklaşması Sultan İzzeddîn'e Selçuklu tahtını ele geçirme ümidini veriyordu. Onun taraftarları arasında Sarı Saltuk önderliğinde 12.000 Türkmen ailesi de bulunuyordu[101]. II. İzzeddîn Keykavus plânlarını gerçekleştirmek için Sarı Saltuk Türkmenleri ile kendi hassa askerleri kumandanı Ali Bahadır'ın yardımına güvenmekteydi. Ancak sultanın bu düşüncesi ve onun Bizans tahtı için dahi bir tehdit unsuru haline gelmesi, İmparator tarafından ailesi ile birlikte Enez Kalesi'ne hapsedilmesine yol açtı (1264). İmparator'un bu davranışı gerçekte Moğol hakanı Hülagu'dan çekinerek, ona yaranmak amacından kaynaklanmaktaydı. Zira, o sırada sultanın Bizans tahtını ele geçirmesi uzak bir ihtimaldi[102]. Türkiye Selçukluları'na ait yerli kaynaklara göre[103], Sultan ve adamları İmparator'u öldürerek Bizans tahtını ele geçirmek istemişlerdi. İmparator, II. İzzeddîn'în ileri gelen emirlerini de Ayasofya'da Hıristiyanlığı kabule zorladı. Emîr Ahur Uğurlu zehirlendi, Ali Bahadır ise katledildi. Geri kalan askerlerin çoğu Hıristiyanlığı kabul ederek, Bizans ordusundaki Turkopoller sınıfına katıldılar[104]. Sultan'ın Enez'deki hapis hayatı uzun sürmedi ve Altınordu Hânı Berke Han tarafından kurtarılarak Kırım'a götürüldü[105]. Müneccimbaşı[106]'ya göre Sarı Saltuk, İzzeddîn Keykavus ile birlikte Kırım tarafına geçti ve Sultan öldükten sonra Kırım Han'ından izin isteyerek takriben 680/1281-1282'de kara yoluyla Dobruca'ya gitti. Dobruca'da bulunan Sarı Saltuk Türkmenleri bir süre Bulgarlar'la mücadele etti ve onlardan bir kısmı da Hıristiyanlığı kabul etti. Bizans ordusundaki Turkopoller'in sayısı zamanla artarak 3000'i bulmuş ve Halil adında bir kumandanın idaresine verilmişti. İmparator, bu birliği o sırada Trakya'da Bizans'a karşı yağma ve tah-

[100] Aksarayî, s. 70; İbn-i Bîbî (*Tevârih-i Âl-i Selçuk*, s. 297), sultanın adamları arasında Ali Bahadır adlı bir emirden de bahsetmektedir. P. Wittek, "Yazijioğlu Ali on the Christian Turks of the Dobruja", *BSOAS*, XIV, 1952, s. 648; O. Turan, *Türkiye Tarihi*, s. 499 ve not 71.

[101] O. Turan (*Türkiye Tarihi*, s. 581 ve not 47)'a göre, Sarı Saltuk Türkmenleri 662/1263-64'de Sinop'tan gemilerle Dobruca'ya geçmiştir.

[102] Gregoras, I, s. 100; Hammer, *Devlet-i Osmâniye Tarihi*, I, tr. M. Ata, İstanbul 1336, s. 146; O. Turan, *Türkiye Tarihi*, s. 500-501.

[103] bkz. Aksarayî, s. 75; İbn-i Bîbî, *a.g.e.*, s. 297; Ayr.bkz. O. Turan, *Türkiye Tarihi*, s. 499-500.

[104] İbn-i Bîbî, *a.g.e.*, s. 297-298; Aksarayî, s. 75; Gregoras, I, s. 101. O. Turan, *Türkiye Tarihi*, s. 499.

[105] Aksarayî, s. 76; Gregoras, I, s. 137.

[106] Müneccimbaşı, *Câmi'ü'd-Düvel*, v. 359b; H.F. Turgal, *Anadolu Selçukluları*, s. 75; bkz. Ali Öngül, *Müneccimbaşı Ahmed Dede Efendi*, s. 131-132; Wittek, a.g.m., s. 658, 668; Günümüzde Romanya'nın Karadeniz sahilinde yaşayan halka Keykavus'a nisbetle Gagauz denilmektedir. bkz. T. Menzel, Gagauzlar mad., *İA.*, IV, s. 706-707; Cahen, *Anadolu'da Türkler*, s. 273.

rip hareketlerinde bulunan Katalanlar'a karşı kullanmaktaydı[107]. Bir süre sonra Dobruca'daki bir kısım Sarı Saltuk Türkmenleri ise Turkopollerin reisi Halil'in komutası altına girdiler. Böylece artık Bizans'tan bağımsız hareket eden Halil'in taraftar ve kuvvetleri çoğalmıştı. Yerli kaynaklarda Halil Ece veya Ece Bey adıyla zikredilen Halil'in kimliği hakkında efsanevî rivâyetler hâricinde pek fazla bir bilgiye sahip değiliz. *Saltuknâme*[108]'ye göre Halil, Sarı Saltuk'un halefi idi. Sarı Saltuk gördüğü rüya üzerine Ece Bey'i halefi olarak vasiyet etmiştir. Bu rüyada Ece Bey, yeşil kanatları ile gökyüzünden Rumeli ve Anadolu'ya ışıklar saçarak uçmakta ve Sarı Saltuk'tan sonra Türkmenler'in başına geçmektedir. Asıl adı muhtemelen Şerîf Hızır olan Sarı Saltuk'un 1210-1215 yıllarında Sinop civarında doğduğu XIII. yüzyıl sonlarında (takriben 1290) öldüğü tahmin edilmektedir. Öyle anlaşılıyor ki, Sarı Saltuk'un müridlerinden biri olan Halil, Sarı Saltuk'un İzzeddîn Keykavus ile Kırım'a kaçışı ile neticelenen olaylar sırasında zorla Hıristiyanlığı kabul etmiş ve Turkopoller'in reisi olarak tayin edilmişti. Ancak o, Trakya'ya geçtikten bir süre sonra Katalanlarla mücadeleden vazgeçerek tekrar eski dinine dönmüştür.

Öte taraftan, Trakya'da bulunan Katalanlar, reisleri Roger de Flor'un, IX. Mikhail'in Edirne'deki sarayında, 1305 yılı Nisan'ında Bizanslılar tarafından bir suikast sonucu öldürülmesi ve birçok Katalanlı'nın katledilmesi sebebiyle intikam hırsı içinde Gelibolu'ya gelerek, Bizans'a karşı yağma ve tahrip hareketlerine başlamışlardı[109]. Ayrıca Katalanlar, Gelibolu'nun karşı sahiline muhtemelen Karası Beyliği'ne elçi göndererek yardım istemişler, bu suretle 500 kadar Türk Katalanlar'a yardım amacıyla Gelibolu'ya geçmişlerdi[110]. 1307'de müşterek imparator IX. Mikhail'in Alan ve Turkopoller ile takviyeli ordusu, Katalanlar'a karşı yaptığı Apros savaşında (10 Temmuz 1305), ordunun önemli bir kısmını oluşturan Halil liderliğindeki Turkopoller'in taraf değiştirmesi üzerine yenilgiye uğradı[111]. Bu tarihten itibaren Katalanlar ile ittifâk kuran Türkopoller, Trakya'yı yağma ve tahribe başladılar[112]. O sırada Türkopoller'in az sayıda kadın ve çocukları ücretli Alan birliklerinin eline düşmüştü. İmparator, bu esirleri Türkopoller'in kendi tarafına çekmek için kullanmak istediyse de başarılı olamadı. Bu görüşmelerde muhtemelen Karasılı güçlü bir Türk emîri olan İshak da rol

[107] Gregoras, I, s. 232; Hammer, I, s. 146-147.

[108] K. Yüce, *Saltuknâme'de Tarihî, Dinî ve Efsanevî Unsurlar,* Ankara1957, s. 89, 94, 100, 165-166; Ayr. bkz. Kurtoğlu, *Türklerin Deniz Muharebeleri*, s. 32-33; O. Köprülü, *Tarihî Kaynak olarak XIV. ve XV. asırlardaki bazı Türk Menâkıbnâmeleri*, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul 1951, s. 68; S. Vryonis, *The Decline of Medieval Hellenism in Asia Minor*, s. 378-379; O. Turan, *Türkiye Tarihi*, s. 581 ve not 47.

[109] Wittek, a.g.m., s. 662; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 455.

[110] Wittek, a.g.m., s. 662; Hammer (I, s. 147) ise, Aydın'dan hareket eden 400 kadar Türk'ün Sultan İzzeddîn Keykavûs'un kardeşi Melik İshak kumandasında Trakya'ya geçtiğini yazmaktadır.

[111] Aproi veya Apros, Tekirdağ'da Germeyan köyü (İnecik); Apros savaşı hk. bkz. *The Catalan Chronicle*, s. 118-125; Laiou, Constantinople and the Latins, s. 162.

[112] Gregoras, I, s. 248; Hammer, I, s. 147; Kurtoğlu, *Türklerin Deniz Muharebeleri*, İstanbul 1935-40, s. 36-37; Wittek, a.g.m., s. 663-664; *The Catalan Chronicle*, s. 152-156; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 455.

oynadı. Katalanları terk etmeye her an hazır olan İshak, büyük umutlar peşindeydi. Kendi kendine Melik ünvanı alarak, Bizans'ın yardımıyla Selçuklu tahtına oturmak ve bu amaçla Sultan Mes'ûd'un kızı (İzzeddîn'in torunu) ile evlenmek niyetindeydi. Sultan Mes'ûd'un kızının yanında amcası Melîk Konstantin bulunuyordu. O, Sultan İzzeddîn'in olaylı bir şekilde İstanbul'dan ayrılışı sırasında arkasında bıraktığı küçük yaştaki oğluydu ve Hıristiyan olarak yetiştirilip, Melik Konstantin adı verilmişti[113]. II. Andronikos, İshak'ın projesini zamansız bulmakla beraber, Melik Konstantin'i yeğeni prenses ile birlikte Biga (Pegai)'ya gönderdi ve orada Melik İshak ile prensesin evliliğini gerçekleştirdi. Ayrıca ona Biga Prefectliğini (Praefectura: İmparatorluk vâlisi) verdi. Zirâ, İmparatorun amacı, Melik Konstantin'i Katalan-Türk ittifâkını bozmak amacıyla kullanmaktı. Sultan İzzeddîn'in İstanbul'da kalmış olan 1000 kadar Türk askeri vaftiz edilerek Bizans ordusunda Türkopoller sınıfına dahil olmuşlardı[114]. Melik Konstantin bu Türkopol birliğinin başında Trakya'ya geçti. Fakat o da bir süre sonra Katalan-Türk ittifâkına dahil oldu. Artık Katalan-Türk birliklerinin sayısı hayli fazlalaşmıştı.

Türklerle birlikte hareket eden Katalanlar iki yıl boyunca Güney Trakya'yı yağma ve tahrip ettiler. Onlar, Makedonya'yı yağma ettikten sonra Kasendira'da yerleşmek niyetindeydiler. Türkler'in sayıları ise 3000'i aşmıştı. Katalanlar Tesalya'ya doğru yola çıkmışken, Türkler onlardan ayrılmak istediler. Onların liderleri olan Melik Konstantin ve Halil Katalanlar'la görüşerek esir ve ganimetleri paylaştılar (1309). Böylece Katalanlar ile ittifakları sona eren Türkler iki gruba ayrıldılar. Bir kısmı Halil'i bir kısmı Melik Konstantin'i takip etti. Melik Konstantin, İmparator'dan önemli imtiyazlar alacak ve Bizans'ın düşmanları için savaşacaktı ama, Bizans'ın dostluğundan tamamen ümidini kesince, beraberindeki 1000 atlı ve 500 piyade ile birlikte yola çıkarak, Sırp kralı Stephan Milutin (1282-1321)'in hizmetine girdi. Ancak, kral belki bir tedbir olarak onun bütün atları ve silahlarına el koydu. Halil ise 1300 atlı ve 800 piyade ile Makedonya'da kaldı. Onlar, Trakya kıyılarında dolaşarak, İstanbul ile Tesalya arasındaki irtibâtı imkânsız hâle getirmekte idi. Halil liderliğindeki Türkler'in bu tehdidi karşısında çaresiz kalan Andronikos, Halil'in Gelibolu'dan karşı sahile, atları, ganimetleri ve paraları ile birlikte serbestçe ve gemilerle geçmelerine izin verilmesi şeklindeki teklifini kabul etmek zorunda kaldı[115].

Türklerin karşı sahile geçişini denetlemek maksadıyla Senacherin komutasında 3000 Bizans askeri hazır bulunmaktaydı. Fakat her nasılsa, Bizans askerlerinden birinin, Türklerin gemilere ganimetlerini yükledikleri sırada, buna

[113] bkz. O. Turan, *Türkiye Tarihi*, s. 499, not 71, 500, 580, 581; Hammer (I, s. 147), Melik Konstantin ile Melik İshak'ı birbirine karıştırmış, Melik İshak'ı Sultan İzzeddîn'in kardeşi olarak göstermiştir.

[114] Pachymeres, II, 591, 608-609, 612, 613, 631; Gregoras, I, s. 248; Hammer, I, s. 148; Wittek, a.g.m., s. 663-665.

[115] Gregoras, I, s. 248, 254; Hammer, I, s. 148; Wittek, a.g.m., s. 663; Nicol, *The Last Centuries*, s. 146; F. Hernandez ("The Turks with the Grand Catalan Company", s. 30), Melik İshak'ın kuvvetlerini 2000 piyade ve 800 süvari olarak gösteriyor; *The Catalan Chronicle*, s. 221-222.

engel olarak ganimet miktarında azaltma yapmak istemesi, anlaşmanın bozulmasına sebep oldu. Halil, derhal takviye kuvvetlerini çağırdı. Bir görüşe göre, Bizanslı komutan Senacherin, Türklerin 1500 gibi çok az bir sayıda olmalarından istifâde ederek, onları ele geçirmek istemişti. Ancak sebep ne olursa olsun, artık Karası sahillerine geçmek Halil ve beraberindeki Türkler için imkânsız hâle gelmişti. Bunun üzerine Halil, kuvvetleriyle birlikte civarda bulunan bir kaleye çekildi. Senacherin, İmparator'dan yardım isterken, Halil de Anadolu'dan bir miktar yardım alarak (muhtemelen Karası Beyliği'nden) bulunduğu kaleyi tahkim ediyordu (1309). O sırada Trakya'da bulunan müşterek İmparator IX. Mikhail, Halil ile anlaşmak istediyse de bu mümkün olmadı. Neticede meydana gelen savaşta İmparator bir kez daha ağır bir yenilgiye uğradı. Türkler İmparator'un sancağı, eyer takımları ve hazinesini ele geçirerek aralarında paylaştılar (1310). Hattâ, Halil'in âdet olduğu üzere İmparator'un incilerle süslü tacını başına koyduğu rivâyet edilir. Halil, alaylı sözlerle İmparator'u tâciz etmiştir[116].

Bu suretle Halil, 1000 piyâde ve 200 atlı ile birlikte Bizyam (Bessia-Vize) yakınındaki araziye yayılarak, tekrar yağma hareketlerinde bulunmaya devam etti. Bu durumu haber alan II. Andronikos'un ailesinden biri olan Philes Palaiologos, Türkler'in toparlanmalarına fırsat vermeden onları sıkıştırarak yok etmeyi planladı ve bu amaçla yola çıkarak Xerogypso nehrine vardı. Burada ordugâh kurarak, savaş hazırlığına başlayan Philes, İmparator'dan da yardım istemişti. Meydana gelen savaşta iki Türk'ü kendi eliyle şehit eden Philes ayağından yaralanınca savaşı bıraktı. Moralini kaybeden Bizans ordusu, Philes onları cesaretlendirmeseydi dağılacaktı. Böylece uzun bir süre savaştılar. Bozguna uğrayan Türkler'in birçoğu bu savaşta şehit düştü. Bizanslılar, geri kalanlarını bir kaleye kadar takip ettiler. İmparator, Philes'in bu başarısını duyunca, Türkler'in karşı sahildekiler (Karası Türkleri) tarafından destek görmelerini ve deniz yoluyla kaçmalarını önlemek için dört adet Ceneviz gemisini Çanakkale Boğazı'na gönderdi. Çok geçmeden, Türkler'i tehdit edebilecek bir ordu meydana getiren Bizanslılar, 2000 süvari yardımcı kuvvet gönderen Sırplı Milutin'in de desteğini sağlamışlardı. Türkler, Philes'in eriştiği bu gücü görmelerine rağmen kararlarından vazgeçmediler. Aksine yeniden cesaretlenerek geceleyin âni bir çıkış hareketi yaptılar. Ancak, büyük kayıplar vererek geri döndüler. Ertesi gece, tekrar şanslarını deneyerek Sırp kampına saldırdılar. Sonunda kaleyi terkederek Ceneviz gemileri ile karşı sahile geçmek ümidiyle denize doğru kaçmayı plânladılar. Ancak, gece karanlığında deniz tarafına doğru kaçan birçok Türk, Bizanslılar'ın eline düşerek merhametsizce öldürüldüler. N. Gregoras[117]'a

[116] Gregoras, I, s. 254-255, 258; Kurtoğlu, *Gelibolu Yöresi Tarihi*, s. 34; Ayn. mlf., *(Türklerin Deniz Muharebeleri*, s. 37) bu olayı yanlış olarak 1314 yılına tarihliyor; *The Catalan Chronicle*, s. 222-226.

[117] Gregoras, I, s. 265-268; bkz. Lebeau (*Histoire de Bas Empire*, XIX, s. 214-216) bu olayın 1314-1315 yıllarında meydana geldiğini yazmaktadır; E. Von Muralt (*Essai de Chronographie Byzantine*, (1057-1453) II, St. Petersbourg 1871, s. 508-509) 1311 yılını veriyor; Hammer (I, s. 148-149), Halil'in önce Apros Kalesi'ne ve sonra Tzulurum (Corlu, eski Tirihalum) hâkimine sığındığım Pachymeres'e dayanarak zikretmekte, Türkler'den Gelibolu'da kalanların 2000 kadar Sırplı tarafından sıkıştırılarak Ana-

göre birçoğu Cenevizliler tarafından öldürüldü ve esir alındı. Pachymeres[118]'e göre ise olay şöyle gelişti: Almugavar'lar Türkler'in kendilerine ihanet etmelerine kızarak, reisleri Melik İshak'ı zorla kendilerine teslim ettirdiler. Melik İshak ve kardeşinin[119] başları kesilerek idâm olundular. Pachymeres'in Tachantziarin dediği (muhtemelen Halil olmalıdır) kişi de tutuklandı. Bunun üzerine Türkler reisleri Tachantziar serbest bırakılmadıkça Çorlu'nun karşı tarafına geçmeyi reddettiler. Ancak Tachantziarin, adamlarından bir kısmı ile kaçarak Apros kalesine gitti. Bu durumu öğrenen geri kalan Türkler ise kıyıdaki Lâtin gemilerinin de boş olarak beklediğini öğrenince bu gemilere binerek Anadolu'ya geçebileceklerini düşündüler ve bu amaçla Çorlu'nun kıyı şeridine doğru kaçtılar.

Bütün bunlardan, 1312 yılı sonunda, Gelibolu'da gelişen olaylar, kuşatma ve savaş neticesinde Halil ve Türkmenleri'nin kılıçtan geçirildiği anlaşılmaktadır. Halil, açlıktan teslim olmamak için muhtemelen sığındığı Apros kalesinden âni bir çıkış hareketi yapmış, fakat belki kendisiyle birlikte çok sayıda arkadaşı da şehit düşmüştü. Bunun üzerine geri kalan çok az sayıdaki Türkmen, Karası Beyliği arazisine geçebilmiştir[120].

Bu olay sebebiyle, Çanakkale'deki Halil-İli, Lapseki güneyindeki Saltık limanı ve Kemer civarındaki Şah Melik Limanı gibi yerler, bu Türkmen Beyleri' nin adıyla anılmaktadır[121].

Bazı araştırmacılar, Müneccimbaşı'nın verdiği bilgiye dayanarak Dobruca' dan göç eden Türkmenler'in reisi olan Ece Halil'in daha sonra Osmanlı hizmetine girdiğini kabul etmişlerdir[122]. Müneccimbaşı[123], Anadolu'ya geçerek Karası

---

dolu'ya geri dönmeye mecbur bırakıldıklarını kaydetmektedir. *Kurtoğlu, Gelibolu* ve *Yöresi Tarihi*, s. 34; H. Alpagut, *Denizde Türkiye*, I, s. 178-184; H. İnalcık, "Türk Donanmasının beşiği: Gelibolu", *Türk Kültürü*, sayı 22, 1964, s. 57; Wittek, a.g.m., s. 663-666; Nicol, *The Last Centuries*, s. 146; Hernandez, "The Turks with the Grand Catalan Company", s. 42, 44; *The Catalan Chronicle*, s. 226-228; Baştav, *Bizans İmparatorluğu*, s. 20.

[118] Pachymeres, II, s. 632-633; F. Dölger, *Regesten Der Kaiserurkunden Des Oströmischen Reiches*, 4. Teil (1282-1341), Münih-Berlin 1960, s. 46-47; Wittek, a.g.m., s. 665.

[119] Pachymeres (II, s. 633), kardeşinin ismini vermiyor. Hammer (I, s. 148) aynı esere dayanarak bu ismi Konstantin olarak kaydetmiştir.

[120] Adı geçen her iki Bizans kaynağında da Halil'in gerek ölümüne gerekse Karası arazisine geçtiğine dair bir kayıt yoktur. Müneccimbaşı (*Câmi'üd-Düvel*, v. 359b; bkz. Öngöl, *Müneccimbaşı Ahmed Dede Efendi*, s. 132)'ya göre, Dobruca'daki Sarı Saltuk Türkmenleri küffâr istilâsından korkup başkanları Halil ile birlikte 700/1300-1301 yılları civarında Anadolu'nun Karası nâhiyesine geçmişlerdir. Müneccimbaşı, gerek tarihlemede gerekse Türkmenler'in Halil ile birlikte karşı tarafa geçtiği husûsunda yanılgıya düşmüş olmalıdır.

[121] Kurtoğlu, *Türkler'in Deniz Muharebeleri*, s. 38; Tekindağ, Çanakkale mad., *İA.*, III, s. 342.

[122] bkz. M. Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, I, 1308, s. 188; A. Tevhid, "Balıkesir'de Karasıoğulları", s. 565; Uzunçarşılı, *Karası Vilâyeti*, s. 102-103; O. Turan (*Türkiye Tarihi*, s. 581 not 47'de), Sarı Saltuk Türkleri'nin Ece Halil İdaresinde Çanakkale Boğazı'nı geçerek Karası Beyliği'ne geçtiklerini zikrederken yanlış olarak 1300 yılını vermektedir.

[123] Müneccimbaşı, *Câmi'ü'd-düvel*, II, v. 132b.; Yazıcızâde Âli (No. 1391, v. 888/889)'ye göre de, Gazan Han ölüp yerine Olcaytu Han'ın geçtiği sıralarda Rumeli'nde Dobruca Vilâyeti'nde oturan Müslümanlar Halil Ece ile göçüp gemiyle Karası iline geçtiler. bkz. M. Aktepe, *Osmanlı Türkleri'nin Rumeli'ye yerleşmeleri*, Basılmamış Doktora Tezi, 1949, s. 406 not 2.

Bey' in hizmetine giren Ece Halil'in Karası Bey'in emîrü'l-ümerâsı olduğunu zikrederek, onun ölümünden sonra da uzun süre yaşadığı ve Osmanlıların da hizmetinde bulunduğunu, hattâ Süleyman Paşa'nın Gelibolu'yu fethi sırasında, onun yanında yer aldığını, bu sebeple kendisinin Gelibolu çevresinde fethettiği ovaya "Ece ovası" adının verildiğini kaydetmiştir. Ancak Ece Halil daha Anadolu'ya geçiş sırasındaki mücadelede hayatını kaybetmiş olması ihtimâli sebebiyle, Süleyman Paşa'nın hizmetine giren ve Gelibolu fethinde görev alan Ece Bey'in Yakub Ece olduğu anlaşılmaktadır[124]. Nitekim, Yakub Ece tarafından fethedilen vilâyete Eceâbad denildiğini *Künhü'l-ahbâr* adlı eserden öğrenmekteyiz[125]. Evliya Çelebî[126]'ye göre Gelibolu'nun karşısında Çardak Kasabası'nda kendi adıyla anılan bir camii yaptıran Ece Yakup, Süleyman Paşa ile Rumeli'ye geçen kişiler arasında yer almıştı. Ece Yakup, Bursa'nın fethinden sonra bu şehrin hâkimi olmuştur. O, burada yaptırdığı camiide gömülüdür[127]. Ayrıca, Evliya Çelebî, Gelibolu ahâlisine "Ece kavmi" denildiğini, ne çıtak, ne yörük ne de tamamıyla Türk olduklarını, onların önce Anadolu'dan Rum'a gelip çeşitli lisanlarla karıştıkları için kendilerine mahsus bazı ıstılah ve kelimeleri olduklarını zikretmektedir.

Bütün bunlardan Ece Halil ile Süleyman Paşa'nın yanında yer alan ve Karası ümerâsından olan Yakup Ece'nin birbirine karıştırılmış olduğu anlaşılmaktadır. Yakup Ece, belki de Halil Ece'nin oğludur. Ancak, "Ece ovası" tabirinin bunlardan hangi beyi ifâde ettiği husûsu açıklık kazanmamakla birlikte kanaatimizce Yakup Ece olmalıdır[128].

7. KARASI BEY

Karası Bey zamanında meydana gelen Katalan Seferi ve Sarı Saltuk Türkmenleri'nin Anadolu'ya geçişinden başka bu devre ve Karası Bey'in hayatı hakkında daha fazla bilgi edinemiyoruz. Onun zamanı, yeni kurulan beyliğin gerek Bulgar baskısıyla Rumeli'den, gerekse Moğol baskısıyla Anadolu'dan kopup gelen göç dalgalarına son durak olabilecek, elverişli bir mekânın sağlanmasıyla, dolayısıyla beyliğin kuruluş aşaması ile geçmiş görünmektedir. Bu suretle nüfusu artan beylik, daha da güçlenmiş, üstelik Bizans'ın bu topraklar üzerindeki son çabaları da faydasız kaldıktan sonra küçük Misya ve Saruhan Beyliği sınırlarına kadar yayılmak mümkün olabilmiştir. A. Tevhid[129], böyle bir devrede kurucu sıfatıyla karşımıza çıkan Karası Bey'in hâkimiyeti altındaki sahaya doğru göçlerin söz konusu olmasını, bu beyin kişiliğinden kaynaklandığını, bu bakımdan onun cömert ve âdil bir yapıya sahip olduğu sonucunun çıkarılabileceğini belirtmektedir. Ancak, bu durumda, onun şahsiyetinin yanı sıra, Türk topluluk-

[124] Aşıkpaşazâde, s. 49-51; Ayr. bkz. Wittek, a.g.m., s. 666.

[125] Gelibolulu Âli, V, s. 47.

[126] *Evliya Çelebî Seyahatnâmesi*, V, Dersaadet 1315, s. 301, 319.

[127] Evliyâ Çelebî'nin bu kaydına karşılık, Aşıkpaşazâde'nin eserinden (s. 51) Gelibolu'da vefat edip, orada gömülü olduğu anlaşılmaktadır; bkz. Uzunçarşılı, *Karası Vilâyeti*, s. 104.

[128] İ.H. Uzunçarşılı, (*Karası Vilâyeti*, s. 103), Yakub Ece'nin Ece Halil'in oğlu olması ihtimali olabileceğini ileri sürmüştür; Wittek, a.g.m., s. 666.

[129] A. Tevhid, "Balıkesir'de Karasıoğulları", s. 565.

larının yeni bir devlet kurmada başarı gösteren devlet adamının etrafında toplanması geleneğinin de rolü olduğu bir gerçektir.

Öte taraftan, Karası Bey'in ölüm tarihi de kesin olarak tespit edilememektedir. Bunun dışında, Beylik hakkında II. Andronikos'un Karasıoğlu Demirhan Bey ile bir anlaşma yapmak üzere Kyzikos Şehri'ne geldiği tarih olan 1328 yılına kadar herhangi bir habere rastlanmamaktadır[130]. Bu sırada Bizans İmparatoru ile Demirhan Bey görüştüğüne göre Karası Bey, 1328 tarihinden önce vefat etmiş olmalıdır. Bazı araştırmacılar, Karası Bey'in ölüm tarihini 1328 yılı civarı olarak gösterdikleri gibi, bu tarihi 1334 olarak da vermişlerdir. Buna sebep, Osmanlı tarihlerindeki kayıtlar olmalıdır. Nitekim, Kemalpaşazâde[131] eserinde Karası Bey'in 735/1334-1335 tarihinde vefat ettiğini yazmaktadır. Ancak, Osmanlı tarihlerinde vefat eden Karası Beyi'nden, Aclan Bey adıyla bahsedilmektedir. Bunlar içinde sadece Kemalpaşazâde, Aclan Bey'in ismini vermez.

8. ACLAN BEY VE KİMLİĞİ MESELESİ

Karası Bey'den sonra yerine kimin geçtiği hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgi mevcut değildir. Beyliğin başında bulunan hükümdar olarak, Kantakuzenos[132]'da 1328 yılında Demirhan'ın, h.733/m.1333 yıllarında İbn Batuta[133]'da Yahşi Bey'in adına ilk olarak rastlanmaktadır. Aşağı-yukarı aynı devrede konu edilen bu iki beyden, hangisinin beyliğin başına geçtiği husûsu açıklık kazanmamaktadır. Bu sebeple, mevcut bilgiler ışığında bazı tahminler ileri sürülebilmektedir.

Karası Bey'den sonra beyliğin tarihinde üç kişinin adının geçtiği görülmektedir. Bunlar, *Yahşi, Demirhan* ve *Dursun* Beyler'dir. Bundan başka sadece Osmanlı tarihlerinde, *Aclan* adında bir beyden bahsedilmektedir.

Âşıkpaşazâde[134]'ye göre Karasıoğlu Aclan Bey vefat ettiğinde iki oğlu vardı. Aclan Bey h.735/m.1334-1335 tarihinde vefat etmişti. Müverrih, onun Dursun Bey adındaki bir oğlunun, Orhan Bey'in yanında olduğunu, bir oğlunun ise atası yanında bulunduğunu yazmaktadır. Neşrî[135] de Karası Vilâyeti'ne Karasıoğlu Aclan Bey'in hâkim olduğunu belirterek, Âşıkpaşazâde'nin verdiği bu bilgileri tekrarlamaktadır.

[130] Kantakuzenos, I, s. 339; Ayr. bkz. Lebeau, *Histoire du Bas-Empire*, XIX, c. 395: Uzunçarşılı, *Karası Vilâyeti*, s. 76; Ayn. mlf., *Anadolu Beylikleri*, s. 98.

[131] Kemalpaşazâde, II, s. 79.

[132] Kantakuzenos, I, s. 339.

[133] İbn Batuta, I, s. 338.

[134] Aşıkpaşazâde, s. 43; M. Süreyya'nın *Sicill-i Osmani* (III, 1311, s. 254) adlı eserinde Aclan Bey, "Musabeyzâde Aclan Bey" olarak kaydedilmiştir.

[135] Neşrî, I, s. 164; M. Süreyya (*Sicill-i Osmanî*, IV, 1315, s. 60'da), Karası Bey'in vefatıyla yerine oğlu Aclan Bey'in geçtiğini yazmaktadır.

Ruhî Çelebî[136], Karası Beyi'ne, herhalde yazılış hatasıyla, İmlân غملان ve oğluna ise Tursun Bey dediklerini belirtmektedir.

Hoca Sadedîn[137] ise, Karası Vilâyeti'nin hâkimi olup h. 737/m. 1336-1337 tarihinde vefat eden Aclan Bey'in Selçuklu Sultanları ümerâsının neslinden geldiğini, kuvvet ve kudreti ile istiklâlini ilân ettiğini yazar. Müneccimbaşı[138], Hoca Sadeddîn'in eserinde yer alan bilgileri tekrarlayarak, Aclan Bey hakkında başka kaynaklarda rastlamadığımız bazı bilgiler vermektedir. Şöyle ki, "Emîr Karası vefat edince evlâd ve ahfâdı yerine geçti. Nihâyet Aclan Bey başa geçti. Aclan Bey son derece cesur bir kişiydi. Osman Gazî'nin başarılarını görünce ona itaatini bildirip, onunla birlikte gazalara katılmıştı. Aynı şekilde Osman'ın oğlu Orhan Gâzî'ye de itaatini bildirmiş, aralarında bir dostluk kurulmuştu. Bunun bir işâreti olarak da Dursun Bey'i Orhan Bey nezdine göndermişti. Bu durum Aclan Bey'in h.737/m.1336-1337 tarihinde vefatına kadar devam etti. Yerine büyük oğlu geçti...". Son derece kötü huylu olarak zikredilen bu kişinin Demirhan Bey olduğu tahmin edilmektedir. Zirâ, Osmanlı tarihleri, Dursun Bey'in adını verirken, Aclan Bey'in yerine geçen büyük oğulun adını vermemektedirler[139].

Aclan Bey, Karası Beyliği üzerine yapılan ilk araştırmada, Osmanlı kaynaklarına dayanılarak Karası Bey'den sonra onun yerine geçen oğlu olarak kabul edilip, tek başına incelenmiştir[140]. Daha sonra bu görüşten vazgeçilmekle birlikte Aclan Bey'in kimliği de açıklanamamıştır. Öte taraftan İ.H. Uzunçarşılı[141], Aclan Bey'i Yahşi Bey olarak kabul eden J. Mordtmann[142]'ın bu görüşüne katılmadığını ifade ederek, bunun, Demirhan'ı Yahşi Bey'in oğlu olarak göstererek yanılgıya düşen Lebeau[143]'nun verdiği bilgiden kaynaklandığını ileri sürmüştür. Ancak, Lebeau ve Mordtmann'ı bu görüşe iten sebebin, Kantakuzenos'un eserinde yer alan kayıtlar olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim, sadece bu eserde Demirhan Bey'den Yahşi'nin oğlu olarak bahsedilmektedir[144]. Osmanlı kaynaklarında[145] Aclan Bey'in ölüm tarihi h.735/m. 1334-1335 ve h.737/m.1336-1337 olarak gösterilmiştir. Bu durumda ilk akla gelen Aclan Bey'in Yahşi Bey olabileceği fikridir[146]. Fakat Yahşi Bey, 1341 tarihinde Gelibolu sahillerine çıkarak orada Kantakuzenos'un gönderdiği kuvvetlerle çarpışıyordu[147].

[136] Ruhî Çelebî, v. 24b; bkz. Y. Yücel-H.E. Cengiz, *a.g.m.*, s. 383.

[137] Hoca Sadeddîn, I, s. 47. "... عجلان بك كه سلاطين سلجوقيه امراسنك نسلندن ايدى...."

[138] Müneccimbaşı, *Câmi'ü'd-Düvel*, II, v. 132b, 275a; Ayr. bkz. ayn. mlf., *Sahâifü'l-ahbâr*, III, s. 36.

[139] Kemalpaşazâde (II, s. 79)'nin eserinin neşrinde metne ait notta (not 120) Ulu oğul olarak bahsedilen kişinin Demirhan veya Aclan Bey olabileceği belirtilmektedir.

[140] bkz., Uzunçarşılı, *Karası Vilâyeti*, s. 69-70.

[141] Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri*, s. 98; Ayn. mlf., Karasıoğulları mad., *İA.*, VI, s. 332.

[142] Modrtmann, *Karası in Mysien*, s. 4, 6 not 2.

[143] Lebeau, *Histoire du Bas-Empire*, XI, s. 395.

[144] Kantakuzenos, I, s. 339.

[145] Müneccimbaşı, *Camiü'd-düvel*, II, v. 133b; Kemalpaşazâde, II, s. 79.

[146] I. Parmaksızoğlu (*İbn Batuta Seyahatnâmesi'nden Seçmeler*, s. 38 not 19'da) Yahşi Bey'in 1334 veya 1336 tarihinde vefat ettiğinin tahmin olunduğunu belirtmektedir.

[147] Kantakuzenos, II, s. 65 vd.

Bu bakımdan, 1334 veya 1336 tarihinin Yahşi Bey'in vefat tarihi olmadığı ve Aclan Bey'in de Yahşi Bey olamayacağı veya Osmanlı kaynaklarının Aclan Bey' in vefat tarihi üzerinde yanılgıya düşmüş oldukları tahmin edilebilir.

Aclan Bey'in Yahşi Bey olduğu ihtimalinin yanı sıra onun Demirhan Bey olabileceği görüşü de ileri sürülmüştür. İ.H. Uzunçarşılı[148], ilk çalışmasında Osmanlı tarihlerinin Demirhan'ın ismini zikretmeyerek İbn Aclan diye kaydettiklerini, İbn Aclan'ın Demirhan olduğunun Arap kaynaklarından da anlaşıldığını belirtirken, daha sonraki çalışmasında Aclan'ı Demirhan Bey olarak kabul ederek, Demirhan'ın yazılış hatasıyla Aclan olduğu fikrini ortaya atmıştır. İ.H. Uzunçarşılı'nın bu kanaatine göre, Demirhan Bey'in 1334 veya 1336 yıllarında vefat etmesi ve Karası ülkesinin Osmanlılar'a ilhâkının bu sıralarda gerçekleşmesi gerekir. Zirâ, Osmanlı tarihlerine göre, Aclan'dan sonra yerine büyük oğlu geçmiş, küçük oğul ise, Orhan Bey'in yanında kalmış ve bu iki kardeş birbirine düşmüştür. Burada adı geçen Aclan, Demirhan Bey ise, onun ölümü ile yerine onun oğlu Süleyman Bey'in geçmesi ve Dursun Bey ile mücadele etmesi gerekir. Ayrıca İ.H. Uzunçarşılı, Dursun Bey'i Aclan'ın oğlu olarak değil, Karası Bey'in oğlu olarak göstermiştir[149]. Öte yandan Dursun Bey'in Karası Bey'in oğlu olduğuna dair bir bilgi de mevcut değildir. Bu açıdan, İ.H. Uzunçarşılı'nın Aclan Bey'i Demirhan Bey olarak kabul eden görüşüne katılmak mümkün görünmemektedir. Öyle anlaşılıyor ki, Osmanlı tarihlerinde bahsi geçen Aclan Bey, Osmanlı Beyliği ile müttefik hareket eden, iki beylik arasında iyi münasebetler kuran, atak, başarılı bir beydir. Kaynaklar, onun büyük oğlu hakkında ise gayet karanlık bir portre sunmaktadır. Nitekim *İbn Batuta Seyahatnâmesi*[150]'nde kötü karakterinden açıklıkla bahsedilen Demirhan Bey, Osmanlı kaynaklarındaki bu büyük oğuldur. Yani Aclan olarak adı geçen kişi ile karakterleri farklı olduğundan ikisi aynı kişi olamazlar.

Bir başka görüşe göre ise Aclan, Karası Bey'in ünvanı idi. C. Cahen, "İyi Han" manasındaki Yahşi Han'ın ise Dursun Bey'in ünvanı olabileceği fikrindedir[151]. Fakat Osmanlı tarihleri sözgelişi Aşıkpaşazâde[152] ve Neşrî[153], Aclan'dan açıklıkla Karasıoğlu diye bahsederler. Aclan ve Dursun Bey adını sadece Osmanlı kaynaklarında görüyoruz. Arap ve Bizans kaynaklarından ise, Yahşi ve Demirhan isimlerini öğrenmekteyiz. Öyle anlaşılıyor ki, başka bilgi bulunmadığı sürece, bu görüşler kesinlik kazanmamaktadır.

Eğer Osmanlı kaynaklarının verdiği 1334-1335 tarihlerine mutlaka itibar etmek gerekirse, o halde Aclan Bey'in 1334 tarihinde ölen Yahşi Bey'in damadı olabileceği ihtimâli de akla gelmektedir. Bu şahıs, 1334 Eylül'ünde haçlı donan-

[148] Uzunçarşılı, *Karası Vilâyeti*, s. 80; Ayn.mlf., *Anadolu Beylikleri*, s. 101.

[149] Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri*, s. 103.

[150] *İbn Batuta*, I, s. 339.

[151] Cahen, Karası mad., *EI²*, IV, s. 628.

[152] Âşıkpaşazâde, s. 43.

[153] Neşrî, I, s. 164.

masına karşı yapılan savaşta ölmüştür[154]. Bu sebeple, belki de Aclan Bey, Yahşi Bey'in kişiliği ile karıştırılarak Osmanlı tarihlerinde yer almış olabilir. Diğer taraftan, Osmanlı kaynaklarının Aclan Bey'in vefat tarihini hatalı verdiğini kabul edersek, bu takdirde Aclan Bey'in Yahşi Bey olması ihtimali kuvvet kazanmaktadır.

Sonuç olarak, Aclan Bey'den sadece Osmanlı tarihlerinde bahsedilmiş olması, Aclan'ın kimliği hakkında tereddütlere ve araştırmacılar tarafından kesin olmayan bazı tahminlerde bulunulmasına yol açmıştır. Bununla beraber, "Han" ve "Bey" ünvanının yanı sıra kendi adına bastırdığı sikkesinde "el-Melik" ünvanını da taşıdığını gördüğümüz Yahşi Bey'in muhtemelen lakabı da "Aclan" idi. Yahşi Bey'in 1341'den sonra adından bahsedilmemesi, onun bu tarihlerde ölmüş olabileceğini göstermektedir. Bu tarih, Karası Beyliği'nin Osmanlılar tarafından ilhâk ediliş tarihine yakınlık gösterdiğinden, Aclan Bey'i Yahşi Bey olarak kabul etmemiz, muhtemelen isâbetli olabilir[155].

9. YAHŞİ BEY

Elimizdeki tek maddî kaynak olan mezar kitâbelerinden anlaşıldığına göre Yahşi Bey, Karası Bey'in oğludur[156]. Tokat'ta bulunan mezar kitâbesinde ve *İbn Batuta Seyahatnâmesi*[157]'nde "Han" ünvanıyla adı geçen Yahşi Bey, bir sikkesinde ise "el-melîk" ünvanıyla anılmaktadır[158].

İbn Batuta[159], 1333 yılında Bergama'da, buranın sultanı olarak Yahşi Han' ın bulunduğunu, Han kelimesinin Sultan anlamı taşıdığını ifâde ederek, Bergama'ya geldiğinde, onun sayfiyede olduğunu, kendisine yemek ve elbise gönderdiğini yazmaktadır.

El-Ömerî[160], Marmara[161] memleketi sahibi olarak "Yahşi bin Karaşi" şeklinde kaydettiği Yahşi Bey'in o sırada Balıkesir emîri olan Demirhan'ın kardeşi

[154] P. Lemerle, *a.g.e.*, s. 98; Kemalpaşazâde (II, s. 79)'nin verdiği tarih 1334 yılı Eylül'üne tekâbül etmektedir.

[155] M.Ç. Uluçay'ın bildirdiğine göre (*Padişahın Kadınları ve Kızları*, Ankara 1985, s. 6), Karası Beyi Aclan Bey'in eşi olan Gülçiçek Hatun, Balıkesir'in alınmasından sonra Bursa'ya getirilmiş ve Orhan Bey'in oğlu I. Murad ile evlendirilmiştir. Yıldırım Bayezid'ın annesi olan Gülçiçek Hatun' un Yahşi Bey adında bir oğlunun olduğu da ileri sürülmektedir. Bursa'da Yahşi Bey mahallesinde bir camii ve türbe yaptırmış olan Gülçiçek aslen Rum'du. Türbesinde kimliği bilinmeyen üç kişiye ait sandukalar bulunmaktadır (bkz. *Türkiye'de Vakıf Abideler ve Eski Eserler*, III, 1983, s. 260). Gülçiçek Hatun'un Yahşi Bey mahallesinde camii ve türbe yaptırmış olması ve oğlunun Yahşi Bey adını taşıması dikkat çekicidir. Ayrıca Yıldırım Bayezid'in doğum tarihi 1360 yılı olması bakımından Karası Beyliği'nin bu tarihten önce Osmanlılar tarafından ilhâk edilmiş olduğunu akla getirmektedir.

[156] Uzunçarşılı, *Kitâbeler*, I, s. 43.

[157] İbn Batuta, I, s. 338.

[158] İ. Artuk, "Karesioğulları adına basılmış iki sikke", s. 283.

[159] İbn Batuta, I, s. 338; Uzunçarşılı, *Karası Vilâyeti*, s. 85.

[160] El-Ömerî, s. 22, 43, 45; Uzunçarşılı, *Karası Vilâyeti*, s. 85.

[161] İ.H. Uzunçarşılı (*Karası Vilâyeti*, s. 85 not 10), Saruhan vilâyetindeki Dağ Marmarası isminden dolayı "Memleket-i Marmara" denildiğini belirtmektedir.

olduğunu zikretmektedir. Müverrih ayrıca, Yahşi'nin memleketinin, kardeşinin ülkesinin batısında kuzeye doğru uzanmakta olduğunu, güneydeki şehirlerin bir kısmının Denizli'nin kuzeyine düştüğünü ve onun hâkim olduğu sahanın "Yahşi İli" diye anıldığını ve Bergama emîrinin Demirhan Bey tarafından tayin edildiğini kaydetmektedir.

Yine Arap kaynaklarından *Subhu'l-a-'şâ*[162]'ya göre, Marmara'nın sahibi, El-Ömerî'nin *et-Ta'rîf* adlı eserine dayanılarak, "Bahşi İbn Karaşı" idi ve Memlûkler ile arasındaki yazışmalarda şu ibâre kullanılmaktaydı:

"...صورت هذه المكاتبة إلى المجلس العالى"

Öte taraftan, *et-Tâ'rif*'in Bahşi'nin hangi Türkmen taifesinden olduğunu açıklamadığını yazan Kalkaşendî[163], o yöre halkından bazılarının bildirdiğine göre Bergama'nın harabe hâline gelmiş olduğunu ve hiç ma'mûr eser kalmadığını belirtmektedir.

El-Ömerî'nin verdiği bilgilerden, Yahşi ve Demirhan Beyler'in Karası Bey'in oğulları ve kardeş oldukları, hattâ, Demirhan'ın büyük oğul olduğu anlaşılmaktadır. Bununla beraber İbn Batuta, her iki beyden de ayrı ayrı yerlere hâkim iki ayrı emîr olarak bahsederken, onların Karası Bey'in oğulları veya kardeş olduklarını yazmaz. Belki de El-Ömerî, onları Karasıoğlu olarak baba adıyla değil de, hanedan adıyla zikretmek istemiştir. Daha önce de belirttiğimiz gibi, Kantakuzenos, Demirhan'ı Yahşi Bey'in oğlu olarak kaydetmiştir. Bu esere dayanarak, 1328'de Demirhan'ın II. Andronikos ile anlaşma yaptığı kabul edildiğine göre, onun Yahşi oğlu olduğuna dair verilen ve her nedense itibâr edilip üzerinde durulmayan bu bilgiyi de göz ardı etmemek için bir sebep yoktur.

Bütün bunlardan anlaşıldığına göre Yahşi Bey, 1328'den önce muhtemelen Osman Bey'in hâkimiyetinin son yıllarında (1324-1326) babası Karası Bey'in ölümü üzerine Karası Beyliği'nin başına geçti. O yıllarda Osmanlı Beyliği'nden de güçlü bir durumda olduğu anlaşılan Karası Beyliği, topraklarını genişletmiş, güneyde Saruhan Beyliği, doğuda Osmanlı Beyliği ile komşu olmuştu. Batıda, Ege denizi ve karşıda Rumeli sahilleri Karası Beyliği'ni bu iki komşu Türk Beyliği ile iyi münasebetler kurup, diğer tarafta denizlere hâkim ve Rumeli topraklarında genişleme konumuna getirmişti. Bu sebeple Yahşi Bey, beylik merkezini o sıralarda önemli bir durumda olması bakımından Bergama'ya taşımıştı. Zirâ Batılı devletler, başta Papalık olmak üzere, Ege sahil beylerinin denizdeki üstünlüğünü kırmak amacıyla bir haçlı donanması oluşturma hazırlıkları içindeydiler. Yahşi Bey zamanı, Karası Beyliği'nin kuvvetinin zirvesinde olduğu bir devre idi. Bunu, Karası beylerinden sadece Yahşi Bey'in "Han" ve "Melîk" ünvanı kullanmasından anlıyoruz. Hattâ o, bu ünvanının yanı sıra "Şücâü'd-dîn" lakabını da kullanmakta idi[164]. Ayrıca beylik teşkilâtının da onun

[162] Kalkaşendî, VIII, s. 16; bkz. Uzunçarşılı, *Karası Vilâyeti*, s. 85. Yahşi ve Bahşi isimleri hakkında bkz. Ş. Tekin, XIV. üncü yüzyıla ait bir ilm-i hâl = Risaletü'l-İslam", *WZKM*, 76 Wien 1986, s. 287. not 17.

[163] Kalkaşendî, V, s. 334.

[164] bkz. Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri*, s. 99.

zamanında artık yerleşmiş kadrolar hâline geldiği vezir olarak adı geçen Hacı İl Bey ve ileri gelen emîrlerin varlığından anlaşılmaktadır.

Kanaatimizce, Bergama'da bulunmasını siyasî ve askerî açıdan gerekli bulan Yahşi Bey, büyük oğlu olduğunu tahmin ettiğimiz Demirhan'ı Balıkesir'in idaresiyle görevlendirmişti. Onun Demirhan Bey'den başka bir de kızı vardı. Bunu, damadının adının 1334 Edremit Savaşı'nda ölenler arasında geçmesi dolayısıyla öğreniyoruz[165].

10. YAHŞİ BEY'İN SEFERLERİ

Batı Anadolu Beylikleri'nden Aydın, Menteşe, Saruhan ve Karası Beylikleri, bazen tek başlarına, bazen birleşik hareket ederek Ege Denizi'nde Lâtinlere karşı yoğun bir mücadele içine girmişlerdi. Bizans Devleti'nin hâkimiyeti ise Trakya ve Ege kıyılarına yakın adalarla sınırlı olduğundan, onlarla pek nâdir mücadele etmekteydiler. O sırada bu devlet, bir iç karışıklık dönemi geçirmiş, II. Andronikos ile III. Andronikos arasındaki mücadeleden sonuncusu galip çıkmıştı.

III. Andronikos (1328-1341) ve beraberinde devletin siyasî hayatına İmparator'dan daha fazla yön verdiği anlaşılan megas domestikos (kara orduları komutanı) Ioannes Kantakuzenos'un, gelişen Osmanlı hâkimiyeti ve bağımsız kolonileşme amacı güden Lâtinlere karşı mücadeleden, Anadolu Beylikleri'ne dayanarak sıyrılmaktan başka çarelerinin olmadığı görünüyordu. İmparatorluğun yeni plânı, ılımlı bir dış siyâsetti. Bu siyâset, Türkler ile işbirliğini tercih eden yeni İmparator'un nüfûzlu arkadaşı Kantakuzenos tarafından teşvik edilmekteydi. Eğer Bizans, önemli Ege adalarını Türk Beyliklerinin desteği veya tarafsızlığını sağlamak suretiyle elinde tutmayı başarabilirse, Osmanlıları durdurabilmek mümkün olacak ve belki de Anadolu Beylikleri Osmanlılara karşı savaşa cesaret edebilecekti. Ayrıca, özellikle Cenevizliler'in Bizans sularındaki kazançlarının da önüne geçmek hemen hemen mümkün olabilecekti[166].

1328 tarihi, III, Andronikos'un İstanbul'da devlet idaresine hâkim olduğu ve Ege'de Ceneviz gücünün kilit noktasının kırıldığı önemli liman şehri İzmir' in Aydınoğlu Umur Bey tarafından zaptedildiği bir yıl oldu[167]. Öte taraftan, 1326 yılında Bursa'yı ele geçirerek burayı başkent yapan Osmanlı Devleti, genişleme faaliyetlerine devam etmekteydi. Bu sebeple III. Andronikos, gelişen Osmanlı akınlarına ve ele geçirdikleri yerlerde bağımsızlık amacı güden Lâtinlere karşı, öncelikle bu iki unsur çevresindeki beyliklerle anlaşma yoluna gitti. Nitekim onun bu yolda ilk teşebbüsü, 1328'de Pegai'ye gelerek Karasıoğlu Demirhan Bey ile bir saldırmazlık anlaşması yapmak oldu. İmparator 1329 yılı içinde ise, Yeni Foça'ya hâkim olan Cenevizliler'le bir ittifâk sağlarken, aynı zamanda Saruhan ve Aydın beyleri ile de amaçladığı ittifâkı kurdu. Bundan birkaç yıl sonra da, 1333 Ağustos'unda İzmit'i kuşatan Orhan Bey ile Bitinya'da kalan son

[165] Lemerle, *a.g.e.*, s. 98.

[166] Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 463-467; Nicol, *The Last Centuries*, s. 177.

[167] bkz. Akın, *Aydınoğulları Tarihi*, s. 34.

birkaç arazisinin tasarrufu karşılığında bir yıllık vergi ödemek koşuluyla antlaşma yaptı. Antlaşmaya göre vergi, bölgede oturan halktan toplanacaktı[168].

a) Haçlı İttifâkı

XIV. yüzyıl başlarında Batı Anadolu Beylikleri'nin gelişen deniz faaliyetleri ve bu konuda elde ettikleri başarılar, Venedikliler, Cenevizliler, Rodos şövalyeleri, Kıbrıs ve Yunan adalarındaki daha birçok küçük Lâtin hükümdarlarını Doğu Akdeniz'deki gelecekleri hususunda endişeye sevk etmişti.

Gerçekten de, Karasıoğlu Demirhan Bey, Çanakkale Boğazı ve Marmara Denizi'nden gemilerle Rumeli'ye asker çıkararak yağma akınları yaparken, Bergama emîri Yahşi Bey ve Saruhan Beyliği, Ege Denizi'nin kuzey kısımlarında, Aydınoğulları da Yunanistan ve adaları civarında yağma, tahrip ve korsanlık faaliyetlerinde bulunuyorlardı.

Nitekim, 1329 yılında İmparator III. Andronikos, Dimetoka'ya geldiğinde doğudan Türkler'in piyâde kuvvetlerinin 70 gemi ile birlikte karşı sahile geçerek Traianopolis (Enez civarı) ve Beres dolaylarını yağmalamakta olduklarını haber aldı. Bunun üzerine Türkler, yenilgiye uğratılarak, bir kısmı öldürüldü ve bir kısmı da esir alındı. Kaçmak isteyenler ise gemilere binerek geri döndüler. İmparator da Traianapolis'e geldi. Trakya'da kalan 1500 kişi ise Bizanslılar tarafından yapılan savaş neticesi kılıçtan geçirildiler[169].

1330 yılında ise, III. Andronikos Trakya'ya gitme hazırlıkları yaparken Türkler'in yeni bir sefer düzenlediklerini haber almıştı. Türkler Helespont (Çanakkale boğazı)'u iki ayrı noktadan geçerek iki kısma ayrılmışlardı. Bunların bir kısmı Trakya şehirleri olan Cisson, Polybotum ve Aconiten'e doğru yönelirken, diğerleri de Rodostos (Tekirdağ)'u tehdit ettiler. İmparator'un askerleri derhal Türkler'in bir kısmına yetişerek, onları esir aldılar ve öldürdüler. Diğerleri ise geri çekilmek zorunda kaldılar[170]. M.H. Yınanç[171], Türkler'in bu yöndeki faali-

[168] Kantakuzenos, I, s. 339; Hammer, I, s. 149-150; Orhan Bey ile III. Andronikos arasında yapılan ilk antlaşmadan bahseden tek kaynak olan kısa Bizans kroniği hakkında bkz. P. Charanis, "An Important Short Chronicle of the 14th. Century", *B*, XIII, 1938, s. 335-62; E.A. Zachariadou, *Trade and Crusade, Venetian Crete and the Emirates of Menteshe and Aydın (1300-1415)*, Venice 1983, s. 16, 23 ve not 84; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 467-48; Ayr.bkz., H. İnalcık, "The Rise of the Turcoman", s. 188-192.

[169] Kantakuzenos, I, s. 390, 427; Hammer (I, s. 150), 1331 yılında cereyan ettiğini belirttiği bu olayda, 70 gemilik donanmanın Karası Beyi'ne ait olduğunu iddia ederken, İ.H. Uzunçarşılı (*Osmanlı Devlet Teşkilâtına Medhal*, Ankara 1984, s. 145; Ayn.mlf., *Anadolu Beylikleri*, s. 98) 1331 harekâtında yer alan kuvvetlerin Demirhan Bey'e mensup olduğunu yazmaktadır. Yukarıda da belirttiğimiz gibi Kantakuzenos'un eserinde bu donanmanın Karası Beyliği'ne ait olduğu hakkında herhangi bir kayıt yer almamaktadır.

[170] Kantakuzenos, I, s. 435-36; Hammer (s. 150-151) bu olayın tarihini 1332 olarak vermektedir. Ayrıca, aynı yıl, Karası ve Osmanlı beylerinin birlikte hareket ettiklerini belirtmekle birlikte, böyle birleşik bir hareketin gerçekleşip gerçekleşmediği hakkında kaynaklarda herhangi bir kayıt mevcut değildir.

[171] M.H. Yınanç, *Düsturnâme-i Enverî'ye Medhal*, s. 33; Ayr.bkz. A. Laiou, "Marino Sanudo Torsello, Byzantium and the Turk: The Background to the Anti-Turkish League of 1332-1334", *Speculum*, XLV, 1970, s. 384.

yetlerinin batılı kaynaklar tarafından "1334 yılında Ege adalarını yağma ve onbini aşkın Hıristiyanı esir ve Eğriboz adası halkını vergiye bağladıkları, hattâ Rodos'u da tehdit ettikleri, yine aynı yıl, Selânik civârına çıkan Türkler'in III. Andronikos tarafından geri püskürtüldükleri" şeklinde kaydedildiğini belirtmektedir.

Ege'deki bu gelişmeler ve Türkler'in faaliyetleri karşısında daha 1327 yılı başlarında Venedikliler, Rodos şövalyeleri ile Bizans İmparatorluğu'nu içine alan bir Haçlı İttifâkı kurmayı düşünmüşlerdi. Bununla beraber, ancak Aydınoğlu Umur Bey'in Ege'deki Bizans ve Venedik tasarrufunda olan yerlere akınlar başlattığı 1332 yılında, bu konuda ciddî görüşmelere geçilebildi. Böylece, daha ziyâde Papa XXII. Johannes (1316-1334)'in şahsî teşebbüsü ile Haçlı İttifâkı 1332 yılında şekillenmeye başladı. Nitekim P. Lemerle[172], Venedik arşivlerinin 1332 ve 1333 yıllarında Türklere karşı yapılacak sefer projeleri hakkında pekçok bilgi ile dolu olduğunu yazmaktadır. Venedik Cumhuriyeti daha 1331-1332'lerde Fransa Kralı VI. Philippe (1328-1350) ile bir Haçlı İttifâkı için yazışmalarda bulunmuştu. Fransa Kralı bu olayı, Türk beylerine karşı düzenlenmiş büyük ve yepyeni bir Haçlı seferi organizasyonu olarak görüyor, kutsal topraklara Anadolu yoluyla ulaşabileceğini düşünüyordu. Fakat Venedik'i asıl ilgilendiren Fransa' nın düşündüğü gibi kutsal topraklar değil, Ege'deki ticarî faaliyetleri engelleyen Türkler'in bu denizdeki dikkat çekici gelişmeleri idi. Bu sebeple Venedik, 1332 baharından itibaren Türk tehlikesine karşı bir Hıristiyan birliği tesis etmek üzere yoğun diplomatik faaliyetlere geçti[173]. Papa XXII. Johannes ise, 1333 yazında düzenlenecek Haçlı Seferi için birçok devlete mektuplar yazıyor, bu mektuplarında Türkler'e karşı savaşacak olan kişilerin günahlarının bağışlanacağını bildiriyor, Fransa Kralı VI. Philippe'i bu seferin başkanı olarak isimlendirerek, Bizans İmparatoru'nu her iki kilisenin birleşmesini kabul etmeye ve Türkler'e karşı yapılacak harekâtta öncülüğe çağırıyordu. Böylece Papa, birçok hükümdara haçlı organizasyonuna katılmaları için müracaat etti. Bunlar arasında Kıbrıs Kralı Lusignan sülâlesinden IV. Hughues (1324-1359)[174] da bulunuyordu.

6 Eylül 1332'de Rodos, Bizans İmparatorluğu ve Venedik arasında ittifak sağlandı. Buna göre, 5 yıl boyunca Bizans İmparatoru 10, Venedik 6, Rodos ise 4 kadırga'ya levâzım tedarik edecekler ve bu donanma ertesi yıl 15 Nisan'da Negropont (Eğriboz) Limanı'nda toplanacaktı. Ertesi gün kaptanın Venedikli olacağı belirlendi[175].

[172] Lemerle, *a.g.e.*, s. 90; Ayr. bkz. N.J. Housley, "Angevin Naples and the defence of the Latin east: Robert the wise and the naval league of 1334", *B*, c. 51, fas. 2, Bruxelles 1981, s. 548-556.

[173] Lemerle, *a.g.e.*, s. 90-91.

[174] bkz. P. Newman, *A short History of Cyprus*, İngiltere 1940, s. 136-138.

[175] Lemerle, *a.g.e.*, s. 92.

P. Lemerle[176]'ye göre 1332 yılı müzakereler ile geçmiş ve en azından bu yıl, Venedik için bir hazırlık devresi olmuştu. Önceden kararlaştırıldığı gibi ertesi yıl yani 1333'de büyük bir olasılıkla donanma toplanamamış ve harekete geçilememişti.

Venedikli bir asilzâde olan Marino Sanudo Torsello[177], öteden beri Türkler'e karşı bir Haçlı Seferi için batının ilgisini çekmeye çalışan aktif bir propagandacı rolüyle, III. Andronikos'a tesir etmişti. İhtimal bu etki ile İmparator, 1332 Eylül'ünde bir birleşik donanmanın kuruluşunda Rodos ve Venedikliler ile işbirliğini kabul etmişti. Fakat Papa, Sanudo'nun Greklere yönelik nispeten sempatik tutumuna iştirâk etmedi. Böylece 1334 yılında Avignon'da Türkler'e karşı bir birlik oluşturulduğunda Bizans'ın birliğe katılması için herhangi bir girişimde de bulunulmadı.

1333 Aralık'ında Venedik ve Papalık arasındaki görüşmeler hızlandı. Venedik bu sefer için, 40 savaş kadırgası, 1000 atlı askeri taşıyabilecek 50 nakliye gemisini gerekli görmekte idi. Kendi payına düşen, 10 kadırga, 12 nakliye gemisi ile erzak ve diğer levâzım için gemiler tedarik etmekti. Bu kuvvetler gelecek sekiz ay içinde Haçlı Seferi'nde kullanılmak üzere hazır olacaktı. 1334 Mart ayı başlarında Kıbrıs Kralı da 6 kadırga ile birliğe resmen katıldı. Haçlı donanması Bizans dışında, Papa, Fransa, Venedik, Rodos ve Kıbrıs'dan gemilerin katılmasıyla meydana getirilmişti. Papa XXII. Johannes ile Ege'deki Türk deniz kuvvetlerine karşı oluşturulacak bir haçlı donanmasının miktarı hakkında görüşmeler yapıldığı sırada Venedik, toplam olarak 24 geminin (4 Rodos, 10 Venedik ve 10 Bizans) ve daha sonra 1334'de teklif edildiği gibi 40 geminin (10 Rodos, 10 Venedik, 6 Bizans, 6 Kıbrıs, Papa ve Fransa Kralı'na ait 8) dahi yeterli olmayacağını ileri sürmüştür. Bununla beraber, 1332'de Fransa Kralı ile görüşmeler sırasında Venedik, 20 veya 30 geminin Türk deniz kuvvetlerini yenilgiye uğratabileceği teklifinde bulunmuştu. Batı kaynaklarının bu rakamı 20, Osmanlı müverrihî Enverî[178]'nin de 30 olarak verdiğini belirten H. İnalcık[179]'a göre Venedik, bu sefer için, Ege'deki bütün Türk beyliklerinin katılacağı bir müttefik Türk donanmasını göz önünde bulundurmuştur. Nitekim 1334 seferinden sonra Venedik senatosunun, 1339'da Ege'ye 12 savaş gemisi göndermeye karar verdiğini, 1342'de Papa VI. Clement'e sunulan Haçlı Seferi projesi için ise 30 gemide karar kıldığını, son olarak 1344'de de yeni bir Haçlı Seferi'nin İzmir Limanı'na yönelik teşebbüsü için gemi sayısını 24 oarak tespit ettiği görülmektedir. Öyle anlaşılıyor ki, 1334 seferi düzenlendiğinde 1339, 1342 ve 1344 yıllarına oranla Ege Denizi'ndeki Türk hâkimiyeti, Lâtinler açısından hatırı sayılır bir tehlike hâline gelmişti. Bu durum özellikle hemen hemen aynı dönemde Ege Denizi'nin, kuzeyden Karasıoğlu Yahşi Bey, güneyden de Aydınoğlu Umur Bey

[176] Lemerle, *a.g.e.*, s. 93.
[177] Bu şahıs hakkında bkz. A. Laiou, a.g.m., s. 374-392.
[178] bkz., Enverî, s. 35.
[179] H. İnalcık, "The Rise of the Turcoman", s. 192, 208 not 95.

tarafından bir nevî abluka altına alınmış olmasından kaynaklanmakta idi. Nitekim, Batılıları tehdit edenlerden biri olan Yahşi Bey, 1334 seferi ile ağır bir darbe yedikten sonra, öteki beylerin faaliyetlerine yönelik seferler için belki daha az sayıda gemilerden oluşan bir haçlı donanması yeterli gelecekti.

Halbuki Lâtinler açısından Ege'deki gelişmeler, 1334 seferi arifesinde bir hayli kritikti. Zirâ, 1332 ve 1333 yıllarında Aydınoğlu Umur Bey, Yunan sahilindeki Venediklilere ait Eğriboz adasına sefer düzenlemiş, Ege Denizi'ndeki faaliyetlerine hız vermişti. Bu sebeple, Haçlı Seferi'nin ilk hedefi Umur Bey'in idaresindeki İzmir Limanı'nı ele geçirmek amacına yönelikti.

b) Edremit Savaşı (1334)

1334 yılında Avignon'da haçlı ittifâkı anlaşmaya vardı. Buna göre; 40 kadırga 5 ay içinde hazırlanacak ve bunları oluşturan haçlı donanması, 10'u Rodos, 10'u Venedik, 6'sı Kıbrıs, 6'sı Bizans, 8'i Papa ve Fransa Krallığı'ndan olmak üzere Mayıs ayında Eğriboz Limanı'nda toplanacaktı[180]. İçlerinden sadece Bizans İmparatorluğu söz verdiği donanmayı hazırlamaya çalıştı ise de bu biraz geç olmuş, 1335 ilkbaharında ancak birkaç gemi temin edebilmişlerdi[181]. Bu durumda, 1334 seferine Bizans, 6 gemilik donanması ile katılmadığından, haçlı donanmasının bu sefer sırasında toplam 34 gemiden meydana geldiği anlaşılmaktadır. Nitekim, 22 Ekim 1334'de Venedik'ten Marino Sanudo Torselo tarafından Bourbon dükü Lours'e yazılmış olan bir mektupta, Lâtin gemileri hakkında bilgi verilmiş, Papa, Fransa, Venedik, Rodos ve Kıbrıs gemilerinden bahsedilirken, Bizans İmparatorluğu gemilerinin bulunmadığı belirtilmiş ve ittifak kaptanı olarak Venedikli Pietro Zeno'nun ismi verilmiştir.

1334 yazında Doğu Akdeniz'e yelken açan haçlı donanmasının Papa ve Fransız gemilerinden oluşan filosuna Fransız Jean de Chepoy, Kıbrıs ve Venedik filosuna da Venedikli Pietro Zeno komuta etmekte idi. Bu sırada Yunan sahillerinde faaliyette bulunan Yahşi Bey'in donanması Tesalya'da Volo (Demetrius) Körfezi'nde bulunuyordu. 1334 Eylül'ü başlarında haçlı donanmasının Kasendra'da bir Türk filosunu tahrip ettiği ve kendisiyle bir deniz savaşı için yola çıktıkları haberini alan Yahşi Bey, derhal Anadolu sahiline yöneldi. Haçlı donanması hızla onu takip etmekteydi. Yahşi Bey, Edremit Körfezi'nde gemileriyle pusu kurarak, denize açılan Lâtin kadırgalarının Ege'yi terk etmelerini bekledi[182]. Fakat bir süre sonra 1334 Eylül'ünde[183], Haçlılar, Edremit Körfezi'nde veya civa-

[180] Lemerle, *a.g.e.*, s. 98 ve not 1. Ayr. bkz. A. Suryal Atiya, *The Crusade in the Later Middle Ages*, Newyork 1965, s. 112 not 1.

[181] Lemerle *a.g.e.*, s. 94-95 ve not 1.

[182] Lemerle, *a.g.e.*, s. 96; Atiya, *The Crusade*, s. 112-113.

[183] Lemerle, *a.g.e.*, s. 98 ve not 1; E. Zachariadou, (*Trade*, s. 32'de) bu tarihi 1334 yılı Ekim ayı sonuna doğru olarak veriyor. K.M. Setton (*The Papacy and Levant*, I, Philadelphia 1976, s. 182'de) ise bu tarihi 14 Eylül 1334 olarak göstermiştir. A.S. Atiya (*The Crusade*, s. 113), ilk karşılaşmanın 8 Eylül'de cereyan ettiğini, 14 Eylül'de meydana gelen ikinci çarpışmada 50'den fazla Türk gemisinin imha edildiğini kaydetmektedir.

rında Yahşi Bey'in komutasında toplanmış olan Türk donanmasıyla şiddetli bir savaşa girişti.

P. Lemerle[184], batılı kaynakların, Edremit Körfezi veya civarında bir yerde meydana gelen bu savaşın, Démétrios veya Volo (Golos) Körfezi'nde (Tesalya yarımadası sahilleri) olduğunu yazarak, ilk hatalarını yaptıklarını ve bundan sonra çeşitli fantazi ve abartılarla olayı tasvir ettiklerini, böylece şaşırtıcı bir destan oluşturduklarını belirtmektedir. Buna göre, Yahşi Bey'in donanınası Negropont'da toplanmış ve haçlı donanınası tarafından buradan çıkartıldıktan sonra Çanakkale Boğazı'na doğru kaçmaya çalışırken güneye sürülmüştür. Zorlukla İzmir'e sığınan Yahşi Bey'in donanınası buradaki saldırı neticesi ortadan kaldırılmış, kaçabilenler Umur Bey'in yanına sığınmışlardır.

Savaşın bu şekildeki seyrini aynen kabul ederek yazan Türk araştırmacılar, sadece, batılı kaynakların vermiş olduğu İzmir Limanı'nda meydana gelen savaştaki 5000 kişi ve 100 gemilik Türk kayıplarını hayli mübalağalı bulduklarını belirtmişler, yukarıda belirttiğimiz ilk hatadan dolayı, savaşın Tesalya sahillerinde cereyan ettiğini kabul ederek, bunun Edremit Körfezi'nde olabileceğinden tabiatiyle bahsetmemişlerdir[185].

Edremit Körfezi civarında meydana gelen savaşta Türk kayıpları hayli ağırdı. 100 kadar gemi tahrip edilmiş, 3000 kadar asker de şehit düşmüştü. Marino Sanudo, bir kısmı tahrip olmuş bir halde bulunan ve 22 Ekim 1334 olarak tarihlenen, muhtemelen Kıbrıs Kralı IV. Hugh'a gönderdiği bir mektubunda Lâtinler tarafından yakılan Türk gemilerini saymakta ve bilhassa 8 Eylül ve 11, 14 ve 17 Eylül'deki olayları yazarak, ölenler arasında Yahşi Bey'in damadının da olduğunu bildirmektedir[186]. A. Laiou[187], Edremit Savaşı üzerinde yaptığı bir araştırmada, V. Laurent[188]'in Edremit Körfezi'nde iki deniz savaşı olduğunu ispata çalıştığını belirtmektedir. Buna göre, savaşların birincisi 17 Eylül'de Yahşi Bey'in damadının öldürüldüğü savaş olup, ikincisi ise 1334 Kasım'ında şükran yortusunda olanı idi. A. Laiou'ya göre, Türkler için daha büyük bir felâketin, gerçekte şükran yortusunda meydana geldiği şeklindeki teori oldukça zayıftır. Ayrıca, başka bir bilgi bulunmadığı sürece bu savaşta ölen Türk liderinin Yahşi Bey'in damadı olduğunu kabul etmemiz gerekmektedir.

Haçlıların körfezdeki bu başarısı Ege'deki Türk yayılmasını geçici bir süre için durduracağa benziyordu. Karası Beyliği'nin hayatî bir parçası olan Edremit Körfezi'nde meydana gelen bu savaşın neticesi, Bizans İmparatorluğu'nu da oldukça sevindirmişti. Hattâ bu savaş hakkındaki bir Bizans raporunda sadece

[184] Lemerle, *a.g.e.*, s. 95-96, 99; bkz. Atiya, *The Crusade*, s. 112-113.

[185] bkz. M.H. Yınanç, *Medhal*, s. 33-34; F. Kurtoğlu, *Türklerin Deniz Muharebeleri*, s. 45-46; H. Alpagut, *Denizde Türkiye*, I, s. 215-217.

[186] Lemerle, *a.g.e.*, s. 98.

[187] A. Laiou, a.g.m., s. 387 ve not 58, 388.

[188] A. Laiou'dan naklen, bkz. V. Laurent, "Action de grâces pour la victoire navale remportée par les Turcs à Atramyttion au cours de l'automne 1334", Eis Mnemen K.I. Amantou, Athens, 1960, 25-41.

Yahşi Bey'in değil birden fazla Türk donanmasının tahrip edildiğinin yazıldığı belirtilmektedir[189].

c) İzmir Savaşı

Edremit Körfezi'nden ayrılarak güneye doğru seyreden Yahşi Bey ve donanması, zorlukla İzmir Limanı'na sığınmıştı. Haçlı donanması da onları takip etmekteydi. 17 Eylül 1334'de İzmir Limanı'na sığınan Türk Donanınası ile Haçlı Donanınası arasında bir kez daha çarpışma cereyan etti. Aydınoğlu Umur Bey, Yunanistan seferinden Birgi'ye döndüğünde, bir haberci tarafından 30 gemilik haçlı donanmasının İzmir koyuna girdiğini haber aldı. Karaya çıkmaya çalışan Haçlıları kıyıdan Türkler oklarla geri püskürtmeye çalışıyorlar, hattâ bazıları göğüs göğüse savaşmak için denize doğru at sürüyorlardı. Böylece Haçlılar'ın karaya çıkma denemesi başarısızlıkla sonuçlandı. Umur Bey, Birgi'den İzmir'e geldiğinde haçlı donanması geri çekilmişti[190]. Enverî[191], Yahşi Bey'in yenilgisinden bahsetmeksizin, haçlı donanmasının 30 kadırga ile İzmir'e geldiğini ve fakat geri çekilmek zorunda kaldıklarını yazar. Ancak yanlış olarak tekfur şeklinde isimlendirdiği Bizans İmparatoru'nu da savaşa katılmış olarak kaydetmiştir. P. Lemerle[192]'nin değerlendirmesine göre, Umur Bey'in gemilerinin ittifâk donanmasının faaliyeti sebebiyle denize açılamadığı ve hattâ silâhsız kaldığı bir dönemde yani 1334 Eylül'ünde Enverî'nin kaydettiği gibi Rodos, Kıbrıs ve Bi-

[189] E. Zachariadou, *Trade*, s. 33.
[190] Enverî, s. 35; Lemerle, *a.g.e.*, s. 90.
[191] Enverî, s. 35.

كلمش ازمره اوتوز قادرغه آر
جمله يارقلو اورندولو نفر
اونى تكفورك اونيدى رودسوك
اون قدرغا داخى انده قبرزك
كلدى كافر قلمغا ازميره جنك
بشدن آياغا دمولى حد فرنك
صواچهنه كافره صلدىلر آت
چوق فرنكى قردلر كلدى اوكات
هر نه يردن چقمغ استرسا فرنك
ترك اوق آتوب دوندررقيلردى جنك
جهد ايدب چقماغه چاره اولمدى
جمله كافر انده فرصت بولمدى
قلدى بچاره دنب قچدى فرنك
كلدى پاشا كوردى صولمش دى جنك

Ayr. bkz., Akın, *Aydınoğulları Tarihi*, s. 40.
[192] Lemerle, *a.g.e.*, s. 100.

zans kadırgalarının İzmir'e hücumu gerçekleşmiştir. Müttefikleri tarafından Edremit'te kazanılan başarılardan cesaretlenen ve belki de doğal olarak haçlı donanmasının gerisinde kalmış olan Kıbrıs ve Rodos kadırgaları İzmir'e yönelerek burayı ele geçirme teşebbüsünde bulundular. P. Lemerle, burada sadece Bizans kadırgalarının varlığının şüphede kaldığını belirtmektedir. Gerçekten de eğer Enverî'nin verdiği bilgiye itibar edecek olursak, Edremit Körfezi civarında cereyan eden savaşa Venedik, Papa ve Fransız kadırgalarından oluşan haçlı donanmasının katıldığı, Kıbrıs ve Rodos donanmasının ise geride kalarak, asıl hedef olan İzmir Limanı yakınlarında bekledikleri ve ittifâkın ilk teşebbüsünde başarılı olduğu haberini aldıklarında, bu cesaret ile İzmir'e saldırdıkları sonucuna varabiliriz. Enverî'nin kaydettiğine göre, bu saldırıda haçlı donanması, 10 Rodos, 10 Kıbrıs ve 10 Tekfur'a ait olmak üzere 30 kadırgadan oluşmakta idi. Bu donanma yukarıda da belirttiğimiz gibi İzmir'de önemli bir Türk direnişi ile karşılaşarak geri çekildi.

Böylece, Ege Denizi'nin kuzeyinde yaptığı akınlarla ve kuvvetli donanmasıyla Lâtinlerin gözünü hayli korkutan Yahşi Bey'e bir daha böyle bir güce erişemeyecek şekilde darbe vuran Haçlılar, bu başarılarına rağmen asıl hedeflerine ulaşamamış ve İzmir'i Umur Bey'in elinden geri alamamışlardır. Nitekim 1335 yılından itibaren Umur Bey, deniz faaliyetlerine devam etmiştir. Bununla beraber, özellikle Yahşi Bey'e karşı kazanılan Edremit Savaşı, Türk deniz gâzâlarının gelişmesini engelleyici bir darbe olmuştur denilebilir[193].

4 Aralık 1334'de Papa XXII. Johannes'in ölümü haçlı ittifâkının dağılmasında rol oynadı. Ayrıca, İngiltere ve Fransa arasındaki anlaşmazlık sonucu Yüzyıl Savaşları'nın patlaması sebebiyle yeni bir haçlı ittifâkı düşünülmedi. Her ne kadar Venedikliler Türkler'le savaşa devam ettilerse de, Yeni Papa XII. Benedict haçlı hareketini durdurmuştur[194].

Ancak, kısa sürede kendilerini toparlayan Karası Türkleri'nin Trakya'ya yönelik akınlarına devam ettikleri görülmektedir. Nitekim, N. Gregoras[195], 1337'de Hellespont ve Truva'da bulunan Türkler'in birçok gemi ile karşı sahile geçerek Trakya içlerindeki şehirlere kadar yağma hareketlerinde bulunduklarını kaydetmektedir.

d) Gelibolu Seferi (1341)

Bizans İmparatoru III. Andronikos, 1341 yılında ölünce yerine oğlu V. Ioannes Palaiologos (1341-1391) geçmiş, henüz küçük yaşta olduğundan Ioannes Kantakuzenos (İmparatorluğu: 1347-1354) ona vasî olmuştu. Bu sırada Bizans İmparatorluğu yine Balkanlar ve Anadolu'dan tehdit edilmekte idi. Karası ve Saruhan beylikleri Trakya'ya yeni bir seferin hazırlıkları içindeydiler. Kanta-

[193] H. İnalcık, "The Rise of Turcoman...", s. 209.

[194] Yınanç, *Medhal*, s. 33-34; Lemerle, *a.g.e.*, s. 99; Laiou, a.g.m., s. 383-388; Nicol, *The Last Centuries*, s. 177-178; Zachariadou, *Trade*, s. 32-33; H. İnalcık, "The Rise of Turcoman", s. 192.

[195] Gregoras, I, s. 538.

kuzenos, bir taraftan Orhan Bey ile anlaşma yolunu ararken, bir taraftan da Saruhan ve Yahşi beylere karşı bir donanma hazırlaması için komutanı Apokaukos'u görevlendiriyordu. Bununla beraber Kantakuzenos, bir süre sonra Gelibolu (eski adıyla Chersonesus)'ya gitmek zorunda kaldı. Zirâ, Yahşi Bey' in çok sayıda askeriyle buraya geldiğini haber almıştı. İki taraf arasında meydana gelen çarpışmada Türkler, Bizans askerleriyle göğüs göğüse savaştılar. Bir kısmı cesaretle savaşarak ölürken, bir kısmı da Bizanslılar tarafından esir edildi. Diğerleri ise gemilere binerek Anadolu yakasına geri döndüler. Aradan birkaç gün geçtikten sonra Yahşi Bey tekrar aynı yere hücûm etti. Fakat, bir kez daha yenilgiye uğradı. Böylece iki kere ard arda yenilerek, kendi adamlarının çoğunu kaybeden Yahşi Bey, ümitsizliğe düşünce, barış istemek zorunda kaldı. Bu suretle Kantakuzenos ile bir daha taarruz etmeyeceğine dair söz vererek bir anlaşma yaptı[196].

Yahşi Bey hakkında, bu tarihten sonra kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanmamaktadır. Onun 1341'de Bizans İmparatorluğu ile anlaşma yaptıktan sonra deniz faaliyetlerine son verdiği anlaşılıyor. Yahşi Bey'in ölüm tarihini tespit edemiyoruz. Ancak, Kantakuzenos[197]'un, eserinde 1343 yılında Asya satrapı olarak Süleyman Bey'in adını vermesi ve Bizans tarihlerinde birkaç defa adı geçen Yahşi Bey'den 1341'den sonra hiç bahsedilmemiş olması, onun bu tarihten kısa bir süre sonra vefat etmiş olabileceğini akla getirmektedir. Ayrıca Karası Beyliği' nin bir iç karışıklık içine düştüğü devrede, beyliğin başına geçmesi için Osmanlı Beylik merkezinde bulunan Dursun Bey'in geri çağırılması bir otorite boşluğunu göstermektedir. Bunun yanı sıra, Dursun Bey, Orhan Gâzi'ye beylik topraklarının taksimini önerdiğinde, Bergama'yı da söz konusu yerler içine dahil etmiştir ki, bu durum Yahşi Bey'in 1343'den önce vefat ettiğini göstermektedir[198].

11. DEMİRHAN BEY

Karası Bey'den sonra beyliğin başına kimin geçtiği hususunda kesin bilgilerin mevcut olmadığını daha önce belirtmiştik. Bununla beraber, 1333 tarihlerinde Karası Beyliği'nin Bergama'da Yahşi Bey ve Balıkesir'de Demirhan Bey olmak üzere iki kısma ayrılarak idare edildiği anlaşılmaktadır[199].

[196] Kantakuzenos, II, s. 65-66, 69-70; Muralt, *a.g.e.*, s. 579; Hammer, I, s. 155; Yınanç, *Medhal*, s. 45; Ayr. bkz., F. Kurtoğlu, Türklerin Deniz Muharebeleri, s. 51-52; Mordtmann, *Karası in Mysien*, s. 4; D.M. Nicol, *The Byzantine Family of Kantakuzenos 1100-1460*, Washington 1968, s. 45; Lemerle, *a.g.e.*, s. 148, not 2; Uzunçarşılı (Karasıoğulları mad., *İA.*, VI, s. 333 ve *Anadolu Beylikleri*, s. 99), Yahşi Bey' in 1341 ve 1342 senelerinde iki defa Gelibolu'ya asker çıkardığını yazarken yanılmış olmalıdır.

[197] Kantakuzenos, II, s. 476.

[198] H. Akın (*Aydınoğulları Tarihi*, s. 47'de) Kantakuzenos'un 1345'de Orhan Bey'le, Karasıoğlu Yahşi Bey'e başvurarak onların yardımlarını temin ettiğinden bahsederken, burada adı geçen Karasıoğlu'nun kimliğinde yanılgıya düşmüştür. Bu şahıs Yahşi Bey değil Süleyman Bey olmalıdır; Öte taraftan, *İbn Batuta seyahatnâmesi'nden Seçmeler* (haz. İ. Parmaksızoğlu, s. 38 not 19) adlı eserde Yahşi Bey'in 1334 veya 1336 tarihinde ölmüş olduğu tahmin olunmaktadır ki bu tamamen hatalıdır; Uzunçarşılı'ya göre (*Osmanlı Tarihi*, I, s. 80) Yahşi Bey'in vefatı 1345'den evveldir.

[199] İbn Batuta, I, s. 338-339; El-Ömerî, s. 43; Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri*, s. 99; Ayr.bkz. Kramers, Karası mad., *EI*[1], s. 809; Cahen, Karası mad., *EI*[2], IV, 628; Ayr.bkz. G. Le Strange, *The Lands of the Eastern Caliphate*, s. 155-156; W. Heyd, *Yakındoğu Ticaret Tarihi*, çev. E.Z. Karal, Ankara 1975, s. 598-599.

İ.H. Uzunçarşılı[200]'ya göre, Karası Bey'den sonra memleketin bütünlüğü bozularak, beylik ikiye ayrılmış ve büyük parça Marmara ve Çanakkale'ye kadar Demirhan'ın elinde kalmıştır. Bu görüşü kabul etmemek için ilk bakışta herhangi bir sebep olmadığı gibi, kabul etmek için de kesin bilgiler mevcut değildir. Eğer, Karası Bey'den sonra beyliğin birliği bozulduysa kardeşler arasında bir mücadelenin olması ihtimâli de vardır. Fakat kaynaklarda böyle bir olaydan bahsedilmemektedir. Ayrıca, İ.H. Uzunçarşılı[201], başka bir çalışmasında bu görüşünü bir tarafa bırakarak, Yahşi ve Demirhan Beyleri, ayrı ayrı vilâyetlerin idâresinde beyler olarak gösterdiği gibi, bunlardan Demirhan Bey'i "Ulu Bey" kabul etmiştir. Ona göre, Aclan Bey, vefatından evvel memleketini üç oğlu arasında taksim etmiştir ve Yahşi Bey'in bağımsız olarak Bergama'yı idare etmesi bu zannı kuvvetlendirmektedir. Fakat, memleketin kardeşler arasında taksimi ve Demirhan'ın "Ulu Bey" olduğu görüşünü teyid eden kesin bir bilgiye henüz sahip değiliz. Bu sebeple, Karası Bey'den sonra beyliğin idarî mekanizmasında meydana gelen değişiklikler hakkında kaynakların yetersizliği dolayısıyla, sadece yukarıda belirttiğimiz birkaç tahminden öteye gidilememektedir.

Öte taraftan, bütün eski Türk devletlerinde olduğu gibi Anadolu Beylikleri'nde de toprakların şehzâdeler arasında taksim geleneği varlığını sürdürmüştür[202]. Anadolu Beylikleri'nde devletin hâkim olduğu yerler, hükümdarlık ailesi arasında taksim edilmekte ve aile arasından seçilerek uygun görülen biri reis olmakta idi. Devlet reisine halk tarafından "Ulu Bey" denirdi. Onun evlâd ve kardeşleri ise "Bey" ünvanıyla anılırlar, idarelerine verilen yerlerde vâlilik etmek ve geniş iktâlara sahip olmak suretiyle devlet idaresine iştirak ederlerdi. Ulu Bey'i reis tanımak suretiyle memleketin aile arasında taksimi hemen hemen bütün Anadolu Beylikleri'nde görülmektedir[203]. Buradan hareketle, belki de Karası Bey'in vefatından önce Yahşi ve Demirhan Beyler kendilerine verilmiş olan yerleri idare etmekteydiler ve bu durum Karası Bey'in vefatından sonra da devam etti. Demirhan Bey ise daha büyük araziye hâkim olması ve Osmanlı kaynaklarında adı geçen Aclan Bey ile karıştırılmış olması sebebiyle "Ulu Bey" farzedilmiştir. Ancak bütün bu ihtimaller Yahşi ve Demirhan Beyler'in kardeş oldukları görüşü üzerine kuruludur. Eğer Demirhan Bey Kantakuzenos[204]'un belirttiği gibi Yahşi Bey'in oğlu ise o takdirde Yahşi Bey'in "Ulu Bey" olması gerekir. Üstelik, Yahşi Bey'in ölümünden sonra Karası Beyliği bir idarî boşluk yaşamış, Demirhan Bey'in idaresinden memnun olmayanlar, başta Yahşi Bey' in veziri Hacı İl Bey olmak üzere Orhan Bey'in yanında bulunan Dursun Bey'i Beyliğin idaresini devralmaya davet etmişlerdir.

200 Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri*, s. 99.

201 Uzunçarşılı, *Medhal*, s. 81 ve not 2, 139.

202 O. Turan, *Türkiye Tarihi*, s. 264; Ayr.bkz. N. Kaymaz, "Anadolu Selçuklu Devleti'nin inhitâtı...", s. 96, 99.

203 Uzunçarşılı, *Medhal*, s. 132-133; Ayn.mlf. *Anadolu Beylikleri*, s. 199; F. Köprülü, *Osmanlı Devletinin Kuruluşu*, s. 107; Ayr.bkz. N. Kaymaz, "Anadolu Selçuklu Devletinin inhitâtı...", s. 100-101.

204 Kantakuzenos, I, s. 339.

İ.H. Uzunçarşılı[205], sadece Osmanlı vekâyinâmelerinde adı geçen Aclan Bey'in Demirhan Bey olabileceği fikrini ileri sürmüştür. Fakat bu bir ihtimâlden öteye gidememektedir. Ibn Batuta[206] Balıkesir Sultanı'nın Demirhan isminde hayırsız bir adam olduğunu, babasının bu beyliği kurup, nüfusu çoğalttığını, ama oğlu zamanında hiçbir gelişme görülmediğini kaydetmiştir. Adı geçen seyyah, Yahşi ve Demirhan beylerin kardeş veya Karası Bey'in oğulları olduklarından açıklıkla bahsetmiyor. Mordtmann[207]'a göre İbn Batuta, Demirhan'ın babası olarak Yahşi Bey'i kastetmiştir. Fakat, babasından beyliğin kurucusu sıfatıyla söz etmesi, bu kişinin Karası Bey olması ihtimalini de düşündürmektedir.

El-Ömerî[208], Demirhan Bey'den "Demirhan bin Karaşi" şeklinde bahsederken, onun Yahşi b. Karaşi'nin kardeşi olduğunu yazmaktadır. Kalkaşendi[209] ise El-Ömerî'nin *et-Ta'rîf*[210] adlı eserinden nakilde bulunarak, Ekira adıyla zikredilen Balıkesir'in sahibini Saruhan b. Karası şeklinde kaydetmiştir. Herhalde buradaki Demirhan yanlışlıkla Saruhan olmuştur. Müverrih, yine aynı esere dayanarak Ekbere (veya Akbere-Balıkesir)'nin sahibi olarak gösterilen Demirhan İbn Karaşi ile Memlûkler arasında yapılan yazışmaların Bursa sahibi (Osmanlı Beyliği) ile yapılan yazışmalara benzediğini belirtmektedir[211].

Karası beyleriyle çağdaş Kantakuzenos[212], eserinde Demirhan Bey'den Yahşi'nin oğlu olarak bahsetmiştir ki, batılı araştırmacılar bu bilgiyi göz önüne alarak hemen hemen Demirhan'ı Yahşi Bey'in oğlu olarak kabul etme yoluna gitmişlerdir. Nitekim Zambaur[213], Demirhan'ı Aclan Bey'in üç oğlundan biri olarak gösterirken, onun Bizanslı tarihçilere göre Yahşi'nin oğlu olduğunu da belirtmektedir. P. Lemerle[214] de Demirhan'dan Yahşi Bey'in oğlu olarak bahsetmektedir.

El-Ömerî[215], Ekira memleketi sahibi olarak zikrettiği Karasıoğlu Demirhan Bey'in İli'nin, Orhan İli'ne komşu olup, kuzeye doğru uzandığını yazmaktadır. Şehirleri, kaleleri, askerleri Orhan İli'ninkinden fazla olan bu memleketin sahibi sayılmayacak kadar çok kudret ve nimete mâlikti. Ayrıca denizde Rumlarla pek çok sayıda savaş yapmıştı. Öyle anlaşılıyor ki önemli ölçüde bir askerî güce sahip olan Demirhan Bey, Bizans İmparatorluğu'nu yaptığı akınlar ve seferler ile hayli tedirgin etmekte idi. Nitekim, onun İmparator III. Andronikos

[205] Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri*, s. 101.
[206] İbn Batuta, s. 339.
[207] Mordtmann, *Karası in Mysien*, s. 4.
[208] El-Ömerî, s. 43.
[209] Kalkaşendî, V, s. 344.
[210] *Et-ta'rîf bil-mustalah eş-şerîf* adlı bu eser, h. 741/m.1340'da telif edilmiş, Kahire'de 1312'de basılmıştır.
[211] Kalkaşendî, VIII, s. 15, 16.
[212] Kantakuzenos, I, s. 339.
[213] Zambaur, s. 150.
[214] Lemerle, *a.g.e.*, s. 65.
[215] El-Ömerî, s. 43; Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri*, s. 98; bkz. H.A. Gibbons, *Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu*, s. 259-260.

ile bir dostluk ve saldırmazlık anlaşması yaptığını Kantakuzenos'tan öğreniyoruz[216].

"...III. Andronikos, 1328 yılında Kyzikos (Erdek)'a geldi. Burayı hem Erdek (Hyrtakion)'deki mabette muhafaza edilen Tanrı'nın anasının ikonu önünde diz çökmek, hem de önceden görmediği bu yeri görmek için ziyaret etti. Fakat asıl amacı, Çanakkale'nin doğusunda bulunan Bizans (Roma) şehirlerine akınlarda bulunan Frigya satrapı Yahşi'nin oğlu Demirhan'ı barış yapmaya ikna etmekti. Bu seyahat, İmparator'un arzuladığı biçimde sonuçlandı. Nitekim Kyzikos'tan Çanakkale'deki Pegai (Kara Biga) şehrine gelen İmparator, Demirhan Bey'i yanına çağırttı. Demirhan Bey, büyük bir tevâzu ile İmparator ile buluştu. İmparatoru görecek kadar yaklaştığında o ve beraberindeki Türkler atlarından indiler, biraz ilerleyerek, bazıları uzaktan İmparator'un önünde diz çöktüler, alınlarını yere değdirdiler. Demirhan Bey ise yürüyerek yaklaştı, diz çöktü, İmparator'un ayağına sarıldı, sonra atına binerek, İmparator ile başbaşa görüşme yaptı. İmparator onunla barış hakkında konuştu ve minnetini göstereceği vaadinde bulundu. Sonra İmparator Pegai'ye, Demirhan da kendi ordugahına geri döndü. Ertesi gün Demirhan yine geldi, İmparatoru selâmladı, bundan sonra barışa riayet edeceğini vaadetti ve doğudaki Bizans şehirlerine karşı asla akınlar yapmayacağını söyledi. İmparator tarafından hediyelerle mükâfatlandırıldıktan sonra kendi adamlarının yanına döndü. Sözünü tuttu ve bu andan itibaren Bizanslılar'a asla zarar vermedi. İmparator, İstanbul'a döndü..."

Demirhan Bey muhtemelen Marmara Denizi'nde ve Kapıdağ yarımadası civarındaki Bizans yerleşim alanlarına akınlar yapmakta idi. III. Andronikos, bu akınlara son vermek için çareyi onunla barış yapmakta bulmuş ve bizzat bu amaçla Pegai'ye gelmişti.

Kaynaklarda Demirhan Bey'in faaliyetleri hakkında başka bir bilgiye rastlanmamaktadır. Bununla beraber, İ. Uzunçarşılı[217], Enverî[218]'nin Aydınoğlu Umur Bey ile 1332 yılında Gelibolu Seferi'ne katıldığını yazdığı Saruhanoğlu Timur Han'ın Karasıoğlu Demirhan Bey olduğunun anlaşıldığını ileri sürerken, M.H. Yınanç[219], Saruhanoğlu Timur ile Karasıoğlu Demirhan Bey'in birbirine karıştırılmaması gerektiğine dikkat çekmiştir. Ona göre Saruhanoğlu Timur'dan *Düsturnâme*'de bir daha bahsedilmemesi, bu beyin seferden hemen sonra vefat etmiş olduğu ihtimâlini vermektedir[220]. Öte yandan, isim vermemekle

[216] Kantakuzenos, I, s. 339-340; Lebeau, *a.g.e.*, XIX, s. 395; Mordtmann, *Karası in Mysien*, s. 4; Lemerle, *a.g.e.*, s. 65; F. Dölger, (*Regesten*, s. 137-138'de) bu anlaşmayı 1328 yılı sonu, 1329 yılı başı olarak tarihlemiştir.

[217] Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri*, s. 98; bkz. Hammer, I, s. 150-151.

[218] Enverî, s. 25.

[219] Yınanç, *Medhal*, s. 28.

[220] Adı geçen eserin ilâm cetvelinde Atmaz Han (Timur Han) bin Saruhan ve Timur Han (Saruhanoğlu) olmak üzere iki ayrı yerde zikredilmiştir; bkz. *Düsturnâme*, s. 113-115; Ayr. bkz. Ç. Uluçay-İ. Gökçen, *Manisa Tarihi*, İstanbul 1939, s. 25 ve not 2.

birlikte, İbn Batuta[221], 1333 yıllarında Manisa'yı ziyareti sırasında Saruhan Bey'in bir oğlunun birkaç ay önce ölmüş olduğunu kaydetmiştir. Kanaatimizce, Timur Han, Demirhan Bey değildir ve muhtemelen Gelibolu'ya yapılan akınlarda Demirhan Bey'in rolü yoktur. O, daha ziyade yukarıda da belirttiğimiz gibi Kapıdağ Yarımadası çevresindeki Bizans şehirlerine akınlarda bulunmuş olmalıdır.

Demirhan Bey'in 1328 yılı sonunda Bizans İmparatorluğu ile yaptığı anlaşmaya sadık kaldığı ve bir daha taarruzda bulunmayarak, sözünde durduğu Kantakuzenos[222] tarafından belirtilmektedir. Bu sebeple, sahip olduğu arazi gözönüne alındığında, daha ziyâde kara kuvvetlerine önem vermiş olabileceği akla gelen Demirhan Bey, önemli bir deniz filosuna sahip olmasa gerektir. Buna karşılık Bergama hâkimi Yahşi Bey, son derece kuvvetli bir donanmaya sahipti ve Gelibolu yarımadasına ancak bu güçte bir donanma ile taarruz edilebilirdi. Kanaatimizce 1329 ve 1330 yıllarındaki deniz faaliyetleri çoğunlukla Yahşi Bey'in komutası altında gerçekleşmiş olmalıdır. Nitekim 1334'de Ege Denizi'ne açılan haçlı donanması, karşısına ilk hedef olarak Yahşi Bey'in donanmasını almıştı.

[221] İbn Batuta, I, s. 337.
[222] bkz. Kantakuzenos, I, s. 339-340.

II. BÖLÜM

KARASI BEYLİĞİ VE OSMANLILAR

1. KARASI BEYLİĞİ'NİN OSMANLILAR KARŞISINDA DURUMU

Karası Beyliği'nin hâkimiyeti altındaki Balıkesir ve civarına komşu olan Osmanlı Beyliği kuruluşundan itibaren Bizans Devleti zararına gelişen bir genişleme siyâseti takip etmişti. Karası Beyliği ise, Osmanlılar'ın batıya kara yönünde ilerlemesini engelleyen önemli bir konumdaydı.

1326 yılında Bursa'nın fethi, Osmanlı Beyliği açısından Güney Marmara'nın, birkaç kale dışında, hemen hemen tamamıyla ele geçirilmesi anlamına geliyordu. Ancak Osmanlılar'ı batıya götürecek topraklarda geçiş yoluna sahip Karası Beyliği, Osmanlı Beyliği'ne tâbi olsa dahi, Osmanlılar, bu tâbi beyliğin hükümrânlık haklarına riayet etmekteydi. Bu sebeple Orhan Bey, ancak İznik, İzmit ve Sakarya taraflarında fetih imkânı arayabilirdi[1].

Bununla beraber o, bir tarafta Bizans Devleti'nin içişlerine karışmak suretiyle Osmanlı Beyliği lehine fayda sağlarken, bir taraftan da coğrafî tabiata uygun olarak Bursa'nın batı koridorunda yer alan Ulubad, Mihaliç (Karacabey) ve Kirmasti (Mustafa Kemal Paşa) gibi adı geçen iki Türk Beyliği arasına sıkışmış tampon kalecikler hâlindeki son Bizans üslerini ele geçirerek Rumeli'ye bir adım daha yaklaşmak istedi[2]. Ancak Orhan Bey, kısa bir süre sonra bu düşüncesinin gerçekleşmesine imkân tanıyan ve kendiliğinden gelişen bir olay karşısında, Karası Beyliği'ni toprakları içine katma fırsatı yakaladı. Bu durum, bir görüşe göre, Osmanlı Beyliği'nin başka bir Türk beyliğine yönelik ikinci hareketi olmuştur[3].

Karası Beyliği'nin Osmanlı idaresine geçişini Osmanlı kroniklerine dayanarak öğrenebiliyoruz. Bununla beraber, Osmanlı Devleti'nin ilk devresiyle alâkalı olarak verilen bilgiler ışığında bu konuda kesin sonuçlara varmak pek mümkün olamamaktadır. Beyliğin, Osmanlı Devleti tarafından ilhâkı, Osmanlı tarih kaynaklarında hemen hemen birbirine benzer şekilde, Aşıkpaşazâde'nin verdiği bilgilere paralel olarak zikredilmektedir.

[1] M. Akdağ, *a.g.e.*, s. 146.

[2] T. Gökbilgin, Orhan Mad., *İA.*, IX, s. 401-402.

[3] İ.H. Danişmend (*İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, I, s. 11, 20, 27'de), Osmanlı Beyliği'nin bir Türk beyliğine yönelik ilk teşebbüsünün Göynük ve civarında kurulmuş olan Umurhan Beyliği üzerine olduğunu belirtmektedir. Orhan Bey, oğlu Süleyman Paşa'yı Yenice, Göynük ve Mudurnu'nun fethiyle görevlendirmiş, Süleyman Paşa bu yerleri ele geçirmişti; bkz. Aşıkpaşazâde, s. 43; Nitekim Kantakuzenos (c. II, s. 546), 1345 tarihinde Süleyman Paşa'dan "Umuriye Satrapı" olarak bahsetmektedir.

Karası Beyliği'nin ilhâkını konu edinen Osmanlı kaynaklarında müşterek olarak, Aclan Bey adında bir Karası Beyi'nden bahsedilmektedir. Daha önce de belirttiğimiz gibi bu isme başka bir kaynakta rastlanılmamaktadır.

Osmanlı tarihleri, Aclan Bey'in ölümü üzerine yerine büyük oğlunun geçtiğini yazıyorlar. Bu şahıs Demirhan Bey'dir. Ancak, yukarıda bahsettiğimiz gibi Demirhan Bey, 1328 yılında III. Andronikos ile bir anlaşma yapmıştır. Bu durum onun, daha 1328'de kendi idaresi altındaki topraklarda karar verebilme yetkisini elinde bulundurduğunu gösterir. Fakat bu hâkimiyet, kanaatimizce Ulu Bey'in yüksek hâkimiyeti altında olmalıdır. Çünkü Aclan Bey'in vefatıyla beylik ileri gelenleri Demirhan'ın Ulu Bey'liğini tanımamışlardır.

Kemalpaşazâde[4], h.735/M.1334-1335 tarihinde bir Karası Beyi'nin vefatından bahsederken, isim vermez. Müverrih, onun yerine ulu oğlunun emîr olduğunu ve genç olanın baş korkusundan kaçarak Orhan Bey'in yanına geldiğini ve hâlini şikayet ettiğini kaydetmektedir. Bu diğer Osmanlı kaynaklarında adı geçen Dursun Bey'dir. Fakat onun, ağabeyinin hiddetinden kaçarak mı? yoksa babası tarafından Orhan Bey ile olan dostluklarının bir işareti olarak mı? Osmanlı beylik merkezine getirildiği husûsunda kaynaklarda fikir birliği yoktur. Hattâ burada Dursun Bey'in Orhan Bey'in yanında rehin olarak bulunup bulunmadığı düşüncesi de akla gelmektedir. Aşıkpaşazâde[5]'nin kayıtlarına göre, "Aclan Bey'in bir oğlu vardı, Orhan Bey'in yanına gelmişti, adı Dursun Bey'di, bir oğlu dahi atası yanında idi". Öyle anlaşılıyor ki, Dursun Bey, babasının ölümünden önce Orhan Bey'in yanına gelmişti ve onun, Osmanlı sarayına gidişinde iki kardeş arasındaki bir çekişmenin rolü olmamıştı. Hoca Sadeddîn[6] ve ondan naklen Müneccimbaşı[7]'nın "Karası Beyliği Osmanlı Beyliği'ne kuruluşundan beri sadakat yemini ile bağlıydı. Bu dostluk ve samimiyetin bir ifâdesi olarak Dursun Bey, Orhan Bey'in yanına gönderilmişti. Orhan Bey ona kendi oğlu gibi davranmış, iyi muamelede bulunmuştu. Bu iyi ilişkiler h. 737/m. 1336-1337'de Aclan Bey'in vefatına kadar devam etti" şeklindeki kayıtları Karası Beyliği'nin Osmanlı Beyliği'ne tâbiyetinin bir işâreti sayılmaktadır[8]. Öte taraftan İ.H. Uzunçarşılı[9], konu ile ilgili ilk çalışmasında, Dursun Bey'in Osmanlı tarihlerinin yazdığı gibi Aclan Bey'in Osmanlı Beyliği'ne tâbiyetinin bir işâreti ve orada terbiye edilmek üzere gönderilmiş olduğu rivâyetine katılmayarak, o sırada Karası Beyliği'nin kara ve denizde Osmanlılara üstün olduğunu, Dursun Bey'in Orhan Bey yanında bulunuşunu başka bir sebebe bağlamak gerektiğini belirtmektedir. O, daha sonra, Karası Bey'in ölümüyle, üç oğlundan Demirhan'ın Balıkesir, Yahşi'nin Bergama emîri olduğunu, Dursun Bey'in de

[4] Kemalpaşazâde, II, s. 79.

[5] Âşıkpaşazâde, s. 44; bkz. Ruhî Çelebî, v. 24 b; Neşrî, I, s. 162.

[6] Hoca Sadeddîn, I, s. 44.

[7] Müneccimbaşı, *Cami'ü'd-Düvel*, II, v. 132 b.

[8] Akdağ, *a.g.e.*, I, s. 144, 148; M. Süreyya (*Sicill-i Osmânî*, III, s. 453'de) Karası Bey'in oğlu olan Aclan'ın Orhan Bey'e itaat ederek oğlu Rıdvan Bey'i onun yanına gönderdiğinden bahsederken, Dursun adı yanlış olarak Rıdvan yazılmış olmalıdır.

[9] Uzunçarşılı, *Karası Vilâyeti*, s. 79-80; Ayn.mlf., *Osmanlı Tarihi*, I, s. 78-79.

Orhan Gâzi'nin yanına iltica ettiğini söylemektedir. Fakat, bu ve ileri sürülebilecek birçok görüş, elimizde mevcut kaynak olmadığı sürece kesinlik kazanamamaktadır.

2. HACI İLBEY VE TAHT MÜCADELESİ

Osmanlı tarihlerinde Karası ümerâsından olup, adı Karası taht mücadelesinde ön safhada yer alan bir vezirden bahsedilmektedir. Nitekim Aşıkpaşazâde[10], Karasıoğlu'nun Hacı İlbey adında bir vezîri olduğunu, ondan ve Karası ayânlarından Orhan Bey'e haber geldiğini belirtmekle birlikte, Hacı İlbey'in kimin vezîri olduğunu açık olarak yazmaz. Fakat Aclan Bey'den Karasıoğlu diye bahsettiğine göre, herhalde Hacı İlbey'in Aclan'ın vezîri olduğunu kasdetmiştir.

Neşrî[11] ise, farklı bir bilgi ile karşımıza çıkarak Hacı İlbey'in Dursun Bey' in vezîri olduğunu, Karası iline giderek, buradaki ayânlarla görüştüğünü ve dönüp Dursun Bey'e durumu bildirdiğini kaydetmektedir.

Hoca Sadeddîn[12] de, büyük oğul beylik sahibi olunca, aralarında vezîr Hacı İlbey'in bulunduğu bir grubun Orhan Bey'in huzuruna gelerek, Dursun Bey'i talep ettiğinden ve Orhan Bey ile ittifâk teklifinde bulunduğundan bahsetmektedir. Müneccimbaşı[13]'ya gelince, bu müverrihin kayıtlarına göre olay şöyle cereyan etmiştir. Demirhan'ın babasının vezîri olan Hacı İlbey ve beraberindeki Evrenos Bey ile Kadı (Gâzi) Fazıl gibi kimseler kendi aralarında anlaşıp, ittifâk ederek, Demirhan'a muhalefeti kararlaştırdılar. Böylece Orhan Gâzi'ye haber göndererek, babasının yerine beyliğe geçmek üzere kendilerine Dursun Bey'i göndermesini rica ettiler veya Dursun Bey'in yerine kendisinin uygun göreceği bir kimseyi nâib olarak göndermesini istediler. Sonuç olarak, Neşrî, Hacı İlbey'in Dursun Bey'in vezîri olduğu ve onun yanında bulunduğunu kaydederken, bu konuda bilgi vermeyen Hoca Sadeddîn, vezîr ve Karası ileri gelenlerinin Orhan Bey'in huzuruna geldiğini, Müneccimbaşı ise, Orhan Bey'e haber gönderdiklerini yazarlar. Görüldüğü gibi, bu konuda Osmanlı kaynaklarında fikir birliği yoktur. Ayrıca, Hacı İlbey'in Dursun Bey'in atabeyi olarak onun yanında bulunabileceği düşüncesi de akla gelmektedir. Bununla beraber, her ne şekilde olursa olsun, Demirhan'ın Ulu Bey'liğini tanımayan vezîr Hacı İlbey ve Karası ümerasının Dursun Bey'i Karası tahtına davet ettikleri ve bunun için Orhan Bey'den yardım istedikleri anlaşılıyor.

3. ORHAN BEY'İN TAHT MÜCADELESİNE KARIŞMASI

Bu talep üzerine Dursun Bey, Orhan Bey'e kendisiyle birlikte gelmesini, Balıkesir ve Bergama yöresinin tamamen ona ait olmasını, Kızılcatuzla (Ayva-

[10] Aşıkpaşazâde, s. 43-44; Ruhî Çelebî, v. 24b.
[11] Neşrî, I, s. 164.
[12] Hoca Sadeddîn, I, s. 48.
[13] Müneccimbaşı, *Câmi'ü'd-Düvel*, II, v. 132b.

cık), Berdemiç (muhtemelen Bayramiç veya Bigadiç) ve اورا taraflarını da kendisine bırakması teklifinde bulundu[14]. Ruhî Çelebî[15], başlangıçta Âşıkpaşazâde'nin verdiği bilgileri tekrarlarken, bu taksim teklifinden farklı olarak bahsetmiştir. Ona göre bu teklif, Dursun Bey'den değil, Hacı İlbey ve Karası ayânlarından, "Balıkesir, Bergama ve Edremit bütün nahiyeleriyle senin olsun" diye Orhan Bey'e haber göndermeleri şeklindedir.

Neşrî[16] ise, Dursun Bey'in Orhan Bey'e "Balıkesrî'yi ve Bergama'yı ve Edremit'i tamamıyla kime sadaka edersen et, bana Kızılcatuzla ve Mahrem[17] (Behramkale-Assos) tarafı yeter" dediğini zikretmektedir.

Hoca Sadeddîn[18], Dursun Bey'in Aydıncık (Edincik veya Karahisar-ı Biga), Manyas, Balıkesir, Bergama ve Edremit'i Orhan Bey'e bırakarak, Peykârhisar, Kızılcatuzla ve Ayazmend gibi beyliğin geri kalan kısmının da kendisine sadaka buyrulması teklifinde bulunduğunu yazmaktadır.

Müneccimbaşı[19]'ya gelince o, Dursun Bey'in Orhan Bey'e böyle bir teklifte bulunduğundan bahsetmez. Orhan Gâzi, Dursun Bey'in Karası ilinden çağrıldığı haberini alır almaz, askerlerinin bir kısmını alarak Dursun Bey ile birlikte Karası iline doğru yola çıkmıştır. Onun maksadı, bu iki kardeşin arasını bulup, babalarından kalan mülklerini aralarında paylaştırmaktı.

Bütün bunlardan Dursun Bey'in Bergama, Edremit ve Balıkesir olmak üzere Karası arazisinin büyük bir kısmını Orhan Bey'e verdikten sonra kendisinin Edremit Körfezi kuzeyindeki Kızılcatuzla ve civarındaki Bayramiç ve havalisi ile o yöredeki ve muhtemelen Bizans elindeki Biga hariç Truva ve Eolya tarafları ile yetindiği anlaşılmaktadır[20].

4. OSMANLI BEYLİĞİ'NİN KARASI BEYLİĞİ İLE ARASINDAKİ SON BİZANS KALELERİNİ ELE GEÇİRMESİ

Orhan Bey, aldığı davet ve teklife uyarak, yanında Dursun Bey olduğu halde harekete geçti. Önce Ulubad'ı feth edip, tekfurunu yerinde bıraktı. Bu sırada Ulubad tekfurunun isyânını haber alarak, onun üzerine gidip burayı fethetti. Daha sonra Balıkesir'e geldi[21].

Anonim Tevârih-i Âl-i Osmân[22]'da Süleyman Paşa tarafından Tarakcı Yenicesi, Göynük ve Mudurnu'nun fethinden sonra Orhan Bey'in Karası Vilâyeti'ni, Balıkesir, Bergama ve Edremit'i feth edip, bundan sonra Ulubad'ı aldığı kaydedil-

[14] Âşıkpaşazâde, s. 44.
[15] Ruhî Çelebî, v. 24b.
[16] Neşrî, I, s. 165.
[17] Mahrem: Bizanslı bir komutanın adı olan Makhramion (Makhram'ın yeri)'dan bozulmadır.
[18] Hoca Sadeddîn, s. 48.
[19] Müneccimbaşı, *Câmi'ü'd-Düvel*, II, v. 132b.
[20] Uzunçarşılı, Karasıoğulları mad., *İA.*, VI, s. 333.
[21] Aşıkpaşazâde, s. 44.
[22] *Giese Anonimi*, s. 15; Ayr.bkz. Oruç b. Âdil, s. 16, 90.

miştir. Oysa Aşıkpaşazâde, Ulubad'ın fethinden sonra Karası Vilâyeti'nin ele geçirildiğini yazmaktadır.

Neşrî[23] de, Orhan Bey'in Ulubad tekfurunu yerinde bıraktıktan sonra, Balyoz ve Abolyond'u aldığını, Kirmasti ve Mihaliç hâkimlerinin itaatini kabul ettiğini, bundan sonra Ulubad tekfurunun ihânetini duyunca onun işini bitirerek Balıkesir'e yöneldiğini yazarken, Aşıkpaşazâde'nin kayıtları ile paralel bilgiler vermiştir.

Öte taraftan, Karamanlı Nişancı Mehmed Paşa[24], *Tevârih ü's-selâtin el-Osmâniye* adlı eserinde h.720/m.1320 tarihinde Osmanlı tahtına oturan Orhan Bey'in h. 725/m.1325 yılında Ulubad ve çevresini fethettiğini zikretmektedir.

Hoca Sadeddîn[25]'e göre Süleyman Paşa, Göynük, Tarakcı Yenicesi ve Mudurnu'yu h.732/m.1331-1332'de feth etti. Orhan Bey ise, Karası Vilâyeti çevresindeki Kotluyos ve Anlıyos Kalelerini ele geçirip, Ulubad, Kirmasti ve Mihaliç kalelerini itaat altına alındıktan sonra Balıkesir'e geldi. Karası Vilâyeti'ni fethettikten sonra Bursa'ya dönüş sırasında Ulubad tekfurunun ihânetini haber alıp, bu kale üzerine yürüdü ve burayı tamamen Osmanlı ülkesine kattı.

Gelibolulu Âli[26] de Orhan Bey'in Ulubad'ın ardından Karası Vilâyeti'ni ve Bergama hisarını aldığından bahsederken, bu bilgiyi başka bir yerde, Süleyman Paşa'nın Mudurnu ve civarını fethi sırasında Orhan Bey'in Karası Vilâyeti'ne gelerek Balıkesir, Bergama ve Edremit'i ele geçirdiği, daha sonra geri dönerek Ulubad Kalesi'ni fethettiği şeklinde kısmen değiştirerek vermektediri[27].

Aşıkpaşazâde, Neşrî ve Karamanlı Nişancı Mehmed Paşa'nın verdiği bilgilere göre Ulubad fethedildikten sonra Karası'nın ilhâkı gerçekleşmiştir. *Anonim Tevârih-i Âl-i Osmân*, Hoca Sadeddîn ve Gelibolulu Âli ise Karası'nın ilhâkından sonra Ulubad'ın fethedildiğini zikretmektedirler. Kanaatimizce, Ulubad tekfuru itaat altına alındığı halde, ihanet ettiği haber alınmış, burası Osmanlı topraklarına dahil edildikten sonra Orhan Gâzi Karası Beyliği üzerine yürümüştür. Osmanlı tarihlerinde, son Bizans Kaleleri'nin fethi ile Karası'nın ilhâkı, sanki aynı tarihlerde meydana gelmiş gibi görünmektedir. Orhan Bey, Canik Beyine 1 Muharrem 741/27 Haziran 1340'da yazdığı bir mektupta[28], Ulubad'ın fethinden söz etmekle birlikte Karası'nın ülkesine dahil edildiğine dair bir haber yer almamaktadır. Bu durumda J. Mordtmann[29] şu yorumu yapmaktadır: "Sultan Orhan 737/1336-37'de Apollon Gölü kıyısında birkaç Bizans yerleşim merkezini -ki bunlar Mihaliç, Kirmasti, Ulubad gibi kalelerdi ve Karası topraklarını Osmanlı topraklarından ayırmaktaydı- fethetti. Bir süre sonra 1345'te de son Bizans Kalesi Ulubad'ı ele geçirdi".

[23] Neşrî, I, s. 165, 167.
[24] M.H. Yınanç, "Millî tarihimize dâ'ir eski bir vesika", s. 90; *Osmanlı Tarihleri*, I, s. 348.
[25] Hoca Sadeddîn, I, s. 44, 49, 51.
[26] Gelibolulu Âli, V, s. 43.
[27] Gelibolulu Âli, V, s. 44-45.
[28] *Feridun Bey Münşeatı*, I, s. 76; Mordtmann, *Karası in Mysien*, s. 6-7.
[29] Mordtmann, *Karası in Mysien*, s. 6-7.

İ.H. Uzunçarşılı[30] da, Osmanlı tarihlerinde Orhan Bey'in Karası üzerine giderken Ulubad ve diğer kaleleri aldığı yolundaki kayıtların doğru olmadığını, Ulubad, Mihaliç ve Kirmasti Kaleleri'ni 741/1342 tarihinde alarak, Karası Beyliği ile hem hudud olduğunu, böylece bu tarihten birkaç yıl sonra takriben 1345 veya pek az sonra Karası Seferi'ni yaptığını belirtmektedir. İ.H. Uzunçarşılı'nın bu görüşü olayların kronolojik sıralamasına da uygun düşmektedir. Hattâ 1342'lerde Orhan Bey'i bu küçük Bizans Kaleleri'ne yönelik harekete iten güçte, Bizans'ın içine düştüğü taht mücadelesinin de rolü olmuştur denilebilir.

5. ORHAN BEY'İN KARASI BEYLİĞİ'Nİ İLHÂKI

Orhan Bey'in Balıkesir'e gelişini haber alan Demirhan Bey, mukavemet edemeyeceğini anlayarak, derhal müstahkem Bergama Kalesi'ne kaçtı[31]. Bu durum üzerine, Aclan Bey'in vezîri Hacı İlbey ve beylik ileri gelenleri ile ayânlar, değerli hediyelerle birlikte Orhan Bey'in huzuruna geldiler. Orhan Bey, onlara iltifâtta bulunup, Balıkesir'de bir süre konakladı. Daha sonra Bergama'yı kuşatmak üzere harekete geçti[32]. Müneccimbaşı[33], Orhan Bey'in Balıkesir'e gelişinde, Aclan Bey'in vezîri Hacı İlbey, oğlu Dursun Bey ve Karası ileri gelenleri Evrenos Bey, Kadı (Gâzi) Fazıl ve Ece Bey'in sultanın huzuruna geldiklerini ve itaatlerini bildirdiklerini yazmaktadır.

Sultan Orhan, Dursun Bey ile Hacı İlbey ve eşini davet ederek Dursun Bey'in ağabeyi ile görüşüp, onu barışa iknâ etmesini ve aralarında anlaşarak, birbirinin şartlarına rıza gösterip, buna uymalarını istedi[34]. Müneccimbaşı[35] ve Kemalpaşazâde[36] ise sadece Orhan Bey'in önce Dursun Bey'i kardeşi ile anlaşmak üzere Bergama Kalesi'ne gönderdiğini zikretmekle yetinmişlerdir. Böylece, Karası ayânları ile birlikte Bergama surları önüne gelen Dursun Bey ansızın kaleden atılan bir ok ile öldürüldü. Aşıkpaşazâde[37], Neşrî[38] ve Kemalpaşazâde[39], Dursun Bey'in kimin tarafından öldürüldüğünü yazmıyorlar. Buna mukabil Ruhî Çelebî[40], Hoca Sadeddîn[41] ve Müneccimbaşı[42], Dursun Bey'in ağabeyisinin kale surları üzerine çıkarak attığı ok ile kardeşini öldürdüğünü kaydetmektedirler[43].

[30] Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, I, s. 123 ve not 2; T. Gökbilgin, Orhan mad., *İA.*, IX, s. 402.
[31] Aşıkpaşazâde, s. 45; Neşrî, I, s. 167; Kemalpaşazâde, II, s. 80-81; Hoca Sadeddîn, s. 49.
[32] Hoca Sadeddîn, s. 49; Müneccimbaşı, *Cami'ü'd-Düvel*, II, v. 132b.
[33] Müneccimbaşı, *Cami'ü'd-Düvel*, II, v. 275a.
[34] Hoca Sadeddîn, s. 49.
[35] Müneccimbaşı, *Cami'ü'd-Düvel*, II, v. 132b.
[36] Kemalpaşazâde, II, s. 81.
[37] Aşıkpaşazâde, s. 45.
[38] Neşrî, I, s. 167.
[39] Kemalpaşazâde, II, s. 82.
[40] Ruhî Çelebî, v. 25a.
[41] Hoca Sadeddîn, s. 49.
[42] Müneccimbaşı, *Câmi'ü'd-Düvel*, II, v. 132b.
[43] Dursun Bey'in mezarının Bergama-Kınık yolunun başlangıcında bulunan bir türbede bulunduğu rivâyet edilmektedir (bkz. O. Bayatlı, *Bergama Tarihinde Türk-İslâm Eserleri*, İstanbul 1956, s. 8, not 1; Ayrıca, M. Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, III, s. 254). Dursun Bey'in 731/1330-31'de vefat ettiğini, Karası'nın da bu tarihte alındığını belirtmektedir.

Dursun Bey'in ölümü, hem yanındakilerin hem de haberi duyan Orhan Bey'in üzüntüsüne ve hiddetine sebep oldu. Orhan Bey, derhal münâdiler çıkartarak, Karası ilinin Osmanlı mülküne katıldığını ilân etti. Demirhan Bey'in beraberindeki âsiler, canları korkusundan ve uğrayacakları zararı fark ederek Demirhan Bey'i Orhan Bey'e teslim ettiler. Bergama Kalesi'nden anlaşma yolu ile çıkan Demirhan Bey'in canını bağışlayan Orhan Bey, onu Bursa'ya gönderdi. Demirhan Bey, iki yıl sonra burada vebadan vefat etmiştir[44].

Anonim Tevârih-i Âl-i Osmân[45]'a göre Orhan Bey, Karası Vilâyeti'ni, Balıkesir, Bergama ve Edremit'i nâhiyeleriyle birlikte fethetmiştir.

Karamanlı Nişancı Mehmed Paşa[46] ise sadece Orhan Bey'in "bütün Karası Vilâyetini fethettiğini" yazmakla yetinmiştir.

Gelibolulu Âli[47], Orhan Bey'in cülûsunu takip eden ilk fütûhatının Ulubad'ın ardından Karası Vilâyeti ve Bergama hisarını kuvvet-i kâhire ile alışı olduğunu zikretmektedir. Müverrih, İznik Kalesi'nden sonra Orhan Bey'in Edremit, Aydıncık, Kızılcatuzla ve Kirmasti adındaki kasabaları fethettiğini belirtmektedir.

Müneccimbaşı[48], Orhan Gâzi'nin Gemlik'in Kara Timürtaş Bey tarafından fethinden sonra Karası eyâletini Aclan Bey'in oğlunun elinden aldığını, Aydıncık, Manyas, Balıkesir, Bergama, Edremit, Pınarhisar, Kızılcatuzla ve Ayazmend' in bu eyâlete bağlı olduğunu zikretmektedir. Öte taraftan Enverî[49], Orhan Bey'in Karası ve Saruhan ilini aldığını, oğlu Süleyman Paşa'nın ise Aydıncık, Biga ve Lâpseki'yi fethettiğini kaydetmektedir.

Böylece, Karası Beyliği'nin hemen hemen tamamının sulh yoluyla Osmanlı Beyliği topraklarına katıldığı görülmektedir. Fakat bu sıralarda Çanakkale kesiminde sahildeki Biga'nın henüz Bizans elinde bulunduğu anlaşılıyor. Osmanlı tarihleri, Balıkesir ve civarı ile Bergama, Edremit dolaylarının Osmanlı Devleti eline geçtiğini yazarlarken, Çanakkale ve Truva taraflarından hiç bahsetmemektedirler.

Karası ülkesini bu suretle ele geçiren Orhan Bey, burayı oğlu Süleyman Paşa'ya iktâ olarak verdi[50]. Ayrıca, Karası Vezîri Hacı İlbey'i oğluna vezîr tayin ederek, Karası eyâletinin işlerini ona havale etti. Emîr Evrenos Bey, Kadı (Gâzi) Fazıl, Ece Bey ve Karası ileri gelenlerini Süleyman Paşa'nın yanında bırakarak,

[44] Aşıkpaşazâde, s. 45; Neşrî, I, s. 167; Hoca Sadeddîn, s. 50; Müneccimbaşı, *Câmi'ü'd-düvel*, II, v. 132b; Kemalpaşazâde, II, s. 83-84.

[45] *Giese Anonimi*, s. 15; bkz. Oruç b. Âdil, s. 16; Ruhî Çelebî, v.25a.

[46] M.H. Yınanç, "Millî Tarihimize dâir eski bir vesika", s. 90; *Osmanlı Tarihleri*, I, s. 345.

[47] Gelibolulu Âli, V, s. 41, 43-45.

[48] Müneccimbaşı, *Câmi'ü'd-düvel*, II, v. 275a; Ayr.bkz. Müneccimbaşı, *Sahâifü'l-Ahbâr*, c. III, s. 287-288.

[49] Enverî, s. 82.

[50] Aşıkpaşazâde, s. 45; Neşrî, I, s. 167; Kemalpaşazâde, II, s. 83; Hoca Sadeddîn, s. 51; Müneccimbaşı, *Câmi'ü'd-düvel*, II, v. 132b, 275a.

bunların tecrübelerinden faydalanmasının tavsiye etti. Zirâ, bu emîrlerin her biri devlet işlerinde ve savaşta otorite idi[51].

6. KARASI BEYLİĞİ'NİN İLHÂK TARİHİ

Karası Beyliği'nin Osmanlı ülkesine ilhâkının hangi tarihte gerçekleştiği husûsunda Osmanlı tarihlerinde iki farklı tarih verilmektedir.

Aşıkpaşazâde[52], Aclan Bey'in ve Kemalpaşazâde[53] de bir Karası Beyi'nin h. 735/m. 1334-1335 tarihinde ölümünden sonra Karası ilinin ilhâkını hikâye ederken, bu husûsta kesin bir tarih kaydetmemektedirler. Ruhî Çelebi[54], Neşrî[55], Karamanlı Nişancı Mehmed Paşa[56], beyliğin h. 735/m. 1334-1335 tarihinde ele geçirilmiş olduğunu zikrediyorlar. Buna mukabil, Müneccimbaşı[57] ve Hoca Sadeddîn[58], Aclan Bey'in 737/1336-37 tarihinde vefatından sonra Karası ilinin Osmanlı topraklarına ilhâkını kaydederlerken, kesin bir tarih vermemişlerdir.

Karası ilinin Osmanlılar'a geçmesiyle ilgili olarak, *Takvimler*'de de bazı tarihler verilmektedir. Bunları da gruplandırmak mümkün görünüyor. Sözgelişi; I. grup: 749/1348-49 tarihini kabul etmiştir[59]. II. grup: 750/1349-50 tarihini vererek, Karası ilinin Gâzi Murad Han eliyle fethedildiğini yazar[60]. III. grup: Karası, Saruhan, Aydın ve Menteşe Vilâyetleri Bayezid Bey eliyle 789/1387 tarihinde[61]; IV. grup: Saruhan, Menteşe ve Karası Vilâyetleri Bayezid Han tarafından 790/1388 tarihinde ilhâk edildiğini kaydetmektedir[62].

Öte taraftan, Karası Vilâyeti'nin Süleyman Paşa'nın timarı olduğu, feth olunur olunmaz Orhan Gâzi'nin burayı ona verdiği, ancak Süleyman Paşa'nın Karası ilinin fethinden bir süre sonra Karası iline, babası Orhan Gâzi'den izin isteyerek ve Rumeli'ye geçmek maksadıyla gittiği görülmektedir[63].

[51] Hoca Sadeddîn, s. 51; Müneccimbaşı, II, v. 132b, 275a; Gelibolulu Âli (V, s. (43), Orhan Bey'in Karası emâretini ele geçirdikten sonra burayı eski hâkimi Emîr Aclan'a verdiğini zikrederken hataya düşmüştür. Mustafa Paşa (*Netâyicü'l-vukûat*, I, İstanbul 1327, s. 6'da) ise yanlış olarak Karası Sancağı'nın Osmanlı mülküne dâhil edilmesiyle, mezkûr livânın şehzâde Sultan Murad'a tevcîh buyrulduğunu kaydetmektedir.

[52] Âşıkpaşazâde, s. 43.

[53] Kemalpaşazâde, II, s. 79.

[54] Ruhî Çelebî, v. 25a.

[55] Neşrî, I, s. 166.

[56] Yınanç, "Millî tarihimize dâir bir vesika", s. 90; *Osmanlı Tarihleri*, I, s. 345.

[57] Müneccimbaşı, *Câmi'ü'd-Düvel*, II, v. 132b, 275a.

[58] Hoca Sadeddîn, s. 47.

[59] *Osmanlı Tarihlerine ait Takvimler* (h. 824 ve 843 tarihli takvimler) I, nşr. Atsız, İstanbul 1961, s. 25, 101; *İstanbul'un Fethinden önce yazılmış Tarihî Takvimler*, (h. 848 ve h. 850 tarihli takvimler) yay. O. Turan, Ankara 1984, s. 17, 53.

[60] Atsız neşrî, (h. 835 tarihli), s. 69; Ayn. mlf., "Fatih Sultan Mehmed'e sunulmuş tarihî bir takvim" (h. 856 tarîhli), *İstanbul Enstitüsü Dergisi*, III, İstanbul 1957, s. 19; Ayn. mlf., "Hicrî 858 yılına Ait Takvim", *SAD*, IV, Ankara 1975, s. 260.

[61] O. Turan neşri (h. 848 tarihli takvim), s. 19.

[62] Atsız, a.g.m. (h. 858 tarihli takvim), s. 261.

[63] Aşıkpaşazâde, s. 45; Neşrî, I, s. 172; Hoca Sadeddîn, I, s. 52-53; Gelibolulu Âli, V, s. 45; M. Akdağ (*a.g.e.*, s. 149, not 1), Şehzâde Süleyman'ın 1337'de buraya tayini yapılmış olamayacağına gö-

Kantakuzenos[64], 1345 yılında Orhan Bey'in oğlu Süleyman Paşa'dan "Umriye satrapı" olarak bahsettiğine göre, Karası ve çevresinin idaresi kendisine verilmemiş veya henüz iktâ edilmiş olabilir. Bu bakımdan, Karası Beyliği'nin ilhâkının 1345 ve sonrasında gerçekleşmiş olması ihtimâli vardır. Zirâ, 1345 yılında Rumeli'ye geçen Aydınoğlu Umur Bey'in Saruhan Bey'in memleketinden geçerek, Karasıoğlu Süleyman Bey'in ülkesine geldiğini ve buradan Gelibolu'ya geçtiğini Düsturnâme'den öğrenmekteyiz[65]. Kantakuzenos[66]'un eserinde 1343 yılında "Asya satrapı", 1345 yılında "Karası Frigyası satrapı" olarak adı geçen Süleyman Bey'i N. Gregoras[67] da 1345 yılında "Truva satrapı" olarak göstermiştir. Bu durum, hiç olmazsa Karası Beyliği'ne ait Çanakkale ve Truva taraflarının daha 1345 tarihinde Karası ailesinden gelen bir beyin elinde bulunduğunu göstermektedir. M.H. Yınanç[68], Karasıoğlu Süleyman Bey'in Yahşi Bey'in oğlu olması ihtimâlinin kuvvetli olduğunu belirtmektedir. Ona göre, "Osmanlı vakanüvislerinin rivâyeti bütün bütün çürütmek istenilmezse, onun ancak bir kısmını, yani Balıkesir ve havalisinin bu hıttanın hükümdarı olup, bizim tarihnüvislerimizin Aclan Bey dedikleri Karasıoğlu Demirhan'ın vefatını müteakip iki oğlu arasında çıkan münaza neticesinde h. 735/m. 1334 tarihinde Orhan Gâzi tarafından fethi hakkındaki rivâyet ihtimâl ile kabul edilebilir. Balıkesir havalisinin ismi olan Mysia kıtasının hükümdarı ünvanının Karasıoğlu Yahşi ve Süleyman Beylere verilen ünvanlar arasında bulunmaması ve yalnız Frigya ve Lidya hükümdarlığı ünvanlarının bulunması belki de Karasıoğulları'nın Balıkesir havalsindeki hâkimiyetlerinin 1341'den evvel hitam bulmuş olmasına atfolunarak eski müelliflerin vermiş oldukları malûmatın kısmen doğru olmak ihtimâli takviye edilebilir...." Fakat, kanaatimizce, Osmanlı tarihlerinde sadece Balıkesir'in değil, Edremit ve Bergama dolaylarının da Osmanlı ülkesine katıldığının kaydedilmiş olması, müellifin Osmanlı kaynaklarına bir dereceye kadar hak vermek şeklindeki yorumunu zayıflatmaktadır. Ayrıca, Aclan Bey'i Karasıoğlu Demirhan Bey olarak kabul etmek düşüncesi kadar, Bizans kroniklerinde Misya hâkimi olarak sadece Karası Bey'den söz edilmesi ve 1328'de Demirhan Bey'den Frigya satrapı ünvanıyla zikredilmiş olunması dolayısıyla, Karası beylerinden Misya hükümdarı ünvanıyla değil de, Frigya veya Lidya, hatta Truva satrapı ünvanıyla bahsedilmesini, Misya'nın Karası ailesi elinden çıkmış olabileceğinin delili olarak kabul etmek pek mümkün görünmemektedir.

M.H. Yınanç[69], N. Gregoras'a dayanarak, 1357 tarihinde Karasıoğlu Süleyman Bey'den "Kuzey Lidya" hükümdarı ünvanıyla bahsedilmesi sebebiyle onun bu tarihlerde dahi hâkimiyetini devam ettirdiğinin anlaşıldığını belirtmekte-

re, belki bir müddet Balıkesir'i Karasıoğlu Dursun Bey'in idare etmiş olabileceğini ileri sürerken, hataya düşmüştür. Dursun Bey, daha Karası'nın ilhâkı sırasında kardeşi tarafından öldürülmüştür.

[64] Kantakuzenos, II, s. 546.

[65] Enverî, s. 66.

[66] Kantakuzenos, II, s. 476, 507.

[67] Gregoras, II, s. 741, 1278/22.

[68] M.H. Yınanç, *Medhal* s. 60, not. 1.

[69] Yınanç, *a.g.e.*, s. 60, not 1.

dir. Müellif, bu görüşe M. Val. Parisot'un notlarından yola çıkarak varmıştır. Fakat M. Val. Parisot[70], N. Gregoras[71]'ın Ceneviz hâkimiyetindeki Foça'ya bir akın düzenleyen Lidya satrapından bahsederken, onun yeni satrapın adını vermeyi unuttuğunu yahut bilmediğini belirtmektedir. Ona göre, Saruhan, Foça civarında hüküm sürüyor ve hatta Foça bu beyliğe vergi ödüyordu[72]. Saruhan'ın sadece bir oğlunun adını biliyoruz. Bu Süleyman'dır. Saruhanoğlu Süleyman Bey, 1345'de Kantakuzenos'un kampında hastalıktan ölmüştür. Parisot[73]a göre, kuşkusuz 1357'de Gregoras'ın bahsettiği Kuzey Lidya emrinin adını bulmak için Süleyman'dan başkasının ismini düşünmek gerekir. Kanaatimizce M.H. Yınanç'ı Süleyman adı üzerinde durmaya Parisot'un bu yorumu itmiştir. Fakat, burada Süleyman'dan başka bir isim de düşünülebilir. O halde 1357'de açık bir şekilde belirtilmediğine göre Karasıoğlu Süleyman Bey'in varlığından bahsetmek pek mümkün görünmüyor. Eğer ısrarla bir Süleyman Bey adı üzerinde duralacaksa bu Orhan Bey'in oğlu Süleyman Bey de olabilir. Öte taraftan, şüphesiz Lidya, coğrafî adı bakımından tamamen Saruhan'ı içine almaktadır. Karasıoğulları hiçbir zaman Bergama güneyine sarkamamışlardır. Nitekim, Parisot, Lidya emîrinin adını Karası Sülâlesi'nde değil, tamamen Saruhan ailesi içinde aramaktadır. Böylece müellif, bu emîri Saruhanoğlu Süleyman Bey değil, İshak Bey olarak tahmin etmektedir[74]. Bu durumda M.H. Yınanç'ın Karası ailesine mensup bir kolun Çanakkale ve Truva taraflarında 1357 yıllarında varlığını sürdürdüğü yolundaki değerlendirmesi, herhalde bir yanlış anlama neticesi ortaya çıkmıştır. İ.H. Uzunçarşılı[75] gibi öteki araştırmacılar da bu değerlendirmeye uyarak, beyliğin parça parça ilhâk edilmiş olabileceğini kabul etmişler ve Karası Beyliği'nin varlığının 1357'den sonra 1360'da tamamen sona erdiği üzerinde durmuşlardır. Bu suretle 1360 tarihi Karası Beyliği'nin Osmanlılar tarafından ilhâk tarihi olarak yaygın bir şekilde kabul edilmiştir.

Öte yandan M.H. Yınanç[76], başka bir görüş de ileri sürmüştür. h. 761/m. 1359-1360 yılında, Biga'nın fethedilerek Melik Nasır'ın esir olduğunu kaydeden bir takvimin verdiği bu bilgiden yola çıkarak, Melik Nasır'ın Karasıoğlu Süleyman Bey'in kardeşi veya oğlu olup olmayacağı, yoksa onun *Düsturnâme*[77]'de bahsedilen Orhan Bey'in oğlu Süleyman Paşa'nın oğlu mudur? sorularını getirmiştir. Birinci ihtimâle göre, Melik Nasır'ın Karasıoğlu Süleyman Bey'in oğlu veya kardeşi olarak, Karası hanedanının küçük bir hükümdâr veya bir kale

[70] M. Val. Parisot, "Notice sur le livre XXXVII de Nicephore Gregoras", s. 183.

[71] Gregoras, III, s. 562; Parisot (a.g.m., s. 157), bütün Bizanslılar'ın bu dönemde yanlış olarak satrap kelimesini kullandıklarını, bunun eski Greklerin küçük Asya satraplıklarını yakından tanımaları ve diğer taraftan Türkleri Pers (İran) ülkesinden gelmiş ve Farsça konuşuyor gibi saymaları sebebiyle Türk beylerine satrap ünvanı verdiklerini belirtmektedir.

[72] Parisot, a.g.m., s. 172.

[73] Parisot, a.g.m., s. 183.

[74] Parisot, a.g.m., s. 184.

[75] Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri,* s. 100.

[76] Yınanç, *Medhal,* s. 60, not. 1.

[77] bkz. Enveri, s. 83.

senyörü hüviyetiyle bu tarihe kadar devam etmesi ihtimâli vardır. Fakat diğer taraftan, Orhan Gâzi'nin oğlu Süleyman Paşa'nın Biga'yı fethettiği *Düsturnâme*[78]'de yazılıdır diyen müellif, Bizans müverrihlerinin ise Süleyman Paşa'nın Gelibolu kıtasını birinci defa 1354 yılında zaptetmeden önce Biga'ya yerleşmiş olduğunu yazdıklarını belirtmektedir. M.H. Yınanç, "bu takdirde, Süleyman Paşa'nın vefatını müteakip Biga'nın Karasıoğulları'ndan biri olduğu farzedilen Melik Nasır'a geçmesi ihtimâli kabul edilir. Eğer ikinci ihtimâl yani Süleyman Paşa'nın oğlu olan Melik Nasır olduğu kabul edilirse, müşarileyhin pederinin hali hayatında yani 1358'den evvel denizde boğularak vefat ettiği hakkında *Düstürnâme*[79]'nin bize vermiş olduğu mâlumata inanmamak ve pederinin vefatından sonra sağ kalıp Biga'da hükümran olduğunu ve h. 761/m. 1359-60'da Murad Hüdavendigâr tarafından esir edildiğini kabul etmek lâzımdır...." demektedir.

Ancak, bölgede iki ayrı Biga mevcuttur. Biri sahildeki Biga, bugünkü adıyla Karabiga eski adıyla Priapos veya Pegae, diğeri ise daha içerde yer alan Pegai yani Biga'dır. Bu iki şehir de eski birer Bizans yerleşim alanıdır[80]. Enverî[81]' nin kaydına göre, Süleyman Paşa Gelibolu'ya geçmeden önce 1353'te Biga ve yöresini ele geçirdi. Öyle anlaşılıyor ki, Süleyman Paşa, Gelibolu'ya geçmek maksadıyla 1345'den sonra fethedilen ve babası tarafından kendisine iktâ edilen Karası iline geldi. Gelibolu'ya geçişi mümkün kılan güzergâh üzerinde bulunan Biga, Lapseki ve Aydıncık'ı kontrolü altına aldı. Sahildeki Karabiga ise o sırada Bizans elinde idi. Melik Nasır'ın Karasıoğlu Süleyman Bey'in Vatatzes'in kızıyla evliliğinden olma çocukları olduğu düşünülürse, Melik Nasır'ın içerdeki Biga'ya değil, sahildeki Karabiga'ya hâkim durumda bulunması daha akla yakındır. Burası, I. Murad zamanında fethedilmiştir. Ancak, kaynaklar bu tarihi birkaç yıl farklılıklarla vermektedirler. Karabiga'nın fethi M.H. Yınanç[82]'ın belirttiği takvimin kaydına göre Melik Nasır elinden h. 761/m. 1359-60 yılında olmuştur. Osmanlı tarihlerine göre ise Karabiga'nın fethi h. 766/m. 1364-1365'de gerçekleşmiştir[83].

[78] bkz. Enverî, s. 82.

[79] bkz. Enverî, s. 83.

[80] Z. Taşlıklıoğlu (*Trakya'da Epigrafya Araştırmaları*, II, İstanbul 1971, s. 203), Priapos'un mitolojide Zeus ile Aphrodite'den doğmuş bir bereket ve bolluk tanrısının adı olduğunu belirtmektedir. Bugünkü Karabiga ismiyle anılan şehrin yerinde Priapos'a ait bir mâbedin bulunduğu yerde aynı Priapos adı altında bir de Miletos kolonisi vardı. Bu koloni de ismini bolluk ve bereket tanrısı olan Priapos'tan almıştır. Priapos'un daha sonraki devirlerde muhtemelen Bizans İmparatorluğu zamanında Pegae şeklinde isimlendirilmiş olması kanaatimizce Pegai (Pegae) ile Priapos (Pegae) şehirlerinin birbirine karıştırılmasına ve sanki bu iki şehrin sadece bir şehir olduğu kanısına yol açmış olmalıdır. Halbuki ikisi de ayrı birer antik şehirdir. Bkz., Alice Gardner, *The Lascarids of Nicaea, Amsterdam 1964, s. 64 not 1.*

[81] Enverî, *Düsturnâme*, s. 82.

[82] M.H. Yınanç (*Medhal*, s. 60, not 1), "Melik Nasır, Bizans İmparatoru tarafından Melik İshak ile birlikte Pegai'ye gönderilmiş olan Melik Konstantin (II. İzzeddîn'in oğlu)'in neslinden olabilir mi?" sorusunu da akla getirmektedir ki bu düşünce kanaatimizce daha muhtemeldir.

[83] Oruç b. Âdil, s. 22; Aşıkpaşazâde, s. 55-56; Neşrî, I, s. 200; Giese *Anonimi*, s. 22.

Öte taraftan, XVI. yüzyıla ait bir tahrir defterindeki vakıf kaydında şunlar yazılıdır[84]: "Bergama'da iki çay" arası dimekle ma'rûf olan yerleri Ahmed Paşa Ayas Paşa'dan ve mezkûr dahi Yusuf Şah'dan ve ol dahi İlyas'dan ve İlyas-ı mezbûr dahi Karasıoğlu Yahşi Bey'den satın aldığı mülk yeridir ki, sitte ve erbain ve seb'a mie (h. 746/m. 1345-1346) yılından berü bu tertib üzre câri olunmuş deyü kaydolunmuş der defter-i çakır el-hâletü'l-hâzehî mezkûr Ahmed Paşa Akhisar'da bina ettiği imâretine vakfetmiş vakfiyetten üzere padişahımızdan mukarrer nâmesi var deyü kaydolunmuş, der defter-i köhne haliyâ yine mukarrer vakıfdır."

Buradan anlaşıldığına göre vakıf yeri ilk olarak Karasıoğlu Yahşi Bey'den 1345-1346 yıllarında satın alınmıştır. Özellikle 1345-1346 yılı ilhâk tarihi olarak üzerinde durduğumuz tarih olması bakımından dikkat çekicidir. Ayrıca 1345-46 yılında Karasıoğlu Yahşi Bey'in varlığı da ortaya çıkmaktadır. Daha önce de belirttiğimiz gibi Yahşi Bey'i kaynaklarda ancak 1341 tarihine kadar izleyebiliyorduk. Bir başka husus da arazinin Yahşi Bey tarafından satılmasıdır ki, bu noktayı hiç olmazsa, Yahşi Bey'e ait beylik arazisinin Osmanlılar'a barış yoluyla geçmiş olduğunun bir işareti olarak kabul edebiliriz.

7. KARASI BEYLİĞİ'NİN İLHÂKI ÜZERİNE GÖRÜŞLER

Osmanlı Devleti'nin Karası'yı ihlâkı, kaynakların yetersizliği sebebiyle tüm açıklığı ile ortaya konulamadığından, bu konuda araştırmacılar çeşitli görüşler ortaya atmışlardır. Bunların bir kısmı, sadece Osmanlı tarihlerinin verdiği bilgileri kabul etmişler, bir kısmı ise, bu kaynaklarda zikredilen tarih ve olayları tenkid etmek suretiyle bir değerlendirmeye gitmişlerdir. Araştırmacıların bu husustaki görüşlerini kabul ettikleri ilhâk tarihine göre sınıflandırmak mümkün görünmektedir:

1. F. Kurtoğlu[85], 1335 tarihini Karası'nın Osmanlılar tarafından ilhâk tarihi olarak kabul etmiştir.

2. Hammer[86], A. Tevhid[87], A. Refik[88], N. Asım-M. Arif[89], H. Edhem[90]'in eserlerinde ve *Karası Vilâyeti Salnâmesi*[91]'nde Karası Beyliği'nin 737/1336-1337 tarihinde ilhâk edildiği görüşü yer almaktadır.

3. Gibbons[92]'a göre ise Orhan Bey'in 1339-1340 seferi zamanında Balıkesir (Akbare) ele geçirilmiştir.

[84] BA, TD., nr. 453 (tarihsiz), v. 162a.
[85] Kurtoğlu, *Türklerin Deniz Muharebeleri*, s. 67.
[86] Hammer, I, s. 153 ve not. 4.
[87] A. Tevhid "Balıkesir'de Karasıoğulları", s. 567-568.
[88] A. Refik, *Lugat-ı Tarihiyye ve Coğrafiyye*, II, Babı-âli 1299, s. 44.
[89] N. Asım-M. Arif, *Osmanlı Tarihi, I, s. 498.*
[90] H. Edhem, *a.g.e.* s. 274-275.
[91] *Karası Vilâyetine Mahsus Salnâme*, Balıkesir 1305, s. 81-82.
[92] Gibbons, *Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu*, s. 260.

4. Bu grupta araştırmacılar, ilhâk tarihi olarak 1345 yılı civarı üzerinde durmuşlardır. Karası Beyliği'nin Orhan Bey tarafından tedricen fethedilmiş olduğuna muhakkak gözüyle bakan İ. H. Danişmend[93], beyliğin Osmanlı kaynaklarında belirtildiği gibi 1334, 1335, 1336-1337 tarihlerinde zaptedilmiş olamayacağını, 1336'da ancak Osmanlı ve Karası beylikleri arasındaki Mihaliç, Kirmasti ve Ulubad kasabalarının fethinin mümkün olabileceğini, Karası Beyliği'nin parça parça işgâl ve ilhâk edilmiş olacağını belirtmektedir. Ona göre; ilk ihlâkın ne zaman gerçekleştiği belli değildir.

Yapılan araştırmalar, 738/1337-1338, 740/1339-1340 ve hatta 742/1341-1342 tarihleri üzerinde durmaktadır. Bu ilk ilhâktan sonra Karası'nın kalan kısmı da 748/1347'de Osmanlı idaresine geçmiştir. Sonuç olarak İ.H. Danişmend, en kuvvetli ihtimâl ile Balıkesir'in 741/1339-1340 ve 742/1341-1342 tarihlerinde işgâl edildiğini, Bergama ve civarının ise daha bir süre Karasıoğulları elinde kaldığını ve bundan sonra da Karasıoğlu Süleyman Bey elinde kalan kısmın 748/1347'de Osmanlılar tarafından işgâl edilmiş olabileceği fikrini ileri sürmektedir.

İ.H. Uzunçarşılı[94], Balıkesir ve Bergama'nın Osmanlılar tarafından 1345'de fethedilmiş olduğu, Demirhan'ın da takriben 1347'de vefat ettiği görüşündedir. O, *Feridun Bey Münşeatı*[95]'nda Haziran 1340 tarihli bir mektupta Orhan Bey'in Karasıoğlu Aclan Bey'in vefat ettiği, kendisinin o tarafa gittiği ve Ulubad'ı düşmandan aldığı, bu mektubu da orada yazdığının anlaşıldığını, bu sebeple beyliğin Osmanlılar'a ilhâk tarihinin takriben 1340 yılı ortalarından sonra olması gerektiğini belirtmekte, fakat *Münşeât*'ın bu devir hakkında verdiği bilgilerin itimat telkin etmediğini de bu fikrine ilâve etmektedir. İ.H. Uzunçarşılı, 1345 yılı civarında Balıkesir, Manyas, Edincik, Kapıdağ ve çevresinin Osmanlılar'a ilhâkından sonra geri kalan Truva, Edremit Körfezi havalisindeki Karası topraklarının daha bir süre Karası Beyliği elinde kaldığını ve neticede I. Murad zamanında tamamen ele geçirildiğini belirtmektedir.

C. Brokcelmann[96]'a göre 1335'te Osmanlı Devleti tarafından iç karışıklık sebebiyle müdahale gören Karası Beyliği kat'î olarak en çok 1345 yılında itaat altına alınmış görünmektedir.

M. Akdağ[97], araştırmasında belirttiğine göre, Rumeli'ye uzanan bir koridora ihtiyacı olan Orhan Bey, Aclan Bey'in ölümü üzerine yanındaki Karası şehzâdesi adına taht iddiacısı olarak kardeşler (Yahşi, Demirhan, Dursun) arasında ihtilâf çıkarmış veya zaten mevcut olan çekişmeden yararlanmıştır. Böylece, Orhan Bey, Dursun Bey'i Karası tahtına oturtmak bahanesiyle Balıkesir ve kuzeyi-

[93] İ.H. Danişmend, *İzâhlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, I, s. 11, 21-22; Köprülü (*Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu*, s. 103-104)'de Karası Beyliği'nin parça parça ilhâk edildiği görüşündedir.

[94] İ.H. Uzunçarşılı, *Osman Tarihi*, I, s. 79 ve not 1-2, 123-124; Mordtmann (*Karası in Mysien*, s. 6-7), Karası'nın Osmanlılar tarafından ancak 1345'e doğru ele geçirilmiş olabileceğini yazmaktadır.

[95] *Feridun Bey Münşeâtı*, I, s. 76.

[96] C. Brokcelmann, *İslâm Milletleri ve Devletleri Tarihi*, I, çev. Neşet Çağatay, Ankara 1964, s. 245.

[97] M. Akdağ, *a.g.e.*, s. 148.

ni 1335'te istilâ edip, istediği askerî yolu elde etmiştir. Öte yandan, M. Akdağ, 1335 yılında Karası topraklarının kuzey kısmının fethedildiğini bundan onbeş yıl kadar sonra da güney kısmının ihlâk edilmiş olduğu tahmininde bulunmaktadır[98]. Ayrıca, M.H. Yınanç'ın *Medhal* adlı eserindeki Karası'nın ilhâkı münakaşasından yola çıkarak, başkumandan olan Süleyman Paşa, tayin edildiği Karası'da gazasız durmayacağına göre, herhalde Karası'nın ilhâkı Rumeli'ye geçişten az evveldir demektedir[99].

Bütün bunlardan şu sonuçlar ortaya çıkmaktadır:

a) Karası Beyliği'nin ilhâkı tarihini Osmanlı kaynaklarına dayanarak belirlemek zor ve belki de hatalı olabilir.

b) Bu tarihi 1345 ve bir-iki yıl sonrasına yerleştirmek kronolojik açıdan doğru kabul edilebilir. Nitekim, Karası Beyliği ailesinden son olarak 1341'de Yahşi Bey' in adı geçtiğine ve bu tarihten sonra kaynaklarda zikredilmediğine göre Karası'nın ilhâkı husûsunda bu tarihler üzerinde durmak isabetli olabilir. Böylece, Osmanlılar ancak, 1341-1342 yıllarından sonra Karası tahtına müdahale etmiş olabilir. Bu olay sırasında Dursun Bey ölmüş, buna sebep olan ve halk tarafından sevilmeyen Demirhan Bey de Bursa'ya gönderilmiştir. O sırada Çanakkale taraflarını elinde bulunduran Süleyman Bey de Osmanlılar'a bağlı bir vali konumunda bırakılmış olabilir. Bu durum beyliğin parça parça ilhâk edilmiş olduğu anlamına gelmeyebilir. Ancak Karasıoğlu Süleyman Bey'den 1345 tarihinden sonra bahsedilmediğine göre Karası ülkesinin tamamen Osmanlılar'a geçişini 1345'den sonraya 1347-1348 tarihlerine yerleştirmek mümkün görünmektedir. Karası Beyliği'ne Osmanlı müdahalesi ve ilhâkın tarihi husûsunda tarihî takvimlerin de hemen hemen ortak bir tarihte birleştikleri anlaşılmaktadır. Bu sebeple bu tarihi, olayları yorumlayarak 1345 ve belki birkaç yıl sonrasına yerleştirmek mümkündür. Kanatimizce, Karası Beyliği'nin hâkimiyeti 1360 yılına kadar devam etmemiş, 1345'den sonraki birkaç yıl içinde barış yoluyla ve belki de bir kısım yerler satın alınmak suretiyle Osmanlı topraklarına katılmış olmalıdır.

8. SÜLEYMAN BEY

Bizans kroniklerinde, 1343 ve 1345 yıllarında "Asya satrapı", "Karası Frigyası satrapı" ve "Truva satrapı" ünvanlarıyla adı geçen Süleyman Bey'in Karası sülâlesinin hangi kolundan geldiği hakkında bilgi sahibi değiliz[100]. Bununla beraber araştırmacılar, bu konuda çeşitli görüşler ileri sürmüşlerdir.

M.H. Yınanç[101]'a göre Süleyman Bey'in Yahşi Bey'in oğlu olması ihtimâli kuvvetlidir. İ.H. Uzunçarşılı[102] ise onun Demirhan Bey'in oğlu olduğu üzerinde durmuş ve Karası şeceresini buna göre düzenlemiştir. İ.H. Uzunçarşılı'nın

[98] M. Akdağ, *a.g.e.*, s. 238.
[99] M. Akdağ, *a.g.e.*, s. 239 ve not 1.
[100] Kantakuzenos, II, s. 476, 507; Gregoras, II, s. 741.
[101] Yınanç, *Medhal*, s. 60 ve not 1.
[102] Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri*, s. 103; Ayn. mlf., Karasıoğulları mad., *İA.*, c. VI, s. 333.

bu düşüncesinin E. Zambaur'un verdiği şecereden kaynaklandığı anlaşılmaktadır[103].

Ancak, elimizde herhangi bir bilgi bulunmadığı sürece Süleyman Bey'in kimliği hakkında kesin bir yargıya varmak zordur. Onun adına ilk önce 1343 yılında rastlıyoruz. O tarihe kadar ne Bizans ne de Arap kaynaklarında adı geçmeyen bu bey, birdenbire 1343'de "Asya satrapı", iki yıl sonra ise "Karası Frigyası satrapı" olarak gösterilmektedir[104]. Bu geçen iki yılda Karası Beyliği'nde bazı değişiklikler mi olmuştur?. Yoksa bu sadece Kantakuzenos'un tanımlamasından mı ibarettir? bu husûsta bir sonuca ulaşmak mümkün görünmemektedir. Daha önce de belirttiğimiz gibi, Kantakuzenos, Orhan Bey'in oğlu Süleyman Bey'den 1345 yılında "Umuriye satrapı" olarak bahsetmiştir. O halde, Karası topraklarının Orhan Bey tarafından henüz Süleyman Bey'e iktâ edilmediği, bu tarihte Karası Beyliği'nin bir kısmına yani Çanakkale, Truva taraflarına Karasıoğlu Süleyman Bey'in Balıkesir civarına da belki Bergama da dahil olmak üzere Demirhan Bey'in hâkim olduğu düşünülebilir. Zirâ, muhtemelen 1341'den sonra o tarihe kadar Bergama'yı idare eden Yahşi Bey vefat etmiş, halkın Demirhan Bey'den memnuniyetsizliği açıkça ortaya çıkmıştı. İ.H. Uzunçarşılı[105] da, Balıkesir, Truva ve havalisi Demirhan'a âit olduğuna ve bu yerlerin bir kısmı Osmanlılar'a geçtiğine göre, oğlu olması muhtemel bulunan Süleyman Bey'in Truva ve Çanakkale taraflarında bir müddet daha tutunduğunun anlaşıldığını belirtmektedir. Ona göre Süleyman Bey, belki de babasının zamanında Truva tarafları vâlisi olarak bulunmaktaydı.

Bizans İmparatorluğu, 1341-1347 yılları arasında taht mücadelesi içine düşmüştü[106]. III. Andronikos zamanında büyük domestikos sıfatıyla gerçekte devleti idare eden bir kişi durumunda olan Ioannes Kantakuzenos, İmparator'un ölümü üzerine (15 Haziran 1341) taht üzerinde hak iddia etti. Fakat kendisine, İmparatoriçe Anna de Savoyen ile Patrik Ioannes Kalekas muhalefet etmiş, en büyük rakibi de Aleksios Apokavkos olmuştu. Halbuki Aleksios, 1328 yıllarından beri başkentte büyük güç elde etmiş, Kantakuzenos'un sadık hizmetlisi olarak kendini göstermişti[107].

Anna, Kalekas ve Apokavkos üçlüsü Kantakuzenos'un İstanbul'da bulunmadığı bir zamanı fırsat bilerek, onu yurt düşmanı ilân ettiler. Niyâbet heyetinin başına İmparatoriçe Anna ve Patrik Kalekas, Megas duks'luğa da Apokavkos geçti. Bu durum karşısında Kantakuzenos, 26 Ekim 1341'de Didymoteikhos (Dimetoka)'da kendisini İmparator ilân etti[108] .

[103] Zambaur, *a.g.e.*, s. 150.
[104] bkz. Kantakuzenos, II, s. 476-507.
[105] Uzunçarşılı, Karasıoğulları mad., *İA.*, VI, s. 333; Ayn. mlf., *Anadolu Beylikleri* s. 99.
[106] Nicol, *The Last Centuries*, s. 202.
[107] Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 470; Nicol, *The Last Centuries*, s. 193; Baştav, *Bizans İmparatorluğu*, s. 36.
[108] Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi* s. 471; Baştav, *Bizans İmparatorluğu*, s. 37.

Ancak İstanbul'da idareyi ele geçiren heyete karşı mücadelede ilk anda zorlanan Kantakuzenos, bir süredir kendisini destekleyen Sırp Kralı Stephan Duşan (1333-1355)'ın bundan vazgeçmesi üzerine iyice yalnız bırakıldı. Ama onun, daha III. Andronikos zamanında iyi ilişkiler içinde bulunduğu Aydınoğlu Umur Bey gibi başka ve kuvvetli bir müttefiki vardı. Kantakuzenos 1342 yılı sonlarında Umur Bey'den yardım rica etti ve bundan sonra sürekli Türk beyliklerinin, bu sırada muhtemelen Karasıoğulları'nın da yardımını gördü. Nitekim Kantakuzenos'un, Türk beyliklerinden hattâ son olarak Osmanlılar'dan da gördüğü bu desteğin, Bizans taht mücadelesinin sonucunu askerî bakımdan tespit etmiştir denilebilir[109].

Kantakuzenos birtakım siyasî evlilikler yolu ile de müttefik temin etme yoluna giderek, taht mücadelesinde destek aramıştır. Nitekim, daha önce devlet hazinesindeki görevi sırasında zenginleşen ve bir süre sonra Kantakuzenos tarafına geçen Ioannes Vatatzes, kızını Karasıoğlu Süleyman Bey ile evlendirdi. Kantakuzenos[110], eserinde 1343 yılında Vatatzes'in kızını büyük dük'ün oğluyla evlendirdiğini yazıyor. Burada söz konusu şahıs Süleyman Bey'dir. Onun hakkında büyük dük'ün oğlu sıfatını kullanmış olması, babasının bu tarihte mevcuduyetini akla getirmektedir. Bu kişi Yahşi veya Demirhan Bey olmalıdır. Aynı yıl Asya satraplarından biri olarak nitelenen Karasıoğlu Süleyman Bey, Gelibolu'ya askerleriyle geçip, Aigospotami (Keçi Deresi-Cevizli köyü)'nde Kantakuzenos ile buluşmuş, ona atlar, hediyeler vererek müttefik olmuştur. Kantakuzenos tarafından sevgiyle karşılanan Süleyman Bey daha sonra ülkesine geri dönmüştür[111]. Öte yandan Vatatzes, kısa bir süre önce kızıyla evlenen Süleyman Bey'in gönderdiği kuvvetler sayesinde Trakya'da çok korkulan bir kişi oldu. N. Gregoras[112]'a göre o, Truva şehri satrapı Süleyman Bey'in askerlerinden oluşan önemli miktarda Asyalı askerlere sahip idi.

Hemen hemen aynı yıllarda Aydınoğlu Umur Bey, Ege Denizi'ne hâkim bir duruma gelmişti. Hattâ onun Ege'den Akdeniz'e doğru açılma teşebbüsleri, Lâtinler'in Papa'ya müracaat ederek, yeni bir Haçlı organizasyonunun oluşturul-

[109] Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 476-477; Nicol, *The Last Centuries*, . 203.

[110] Kantakuzenos, II, s. 475; Nicol, The Last Centuries, s. 210; ayn. mlf., *The Byzantine Family*, s. 60; Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri*, s. 99-100; Ayn. mlf., Karasıoğulları mad., *İA.*, VI, s. 33; Ayn. mlf., *Osmanlı Tarihi, I, s. 80.*

[111] Kantakuzenos, II, s. 476; M.H. Yınanç (*Medhal*, s. 605, bu olayı 1344 yılına tarihliyor. Muralt (Essai de Chronographie Byzantine (1057-1453), II, s. 597) da 1344 olarak göstermiştir. Hammer (I, s. 157), Kantakuzenos ile Aigospotami'de buluşan Süleyman Bey'i Saruhanoğlu olarak yazmaktadır.

[112] Gregoras, II, s. 741-742 için s. 1278-1279 not 741/22'de verilen notlarda Kantakuzenos'un Süleyman ismiyle iki kişiyi zikrettiği, bunun birinin Saruhanoğlu, diğerinin ise Karası Frigyası satrapı olduğu belirtilerek, ancak onun yani Saruhanoğlu Süleyman Bey'in bu sırada veya biraz önce ateşli hastalıktan öldüğü, bu sebeple onun Vatatzes'in damadı olabileceğini düşünmenin pek mümkün olmadığı, Vatatzes öldürüldüğü zaman henüz Truva satrapı Süleyman'ın hayatta olduğu, Kantakuzenos'un eserinde adı geçen ikinci Süleyman'ın da Orhan Bey'in oğlu olduğu kaydedilmiştir. O halde bir üçüncü Süleyman Bey'in varlığı kesin olup o da Truva civarına hâkim olan Karasıoğlu Süleyman Bey'dir açıklamasına yer verilmektedir. Ayr. bkz., Mordtmann, *Karası in Mysien*, s. 4.

masını istemelerine yol açtı. Böylece 1344 Ekim'inde bir haçlı donanması tarafından İzmir kıyıları ele geçirildi[113]. Bu taarruz sırasında donanmasını kaybeden Umur Bey'in yeni bir donanma hazırlamak ve İzmir'i kurtarmak için para ve ganimete ihtiyacı vardı. Bu sebeple Kantakuzenos'un teklifini kabul ederek, ona yardım etmeye karar verdi. Kantakuzenos ile birleşmek için kara yoluyla gitmesi ve Saruhan ile Karası arazilerinden geçmesi gerekiyordu. Nitekim, Saruhan topraklarından geçerken Saruhan Bey, yapılan anlaşma gereği oğlu Süleyman Bey'i Umur Bey'e emanet ederek bir miktar askeri onun hizmetine vermiştir[114]. Böylece Karası arazisine girdiklerinde ise onları karşılayan Karasıoğlu Süleyman Bey, kendilerine ziyafet vermiş ve Çanakkale Boğazı'na varıncaya kadar ikramlarda bulunmuştur. Bu suretle 1345 yılı baharında Çanakkale'den Gelibolu Yarımadası'na geçen Umur Bey, beraberindeki 20.000 kadar süvarisiyle birlikte Didymoteichos'da Kantakuzenos ile buluştu [115].

Bu arada aynı yıl Kantakuzenos Umur Bey'den yardım görürken, İmparatoriçe Anna ve Apokavkos, Karasıoğlu Süleyman Bey ile Orhan Bey'e ittifâk teklifinde bulundular. Kantakuzenos'un "Karası Frigyası satrapı" olarak bahsettiği Süleyman Bey'e pek çok para verilerek ittifâk teklif edildiği halde o ve Orhan Bey iknâ olmamışlardır[116].

Umur Bey'in Saruhan ve Karası topraklarından geçişi sırasında Saruhanoğlu Süleyman Bey'in ona eşlik etmesi, P. Lemerle[117]'ye göre Kantakuzenos[118]'un açıklamasına nazaran Türkler'de bir adet gereği idi. Ne zaman bir akın için beylerden biri harekete geçse onu doğal bir müttefik olarak gören başka bir bey, bu beyi isteyerek karşılayarak eşlik ederdi. P. Lemerle, bu görüşten hareketle, bu geçiş esnasında Karasıoğlu Süleyman Bey'in Umur Bey'e eşlik edip etmediği hususunda bir neticeye varmanın zor olduğunu belirtmektedir. İ.H.

[113] Nicol, *The Last Centuries*, s. 204-208.

[114] Kantakuzenos, II, s. 529-530; Ç. Uluçay, Saruhanoğulları mad., *İA.*, s. 240; Avr. bkz. H. İnalcık, "The Rise of Turcoman", s. 198.

[115] Kantakuzenos, II, 530; Gregoras, II, s. 726-727; Enverî, s. 66

قره سی اوغلی سلیمان بك دخی
كلدی چون پاشایه اولدی كی سخی
چوضیافت ایلدی پاشایه اول
كوچدیلر اندن بولارحب طوتدیول
بوغزاً وارنجه بیوب اچدلار
كامی یه بنوب اوتایه كچدیلر

Hammer, I, s. 157; Nicol, *The Last Centuries*, s. 208; Ayn. mlf., (*The Byzantine Family*, s. 57, 59), Umur Bey'in Gelibolu'ya geçişini 1344-45 yılı kışı olarak tarihlemiştir; bkz. Lemerle, *a.g.e.*, s. 204 not 1; Ç. Uluçay, Saruhanoğulları mad., *İA.*, s. 240; Ayr. bkz. Alpagut, *Denizde Türkiye* s. 233-237, 259

[116] Kantakuzenos, II, s. 507; bkz. Yınanç, *Medhal*, s. 61; Mordtmann, *Karası in Mysien*, s. 4-5.

[117] P. Lemerle, *a.g.e.*, s. 212-213.

[118] Kantakuzenos, II, s. 591.

Uzunçarşılı[119] Umur Bey'in, beraberinde Saruhanoğlu ve Karasıoğlu Süleyman Beyler olduğu halde Karası Beyliği'ne ait gemilerle Rumeli sahiline geçtiklerini yazmaktadır. Umur Bey'in donanması olmadığı için bu sırada Karası Donanmasını kullanmış olması gerekmektedir. Fakat, onun karşıya geçerken yanında sadece Saruhanoğlu Süleyman Bey'in olduğu, Karasıoğlu Süleyman Bey'in ise Çanakkale Boğazı'na kadar kendisine refakat ettiği, ancak Rumeli'ye geçmediği anlaşılmaktadır. Nitekim, Kantakuzenos, Trakya'daki faaliyetleri sırasında sadece Saruhanoğlu Süleyman ile Umur'un adını vermektedir[120].

Kantakuzenos ve Umur Bey Rumeli'de mücadeleye girişirken, İstanbul'dan Apokavkos'un öldüğü haberi geldi. Bunun üzerine onlar başkente doğru yürüyüşe geçtiler. Fakat şehre yaklaşıldığında Apokavkos'u katleden Kantakuzenos taraftarlarının ortadan kaldırıldığı haberi alındı. Bu sebeple, bir netice elde edemeyeceklerini anlayarak geri döndüler. Bu sefer sırasında Saruhanoğlu Süleyman Bey'in ölümü üzerine Umur Bey kendisini onun ölümünden sorumlu tutarak acele Anadolu'ya geçti[121]. Bir iddiaya göre, Süleyman Bey, Kantakuzenos'un oğlu Matthew Kantakuzenos tarafından öldürülmüştür[122]. Kantakuzenos' un büyük oğlu olan Matthew, 1348 ilkbaharında Orhan Bey'in oğlu Süleyman Bey tarafından sevkedilen 10.000 askerden oluşan bir Türk kuvvetinin de bulunduğu grupla Sırbistan'a sefer yapan orduya kumanda etmiştir[123]. Osmanoğlu Süleyman Bey'in bu tarihte Rumeli'ye asker sevketmesi için Çanakkale taraflarının elinde bulunması gerektiği akla geliyor ki, bu durum daha önce de belirttiğimiz gibi Karası topraklarının 1347-1348 yıllarına kadar Osmanlılar tarafından ilhâk edilmiş olduğu fikrini bir ölçüde destekler mahiyettedir.

Öte taraftan, Alexis Apokavkos'un ölümünden sonra İmparatoriçe Anna, Vatatzes ve etrafındaki Türkler'in kendi safına geçmelerini sağladı[124]. Vatatzes'in Kantakuzenos'a ihânetinden habersiz olan Karasıoğlu Süleyman Bey ise Umur Bey'in ülkesine geri dönüşünden sonra desteksiz kalan Kantakuzenos'a yardım amacıyla ve hâlâ ona tâbi olduğunu zannettiği Vatatzes'in talebi üzerine önemli miktarda askerî kuvvet gönderdi (1345). Vatatzes, yapılacak harekâtın gerçekte Kantakuzenos'un topraklarını yağmalamak amacını taşıdığını bildirmeden, Karası Türkleri'ni Trakya'da akın yapmak üzere çağırmıştı. Fakat durumu anlayarak kendilerine oynanan oyunun farkına varan Türkler, derhal Vatatzes'i öldürdüler, oğullarını, maiyyetini ve askerlerini hapsettiler ve Kantakuzenos' un şehirlerine dokunmadan geri döndüler (Eylül-Ekim 1345)[125]. Kantakuzenos'

[119] Uzunçarşılı, Karasıoğulları mad., *İA.*, VI, s. 333; Ayn. mlf., *Anadolu Beylikleri*, s. 100.

[120] bkz. Kantakuzenos, II, s. 546, 548, 550-551.

[121] bkz. Kantakuzenos, II, s. 593; Dukas, *Bizans Tarihi*, s. 11-12; Yınanç, *Medhal*, s. 63-64; H. Akın, *Aydınoğulları Tarihi*, s. 46-48; Uluçay, Saruhanoğulları mad., *İA.*, s. 240.

[122] Nicol, *The Byzantine Family*, s. 60 ve not 69; Ç. Uluçay (Saruhanoğulları mad., *İA.*, X, s. 240), Süleyman Bey'in şiddetli bir hummadan öldüğünü yazmaktadır.

[123] Nicol, *The Byzantine Family*, s. 111.

[124] Gregoras, II, s. 742; Kantakuzenos, II, s. 552-556. (Kantakuzenos, bu olayı 1345 yılı sonu ve 1346 yılı başına tarihlemiştir.)

[125] Lemerle, *a.g.e.*, s. 219, 237; Yınanç, *Medhal*, s. 66-67; Muralt, *a.g.e.*, s. 603.

un bu olaydan sonra kendisine Umur Bey'i aratmayacak güçlü bir müttefik aradığını ve bu maksatla Orhan Gâzi ile kızı Theodora'yı evlendirdiğini görüyoruz (1346)[126].

Bu olaydan sonra Bizans kaynaklarında Süleyman Bey'in adına rastlanmamaktadır. Muhtemelen 1345'den sonra vefat etmiştir[127].

9. KARASI SÜLALESİ VE ŞECERESİ

Karası hanedanından Yahşi, Demirhan, Dursun ve Süleyman'ın isimlerinden başka, daha ziyade Osmanlı döneminde yapılan tahrirlerde, şer'iyye sicillerinde ve bir mezar taşında bu aileden olduğu ihtimali üzerinde durduğumuz bazı yeni isimlere tesadüf etmekteyiz.

Bu isimlerden biri Cüce Han'dır. İ.H. Uzunçarşılı[128] tarafından tespit edilen ve Bursa'da Deveciler Kabristan'ında bulunan sandukanın baştaşındaki dört satıhlı kısmının dört tarafında şu kitabe bulunmaktadır:

1. el-merhûm Cüce Han
2. İbn Timurhan
3. el-mütevveffâ şehr-i muharrem
4. seb'a öşr yevme (سبع عشريوما)

Müellif, taşın tarih kısmının bulunmadığını, tarihin ayak taşında olabileceğini, fakat bunun kaybolmuş olduğunu belirterek, Cüce Han'ın Demirhan Bey'in oğlu olabileceği fikrinde olduğunu, ancak bu fikrin tarih taşına bağlı olarak doğruluk kazanabileceğini ifade etmektedir. Öte yandan bugün Deveciler Kabristan'ı yerinde değildir. 1944 yılında kaldırılarak yerine meyve hali ve çocuk bahçesi yapılmış, bazı mezar taşları yok edilmiş, pek az bir kısmı parça parça Yeşil türbe civarındaki müze bahçesine, bir kısmı da Muradiye Medresesine götürülmüştür[129]. Deveciler Kabristan'ı yerinde günümüzde Demirtaş Meslek Lisesi bulunmaktadır. Her iki medreseye nakledilen mezar taşları bir kısmı ise üst üste ve yan yana oldukça düzensiz bir şekilde kaderine terk edilmiş durumdadır. Bunların arasında Cüce Han'ın mezar taşını tespit etmek mümkün olmamıştır.

Cüce Han'a elimizdeki bilgiler ışığında Karası şeceresinde ihtimal üzerine yer vermemiz gerekmektedir. Sandukanın tarih taşı olmadığı gibi, sadece "Ti-

[126] Kantakuzenos, II, s. 585-587; Yınanç, *Medhal*, s. 67.

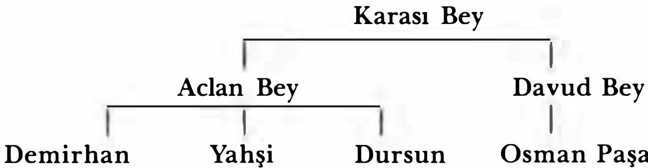
[127] H. Alpagut (*Denizde Türkiye*, s. 246) 1348'de Yahşi Bey oğlu Süleyman'ın bir iki kaleye sıkışıp kaldığını ve Saruhan Beyliği ile de ilişkilerinin gergin olduğunu belirtirken, kaynak göstermiyor. F. Kurtoğlu (*Türklerin Deniz Muharebeleri*, s. 60-61) Orhan Bey'in oğlu olarak kabul ettiği Süleyman Bey'in 1335'den beri Karası vâlisi olduğunu yazarken, onun Karasioğulları'ndan olabileceği üzerinde durmamıştır. Ayr. bkz., H. Tezel *Anadolu Türklerinin Deniz Tarihi*, s. 35-36.

[128] Uzunçarşılı, *Sivas Şehri*, İstanbul 1928, s. 45.

[129] bkz. Sühely Ünver, "Bursa'da Deveciler Kabristanı'na ne oldu!" *Tarih Dünyası Dergisi*, c. 2, sayı 13, 1954.

murhan oğlu Cüce Han" şeklinde kaydedilmiş olması, hanedan adının verilmeyişi sebebiyle, onun Karası ailesinden geldiği hususu bir kez daha şüpheli kalmaktadır.

İkinci olarak karşımıza çıkan isim Davud Bey'dir. Edremit'in Çıkrıkçı karyesinin Hazret-i Karasıoğlu Davud bey'in oğlu Osman Paşa'ya vakf-ı evlâd edildiğini görüyoruz. Buna göre, 1530 tarihinde Osman Paşa'nın 4 kız ve 2 oğlu mütevelliğe mutasarrıftırlar. 1573'de Edremit'e tâbi olan bu köyden 3500 akça vergi toplanmakta idi ki, bu verginin tamamı vakfın geliri idi[130]. h. Şevval 999-Şaban 1000/m. Temmuz 1590-Mayıs 1591 tarihli Edremit Şeriyye Sicili'nde kayıtlı bir ferman suretinde ise, Çıkrıkçı Köyü'nün Karasıoğlu Davud Bey'in oğlu Osman Paşa'ya evlâd-ı evlâd olarak vakfedilmiş olup, Osman Paşa neslinden Yakub ve İsmail vakfiyet üzere mutasarrıfdırlar ve ellerinde selâtin-i mâziyeden mukarrer nâmeleri vardır. Edremit kadısı Mevlana Hasan, vakıf evlâdından Emine Hatun evlâdı Mustafa, Mehmet, Ayşe ve Zühre isimli kardeşlerin ellerinde selâtin-i mâziyeden mukarrer nâm ve beratları olmasına rağmen bu vakfı, Sultan Murad Hân'ın vakfına ilhâk etmesi üzerine adı geçen kardeşlerin itirazıyla kendilerine bu ferman verilerek, vakıf şartları gereği hareket edilmesi emr-i ferman olunmuştur. Sicilde yer alan bu suret h. 3 Receb 999/m. Nisan 1590 tarihlidir[131] (bkz. Resim 2). Bu belgelerden Karasıoğlu Davud Bey ve oğlu Osman Paşa'nın varlığını öğrendiğimiz gibi, Karası ailesinden bir kolun Edremit'te 1530 ve 1590 yıllarında varlığını sürdürdüğü, böylece Karasıoğlu Davud Bey neslinin hemen hemen XVI. yüzyıl sonlarına kadar devam ettiğine işaret etmektedir. Edremit'in Çıkrıkçı Köyü'nde, halkın Davud Dede dediği bir mezar bulunmaktadır. Ancak, normalden uzun olan bu mezarın baştaşında kitabe yoktur[132]. Bu mezar muhtemelen Karasıoğlu Davud Bey'e ait olabilir. Kamil Su[133], yukarıda zikrettiğimiz belgeye dayanarak Davud Bey'in Aclan Bey'in kardeşi ve Karası Bey'in oğlu olması ihtimali üzerinde durmuştur ve şecereyi buna göre düzenlemiştir.

Ancak, Osman Paşa'nın babasının Karasıoğlu Davud Bey şeklinde zikredilmesi onun Karası sülâlesinden geldiğine işaret etmekle birlikte, başka bir bilgi olmadıkça Davud Bey'i Karası Bey'in oğlu olarak kabul etmek pek mümkün gö-

[130] TKGM.KKA. No. 568, v. 89b.
[131] TSMA., No. 42/1213, s. 52.
[132] Ayr. bk. T.H. Balcıoğlu, *Tarihte Edremit Şehri*, s. 60 not 3.
[133] K. Su, "Karasioğullarına Dair bir Vesika", *Kaynak*, yıl 5, sayı 55, Balıkesir 1937, s. 185-187.

rünmektedir. Bu bakımdan Karasıoğlu Davud Bey'in ailenin hangi kolundan geldiği husûsu şimdilik karanlıkta kalmaktadır.

Daha önce de belirttiğimiz gibi beylik ailesine ait tek maddî kaynak olan Tokat'taki mezar kitâbesinden Yahşi Bey'in Beylerbeyi adında bir oğlu olduğunu görüyoruz. Hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlamadığımız Beylerbeyi'nin çok sayıda bakır ve gümüş sikkesi bulunmaktadır. Bu durum onun belli bir süre bir bölgeye hakim olduğunu göstermektedir. Sikkelerde "Beylerbeyi Çelebî" şeklinde adının geçtiğini gördüğümüz bu şahsın Çelebi'yi ünvan olarak kullandığını ve onun şehzâde statüsünde iken muhtemelen ya babası Yahşi Bey'in idaresi altındaki Bergama'da, ya da Yahşi Bey tarafından onun idaresine verilen başka bir yerin (belki Çanakkale tarafları) idaresiyle vazifeli olabileceği akla gelmektedir. Ayrıca bir sikkesinde "es-sultanü'l-a'zâm" ünvanının bulunması onun başka bir hükümdara tâbi olduğunun bir işareti olup, İlhanî tarzında kesilmiş olan bu paranın İlhanlı hükümdarı Olcaytu Han (1316-1335) adına darbedilmiş olabileceğini düşündürmektedir. Dolayısıyla Beylerbeyi Çelebî'nin bu hükümdar döneminde varlık göstermiş olabileceği akla gelmektedir. Öte yandan, Ş. Tekin[134], "Yakûb bin Yahşi Beg" 'e ithâf edilen *Risâletü'l-İslâm* adlı bir ilm-i hal'deki bu kayıddan yola çıkarak, Yahşi Bey'in Karasioğlu olabileceği ihtimâli üzerinde durmuş ve onun Yakup Bey adında bir oğlu bulunduğunun anlaşıldığını ileri sürmüştür. Ona göre, muhtemelen Yakup Bey, Yahşi Bey'in Beylerbeyi adındaki oğludur ve Beylerbeyi ünvanını taşımaktadır.

Beylerbeyi Çelebî'nin Mustafa Bey adında bir oğlu ve onun da Kutlu Melek adında bir kızı olduğunu yine aynı mezar kitâbesinden öğrenmekteyiz[135]. Bu durumda Karası ailesinin bir kolunun herhangi bir şekilde ata topraklarına geri döndüğü anlaşılmaktadır. Kutlu Melek'in Mustafa Çelebî adında bir oğlu olduğunu bu şahısa ait diğer mezar taşından öğrenmekteyiz[136]. Mustafa Çelebî'nin silsilesi ana tarafından kaydedildiğinden babasını bilemiyoruz. h. 818/m. 1415-16 tarihini taşıyan bu mezar kitabesinden anlaşıldığına göre Karası ailesinden bir kol XIV. yüzyıl sonları XV. yüzyıl başlarında Tokat'ta bulunmakta idi. Onların buraya ne şekilde geldiği şimdilik meçhuldür.

Bundan başka, Balıkesir yakınlarında, Yeniceköy'de bir çiftlik yerinin Karasıoğlu İbrahim Bey tarafından Hundî Hatun ruhu için Mehmed Fakih tasarrufuna ve kullarına vakf-ı evlâd edildiği, neslinden Ahmed Fakih'in mutasarrıf olduğu 1530 tarihli vakıf defterindeki kayıtlarda zikredilmektedir[137]. Hundî Hatun muhtemelen Karasıoğlu İbrahim Bey'in kızı idi. Karasıoğlu İbrahim Bey hakkında ise isimden başka bir bilgiye sahip değiliz. Ayrıca Karasıoğlu İbrahim Bey, Manyas'ın Günü Köyü'nde künbetlerin yukarısında bir çiftlik yerini Hasan Şeyh'e vakfetmiştir. Vakfın 1572 tarihinde 200 akçalık geliri vardı[138].

[134] Ş. Tekin, *a.g.e.*, s. 288-289 ve not 24; Ayr bkz.: E. Zachariadou, "The Emirate of Karası", s. 235-236.
[135] Uzunçarşılı, *Kitâbeler*, I, s. 43.
[136] Ayn. mlf., *a.g.e.*, s. 43.
[137] TKGM. KKA., No. 568, v. 115a.
[138] TKGM. KKA., No. 568, v. 101b.

Öte taraftan Bigadiç'in Okuf karyesi Karasıoğlu İmir[139] (Emir?) Bey tarafından Sülemiş Bey'e vakf-ı evlâd edilmiştir. 1530 yılında bu köyden 5000 akça 1573'de ise 7328 akçalık vergi geliri vakfındır. Okuf Köyü'ndeki Sülemiş Bey'in nesli tarafından yürütülmektedir. Bu köyde 1573'de 57 hane + 42 mücerred olmak üzere 99 hane yaşamakta idi. Aynı tarihte İmir Bey neslinden Hacı Mustafa oğlu Hamza meşihati mutasarrıftır ve vakfın işleyişini yürütmektedir[140]. Ayrıca, h. 1112/m. 1700-1701 tarihli bir belgede Okuf kayresinde Karası evlâdından İmir Bey'in vakfeylediği zaviyeyi, evlâdından Aziz (Üzeyr)'in oğlu Hacı Mustafa ve oğlu Hamza ve onun oğlu Eyüb ve onun kızları Saliha, Fatma ve Ayşe şart-ı vakf üzere mutasarrıflar iken, Abdullah adlı bir şahıs, evlâd sona ermiştir ve berat yoktur diyerek şeri' meclise ihbarda bulunması üzerine adı geçen kişilere evlâdiyet ve meşrûtiyet üzere vakfın devamı emredilmiştir[141]. Böylece, Karası ailesinden bir kolun da aşağı yukarı XVIII. yüzyıla kadar geldiği anlaşılmaktadır. h. 969/m. 1561 tarihli Biga Piyadegân defterinde yer alan "Eymir Han (ايمر خان) makber yeri, halen Ahmed Çiftliği demekle meşhurdur" şeklindeki bir kayıt ise burasının yukarıda adı geçen İmir Han'ın mezarı olup olmayacağı fikrini akla getirmektedir[142].

Aynı defterde[143], "Karasıoğlu Sultanşâh'ın yeri; mezkûr çiftlik Atranos[144] (Orhaneli)'dadır" şeklinde bir kayıt daha mevcuttur. Bir vesikada adı geçen ve Balıkesir'de bulunan Şahsultan türbesinin, burada adı geçen Karasıoğlu Sultanşah'a ait olup olmadığı belli değildir[145].

Bergama'da Ahmed Paşa evkâfından olan Bedüklü (Yedeklü) karyesinin Karası neslinden Hamza oğlu Ali'den defterdar Sinan Bey'in, ondan sonra varislerinden Ahmed Paşa'nın satın alıp, Akhisar'da bina ettiği imaretine vakfettiği anlaşılmaktadır[146]. XVI. yüzyıla ait bu kayıd ile, Hamza ve oğlu Ali isimleri de yine Karasi neslinden gelen bir başka yeni isim olarak karşımıza çıkmaktadır. Belki de Hamza Bey, Karası ailesinden İmir Bey neslinden gelen Hacı Mustafa'nın oğlu idi. Zirâ Hamza Bey'in iki oğlundan birinin adı Ali'dir, diğeri ise Eyüb idi.

Sonuç olarak, Karası neslinin hemen hemen XVIII. yüzyıla kadar devam ettiği, bunların bazılarının kendilerine Osmanlı sultanları tarafından verilmiş vakıflara sahip olduğu, bir kısmının da tımar ve yaya müsellem olarak Osmanlı devlet teşkilâtında vazife aldıkları anlaşılmaktadır.

[139] bkz. *Divânü Lügat it-Türk Dizini*, "Endeks", IV, çev. B.Atalay, Ankara 1986, s. 231.

[140] TKGM. KKA., No. 568, v. 112b.

[141] K. Su, "Balıkesir'e Dair Vesikalar, Timar ve Zeametler", *Kaynak*, yıl 5, sayı 49, Balıkesir 1937, s. 72-73.

[142] BA., TD, No. 334, v. 130.

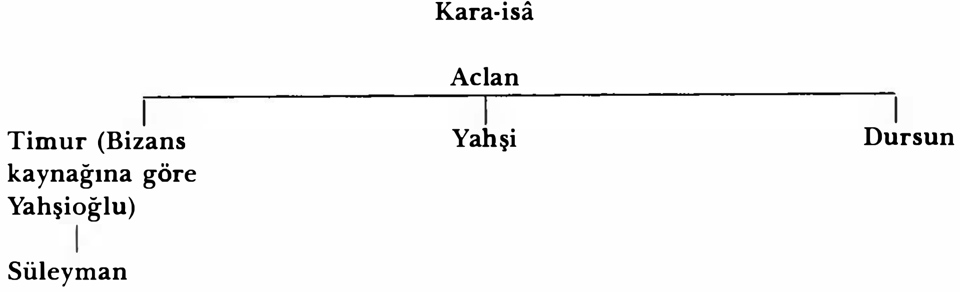
[143] BA., TD. No. 334, v. 160.

[144] Orhan Bey h. 725/m. 1325'de Bursa'nın fethinden önce bu kalenin anahtarı olarak kabul edilen Atranos Kalesi'ni alıp yıktırmıştır. Bkz. T. Gökbilgin; Orhan mad., *İA*, İA, IX, s. 401.

[145] K. Su, "Balıkesir'e Dair Vesikalar, Timar ve Zeametler", *Kaynak* 49, yıl 5, 1937, s. 73.

[146] BA., TD. No. 453, s. 161b.

Karası ailesinin soy kütüğü şimdiye kadar değişik şekillerde düzenlenmiştir. Söz gelişi; Zambaur'ın verdiği şecere şöyledir[147]:

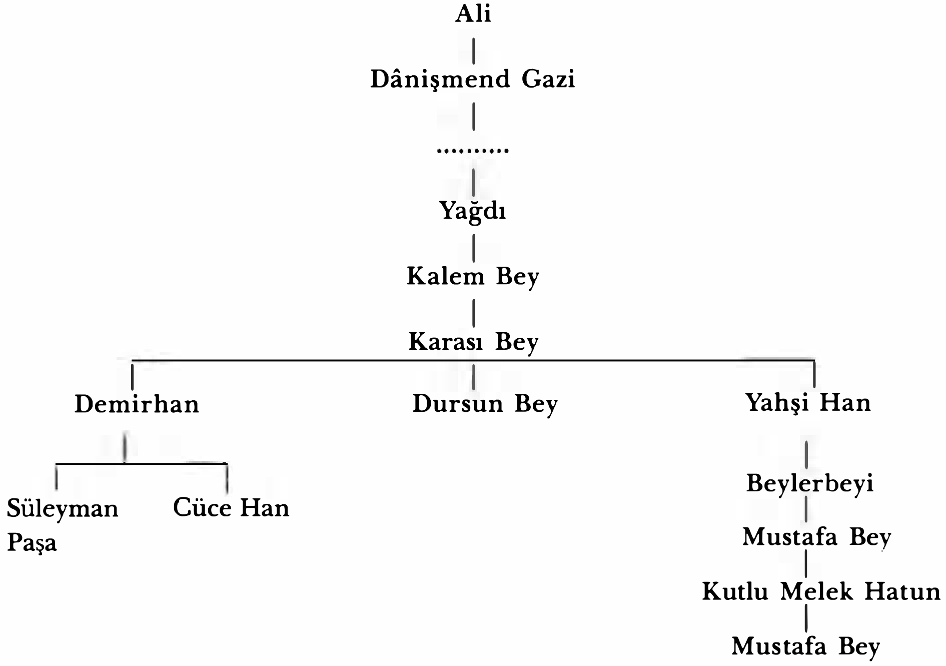
İ.H. Uzunçarşılı, bu konuda yaptığı ilk çalışmasında Zambaur'un yukarıdaki şeceresini takip etmiştir[148].

Aynı müellif, *Kitabeler* adlı çalışmasında şu şecereyi verir[149]:

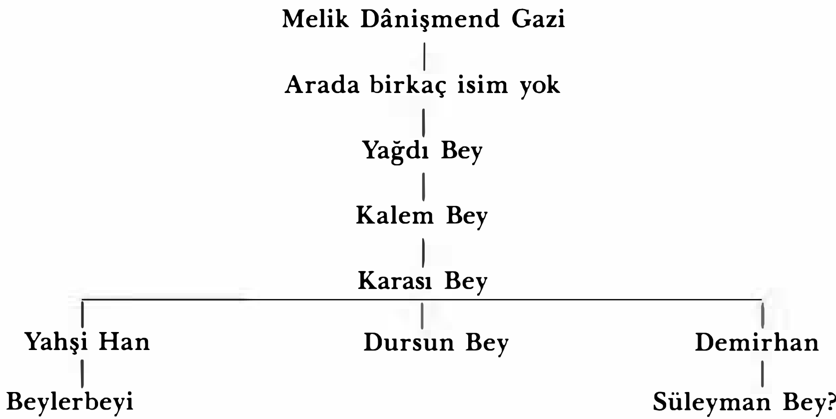

[147] Zambaur, s. 150; H. Edhem (*Düvel-i İslâmiye*, s. 275)'de aynı şecereyi vermiştir.
[148] Uzunçarşılı, *Karası Vilâyeti*, s. 73, 79-80, 85.
[149] Uzunçarşılı, *Kitâbeler*, I, s. 44.

Sivas Şehri adlı çalışmasında ise Karasıoğulları'nın Dânişmend Gazi'den itibaren silsilesini şöyle düzenlemiştir[150]:

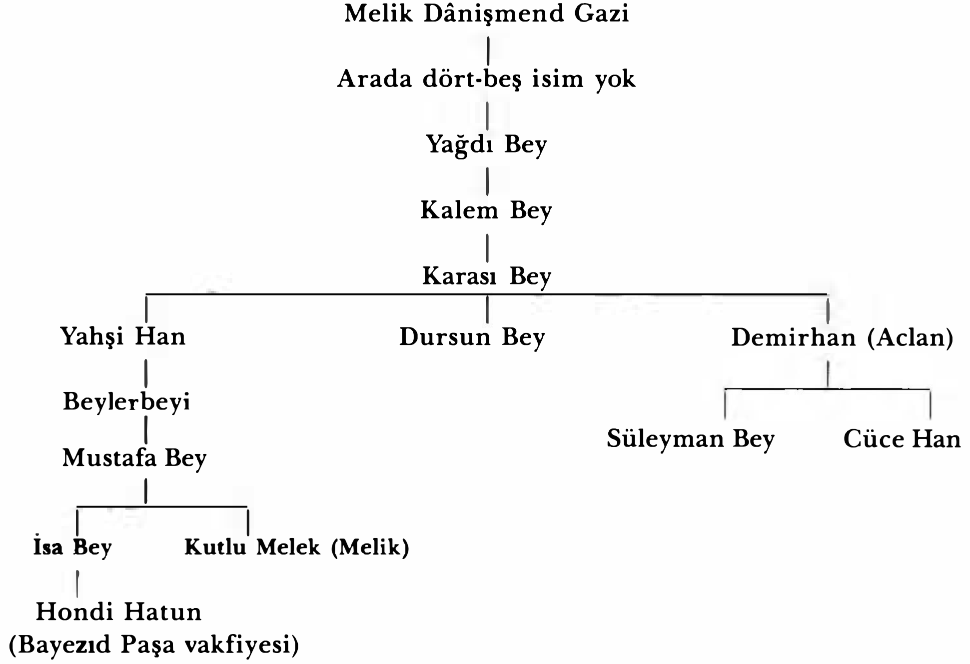

İ.H. Uzunçarşılı[151], *Osmanlı Tarihi* adlı eserinde şecereyi kısaca şu şekilde vermektedir:

[150] Uzunçarşılı, *Sivas Şehri*, s. 44.
[151] Ayn. mlf., *Osmanlı Tarihi*, I, s. 81.

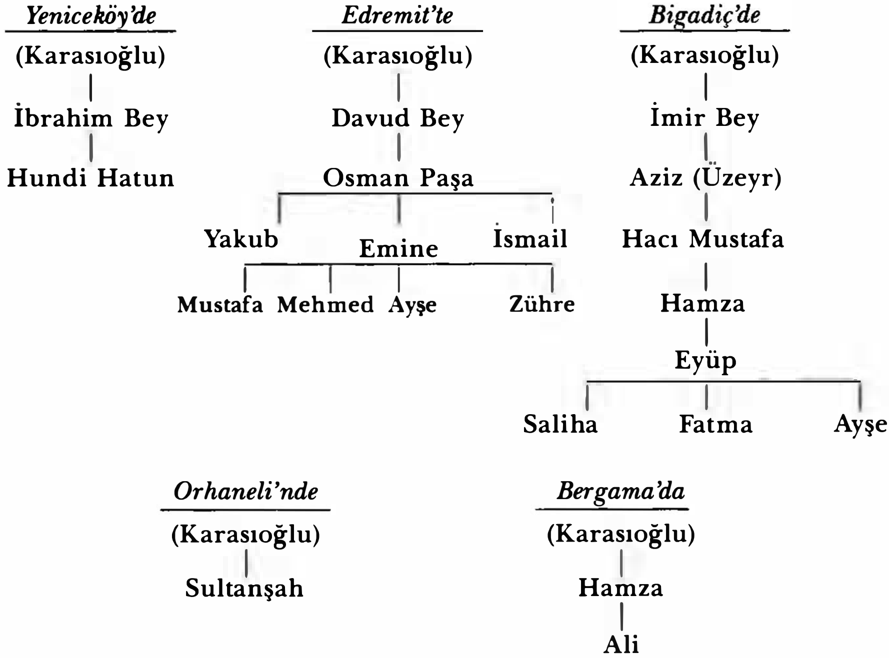
İ.H. Uzunçarşılı[152], en geniş hâliyle Karası şeceresini şu şekilde düzenlemiştir:

Bu araştırmalara nazaran Karasıoğulları şeceresini muhtemel yönleriyle birlikte şöyle düzenleyebiliriz:

[152] Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri*, s. 103; Ayn. mlf., Karasıoğulları, mad., *İA.*, VI, s. 334.

Karası Bey ve ailesinin Balıkesir'de Zağanos Paşa camii civarındaki bir türede gömülü oldukları ileri sürülmektedir[153]. Karaisa adıyla anılan bu türbede biri büyük olmak üzere toplam yedi sanduka bulunmaktadır. Kitâbesiz olan bu sandukaların bulunduğu türbe günümüzde "Karesi Dede" adı altında bir ziyâretgâh hâline gelmiştir (bkz. Resim 3).

10. OSMANLILAR'IN İLHÂKINDAN SONRA KARASI

Karası Beyliği'nin tarih sahnesinden çekilişi ve yerini henüz devlet olma aşamasında bulunan Osmanlı Beyliği'ne bırakışı, ileride güçlü bir İmparatorluk hâline gelecek Osmanlılar için askerî ve siyasî genişleme açısından bir atlama taşı oldu.

1356'da Süleyman Paşa tarafından özlenen hedef gerçekleştirildiğinde, Karası Beyliği'nin ilhâkının Osmanlılar'ın Rumeli'ye geçişlerini hızlandırdığı, hattâ onların Rumeli'de gün geçtikçe ilerleyecek fütûhatlarına önemli bir zemin hazırladığı görülmektedir[154]. Süleyman Paşa Rumeli'ye geçişin gerek hazırlık aşamasında ve gerek sefer sırasında Karası Beyliği ümerâsından olup, Osmanlı kaynaklarında Aclan Bey hizmetinde bulundukları belirtilen Ece Bey, Fazıl Bey ve Evrenos Bey ile Aclan Bey'in veziri Hacı İlbey gibi beylerin yardım ve desteklerini gördü. Nitekim, Osmanlı kaynakları, Ece ve Fazıl Beyler'in Gelibolu'ya

[153] bkz. A. Tevhid, "Balıkesir'de Karasıoğulları", s. 565; Ayr. bkz. Uzunçarşılı, *Karası Vilâyeti*, s. 76.
[154] Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, I, s. 124.

geçmek düşüncesinde olan Süleyman Paşa'nın bu fikrini bir sal yaparak karşı tarafa geçmek suretiyle gerçekleştirmeye çalıştıkları efsanevî bir şekilde hikâye edilmektedir[155]. Evrenos Bey, Rumeli'de yerleşme faaliyetleri sırasına Hacı İlbey ile birlikte Gelibolu civarındaki Konur-Hisar ve daha sonra Burgaz'a yerleşerek Keşan ve Dimetoka'ya akınlarda bulundu (1359). Süleyman Paşa'nın ölümünden sonra Rumeli'de ele geçirilen yerlerin muhafazasında da etkin olan Evrenos ve Hacı İlbey'ler, I. Murad'ın saltanat mücadelesi sırasında az bir kuvvetle Gelibolu ve havâlisini Osmanlı elinde tutmayı başarmışlardır. Kosova Meydan Muharebesi öncesinde de artık tecrübeli bir akıncı beyi olan Evrenos'dan fikir alınmış, Kosova sahrasına girilirken ordunun öncülüğünde Saruhanlı Paşa Yiğit ile birlikte Evrenos Bey de hazır bulunmuştur. Evrenos Bey, Osmanlılar'ın ilk uç akıncı kumandanı olarak kabul edilmektedir[156] .

Öte taraftan, yeni fethedilen Rumeli topraklarını Türkleştirmek amacıyla Anadolu'dan Türk nüfusunun getirildiği bu topraklara başta Karası'dan olmak üzere diğer bölgelerden gelen Türkler'in yerleştirildiği görülmektedir. Aşıkpaşazâde[157]'nin "Karası Vilâyeti'nden ev gelir oldu, her gelen yurd tutub gazâya meşgûl oldu" kaydından anlaşıldığı gibi, Karası Vilâyeti'nden gelen Türkler, daha Süleyman Paşa zamanında Gelibolu Yarımadası ve kuzeyine yerleştirilmiştir (1356-1357)[158]. Nitekim Balkanlar'da mevcut bazı köyler, Anadolu menşeili isimler taşımaktadır. Bunların bazıları Anadolu'ya ait mühim yerleşim merkezlerinin adını almış olması sakinlerinin de oradan geldiğini ispat etmektedir. Hasköy'de Balıkesirli, Karasili, Gönenli, Danişmendlü köy adları buna bir örnek olarak verilmiştir. Rumeli'deki Balıkesir köyünün 1515'de 18 haneden, Karasili'nin aynı yıl 38, 1530'da 63 haneden, Silistre Sancağı'na tâbi Yanbolu kazasına bağlı Karasilü köyünün 1530 tahririnde 2 hanelik Müslüman-Türk nüfusundan oluştuğu belirtilmektedir[159]. Yine buna benzer Dimetko'da "Karesi-yurdu" adı altında yer adının bulunuşu bu bölgeden Rumeli'ye yerleştirilen nüfusun bir işareti olarak kabul edilebilir[160].

Karası Vilâyeti'nin idaresi Süleyman Paşa'dan sonra I. Murad'ın oğlu Yakub Çelebî'ye verilmiştir[161]. Sultan Bayezıd Saruhan Beyliği'ni ele geçirdikten sonra (792/1390), Saruhan ve Karası Vilâyetleri'ni birleştirerek ikisini birden oğlu

[155] Aşıkpaşazâde, s. 47-51; Neşrî, I, s. 172, 174.

[156] Uzunçarşılı, Evrenos mad., *İA.*, IV, s. 415.

[157] Aşıkpaşazâde, s. 50; Neşrî, I, s. 181, 183; M. Akdağ, *a.g.e.*, s. 400.

[158] M. Aktepe, "XIV. ve XV. asırlarda Rumeli'nin Türkler tarafından iskânına dâir", *TM*, X, İstanbul 1953, s. 300; Ayr. bkz. M.T. Gökbilgin, *Rumeli'de Yürükler, Tatarlar ve Evlâd-ı Fâtihan*, İstanbul 1957, s. 14.

[159] Y. Halaçoğlu, "XVI. yüzyılda Sosyal, Ekonomik ve Demografik Bakımdan Balkanlar'da Bazı Osmanlı Şehirleri", *Belleten*, LIII, sayı 207-208, Ankara 1989, s. 650, 658-659, 671.

[160] T. Gökbilgin, *XV-XVI. asırlarda Edirne ve Paşa Livası, Vakıflar-Mülkler-Mukataalar*, İstanbul, 1952, s. 184.

[161] Aşıkpaşazâde, s. 62; T. Baykara, *Anadolu'nun Tarihî Coğrafyası'na Giriş, I, Anadolu'nun İdarî Taksimatı*, Ankara 1988, s. 85.

Ertuğrul'a vermiştir[162]. Daha sonra ise Bayezıd'ın oğullarından İsa Bey, Karası Vilâyeti'ne tayin edildi[163].

Karası Beyliği, Ankara Savaşı sonrası Timur'un kendilerine bağımsızlık verdiği öteki beylikler gibi yeniden bir canlanma dönemine girmemiştir. Bununla beraber, Karası adı mevcûdiyetini uzun süre devam ettirmiş, Karası Vilâyeti adı altında hemen hemen beylik devresindeki sınırları içinde, Osmanlı İdarî teşkilâtında yer almıştır[164]. Nitekim, Karası, 1393'de kurulan Anadolu Beylerbeyliği (eyâleti)'ne dahil sancaklar arasında bulunuyordu. Sancak merkezi Balıkesir idi. Karası adı ise sancak adı olarak devam etti[165]. Aşıkpaşazâde[166], Orhan Gâzi zamanında Karası'nın ilhâkından sonra bir tahririnin yapıldığını zikretmektedir. Ancak, bugün mevcut tahrirler XVI. yüzyıldan itibarendir. Karası Sancağı, 1592'den sonra Balıkesir, Bigadiç, Sındırgı, Başgelenbe, Kemer Edremit, Ayazment (Altınova), Edremit, Kozak, İvrindi, Manyas, Fırtınaşanlı kazalarından ibâretti. Anadolu eyâletine bağlı bir liva olan Karası Sancağı'nın 381 timarı ve 7 zeameti vardı. Bugün Balıkesir kazalarından olan Balya ile Alınya Biga'ya, Gönen ve Edincik Bursa'ya, Bandırma ise Galata kadılığına bağlı idi. Karası, Biga, Erdek, Ayvalık dolayları 1266/1850 yılı salnâmesine göre Hüdavendigâr eyâletine dâhil oldu. 1294/1877 yılı salnâmesinde Karası Sancağı yine Hüdavendigâr vilâyetine dâhil olarak kaydedilmiştir. 1326/1908 yılına ait devlet salnâmesinde Hüdavendigâr vilâyetine dâhil Karası Sancağı'nın 8 kazası, 12 nâhiyesi ve 916 köyü bulunmaktaydı[167].

1305 tarihli Karasi salnâmesine göre, Karasi vilâyeti, Karasi ve Biga sancaklarına taksim edilmişti. Karasi Sancağı'na bağlı kazalar, Balıkesir, Ayvalık, Bandırma, Edremit, Gönen, Sındırgı, Erdek, Kemer ve Bigadiç idi. Sancak merkezi olan Balıkesir 100 karye, 21 mahalle ve 6147 haneden meydana geliyordu. Fırt, Balya, Balat, İvrindi, Giresun, Kepsut buraya bağlı nahiyelerdi. Balıkesir kazasında 83 camii ve mescit, 20 medrese, iki kütüphane, 4 tekke, 188 çeşme, iki imaret, 10 han, 6 hamam bulunuyordu. Biga Sancağı ise merkez liva olan Kale-i Sultaniye, Bayramiç, Ezine, Ayvacık (Kızılcatuzla), Biga ve Lapseki kazalarından oluşmaktaydı[168].

Çeşitli tarihlerde İdarî teşkilâtta yapılan değişikliklere göre, çoğunlukla tek başına Karası Sancağı adı altında, bazen Hüdâvendigâr Vilâyeti'ne bazen de Manisa vilâyetine bağlanmış, 21 Ekim 1923'de Balıkesir Vilâyeti adını almıştır. Günümüzde Balıkesir ili, Balıkesir, Bigadiç, Sındırgı, Dursun Bey (Balat), İvrindi, Balya, Susurluk, Manyas, Bandırma, Erdek, Gönen, Burhaniye, Edremit, Ayvalık ilçelerini içine almaktadır[169].

[162] Aşıkpaşazâde, s. 65.
[163] Aşıkpaşazâde, s. 81.
[164] C. Cahen, Karası mad., *EI²*, s. 628.
[165] Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri*, s. 201; Baykara, *Anadolu'nun Tarihî Coğrafyası*, s. 99-100, 116.
[166] Aşıkpaşazâde, s. 45; H. İnalcık, "The Ottoman Empire, Conquest, Organization and Economy", 1978, s. 109, 122-123.
[167] Baykara, *Anadolu'nun Tarihî Coğrafyası*, s. 128, 133, 137, 175.
[168] *Karasi Vilâyetine mahsus Salnâme*, Balıkesir, 1305, s. 66-67.
[169] Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri*, s. 102-103.

III. BÖLÜM

KARASI BEYLİĞİ'NDE TEŞKİLÂT VE KÜLTÜR

1. DEVLET TEŞKİLÂTI

Selçuklularda devletin hükümdarlık ailesinin ortak malı olarak kabul edilmesi ile şekillenen hükümdarlık anlayışı geleneği, Anadolu Beylikleri'nde de devam etmiştir. Nitekim, Beyliklerin başında halk ve aşiret tarafından "Ulu Bey" ünvanıyla vasıflandırılan bir bey bulunur, devlet idaresinde aile fertleri de görev alırlardı[1]. Karası Beyliği'nin devlet teşkilâtı da öteki beyliklerden farklı değildi. Zirâ, bu beylik de Selçuklu bünyesinden kopan bir parça idi.

Karası Beyliği, Balıkesir merkez olmak üzere, beyliğin kurucusu sıfatı ile Ulu Bey olarak tanınan Karası Bey tarafından idare edilmekte idi. Beyliğin hâkim olduğu topraklar genişlediğinde, idarî mekanizmanın işleyişinin, iki merkezden yönetilen bir statü kazandığı görülmektedir. Nitekim, İbn Batuta[2] ve El-Ömerî[3], Bergama'da Yahşi Bey'i Balıkesir'de ise Demirhan Bey'i oranın hâkimi olarak gösterir, onların ayrı ayrı askerî güçlerinden, hâkim oldukları kale ve şehirlerden söz ederler. Kanaatimizce, Bergama'da bulunan Yahşi Bey "Ulu Bey" ünvanını taşımakta idi. Oğlu Demirhan Bey'i ise Balıkesir'in idâresiyle görevlendirmişti.

Hükümdarlık alâmetlerinden olan ünvan ve lakapları kullanması, kendi adına sikke darbetmesi bakımından Ulu Bey olması ihtimâli üzerinde durduğumuz Yahşi Bey, İ.H. Uzunçarşılı[4]'nın belirttiğine göre, "Şücâeddîn" lakabını taşıyordu. Ünvan olarak Yahşi Bey'in bilinen tek sikkesinden anlaşıldığı üzere de "Bey" ve "Melik ünvanlarını, İbn Batuta[5]'nın kaydına ve Kutlu Melek'in oğlu Mustafa Çelebî'ye ait mezar taşı kitâbesine göre "Han" ünvanını kullanmaktaydı.

Yine hükümdarlık alâmetlerinden olan tırazın da Karası Beyliği'nde varlığı anlaşılıyor. Kenarları işlemeli elbise demek olan *tıraz*, birine tevcih edilirse

[1] N. Kaymaz, "Anadolu Selçuklu Devleti'nin İnhitâtı", *TAD* II, sayı 2-3, s. 110; F. Köprülü, *İslâm ve Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları ve Vakıf Müessesesi*, İstanbul 1983, s. 48-49; Uzunçarşılı, *Medhal*, s. 25, 118-119, 132-133.

[2] İbn Batuta, s. 338-339.

[3] El-Ömerî, s. 43.

[4] Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri*, s. 99; Ayn. mlf., (*Medhal* s. 139) Demirhan Bey'i Ulu Bey olarak kabul etmiştir.

[5] İbn Batuta, s. 338.

hil'at adını alırdı. Nitekim, İbn Batuta[6], Bergama Beyi Yahşi Bey'in kendisine kuseyden yapılma bir kat elbise, Balıkesir Beyi Demirhan Bey tarafından da ipekli bir elbise gönderildiğini kaydetmektedir. Ayrıca, *İbn Batuta Seyahatnâmesi*[7]"nde Musa Fakih'in hatip olduğunu kaydetmesi, hükümdarlık alâmeti olan hükümdar adına "hutbe" okunması geleneğine de bir işâret olarak kabul edilebilir.

Karası Beyleri'nin hükümdarlık alâmetleri gereği, sikke de bastırdıkları anlaşılmaktadır. Bunlardan Yahşi Bey ile Beylerbeyi Çelebî'ye ait gümüş ve bakır olmak üzere 7 adet sikke bulunmaktadır.

Öte taraftan, diğer Türk Devletleri'nde de görüldüğü gibi, Ulu Bey'in seçimi veya veliaht tayini, kardeşler arasında rekabete ve kan dökülmesi, taht değişiklikleri gibi sonuçlara yol açmakta idi[8]. Yahşi Bey'in Bergama'da, Demirhan Bey'in ise Balıkesir'de hüküm sürmesi, büyük oğul olan Demirhan Bey'in veliaht tayin edilerek Balıkesir'in idâresiyle görevlendirilmiş olduğunu göstermektedir. Ulu Bey'in ölümünden sonra Karası Beyliği de taht mücadelesi ile sarsılmış, neticede siyasî hayatı sona ermiştir.

Anadolu Beylikleri'nin birbirlerinin siyasî bütünlüklerine ve hukuklarına saygı gösterdikleri, Lâtinler ve Bizans İmparatorluğu karşısında ortak hareket edebildikleri, bu konuda birbirleriyle yardımlaştıkları, hattâ bunun bir gelenek hâline geldiği anlaşılmaktadır. Nitekim, Karasıoğlu Süleyman Bey, Aydınoğlu Umur Bey'in Kantakuzenos'a yardım için çıktığı seferde onun kendi topraklarından geçmesine izin verdiği gibi, onlara ikramlarda bulunmuş ve Gelibolu'ya geçişlerine kadar refakat ederek, bu geçişte kendi donanmasını Umur Bey'in hizmetine vermiştir[9].

Anadolu Beylikleri'nde divân teşkilâtı hakkında geniş bilgi edinilememesine rağmen, böyle bir yönetim kadrosunun devlet idaresi için zorunlu bir unsur ve vezîrin divân işlerine bakan en yüksek memur olması yönünden ele alındığında, bu idarî teşkilâtın da varlığı muhtemel görünmektedir. Karası Beyliği'nde böyle bir teşkilâtın varlığı hakkında henüz elimizde bilgi bulunmuyor. Fakat, beyliğin içine düştüğü taht mücadelesinde vezîr Hacı İlbey etkin bir rol oynamıştır. Bu güçlü vezîrin, beyliğin Osmanlılar'a intikâlinden sonra da önemli görevler üstlendiği, fetihlerde bulunduğu bilinmektedir.

İbn Batuta[10]'dan öğrendiğimize göre, Bergama şehrinin kadılığını yapan Musa Fakih kendisini ziyârete gelmişti. Bu durum, Karası Beyliği'nde hukuk işlerinin yürütülmesi ile ilgili bir müessesenin bulunduğuna işâret etmekte, beyliğin idarî teşkilâtlanma açısından gerekli birimleri bünyesinde barındırdığı ve devreye soktuğu anlaşılmaktadır. Ayrıca, Seyyah İbn Batuta[11] Bergama'ya gel-

[6] İbn Batuta, s. 338-339.
[7] İbn Batuta, s. 339.
[8] Bkz. Uzunçarşılı, *Medhal*, s. 139; İ. Kafesoğlu, *Türk Millî Kültürü*, Ankara 1977, s. 307-308.
[9] bkz. Kantakuzenos, II, s. 530, 591; Enverî, s. 66.
[10] İbn Batuta, s. 339.
[11] İbn Batuta, s. 338.

diğinde buranın hâkimi olan Yahşi Bey'in o sırada sayfiyede olduğunu zikretmektedir. Bu durum, yaylak-kışlak hayatının varlığını düşündürmektedir.

2. ASKERÎ TEŞKİLÂT

Karası Beyliği ordusu, teşkilâtı ve kimlerden meydana geldiği hakkında kaynaklarda yeterli derecede bilgiye tesadüf edilmemektedir. Ancak, kaynaklarda yer alan kayıtlardan ve siyasî olaylardan bazı husûslarda ipuçları elde edebiliyoruz.

Anadolu Beylikleri'nde askerî teşkilât şüphesiz diğer alanlarda olduğu gibi Selçuklu geleneğini devam ettiren özellikler taşımaktaydı. Türk-İslâm Devletleri'nde görülen timar sistemi Anadolu Beylikleri için de söz konusuydu. Selçuklular zamanında fethedilen yerlerin idaresi veya tımarı buranın fatihine bırakıldığından, uç beyleri önemli ölçüde topraklara sahip olmuşlar, devletin zayıfladığı sıralarda bağımsız birer beylik durumuna kolaylıkla geçebilmişlerdir. Aydın, Saruhan Beylikleri gibi Karası Beyliği de bu şekilde ortaya çıkmıştır[12].

Anadolu Beylikleri'nin ilk teşkilâtları aşiret geleneğine dayanmakta idi. Ordu, hükümdarın atlı ve yayalardan meydana gelen a) hassa birlikleriyle b) beylerin timarlı sipahileri ve "çerik" denilen aşiret süvarilerinden oluşmaktaydı. Ayrıca "ümerâ" denilen maiyyet beyleri derecelerine göre kendilerine verilen tımar nisbetinde asker beslemek zorundaydılar[13].

Karası Beyleri, kısa süren hâkimiyet devrelerinde şüphesiz bulundukları mevkii açısından, bir tarafta kara, diğer tarafta deniz devleti olma özelliğini taşımakta, böylece hem kara kuvvetlerine hem de deniz kuvvetlerine sahip bulunmak zorunda idi. Beyliğin genişleme faaliyetleri sırasındaki mücadele sahası, Marmara sahillerindeki ufak Bizans yerleşim birimlerine yönelik akınlar dışında, sınırları Ege Denizi'ne ve Çanakkale Boğazı'na dayanması sebebiyle daha ziyade denizler olmuştu.

Karası Beyliği'nde kara ordusunun esasını atlı birlikler teşkil etmekteydi. El-Ömerî[14], Karasıoğlu Demirhan Bey'in askerinin 200 atlıyı[15] geçmediğini, Bergama Beyi Yahşi'nin ise 20.000 atlı askeri olduğunu, yaya askere sahip olmadığını kaydetmektedir. Ona göre, düşmanlarının içine korku salan bu ülke halkı öyle gâzilerdi ki, atlarının sırtlarında gecelerlerdi. Onlar sefer hâlinde iken, şehirde oturanların sarayı kırda oturanların çadırları bunlara engel olamazdı.

[12] İ.H. Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri*, s. 202.

[13] H. D. Yıldız, Teşkilât ve Kültür (Anadolu Beylikleri) mad., *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 23. fas., s. 139-140.

[14] El-Ömerî, s. 22, 43-44; El-Ömerî'den naklen Kalkaşendî, V, s. 344.

[15] İ.H. Uzunçarşılı (*Medhal*, s. 143), El-Ömerî'nin kaydına göre Demirhan ve Yahşi Bey'in toplam kırkbin süvarisi olduğunu belirtmektedir. Fakat, El-Ömerî, sadece Yahşi Bey'in 20.000 süvarisi olduğunu yazmakta, Demirhan'ın ise 200 atlısı olduğunu kaydetmektedir. Bu bakımdan 200 atlı'nın 20.000 atlı olması gerekmektedir.

Demirhan Bey'in hâkimiyetindeki ülkenin çevresi, geniş olmasına rağmen çok muhafazalı ve emniyetli olduğundan, hiçbir düşman burayı kolay kolay istilâ etmeye cesaret edemezdi. Ayrıca, Balıkesir memleketinin şehirleri, kaleleri ve askerleri Orhan İli'nden çok olup, buranın hâkimi büyük ölçüde kudret ve nimete sahip idi. Bergama hâkimi Yahşi Bey'in de onbeş kadar şehri ve o kadar da kalesi vardı. Bu kalelerin Antik çağlarda olduğu gibi hepsi denize hâkim dağların tepesinde kurulmuştu[16].

Karası Beyliği, kara ordusu yanında önemli derecede etkin bir donanmaya da sahipti. Balıkesir Bey'i Demirhan, denizde Rumlarla pek çok savaşlar yapmıştı. "Gemileri denizde rüzgârın önünde sanki uçarak gider, şehirler o gemilerden titrerdi"[17]. Gerçekten de Demirhan Bey'in yaptığı akınlarda ne derecede etkili olduğu Bizans İmparatoru II. Andronikos'un bizzat onunla görüşerek, bir saldırmazlık anlaşması yapmasından anlaşılmaktadır.

Yahşi Bey'in gemileri her an denize açılmaya hazırdı. Gemilere binen askerler düşman kadırgalarını savaş sırasında havaya uçururlardı. Gemileri tam teçhiz edilmiş ve hemen savaşa hazır durumda bekleyen bir donanınaya sahiptiler[18]. Batı Anadolu Beylikleri'nin donanmaları genellikle ticaret gemilerini yakalamaya ve kıyı boyları ile adalara akınlar yapmaya elverişli küçük süratli kürekli teknelerden (igribar ve kayık) oluşmaktaydı. Akınlar sırasında küçük gemiler kıyıya çekilir ve ana güçler içerlere giderken, küçük bir azab grubu ile bu gemiler korunurdu[19].

El-Ömerî'nin kayıtlarından anlaşıldığı gibi, Demirhan ve Yahşi Beyler'in komutası altında ayrı ayrı askerî birlikler ve donanma kuvvetleri mevcuttu. Hattâ onlar, çevrelerine korku salacak kadar önemli bir askerî güce ulaşmışlardı.

Karası Beyleri, tek başlarına deniz seferleri düzenledikleri gibi özellikle Aydınoğlu Umur Bey'in başını çektiği büyük seferlere de Saruhan Beyliği ile birlikte iştirak etmişlerdi[20].

Yahşi Bey'in, 1330'lardan itibaren özellikle Rumeli sahillerine yönelik baskınlar şeklindeki deniz harekâtlarına ağırlık verdiği anlaşılıyor. Nitekim onun, üzerine bir haçlı donanması sevkini gerektirecek kadar kuvvetli bir donanmaya ve vurucu güce sahip olduğu muhakkaktır. Edremit Savaşı sırasında Yahşi Bey'in 100 gemilik donanması tahrip edilmiş, 300 asker de kayıp vermişti. Bu rakkamlar Yahşi Bey'in o sıradaki askerî gücünü gösterir niteliktedir. Bu savaştan sonra, Venedik Senatosu, 1339'da gemi sayısını 20'den 12 savaş gemisine indirmeye karar vermiştir[21]. Bununla beraber Karasıoğlu Yahşi Bey, kısa süre

[16] El-Ömerî, s. 22, 43.
[17] El Ömerî, s. 43-44.
[18] El-Ömerî, s. 43-44; Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri*, s. 98-99, 203-204.
[19] H. İnalcık, "The Rise of the Turcoman", s. 208.
[20] H. İnalcık, *a.g.m.* s. 205.
[21] H. İnalcık, (*a.g.m.*, s. 192'de), Yahşi Han'ın donanmasını 250 tekneli olduğunu yazmaktadır; Ayr. bkz. s. 208, not 95.

sonra 1341'de birkaç defa Gelibolu Yarımadası'na çıkmayı deneyecek kadar yeniden deniz gücüne sahip olabilmiştir. Nitekim N. Gregoras[22], Türkler'in daha 1337'de Hellespont ve Truva'da birçok gemi ile karşı sahile geçerek Trakya içlerindeki şehirlere kadar yağma hareketinde bulunduklarını kaydetmektedir.

Batı Anadolu'nun Türkler tarafından istilâsından önce Bizans gemi inşa ve deniz kuvvetlerinin büyük bölümü Ege, Marmara ve Karadeniz kıyılarındaki belli limanlarda toplanmıştı. Gemi inşaasına elverişli alanların bulunduğu bu yerler dağların arkasındaki ormanlardan dolayı seçilmişti. Aynı limanların Türkler tarafından da kullanıldığı görülmektedir. Bunlar arasında Edremit, Pegai (Kara Biga), Cyzicus (Aydıncık) da bulunmaktadır[23].

Bergama ve civarının limanı durumunda olan Edremit Körfezi'nin Karası donanmasına önemli bir üs vazifesi gördüğü anlaşılmaktadır. Bu özelliği sebebiyle Edremit Limanı'nda bir tersanenin olabileceği akla gelmektedir[24]. Karası Beyliği'nin Aydıncık (Edincik veya Karahisar-ı Bîga)'ta da bir tersanesi olduğu anlaşılıyor. Zirâ Osmanlılar Karası Beyliği'nin ilhâkından sonra burayı Rumeli'ye geçişte bir donanma üssü ve tersanesi olarak kullanmışlardır. Osmanlılar bu sıralarda gemi mürettebatını Rumlar ile Karası ve diğer Türk beylikleri ahalisinden karşılamakta idiler[25]. Aşıkpaşazâde[26]'ye göre, Çinıpi Kalesi ele geçirildikten sonra Ayaşılonya Hisarı'nı kuşatan Osmanlılar gerekli askeri Aydıncık'tan gemilerle getirtmişlerdi. Osmanlı Devleti'nin Rumeli fütûhatı için özellikle Kemer-Görece-Kapıdağ Yarımadası'ndan donanma sevkiyatı yaptığı anlaşılmaktadır. Karasıoğulları'nun bu sırada Osmanlı idaresi altına girmiş olması sebebiyle, doğal olarak donanmaları da Osmanlı hâkimiyetine geçmişti ve şüphesiz bu donanma adı geçen seferde büyük rol oynamıştır.

Karası Beyliği'nde "ümerâ" denilen maiyyet beylerinin de mevcûdiyetini görüyoruz. Nitekim, Osmanlı tarihlerinde adı geçen Ece, Fazıl, Evrenos ve Karamürsel Beyler, Karası ümerâsından idiler. Karası emîrlerinin öncelikle iyi bir denizci oldukları ve çevre denizlerini çok iyi tanıdıkları anlaşılmaktadır.

Osmanlı hizmetine geçerek Rumelî'nin fethinde büyük yararlılıklar gösteren Ece, Fazıl ve Evrenos Beyler'in bu çeşit faaliyetleri yanında Karamürsel Bey'in de İzmit Körfezi sahillerinde küçük bir tersane meydana getirdiğini görüyoruz. Bu sebeple tersanenin bulunduğu mevkii Karamürsel Kasabası ve burada yapılan kayıklar da ***karamürsel kayığı*** adını almıştır[27].

[22] Gregoras, I, s. 538.

[23] H. İnalcık, *a.g.m.*, s. 183.

[24] bkz. T.H. Balcıoğlu, *Tarihte Edremit Şehri*, s. 50.

[25] F. Kurtoğlu, *Türklerin Deniz Muharebeleri*, s. 21-22; E. Yakıtal, "Osmanlı Devleti"nin Tersaneler Tarihçesi", Askerî *Tarih Bülteni*, sayı 16, Ankara 1984, s. 25-26.

[26] Aşıkpaşazâde, s. 48.

[27] F. Kurtoğlu, *Türklerin Deniz Muharebeleri*, s. 21, 68; *Türk Kültürü Deniz Kuvvetleri Sayısı*, haz. İsmet Kayabolu-Cemender Arslanoğlu, sayı 117, Ankara 1972, s. 759.

Batı Anadolu Beylikleri'nden Aydın, Menteşe, Saruhan ve Karası Beylikleri denize açıldıklarında Akdeniz ve Ege Denizi'ne hâkim durumda bulunan Venedik ve Cenevizliler ile karşılaşmışlardı. Deniz ticaretini ellerinde bulunduran ve bu denizlerde korsanlık yapan Venedik ve Cenevizliler açısından Ege'de baş gösteren Türk tehlikesi düşündürücü ve hattâ birden fazla olmak üzere bu tehlikeye karşı bir Haçlı Seferi düzenlemeye kadar büyüyecek derecede idi. Türk beyleri ise Ege denizine hâkim olmak ve buradan da Akdeniz'e çıkmak amacıyla faaliyette bulunuyorlardı. Onlar bu amaçla Venedik ve Ceneviz savaş gemilerini örnek alarak *Gali* sınıfı gemiler inşa etmişlerdir[28]. Ayrıca, Akdeniz'de gezen Müslüman gemicilerin "şolok", İtalyan ve İspanyol gemicilerin "siroko" dedikleri bir çeşit rüzgâra Türkler "keşişleme" demekteydi. Bu tâbirin belki de Karası denizcilerinin güney-doğudan esen rüzgârın o bölgeye Keşiş Dağı (Uludağ) yönünden esmesi sebebiyle -hava keşişledi-demelerinden kalmış ve yayılmış olduğu fikri ileri sürülmektedir[29].

Denizcilikte ileri olduğu her bakımdan anlaşılan Karası Beyliği, bu alanda Osmanlı Bahriye Teşkilâtı için bir kaynak, malzeme ve emsâl olmuştur denilebilir[30]. Bundan başka, Ece, Fazıl, Karamürsel, Evrenos ve Hacı İlbeyler'in Osmanlı hizmetinde gösterdikleri yararlılıklar, onların herşeyden önce Karası Beyliği bünyesinde iyi birer asker olarak yetiştiklerine de işaret etmektedir.

3. EKONOMİK DURUM

XIV. yüzyıl başlarında Anadolu'da yeniden bir siyasî canlanma yaşanırken bu durum doğal olarak her alanda etkisini göstermiş, Haçlı Seferleri'nden sonra bir süre için duraklama dönemi geçirmiş olan Anadolu iktisadî hayatı da yeni bir döneme girerek canlanmaya başlamıştı[31].

Anadolu'dan İstanbul ve Avrupa'ya ihraç edilen kumaşlar arasında ipek önemli bir yer tutmaktaydı. Bunun bir kısmı Diyarbakır ve Siirt civarından elde edilirken, bir kısmı da Philadelphia (Alaşehir) ve Balıkesir'den sağlanmaktaydı[32].

Karası Beyliği'nin merkezi Balıkesir'de bol miktarda ipek ve ladin (laden: reçine) üretilmekte ve Avrupa ülkeleri pazarlarına ihraç edilmekte idi. Balıkesir ipeği ve kumaşı İstanbul'daki ipek ve kumaşlara benzemekte ve İstanbul kumaşları çoğunlukla Balıkesir ipeğinden dokunmaktaydı. Bizanslı ipek dokumacıları tarafından da tercih edilen Balıkesir ipeği bu nedenle Rum İpeğine rakip olmuştu. Ayrıca Balıkesir'de eşya fiyatları ucuz olup, fiatlarda yükse-

[28] F. Kurtoğlu, *Türklerin Deniz Muharebeleri*, s. 1 (Gali veya Galer: Çektiri sınıfına dahil kürekli gemi); İ.H. Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti'nin Merkez ve Bahriye Teşkilâtı*, Ankara 1984, s. 389.

[29] Pirî Reis, *Kitâb-ı Bahriye*, İstanbul 1935, H. Alpagut-F. Kurtoğlu tarafından hazırlanan mukaddime kısmı, s. XLII.

[30] Bu konuda mahallî bir çalışma için bkz. K. Kâni "Karesi Beyliği'nin Deniz Kuvveti", *Kaynak*, yıl 4, sayı 38, 1936, s. 70-72.

[31] bkz. Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri*, s. 245.

[32] Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri*, s. 250.

lip inme de olmamakta idi. Yahşi Bey'in hâkimiyeti altındaki Bergama'da ise, Karası deniz akınlarının çoklukla yapıldığı bir yöre olması dolayısıyla, daha ziyade köle ticareti yapılmakta idi. Burada da eşya fiatlarının ucuz olduğunu öğreniyoruz[33].

Ortaçağ'da denizden yapılan büyük köle ticareti, Mısır veya Batı Avrupa ile Güney Rusya'nın Karadeniz Bölgesi arasında görülmekte idi. Ancak, XIV. yüzyıl başlarında buna ek olarak Anadolu kıyılarından Girit'e oradan da Batı Avrupa'ya ulaşan yeni bir ticaret yolu daha kuruldu. Zirâ, bu sırada Türkler, Batı Anadolu'ya yerleşerek, Ege denizinde faaliyete başlamışlardı. Bu sebeple, Venedik, Ceneviz ve Bizans'ın yanında Ege deniz ticaretinde Menteşe, Aydın, Saruhan ve Karası Beylikleri de rol oynuyorlardı. Böylece diğer sahil beylikleri gibi Karası Türkler'i de yaptıkları akınlar sırasında ele geçirdikleri Grek esirleri, pazarlarda satmakta idiler. Bu suretle daha ziyade Bergama'da köle ticaretinin yapıldığı anlaşılmaktadır. Köleler, Batı Anadolu'da Türk hâkimiyet bölgelerinde çok sayıda ve açıkça satılmakta idi. Kölelerin çoğunluğunu ise Grekler oluşturuyordu[34].

Arap seyyah İbn Batuta[35]'nın bildirdiğine göre Balıkesir, kalabalık nüfuslu, zengin ve renkli çarşıları bulunan bir şehir idi. Karasıoğlu Yahşi Bey, kendisine kuseyden yapılma bir kat elbise göndermişti. Balıkesir emîri Demirhan Bey'in de bir kat ipekli elbise hediye ettiğini yazan seyyah, buradan Margalita adında bir Rum cariye satın almıştır. Bu bilgi, Balıkesir'de de köle ticaretinin yapıldığını ve erkek köle yanında kadın kölelerin de bulunduğunu göstermektedir.

Öyle anlaşılıyor ki, Karası Beyliği'nde ipek ve köle ticaretine dayalı bir ekonomik hayat hüküm sürmekte idi. Özellikle Balıkesir ve hatta Bergama canlı küçük birer pazar kenti konumunda idiler. Balıkesir'in bu özelliğinin hemen hemen Osmanlı döneminde de pek değişmediği, yakın çevreye bir pazar merkezi kimliğinden ve hatta bir ticarî geçiş güzergâhı olma fonksiyonu taşımaktan öteye gidemediği görülmektedir[36]. Nitekim, Antalya'dan Bursa'ya giden bir ticaret yolu da Manisa-Balıkesir üzerinden geçen "Batı Anadolu yolu" idi. Bu yol, Balat, İzmir, Ayasuluğ, Sakız adası yolu ile Batı ticaretine bağlandığından uzun süre önemini korumuştur. 1333'de İbn Batuta da bu yolu izleyerek (Tire, Ayasuluğ, İzmir, Manisa, Foça) Balıkesir'e gelmişti[37].

[33] El-Ömerî, s. 43-44; Kalkaşendi, V, s. 344; Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri*, s. 250-253; Heyd, *Yakındoğu Ticaret Tarihi*, s. 624; E. Zachariadou, *Trade*, s. 126.

[34] E. Zachariadou (*Trade*, s. 160-161), Efesli Metropoliten Matthaios'un 1339 yıllarında binlerce Grek kölenin getirilmiş olduğunu kaydettiğini belirtmektedir; Turan Atan, *Türk Gümrük Tarihi*, I, Ankara 1990, s. 126.

[35] İbn Batuta, s. 339.

[36] bkz. Bedriye Tolun, *Balıkesir Ovasında Yerleşme ve İktisadî Faaliyetler*, İstanbul 1970 s. 91.

[37] H. İnalcık, "Bursa; XV. asır sanayi ve ticaret tarihine dair vesikalar", *Belleten*, c. XXIV., sayı 93-96, s. 48-49.

4. MİMARÎ

Karası Beyliği zamanında imâr edilmiş, mimarî eserler hakkında bilgimiz yoktur. Zaten, günümüzde de bu beyliğe ait herhangi bir mimarî yapı mevcut değildir.

İbn Batuta[38]'dan öğrendiğimize göre, zengin bir şehir olmasına rağmen, Balıkesir'de halkın cuma namazlarını kılabileceği bir camii yoktu. Şehir dışında bir camii inşâ etmeye çalışmışlar, duvarlarını yapmışlar, ancak henüz çatıyı örtmemişlerdi. Bu yüzden Cuma namazlarını ağaçlar altında gölgelik yerlerde kılarlardı. Ayrıca Balıkesir'de Ahi Sînan adında bir zâviye de vardı. İbn Batuta şehire gelince bu zâviyede konaklamıştı.

Kalkaşendi[39] ise El-Ömerî'nin *et-Tâ'rîf* adlı eserine dayanarak, Marmara (Bergama) memleketinin, o yöre halkından bazılarının bildirdiğine göre, harabe hâline geldiğini ve hiç mamûr eser kalmamış olduğunu kaydetmektedir.

O. Bayatlı[40]'ya göre Bergama'daki Güdük Minare XIV. yüzyıl başlarında Karası Beyliği tarafından inşâ edilmiştir. Türkiye Selçukluları'nın tesiri altında yapıldığı belirtilen bu minâre, Bergama'da bu devrin karekterini taşıyan, ayakta kalmış tek eser olarak kabul edilmiştir. 19 m. yüksekliği olan bu minarenin gövdesi tuğla rengi, lâcivert, firûze, açık yeşil sırlı tuğlalardan meydana gelmiştir. Selçuk minâresi, Arap Camii veya Müftü Camii diye de adlandırılan ve Osmanlı öncesinden kalan tek eser olan bu minârenin camisi yıkılmış olup, Selçuk mahallesinde ve Şadırvanlı Camii yanındadır. Minare 1930 yılında tamir ettirilmiş, bu sırada mimarî değeri olmadığı tespit edilen camiisi yıktırılmıştır. Camii avlusunda bulunan 15 adet medrese odasının da 1927 yılında kaldırıldığı belirtilmektedir[41].

5. SİKKELER

Karası Beyliği'ne ait sikkelerin varlığı son zamana kadar bilinmemekteydi. Ancak Arap kaynaklarından, öteki Türk beyliklerinde olduğu gibi, bu beyliğin de sikke bastırdıkları anlaşılmaktadır. Bilindiği gibi hükümdarlık alametlerinden biri olan sikke bastırmak, bağımsızlığın da bir işareti olmaktaydı.

El-Ömerî ve ondan naklen Kalkaşendi, Karası Beyliği'ne ait paralar ve bunların değeri hakkında bilgiler vermişlerdir. El-Ömerî[42]'nin kaydına göre, "Balıkesir (Ekira)'in dirhemi Orhan İli'ninki gibidir (Orhan'ın dirhemi tam ve bütün dirhem olup, halis gümüşten dökülmüştür), rıtlı[43] sekiz Mısır rıtlı kadar olup, ölçeği ise bir mudd'dur ki, Mısır ölçeği olan irdeb ile bir buçuk irdeb kadardır. Marmara (Bergama)'nın dirhemi ise halis gümüş olup yarım dirhemdir. Rıtları dört Mısır rıtlı kadardır. Muddları bir irdebdir." Kalkaşendi de

[38] İbn Batuta, s. 339.
[39] Kalkaşendi, V, s. 344.
[40] O. Bayatlı, "Bergama'da Türk-İslâm Eserleri", *V. TTK*, Ankara 1960. s. 279.
[41] Ayn. mlf., *Bergama Tarihinde Türk-İslâm Eserleri*, s. 14-15; Mordtmann, *Karası in Mysien*, s. 7.
[42] El-Ömerî, s. 43-44.
[43] Rıtl: (ratl) bir litre kadar olan bir sıvı ölçeği, müdd: Batman nevinden bir ölçek, bkz. F. Develioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Ankara 1986.

Subhu'l-a'şâ[44] adlı eserinde Karası Beyliği'ne ait paranın Mısır rıtlının 8 katı, bir irdebin yarısı ve muddunun bir buçuk irdeb olduğunu zikretmektedir. Ayrıca kaynaklarda yer alan bu bilgilerden gümüş sikkenin daha çok basıldığı anlaşılmaktadır.

Karası Beyliği'ne ait paraların varlığını günümüzde ilk olarak iki sikke tespit ederek neşreden İbrahim Artuk olmuştur[45]. Bu sikkelerden biri Yahşi Bey'e ait gümüş bir sikkedir[46]. Ancak bugün bu sikkenin nerede olduğu meçhuldür. Bergama'da bulunmuş olan sikkenin ön yüzünde iki kare içinde:

No: 1

لااله الاالله	1	Lâ ilâhe illallâh	1
محمد	2	Muhammed	2
....	3	....	3

Arka yüzünde, iki kare içinde:

الملك	1	El-Melîk	1
يخشى بك	2	Yahşî Bey	2
خلد ملكه	3	Hullide mülkühû	3

ibâresi bulunmaktadır.

İkinci sikkenin ise bakır olup, Saruhanoğulları'nın isimsiz sikkeleri tipinde olduğu belirtilmektedir[47]. Bu sikkenin ön yüzünde yapraklı bir şekil içinde:

No: 2

بكلر بكى	1	Beylerbeyi	1
چلبى	2	Çelebî	2

Arka yüzünde, yine yapraklı bir şekil içinde:

خلد الله	1	Halleda'llâhu	1
ملكه	2	Mülkehû	2

[44] Kalkaşendi, V, s. 344.

[45] İ. Artuk, "Karesioğulları adına basılmış olan iki sikke", s. 283-290; Ayn. mlf., *Türk Nümismatik Derneği Yayınları*, Bülten No: 9, İstanbul 1982, s. 8-9.

[46] İ. Artuk, "Karesioğulları adına basılmış olan iki sikke", s. 282.

[47] Artuk, *a.g.m.*, s. 284.

ibâresinin darbedilmiş olduğu belirtilmektedir.

Tokat'da bulunan mezar taşındaki kitâbeden bu sikkede adı geçen Beylerbeyi'nin Yahşi Bey'in oğlu olduğu, hattâ onun da Mustafa Bey adında bir oğlu olduğu anlaşılmaktadır[48]. İ.Artuk'a göre Yahşi Bey'in oğlu olan Beylerbeyi'nin ünvanı Çelebî'dir[49].

Balıkesir'de Tuncer Şengün'e ait şahsî koleksiyonda yer alan Anadolu Beylikleri paraları içinde Karası Beyliği'ne ait sikkeler de bulunmaktadır. Bu sikkeler yakın zamana kadar Bursa Etnografya ve Türk İslâm Eserleri Müzesi'nde sergilenmekte idi. Beylerbeyi adına basılmış olan Karası sikkeleri, yukarıda zikrettiğimiz ve İ. Artuk tarafından neşredilen sikkelerin hemen hemen benzeridir. Koleksiyonda 1.5 cm. kadar çapında dört gümüş ve bir bakır para bulunmaktadır. Bu sikkeler, İlhanlı tarzında kesilmiştir.

No: 3

Bakır, ön yüzünde yapraklı şekil içinde:

بكلر بكى	1	Beylerbeyi	1
چلبى	2	Çelebî	2

Arka yüzünde yine benzer desen içinde:

خلد الله	1	Halleda'llâhu	1
ملكه	2	Mülkehû	2

ibâresi görülmektedir.

No: 4

Gümüş, yapraklı bir desen içinde ön yüzünde:

لا (ا)لله لا	1	(lâ(i)lâheilla'llâh
محمد	2	Muhammedun
رسول لله	3	Resûl(u)'llâh

yapraklı bir desen içinde arka yüzünde:

السلطا (ن الا) عظم	1	es-sultâ(nü'l-a)'zâm	1
بكلر بكى	2	Beylerbeyi	2
خلد الله	3	Halled(a')llâhu	3

[48] bkz. Uzunçarşılı, *Kitâbeler*, I, s. 43-44.
[49] Artuk, *a.g.m.*, s. 288.

No: 5

Gümüş, yapraklı bir desen içinde ön yüzünde:

الاالاالله	1	Lâilâheillallâh	1
محمد	2	Muhammedun	2
رسول الله	3	Resûl(u)'llâh	3

Benzer desende arka yüzünde:

السلطان الاعظم	1	Es-Sultâ(nü'l-a)'zam	1
بكلر بكى	2	Beylerbeyi	2
خلد ملكه	3	Hullide mülkuhû	3

No: 6

Gümüş, sade ve desensiz ön yüzünde:

لله	1	Allâh	1
للا الله	2	Lailâheill	2
امحمد ل	3	Muhammed,	3
رسو	4	Resû	4

Arka yüzünde:

حلد اللّه	1	Halleda'llâhu	1
بكلر بكى	2	Beylerbeyi	2
ملكه	3	Mülkehû	3

No: 7

Gümüş, sade ve desensiz ön yüzünde:

لا الله ل	1	Lâilâhe, a'llâh	1
الا محمد ل	2	İll, Muhammedun,	2
لا رسبو	3	Resû	3

Arka yüzünde:

خلد الله	1	Halleda'llâhu	1
بكلر بنك	2	Beylerbeyi	2
ملكه	3	Mülkehû	3

Sonuç olarak, şimdiye kadar ele geçen Karası Beyliği'ne ait paralar, tarihsiz olup, darp yeri belli değildir. Bunların 4'ü gümüş, 3'ü bakırdır. Gümüş sikkelerden biri Yahşi Bey'e aittir. Diğer gümüş ve bakır paralar da Beylerbeyi Çelebî adına basılmıştır.

SONUÇ

Kuzey-batı Anadolu'da takriben 1300-1348 yıllarında Balıkesir merkez olmak üzere hüküm sürmüş olan Karası Beyliği, öteki Anadolu Beylikleri içinde hemen hemen en kısa ömürlü olanıdır.

Coğrafî konumu açısından hem deniz hem de kara devleti olma özelliği taşıyan beyliğin, siyasî açıdan bünyesinde taşıdığı gazî statüsü ise diğer beyliklere nazaran daha belirgin görünmektedir. Karası Beyliği, doğuda Osmanlı Beyliği, güneyde Saruhan ve Germiyan Beylikleri, kuzeyde ise Marmara Denizi ile Çanakkale Boğazı'nda Bizans İmparatorluğu ile komşu bulunuyordu.

Arkasındaki Türk Beylikleri ile iyi münasebetler kuran Karasıoğulları, Güney Marmara Denizi sahillerindeki Bizans yerleşim birimlerine akınlar düzenledikleri gibi, birçok defalar Gelibolu sahillerini vurarak, Rumeli'ye yapılan ilk taarruzları gerçekleştirdiler. Bir yandan Trakya'da Bizans'a karşı mücadelede bulunan Türkler'e de destek veren Karası Beyliği, Güney Marmara Bölgesine hâkim durumuyla, Bizans İmparatorluğu'nun öteki Batı Anadolu Beylikleri üzerine yönelik seferlerini durduran bir set olma özelliği de taşımakta idi. Nitekim, onların giderek artan vurucu deniz gücü karşısında Bizans'ın aczi, Karası, Saruhan ve Aydın Beylikleri'nin Ege'de Lâtin egemenliğini tehdit edebilecek bir güce ulaşması üzerine Papa'nın önderliğinde bir Haçlı Seferi'nin organize edilmesine yol açması, bir bakıma Karası Türkleri'nin verdikleri mücadele sahasında ne derece etkili olduklarının bir ifadesidir.

Öte taraftan, beyliğin kısa bir süre sonra içine düştüğü taht mücadelesi, Karası topraklarının barış yolu ile Osmanlı Devleti'ne dâhil edilmesi ile neticelenmiştir. Bu suretle, tarihte oynadığı öncü beylik rolünü Osmanlılar'a devretmiş, yetiştirdiği deniz gazîlerini onların hizmetine vermiştir. Bu yönüyle Karası Beyliği, tarih sahnesinden çekilirken Osmanlılar'a batı kapısını aralamış ve Rumeli'ye geçiş için bir atlama taşı vazifesi görmüştür.

BİBLİYOGRAFYA

AĞIRAKÇA A., *Müneccimbaşı Ahmed Dede Efendi'nin Câmi'ü'd-Düvel adlı eserinin Osmanlı Devleti'nin başlangıcından Fatih'in vefatına kadarki kısmının tenkidli metin neşri,* Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul 1983.

AHMED REFİK, *Lugat-ı Tarihiyye ve Coğrafiyye,* II, Babıâli 1299.

AHMED TEVHİD, "Balıkesir'de Karasıoğulları", *TOEM,* Sene 2, Kısım IX, 1327, s. 563-568.

AKAY, İ. HAKKI, *Çepniler Balıkesir'de,* Balıkesir 1935.

AKDAĞ, M., *Türkiye'nin İktisadî ve İçtimaî Tarihi,* I, (1243-1453), Ankara 1959.

AKIN, H., *Aydınoğulları Tarihi Hakkında Bir Araştırma,* Ankara 1968².

AKSARAYÎ, *Müsâmeretü'l-ahbâr,* nşr. O. Turan, Ankara 1944.

AKTEPE, M., *Osmanlı Türkleri'nin Rumeli'ye Yerleşmeleri,* Basılmamış Doktora Tezi, 1949.

______, "XIV. ve XV. Asırlarda Rumeli'nin Türkler tarafından iskânına dâir", *TM,* X, İstanbul 1953, s. 299-312.

______, "Hoca Sa'deddîn Efendi'nin Tâcü't-Tevârih'i ve bunun zeyli hakkında", *TM,* XXII, s. 106-110.

ALPAGUT, H., *Denizde Türkiye,* I, İstanbul 1937.

Anadolu Selçukî Devleti Tarihi, İbn Bîbî'nin Farsça muhtasar Selçuknâmesi'nden çev. M.N. Gençosman, notlar ilâve eden F.N. Uzluk, Ankara 1941.

ANGOLD, M., *A Byzantine Goverment in Exile,* Oxford 1975.

Anonim Tevârih-i Âl-i Osmân, nşr. F. Giese, Breslau 1922.

ARTUK, İ., "Karasioğulları adına basılmış olan iki sikke", *TD,* sayı 33, İstanbul 1982, s. 283-290.

______, "Nümizmatik ilmi ve faydalarına kısa ve toplu bir bakış", Türk Nümizmatik Derneği Yayınları, Bülten No: 9 İstanbul 1982, s. 7-9.

Âşıkpaşazâde, *Tevârih-i Âl-i Osmân,* nşr. Miralay Ali Bey, İstanbul 1332.

______, *Die Altosmanische Chronik des Aşıkpaşazâde,* nşr. F. Giese, Leipzig 1929.

ATAN, T. *Türk Gümrük Tarihi,* I (Başlangıçtan Osmanlı Devleti'ne Kadar), Ankara 1990.

ATİYA, A.S., *The Crusade in the Later Middle Ages,* Newyork 1965.

ATSIZ, N., Fatih Sultan Mehmed'e Sunulmuş Tarihî Bir Takvim, *İstanbul Enstitüsü Dergisi,* III, İstanbul 1957, s. 17-23.

______, "Hicrî 858 Yılına Ait Takvim", *SAD,* IV, Ankara 1975.

BABİNGER, F., *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri,* çev. C. Üçok, Ankara 1982.

BALCIOĞLU, T.H., *Tarihte Edremit Şehri,* Balıkesir 1937.

BAŞTAV, Ş., *Bizans İmparatorluğu Tarihi,* Ankara 1989.

BAYATLI, O., *Bergama Tarihinde Türk-İslâm Eserleri,* İstanbul 1956.

———, "Bergama'da Türk-İslâm Eserleri", *V. TTK.*, Ankara 1960.

BAYKARA, T., *Anadolu'nun Tarihî Coğrafyasına Giriş, I, Anadolu'nun İdarî Taksimatı,* Ankara 1988.

BOSWORTH, C. E., *İslâm Devletleri Tarihi,* çev. E. Merçil-M. İşpirli, İstanbul 1980.

BROCKELMANN, C., *İslâm Milletleri ve Devletleri Tarihi,* I, çev. N. Çağatay, Ankara 1964.

CAFEROĞLU, A., "Türk Tarihinde Nöker ve Nökerzâdeler Müessesesi", *IV. TTK.*, Ankara 1952, s. 252-257.

CAHEN, C., "Les Principautes Turcomanes au Debut Du XIV. siecle D'Apres Pachymere et Gregoras", *TD,* sayı 32, İstanbul 1979, s. 111-116.

———, Karası mad., *EI²*, IV, s. 627-629.

———, Osmanlılardan önce Anadolu'da Türkler, trk. Y. Moran, İstanbul 1984.

CHARANIS, P., "An Important short Chronicle of the 14 th. Century", *B,* XIII, 1938, s. 335-362.

Cumhuriyetin 50. yılında Balıkesir İl Yıllığı, 1973.

DANİŞMEND, İ.H., *Türk Tarih Kurumu Başkanlığı'na Açık Mektup,* İstanbul 1945.

———, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi, I,* İstanbul 1947.

DARKOT, B., Balıkesir mad., *İA.*, II, s. 276-277.

———, Bergama mad., *İA.*, II, s. 537-538.

DEGUİGNES, *Hunların, Türklerin, Moğolların ve daha sair Tatarların Tarih-i Umûmisi,* V, çev. Hüseyin Cahid, İstanbul 1924.

DEVELİOĞLU, F., *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügat,* Ankara 1986.

Divan ü Lûgat-it-Türk Tercümesi, I, çev. B. Atalay, Ankara 1985, IV (Dizin), Ankara 1986.

DÖLGER, F., *Regesten der Kaiserurkunden des Oströmischen Reiches,* 4. Teil (1282-1341), Münih-Berlin 1960.

DUKAS, *Bizans Tarihi,* çev. V. Mirmiroğlu, İstanbul 1956.

El-Melikü'z-zâhir (Baybars) hakkındaki tarihin ikinci cildi, trk. çev. Ş. Yaltkaya, İstanbul 1941.

El-Ömerî, *Mesâlikü'l-ebsâr fî memâlik ü'l-emsâr,* F. Taeschner tabı, I. text, Leipzig 1929.

ENVERÎ, *Düstürnâme,* nşr. M.H. Yınanç, İstanbul 1928.

ERZİ, A.S., İbn Bîbî mad., *İA.*, V/II, s. 712-718.

Evliyâ Çelebî Seyahatnâmesi, V, Dersaadet 1315.

FERİDUN BEY, *Münşeatü's-Selâtin, I,* İstanbul 1274.

GARDNER, A., *The Lascarids of Nicaea,* Amsterdam 1964.

GELİBOLULU ÂLİ, *Künhü'l-ahbâr,* V, İstanbul 1277.

GELZER, H., *Pergamon unter Byzantienin und Osmanen,* Berlin 1903.

GİBBONS, H.A., *Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu,* trc. Ragıb Hulûsi, İstanbul 1928.

GORDLEVSKİ, V., *Anadolu Selçuklu Devleti,* çev. Azer Yaran, Ankara 1988.

GÖKBİLGİN, T., Orhan mad., *İA.,* IX, s. 399-408.

_______, Tokat mad., *İA.,* XII/1, s. 400-412.

_______, Müneccimbaşı mad., *İA.,* VIII, s. 801-806.

_______, *XV.-XVI. Asırlarda Edirne ve Paşa Livası, Vakıflar-mülkler-mukataalar,* İstanbul 1952.

_______, *Rumeli'de Yürükler, Tatarlar ve Evlâd-ı Fâtihan,* İstanbul 1957.

GREGORAS: NİCEPHOROS GREGORAS, *Historai Romae,* I-II, *CSHB,* Ed. L. Schopen, Bonnae 1855.

GÜNALTAY, M.Ş., *Yakınşark II, Anadolu En Eski Çağlardan Ahamenişler İstilâsına Kadar,* Ankara 1987.

H. NİHAL, A. NACİ, "Anadolu'da Türkler'e ait yer isimleri", *TM.,* II, İstanbul 1928.

HADİDÎ, *Tevârih-i Âl-i Osmân,* (Basılmamış Doktora Tezi), haz. N. Öztürk, İstanbul 1986.

HALAÇOĞLU, Y., "XV. yüzyılda Sosyal, Ekonomik ve Demografik Bakımdan Balkanlarda Bazı Osmanlı Şehirleri", *Belleten,* c. LIII, sayı 207-208, Ankara 1989.

HALİL EDHEM, *Kayseriye Şehri,* İstanbul 1334.

_______, *Düvel-i İslâmiye,* İstanbul 1927.

_______, "Anadolu'da İslâmî Kitâbeler", *TOEM,* sene 6, İstanbul 1334, s. 734-737.

HAMMER, *Devlet-i Osmâniye Tarihi,* I, trc. Mehmet Ata, İstanbul 1336.

HERNANDEZ, F., "The Turks with the Grand Catalan Company, 1305-1312", *Boğaziçi Üniversitesi Dergisi,* II, İstanbul 1974 s. 25-45.

HEYD, W., *Yakındoğu Ticaret Tarihi,* trk. çev. E.Z.Karal, Ankara 1975.

HOCA SADEDDÎN, *Tacü't-Tevârih,* I-II, İstanbul 1279-1280.

HOUSLEY, N.J., "Angevin Naples and the defence of the Latin east: Robert the wise and the naval league of 1334", *B,* c. 51. fas. 2. Bruxelles 1981, s. 548-556.

İBN BATUTA, *Seyahatnâme,* II, trk. trc. Mehmed Şerif, İstanbul 1330-1333.

_______, *Travels in Asia and Africa (1325-1354),* Translated and selected by H.A.R. Gibb, London 1939.

İbn Batuta Seyahatnâmesi'nden Seçmeler, haz. İ. Parmaksızoğlu, Ankara 1981.

İBN BÎBÎ, *El-Evâmirü'l-Alâiyye fi'l-Umûri'l-Alâiyye,* I, (tıpkı basım) Ankara 1956, nşr. N. Lugal-A.S. Erzi, Ankara 1957.

_______, *Tevârih-i Âl-i Selçuk,* Yazıcıoğlu Âli Tercümesi, nşr.M.T.Houtsma, Leiden 1902.

İBNÜ'L-ESÎR, *El-Kâmil fi't-târih,* X, trc. A. Özaydın, İstanbul 1987.

İLGÜREL, M., "Şer'iyye Sicillerinin Toplu Kataloğuna Doğru", *TD,* sayı 28-29, İstanbul 1974-1975, s. 123-166.

İNALCIK, H., "The Rise of the Turcoman Maritima Principalitres in Anatolia, Byzantium and Crusades", *BF,* c. 9, Amsterdam 1985.

________, "Bursa: XV. asır sanayi ve ticaret tarihine dair vesikalar", *Belleten,* c. XXIV, sayı 93-96, s. 45-102.

________, The Ottoman Empire; Conquest, Organization and Economy, 1978.

________,"Türk Donanmasının Beşiği: Gelibolu", *Türk Kültürü,* sayı 22, 1964.

İstanbul'un Fethinden Önce Yazılmış Tarihî Takvimler, yay. O. Turan, Ankara 1984.

KAFESOĞLU, İ., İbn Batuta mad., *İA.,* V/II, s. 708-711.

________, Kalkaşendi mad., *İA.,* VI, s. 134-139.

________, Türk Millî Kültürü, Ankara 1977.

KALKAŞENDİ, *Subhu'l-aşâ fi kitâbet ü'l-inşâ,* c. V, VIII, Kahire 1915.

KANTAKUZENOS: Ioannes VI. Kantakuzenos, *Corpus Scriptorum Historiae Byzantinae,* I-III, nşr. Von L. Schopen, Bonnae 1828-1832.

KARAMAĞARALI, B., "Sivas ve Tokat'taki Figürlü Mezar Taşlarının Mahiyeti Hakkında", *SAD,* II, Ankara 1971.

Karası Vilâyetine Mahsûs Salnâme, Balıkesir 1305.

KÂNİ, K., "Karesi Beyliği'nin Deniz Kuvveti", *Kaynak,* yıl 4, sayı 38, Balıkesir 1936, s. 70-72.

KAYMAZ, N., "Anadolu Selçuklu Devleti'nin İnhitâtında İdare Mekanizmasının Rolü, I," *TAD,* II, sayı 2-3, Ankara 1964.

KEMALPAŞAZADE, *Tevârih-i Âl-i Osmân,* I. Defter, yay. Ş. Turan, Ankara 1970; II. Defter, yay. Ş. Turan, Ankara 1983.

KÖPRÜLÜ, F., Aşıkpaşazâde mad., *İA.,* I, s. 706-709.

________, "Anadolu Beylikleri Tarihine Ait Notlar", *TM,* II, İstanbul 1928.

________, *Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu,* Ankara 1984.

________, *İslâm ve Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları ve Vakıf Müessesesi,* İstanbul 1983.

KÖPRÜLÜ, O., *Tarihî kaynak olarak XIV. ve XV. asırlardaki bazı Türk Menâkıbnâmeleri,* (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul 1951.

Köylerimiz, 1928.

KRAMERS, J.H., Karası mad., *EI²,* II, 1927, s. 809-810.

KURAT, A.N., "Bizans'ın son ve Osmanlıların İlk Tarihçileri", *TM,* III, İstanbul 1933.

KURTOĞLU, F., *Türklerin Deniz Muharebeleri,* İstanbul 1935-1940.

________, *Gelibolu ve Yöresi Tarihi,* İstanbul 1938.

LAIOU, A., "Marino Sanudo Torsello, Byzantium and the Turks, The Background to the Anti-Turkish league of 1332-1334", *Speculum,* c. XLV, 1970.

LAIOU, ANGELIKI, E., *Constantinople and the Latins, the Foreign Policy of Andronicus II, 1282-1328,* Cambridge, Massachusett, 1972.

LEBAU, *Histoire du Bas Empire,* c. XVIII, XIX, Paris 1835.

LEHMANN, B., *Die Nachrichten des Niketas Choniates, Georgios Akropolites und Pachymeres Über die Selcugen,* Leipzig 1939.

LEMERLE, P., *L'émirat D'aydın Byzance et L'occodient, recherches sur "la Gest D'Umur Pacha",* Paris 1957.

LİDNER, R.P., *Ottoman Goverment and Nomad Society,* Berkeley 1976.

MEHMED SÜREYYA, *Sicill-i Osmânî* I, İstanbul 1308, III, 1311, IV, 1315.

Menakıb-ı Hacı Bektâş-ı Velî "Vilâyetnâme", haz. A. Gölpınarlı, İstanbul 1958.

MENZEL, Th., Gagauzlar mad., *İA.,* IV, s. 706-707.

MERÇİL, E., *Müslüman Türk Devletleri Tarihi,* İstanbul 1985.

MORAVCSIK, G., *Byzantinoturcica, Die Byzantinischen Quellen Der Geschicte Der Türkvölker,* I, Budapest 1942.

MORDTMANN, J., *Über des Türkische Fürstengeschlecht der Karasi in Mysien,* Sitzungsberichte der Akademie der Wissenschaften, 1911, s. 1-7.

MURALT, E. Von,., *Essai de Chronographic Byzantine* (1057-1453), II, St. Petersbourg 1871.

MUSTAFA PAŞA, *Netâyicü'l-vukûat,* I, İstanbul 1327.

Müneccimbaşı, *Camiü'd-Düvel,* II, Nûr-ı Osmâniye, Nr. 3172.

———, Sahâifü'l-ahbâr, III, İstanbul 1285.

———, *Müneccimbaşı Tarihi (Sahâifü'l-Ahbâr fî vakâyiü'l-a'sâr),* Çev. İ. Erünsal, İstanbul tarihsiz.

NECİB ASIM-MEHMED ARİF, *Osmanlı Tarihi,* I, (Encümenin Osmanlı Tarihi), İstanbul 1335.

NECİB, ASIM, "Karası'ye müte'alik iki mühim eser", *TOEM,* VIII, 1341.

NEŞRÎ: MEHMED NEŞRÎ, *Kitâb-ı Cihânnümâ, Neşrî Tarihi,* I-II, yay. F.R. Unat-M.A.Köymen, Ankara 1987[2].

NEŞRÎ, *Cihân-nümâ, Die altosmanische Chronik des Mevlana Mehemmed Neschri,* I-II, nşr. F. Taechner, Leipzig 1951-1955.

NEWMAN, PHILIP, *A short History of Cyprus,* İngiltere 1940.

NİCOL, D.M., *The Byzantine Family of Kantakuzenos, 1100-1460. A genealogical and prosopographcial study,* Washington 1968.

———, *The Last Centuries of Byzantium (1261-1453),* London 1972.

ORHONLU, C., *Osmanlı İmparatorluğu'nun Aşiretleri İskân Teşebbüsü,* İstanbul 1963.

ORUÇ, B. ÂDİL, *Tevârih-i Âl-i Osmân,* nşr. F. Babinger, Hannover 1925.

Osmanlı Tarihleri, I, nşr. Atsız, İstanbul 1949.

Osmanlı Tarihlerine Ait Takvimler, nşr. N. Atsız, İstanbul 1961.

OSTROGORSKY, G., *Bizans Devleti Tarihi,* , trk. çev. F. Işıltan, Ankara 1986.

ÖNGÜL, ALİ, *Müneccimbaşı Ahmed Dede Efendi'nin Cami'ü'd-Düvel'inin Tenkitli Metin Neşri ve Tercümesi (Selçuklu ve Anadolu Beylikleri kısmı)*, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul 1986.

ÖZAYDIN, A., "Danişmendliler", *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, VIII, İstanbul 1988, s. 121-140.

PACHYMERES: GEORGIUS PACHYMERES, *De Michaele et Andronico Palaeologis, II, CSHB*, neşr. I. Bekkerus, Bonnae 1835.

PARİSOT, M. VAL., "Notice sur le livre XXXVII de Nicéphore Gregoras, avec une traduction Française et des notes", *Notices et extraits des Manuscrits de la Bibliothèque Nationale et outres bibliothéques*, c. 17, Paris 1851, s. 1-346.

PARMAKSIZOĞLU, İ., Kemal Paşa-zâde mad., *İA.*, VI, s. 561-565.

PARRY, V.J., Bergama mad., *EI²*, I, s. 1187.

PEKOLCAY, N., Kara mad., *İA*, VI, s. 210-211.

PİRÎ REİS, *Kitâb-ı Bahriye*, İstanbul 1935.

PRİTSAK, O., Karahanlılar mad., *İA*, VI, s. 251-273.

RAMSAY, W.M. *Anadolu'nun Tarihî Coğrafyası*, trk. trc. Mihri Pektaş, İstanbul 1960.

RUHÎ ÇELEBÎ: RUHÎ EDRENEVÎ, *Tarih-i Âl-i Osmân*, Süleymaniye ktb., Mikrofilm Nr. 1919.

SELIBI, K.S., İbn Fadl Allâh Al-'Umarî mad., *EI²*, III, s. 758-759.

SEVİM, A., *Anadolu'nun Fethi, Selçuklular Dönemi (Başlangıçtan 1086'ya kadar)*, Ankara 1988.

SEVİM, A.-Y. YÜCEL, *Türkiye Tarihi (Fetih, Selçuklu ve Beylikler Dönemi)*, Ankara 1989.

SETTON, K.M., *The Papacy and Levant*, I, Philadelphia 1976.

STEINGASS, F., *Persian-English Dictonary*, London 1977⁶.

STRANGE, GUY LE., *The Lands of the Eastern Caliphate*, London 1966.

SU, K., "Karesioğullarına Dair Bir Vesika", *Kaynak*, Yıl 5, Sayı 55, Balıkesir 1937, s. 185-187.

_______, "Balıkesir'e Dair Vesikalar, Timar ve Zeametler", *Kaynak*, sayı 49, yıl 5, 1937.

_______, *Balıkesir'de Yörük ve Türkmenler*, Balıkesir 1938.

SÜMER, F., *Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri -Boy Teşkilâtı- Destanları*, Ankara 1972.

Süryani Mihail Vekâyinâmesi, II. kısım (1042-1195), trk. çev. Hrant D. Andreasyan, 1944.

Tarama Sözlüğü, IV, Ankara 1969.

TAŞLIKLIOĞLU, Z., *Trakya'da Epigrafya Araştırmaları*, II, İstanbul 1971.

TEKİN, Ş. "XIV'üncü yüzyıla ait bir ilm-i hal: Risaletü'l-İslam", *WZKM*, 76, Wien 1986, s. 279-292.

TEKİNDAĞ, Ş., Neşrî mad., *İA*, IX, s. 214-216.

_______, Çanakkale mad., *İA.*, III, s. 340-347.

________, "Osmanlı Devleti'nin kuruluşu hakkında yeni görüşler", *Atatürk Konferansları VII'den ayrıbasım,* Ankara 1980.

TEXİER, C., *Küçük Asya,* I, Ali Suat Tercümesi, İstanbul 1339.

TEZEL, H., *Anadolu Türkleri'nin Deniz Tarihi,* I, İstanbul 1973.

TOLUN, B., *Balıkesir Ovası'nda Yerleşme ve İktisadî Faaliyetler,* İstanbul 1970.

TURAN, O., Keykubâd I. mad., *İA,* VI, s. 646-661.

________, Keyhüsrev II. mad., *İA,* VI, s. 623-627.

________, Kılıç Arslan III. mad., VI, s. 703.

________, "Selçuklu Türkiyesi din tarihine dair bir kaynak", *F. Köprülü Armağanı,* İstanbul 1953.

________, *Selçuklular Zamanında Türkiye Tarihi,* İstanbul 1948.

TURAN Ş., Sa'deddîn mad., *İA.,* X, s. 27-32.

TURGAL, H.F., *Anadolu Selçukluları, Müneccimbaşı'ya göre,* İstanbul 1935.

Türk Kültürü Deniz Kuvvetleri Sayısı, haz. İ. Kayabolu-C. Arslanoğlu, sayı 117, Ankara 1972.

T.C. Devlet Salnâmesi, II, 1926-1927.

Türkiye Mülkî İdare Bölümleri, 1976, T.C. İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü, seri 1, sayı 11, Ankara 1976.

Türkiye'de Vakıf Abideler ve Eski Eserler, III, 1983.

The Cambridge Medieval History, IV, Böl. I, Cambridge 1966.

The Catalan Chronicle of Francisco de Moncado, trans. F. Hernandez, Texas 1975.

ULUÇAY, Ç., Saruhan-oğulları mad., *İA,* X, s. 239-244.

ULUÇAY, Ç., İ. Gökçen, *Manisa Tarihi,* İstanbul 1939.

UZUNÇARIŞILI, İ. H., Germiyanoğulları mad., *İA,* IV, s. 767-770.

________, Karasi-oğulları mad., *İA,* VI, s. 331-335.

________, *Karası Vilâyeti Tarihçesi,* İstanbul 1341.

________, *Kitâbeler,* I, İstanbul 1927.

________, *Sivas Şehri,* İstanbul 1928.

________, *Osmanlı Tarihi,* I, Ankara 1982.

________, *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu-Karakoyunlu Devletleri,* Ankara 1984.

________, *Osmanlı Devleti'nin Merkez ve Bahriye Teşkilâtı,* Ankara 1984.

________, *Osmanlı Devlet Teşkilâtına Medhal,* Ankara 1984.

ÜNVER, S., "Bursa'da Deveciler Kabristanına Ne Oldu?", *Tarih Dünyası Dergisi,* II, sayı 13, 1954.

VARLIK, M.Ç., *Germiyan-Oğulları Tarihi (1300-1429),* Ankara 1974.

VASİLEV, A.A., *History of the Byzantine Empire,* II, Madison 1929.

VRYONİS, S., *The Decline of Medieaval Hellenism in Asia Minor and the process of İslamization from the Eleventh trough the fifteenth century,* London 1971.

________, "Nomadization and Islamization in Asia Minor", *Dumbarton Oaks Papers,* No. 29, Washington 1975.

Voyages D'İbn Batoutah, II, texte Arabe, Accompagne D'une Traduction pur C. Defremery. Et le D'B.R. Sanguinette, Paris 1854.

WİTTEK, P., *Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu,* çev. F. Arık, İstanbul 1947.

________, "Yazijioghlu 'Ali on the Christian Turks of the Dobruja", *BSOAS,* XIV, 1952, s. 639-668.

________, *Menteşe Beyliği,* trk. çev. O.Ş. Gökyay. Ankara 1986.

YAKITAL, E., "Osmanlı Devleti'nin Tersaneler Tarihçesi", *Askerî Tarih Bülteni,* sayı 16, Ankara 1984.

YAZICIOĞLU ÂLİ, *Selçuknâme,* Revan No: 1390.

YILDIZ, H.D., Teşkilât ve Kültür (Anadolu Beylikleri) mad., *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi,* 23. fasikül.

YINANÇ, M.H., Danişmendliler mad., *İA,* III, s. 468-479.

________, "Millî tarihimize dair eski bir vesika", *TTEM,* XIV/93, İstanbul 1924, s. 85-142.

________, *Düsturnâme-i Enverî'ye Medhal,* İstanbul 1930.

YÜCE, K., *Saltuknâme'de Tarihî, Dinî ve Efsanevî Unsurlar,* Ankara 1987.

YÜCEL, Y., *XIII.-XV. yüzyıllar Kuzey-Batı Anadolu Tarihi, Çoban-oğulları Candar-oğulları Beylikleri,* Ankara 1980.

ZACHARIADOU, E.A., "Pachymeres on the Amourioi of Kastamonu", *Byzantine and Modern Greek Studies 3,* Oxford 1977, *Roman and the Turks (c. 1300-1500),* London 1985, s. 57-70.

________, "The emirate of Karasi and that of the Ottomans: Two Rival states", *The Ottoman Emirate (1300-1389),* Rethymann 1993, s. 225-236.

________, *Trade and Crusade, Venetian Crete and the Emirates of Menteshe and Aydın (1300-1415),* Venice 1983.

ZAMBAUR, E. Von., *Manuel de Généalogie et de Chronologie pour l'histoire de l'Islam,* Hannover 1924.

DİZİN

-A-

-L-

-Ö-

-P-

-R-

-S-

-Z-

R.1: Kutlu Melek'e ait mezar taşı.

قدوة القضاة والحكام [illegible] ادرمید [illegible]
[illegible] زید فضله توقیع رفیع همایون واصل اولیجق معلوم
اولاکه ادرمید قضاسی مضافاتندن چقرجی نام قریه ده ساکن
مصطفی و محمد و عائشه و زهره نام فرزندلر [illegible] شرع شریفه [illegible]
بونلرك اقدم مرحوم و مغفور له قره سی اوغلی [illegible] بك اجدادلری
اوغلی علی نام بانی یه بعده اولادینه و اولاد اولادینه [illegible] نسلا بعد نسل
قریه مزبوره یی وقف اولاد ایدوب الی یومنا هذا وقفیت اوزره
متصرف اولوب [illegible] سلاطین ماضیه دن مقرر [illegible] و برات پادشاهی
وار ایکن [illegible] ادرمید [illegible] اولان مولانا حسن [illegible]
عمل ایتیوب [illegible] مدفون اولان مرحوم و مغفور له
سلطان مراد خان علیه الرحمة والغفران حضرتلرینك اوقافنه الحاق ایتمك
[illegible] اولادی [illegible] وقفیت اوزره عرض
ایدوب [illegible] الحاق ایتدرمشدر فی الواقع مزبورلرك [illegible]
سلاطین ماضیه دن مقرر [illegible] اولوب [illegible]
قریه چقرجی تابع ادرمید قره سی اوغلی [illegible] بك اوغلی علی
بانی یه وقف اولاد [illegible] نسلا [illegible]
وقفیت اوزره متصرف [illegible] سلاطین ماضیه دن مقرر
[illegible] وار [illegible] اولاددن [illegible]
مصطفی و محمد و عائشه و زهره متصرف [illegible] برات پادشاهی
وار [illegible]
عرض ایدوب [illegible] اعلام [illegible] خصوص مزبور [illegible]
شرط واقف موجبنجه عمل اولنمق امرم اولمشدر بیوردم که حکم شریفم وارد
اولدقده بو بابده امرم موجبنجه عمل ایدوب خصوص مزبوری [illegible]
[illegible] فی الواقع [illegible]
[illegible] شرط وقف موجبنجه عمل ایلیوب شرط وقفه مخالف
[illegible] تعلل و نزاع [illegible]
[illegible] بعد الثبوت [illegible]
[illegible]

R.2: h. 999-1000/m. 1590-1592 tarihli Edremit Şeriyye Sicili'nde yer alan ferman sureti.

R.3: Karası Bey'in Sandukası

R.4: Karası Bey Türbesi (Balıkesir)

BİZANS İMPARATORLUĞU
Tekirdağ
İSTANBUL
Firecik
Enez
MARMARA DENİZİ
İzmit Körfezi
İzmit
Karamürsel
Kapıdağ yarımadası
Saros Körfezi
Bolayır
Gelibolu
Karabiga
Erdek
Lapseki
Edincik
Bandırma
Eceabat
İmroz
Çanakkale
Biga
Gönen
Manyas
Karacabey (Mihaliç)
Mudanya
Bursa
Orhangazi
Gemlik
İznik
Osmaneli
Taraklı
Göynük
Mudurnu
Gölpazarı
Yarhisar
Bilecik
İnegöl
Söğüt
Çan
Troia
KARASİ BEYLİĞİ
Yenice
Susurluk
M. Kemalpaşa
Orhaneli
OSMANLI BEYLİĞİ
Bozcaada
Ezine
Bayramiç
Balya
Kepsut
Ayvacık
Edremit
İvrindi
Balıkesir
Dursunbey
Havran
Burhaniye
Savaştepe
Bigadiç
Kütahya
GERMİYAN BEYLİĞİ
Midilli adası
Ayvalık
Soma
Sındırgı
Bergama
Kırkağaç
Demirci
Simav
Akhisar
Gördes
SARUHAN BEYLİĞİ
Foça
Manisa
Sakız adası
İzmir
Turgutlu
Urla
Birgi
Ödemiş
Tire
AYDINOĞULLARI BEYLİĞİ
Aydın
Karası Beyliği'nin Muhtemel Sınırları